ΑΝΤΑΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΣ

1. Δ. ΜΠΑΤΣΗ: Οἱ ὅροι τῆς Ἀγγλοελληνικῆς Συμφωνίας: Οἰκονομική Ὑποτέλεια, Οἰκονομική ζημία καὶ Ἐξουθένωση τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ 321
2. Κ. ΔΗΜΑΚΗ: Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα . 323
3. Σ. ΜΑΞΙΜΟΥ: Ἡ ἀνοικοδόμηση στὸ φῶς τῶν ἀντιθέσεων τῆς σύγχρονης οἰκονομίας: Ἔλεγχος—Ἐπίταξη—Ἐθνικοποίηση 326
4. Θ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ: Φθηνὸ λιγνίτη μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσουν μόνο οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν λιγνιτορύχων 328
5. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ: Χωροδομία καὶ Οἰκισμός 329
6. Ν. ΚΙΤΣΙΚΗ: Οἱ δυνατότητες βαρειᾶς βιομηχανίας 333
7. Κ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΑΤΟΥ: Ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς Ναυτιλίας μας: Γ'. Ἀνασυγκρότηση 337
8. Ε. ΒΑΡΓΚΑ: Ἡ πορεία τοῦ Οἰκονομικοῦ κύκλου μετὰ τὸ πόλεμο 344
9. Α. ΚΡΙΑΡΗ: Ἐκτίμηση τῆς σύγχρονης δυνατῆς ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειας 348
10. PH. DUCHEMIN: Ἡ ὑδροηλεκτρική παραγωγή στὴ Γαλλία . . 354
11. Γ. ΑΓΓΕΛΟΥ: Ἀνασκόπηση τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας τὸ 1945 355
12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ 359
13. ΣΤΙΓΜΕΣ: Ἡ συζήτηση γιὰ τὸ ἐνεργειακὸ στὸν ΑΝΤΑΙΟ.— Οἱ ἐπανορθώσεις — Τὸ «Ὑπουργεῖο» Ἀνοικοδόμησης.— Ὁ κ. Μάνος.—Οἱ διαλέξεις τῆς «ΕΠ-ΑΝ» 360

ΑΘΗΝΑ 31-1-1946 — ΧΡΟΝΟΣ Α' — ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ 15-16

19

τοκον δάνειον» ἐφ' ὅσον ἔχει δικούς της πόρους δεσμευμένους στὴν Ἀγγλία ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τῆς τὸ προμηθεύσουν.

2) Ὅτι ἐξαναγκάζεται ἡ Κυβέρνησις νὰ δημιουργήσει ἕνα κάλυμμα εἰκονικὸ ποὺ θὰ μένει κι' αὐτὸ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ θὰ χρησιμοποιεῖται μόνον ἐφ' ὅσον θὰ συμφωνεῖ μιὰ ξένη Τράπεζα, ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας. Τὰ 15 μάλιστα ἑκατομμύρια ποὺ θὰ συνεισφέρει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν καθορίζεται ἂν θὰ προέλθουν ἀπὸ τὶς δεσμευμένες πιστώσεις της γιατὶ τονίζεται ρητὰ ὅτι μπορεῖ νὰ προέλθουν καὶ ἀπὸ ἄλλα ἐνεργητικὰ ξένου συναλλάγματος τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Πιθανὸν ἔτσι νὰ ὑπαχθοῦν στὸ κάλυμμα οἱ πιστώσεις μας σὲ δολλάρια καὶ νὰ ἐξακολουθεῖ ἡ δέσμευσις τῶν λιρῶν.

Ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς διαπιστώσεις καὶ μόνο βλέπουμε τόσο τὸ ἀσύμφορο τῆς συμφωνίας ὅσο καὶ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐλέγχου.

Προχωροῦμε στὰ ἄλλα σημεῖα:

3) Ἡ μεταχείριση τῆς οἰκονομίας μας εἶναι τελείως ἀποικιακὴ στὶς σχέσεις μας μὲ τὸ ἐξωτερικὸ γιατὶ ἐξαναγκαζόμαστε νὰ εἰσάγουμε, ἀνεξέλεγκτα ἔτσιμα εἴδη ποὺ κατὰ μεγάλο μέρος θὰ μποροῦσε ἡ ἑλληνικὴ παραγωγὴ νὰ κατασκευάσει ἂν τῆς παρέχονταν οἱ ἀναγκαῖες πρῶτες ὕλες.

Ἡ ὑποτέλεια καὶ τὸ ἀσύμφορο ποὺ συνεπάγονται οἱ ὅροι αὐτοὶ σὲ βάρος τῆς οἰκονομίας μας εἶναι ὀφθαλμοφανῆ χαρακτηριστικὰ τῆς συμφωνίας καὶ στὸν τομέα αὐτό.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς, τῶν τιμῶν, τῶν μισθῶν καὶ τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου διαπιστώνουμε:

α) Ὅτι ὅλη ἡ παραγωγικὴ καὶ καταναλωτικὴ κίνηση τῆς χώρας ἐλέγχεται ἀπὸ «συμβούλους» Ἄγγλους σὲ κάθε Ὑπουργεῖο καὶ μιὰ μεγάλη συμβουλευτικὴ τεχνικοοικονομικὴ ἐπιτροπή. Ἡ συμφωνία μάλιστα κάνει ὡρισμένες ὑποχρεωτικοῦ χαρακτῆρα «συστάσεις» ποὺ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση παίρνει τὴν ὑποχρέωση νὰ τηρήσει.

β) Ὁ ἔλεγχος καὶ οἱ συστάσεις αὐτὲς ἔχουν τὸ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ ρίξουν ὅλο τὸ βάρος τῆς ἀντιοικονομικῆς συμφωνίας στὰ ἐργαζόμενα στρώματα τοῦ λαοῦ.

γ) Εἰδικώτερα αὐτὸ γίνεται: μὲ τὴν αὔξηση τῶν φορολογιῶν, τὸν καθορισμὸ σταθερῶν μισθῶν, τὴν ἐλάττωση τῶν δωρεὰν δελτίων τοοφίμων γιὰ τοὺς ἀπόρους, τὴν καταναγκαστικὴ ἐργασία καὶ τὴν ὕψωση τῶν τιμῶν δελτίου.

Μὲ ἄλλα λόγια ὅπως κι' ἐπὶ Βαρβαρέσου ἡ ἀναστολὴ τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν πόρων τῆς οἰκονομίας ἐπιδιώκεται μὲ ἐπιβάρυνση τοῦ λαϊκοῦ εἰσοδήματος. Οἱ ὅροι αὐτοὶ κάνουν ὑποτελῆ καὶ ἄμεσα ἐλεγχόμενη ὅλη τὴν ἐθνικὴ ἐργασία τῆς χώρας ἐνῶ δὲν θίγουν τὰ προνόμια τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας τῶν τραπεζοβιομηχανικῶν συγκροτημάτων.

***

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὶς σύντομες διοπιστώσεις ποὺ κάναμε πάνω στοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν σὲ λίγα λόγια:

1) Ἡ «συμφωνία» χωρὶς κανένα ἀντάλλαγμα, ἢ, ἐνίσχυση τῆς οἰκονομίας μας μὲ νέους πόρους ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀνήκουν στὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία (πιστώσεις Δημοσίου—καταθέσεις ἰδιωτικὲς δεσμευμένες καὶ πιστώσεις ἔναντι ἐπανορθώσεων), σὰν ἀντίκρυσμα ἑνὸς εἰκονικοῦ δανείου, εἰσάγει στὴ χώρα ἕνα ὁλοκληρωτικὸ ἔλεγχο σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς της ζωῆς. (Δημόσια Οἰκονομικὰ—Παραγωγὴ—Μισθοὶ—Βιωτικὸ ἐπίπεδο).

2) Ἡ συμφωνία καθιερώνει πλήρη ξενικὸ ἔλεγχο σὲ βάρος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας στὰ εἴδη καὶ ἐφόδια ποὺ χρειάζεται ἡ χώρα γιὰ ν' ἀνασυγκροτηθεῖ. Ὅλο τὸ εἰσαγωγικὸ κι' ἐξαγωγικὸ της ἐμπόριο μπαίνει κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο αὐτὸ καὶ συνάπτονται μάλιστα ὑποχρεωτικοῦ χαρακτῆρα ἀγοραπωλησίες ἐμπορικοῦ περιεχομένου. Δὲν κινητοποιεῖ τοὺς ἐσωτερικοὺς παραγωγικούς της πόρους ἡ χώρα καὶ ὑποχρεώνεται σὰν οἰκονομικὰ ἐξαρτημένη χώρα νὰ εἰσάγει περισσότερα ἔτοιμα εἴδη παρὰ πρῶτες ὕλες ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

3) Δὲν σταθεροποιεῖται τὸ νόμισμα διότι δημιουργεῖται ἕνα ἐλεγχόμενο ἀπὸ ξένο τραπεζιτικὸ ὀργανισμὸ εἰκονικὸ κάλυμμα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ διατεθεῖ ἐλεύθερα γιὰ τὴν δημιουργία πραγματικοῦ ἀντικρύσματος στὴ διογκωμένη νομισματικὴ κυκλοφορία.

4) Ἡ ἐπίπτωση του βάρους τῶν ὅρων τῆς συμφωνίας σὲ βάρος τοῦ λαοῦ ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ περιοριστεῖ σὲ χαμηλότερο ἀκόμα βιωτικὸ ἐπίπεδο μὲ τὴν ἀνισότητα σταθερῶν μισθῶν καὶ ἐλεύθερων τιμῶν ποὺ θὰ ὑψώνονται συνεχῶς ἀφοῦ δὲν παίρνεται κανένα σοβαρὸ μέτρο γιὰ τὴν παραγωγικὴ κινητοποίηση καὶ τὴν καταναλωτικὴ ἐπάρκεια τῆς χώρας.

Τελειώνοντας θέλουμε νὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τὶς ἀπόψεις ποὺ ἐκθέτει σὲ ἄρθρο του ὁ καθηγητὴς κ. Ζολώτας στὸ «Βῆμα» τῆς 29)1)46.

Ὁ κ. Ζ. ὑποστηρίζει δύο σημεῖα κυρίως: 1) Ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ λόβουμε σοβαρὴ ἐνίσχυση ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἂν δὲν βάλουμε κάποτε τάξη στὰ οἰκονομικά μας καὶ 2) ὅτι χρειάζεται νόμισμα καὶ παραγωγὴ πρωτίστως γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς χώρας. Σὰν ρεαλιστὴς δὲ οἰκονομολόγος ὑποστηρίζει ὅτι δὲν πρέπει οὔτε νὰ ἐξυμνοῦμε «οὔτε νὰ κατακεραυνώνουμε» τὴ συμφωνία, ἀλλὰ νὰ τὴν βλέπουμε σὰν «ἀρχὴ ἐκκαθάρισης» τῶν ἀγγλοελληνικῶν λογαριασμῶν. Ρωτοῦμε τὸν κ. καθηγητή:

1) Νομίζει ὅτι ἡ «τάξις» στὰ οἰκονομικά μας εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνει μὲ τὴν καθιέρωση ἑνὸς πολὺ πιὸ βαρειοῦ ὁλοκληρωτικοῦ ἐλέγχου ἀπὸ τὸν ΔΟΕ σὲ βάρος τῆς οἰκονομίας μας ποὺ δὲν χρωστάει ΤΙΠΟΤΑ στὴν ἀγγλικὴ οἰκονομία;

2) Θεωρεῖ ὅτι τὸ «ξεκαθάρισμα τῶν λογαριασμῶν Ἑλλάδος καὶ Μ. Βρεττονίας» πρέπει νὰ ἀρχίσει μονόπλευρα μὲ ζημία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ μὲ ὑπαγωγή της σὰν ὑποτελοῦς μηχανισμοῦ κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς Μ. Βρετανίας.

Δὲν θεωρεῖ ὁ κ. Ζ. ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτο στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ στὸ Γενικὸ Λογιστήριο καὶ στὰ Ὑπουργεῖα νὰ φθάσει νὰ μονογραφοῦνται ἀπὸ τοὺς ξένους ὅλες οἱ πράξεις τῆς οἰκονομικῆς διοίκησης τῆς χώρας;

Δὲν εἶναι πραγματικὰ τραγικὴ εἰρωνεία γιὰ τὴ θεωρία τῆς «ἐπεκτάσεως» καὶ τοῦ «ζωτικοῦ χώρου» τοῦ κ. Ζ. νὰ βλέπει ἀδιαμαρτύρητα τὸ χάσιμο τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτοῦ τοῦ «φτωχοῦ» ἑλληνικοῦ ὑποβάθρου ποὺ ὁ ἴδιος τόσο περιφρόνησε γιὰ τὶς ἱκανότητές του νὰ ζήσει τὸν ἑλληνικὸ λαό;

Ἐπιφυλασσόμαστε νὰ ξαναγυρίσουμε στ' ἀποτελέσματα τῆς συμφωνίας ποὺ κατὰ τὴν κρίση μας—καὶ τὴν κρίση κάθε δημοκρατικοῦ καὶ πραγματικοῦ πατριώτη Ἕλληνα—δὲν ἀποτελεῖ γιὰ τὸν τόπο παρὰ οἰκονομικὴ ζημία, οἰκονομικὴ ὑποτέλεια καὶ ἐξουθένωση τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ!

Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ

• ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΤΕΥΧΟΣ:

ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΕΙ Η ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΚΑΙ ΜΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ Κ. ΙΑΚ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΜΕΡΙΚΟΙ ΥΠΟΤΙΤΛΟΙ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ:

ΒΡΟΧΟΠΤΩΣΕΙΣ, ΣΥΧΝΟΤΗΣ ΥΓΡΩΝ ΚΑΙ ΞΗΡΩΝ ΜΗΝΩΝ, ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΝΕΡΟΥ ΓΙΑ ΑΡΔΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΣΑΝ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΒΑΣΕΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.

Κ. Ι. ΔΗΜΑΚΗ Δικηγόρου

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ*

Ἀπὸ τὶς 23 τοῦ Φλεβάρη πρόκειται νὰ μπεῖ σὲ ἐφαρμογὴ ὁ ἀστικὸς κώδικας, κώδικας δηλαδὴ ποὺ θὰ ρυθμίσει τὸ μέγιστο μέρος ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸ βίο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ὅπως σᾶς εἶναι γνωστὸ ἡ τελευταία φάση τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν σύνταξη ἀστικοῦ κώδικα ἄρχισε τὸ 1950. Τὸ ἔργο ἡ τότε Κυβέρνηση τὸ ἐμπιστεύθηκε σὲ μιὰ συνταχτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ πέντε νομομαθεῖς καὶ σὲ μιὰ ἀναθεωρητικὴ εὐρύτερη ἐπιτροπὴ νομομαθῶν, στὴν ὁποία ἂς ποῦμε, μετεῖχε ἄμεσα κι' ὁ Λαὸς μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς μερικῶν πολιτικῶν κομμάτων. Οἱ ἐπιτροπὲς τελείωσαν κομματιαστὰ τὸ ἔργο καὶ ἀπόμενε τὸ δέσιμό του σ' ἕνα σύνολο μὲ ὁμοιογένεια καὶ ὀργανικὴ ἑνότητα. Ἡ διχτατορία τοῦ Μεταξᾶ παραμέρισε τὶς ἐπιτροπὲς καὶ τὶς ἀποφάσεις τους καὶ ἀνάθεσε τὸ τελειωτικὸ δούλεμα τοῦ κώδικα σὲ ἕνα νομικό. Ὁ κώδικας ἑτοιμάστηκε τὸ 1940, δημοσιεύτηκε στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἰσχύσῃ ἀπὸ τὸ κολοκαῖρι τοῦ 1941. Μὲ τὴν κατοχὴ ἀναστάλθηκε ἡ ἐφαρμογή του. Ὕστερα —ὄχι ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση— ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὰ Δεκεμβριανὰ —κι' αὐτό, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, ἔχει κάποια σημασία— μερικοὶ νομικοὶ σήκωσαν τὸν κόσμο στὸ πόδι· «πρέπει, φώναζαν, ἀμέσως καὶ χωρὶς καμμιὰ μεταβολὴ νὰ μπεῖ σ' ἐφαρμογὴ ὁ κώδικας τοῦ Μεταξᾶ. Τὸ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον, ἡ σωτηρία τοῦ Ἔθνους». Γιὰ νὰ γίνουν μάλιστα πιὸ πιστευτοὶ ἐφοδίασαν τὸν κώδικα μὲ τὸ πιστοποιητικὸ ποὺ σήμερα θεωρεῖται ἀπαραίτητο γιὰ τὴν κυκλοφορία στὴ χώρα μας κάθε προσώπου καὶ κάθε ἰδέας: τὸν ὀνόμασαν «Ἐθνικὸ» κώδικα. Ὅμως κάποιοι ἄλλοι τόλμησαν νὰ παρατηρήσουν πὼς ὁ κώδικας εἶχε ἔκδηλα φασιστικὲς διατάξεις. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἄργησε νὰ βολευτεῖ. Ὁρίστησε μιὰ μικρὴ ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ κάμει τὸν «ἐκδημοκρατισμὸ» ἂς ποῦμε τοῦ κώδικα. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔβγαλε μερικὰ ἄρθρα, πρόστεσε λίγα, διόρθωσε ἢ ἄλλαξε τὴ σειρὰ ἢ τὴ διατύπωσε σὲ κάμποσα ἄλλα καὶ ὁ κώδικας εἶναι πλέον ἕτοιμος. Ἦταν μάλιστα «ἐθνικός», τώρα ἔγινε «δημοκρατικός». Τί ἄλλο τοῦ λείπει;

Ὅμως ὁ ἀστικὸς νόμος δὲν εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ζήτημα συμβιβασμῶν καὶ ὑποχωρήσεων, ἀνάμεσα σὲ δυὸ-τρεῖς δεκάδες νομικούς, ποὺ πίστεψαν πὼς ὁ ἀστικὸς νόμος εἶναι ἕνα ἐπιστημονικὸ-τεχνικὸ ζήτημα τῆς ἀποκλειστικῆς τους δικαιοδοσίας. Ὁ Λαός, ποὺ δὲ ρωτήθηκε, ποὺ δὲν ἀκούστηκε στή κατασκευὴ τοῦ κώδικα βάζει σήμερα ὀρθὰ-κοφτὰ τὸ ἐρώτημα: Τί ἔχω νὰ περιμένω ἐγὼ ἀπ' αὐτὸν τὸν κώδικα;

Ἡ Ἑταιρεία «Ἐπιστήμη - Ἀνοικοδόμηση», θεώρησε χρέος της νὰ ἀνοίξει μιὰ δημόσια συζήτηση πάνω στὸ ἐρώτημα: Ἐξυπηρετεῖ ἢ δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰ πλατειὰ στρώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὁ ἀστικὸς κώδικας ποὺ πρόκειται νὰ ἐφαρμοστεῖ;

Ἡ ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ συγκεκριμένο ἐρώτημα, ἂν δηλ. συμφέρει ἢ ὄχι στὸ Λαὸ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Κώδικα, μπορεῖ νὰ βρεθεῖ μόνο ἀπὸ τὴ σωστὴ ἐκτίμηση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν σκοπῶν, ποὺ συνθέτει ὁ κώδικας. Καὶ γιὰ νὰ προχωρήσουμε μάλιστα ἀκόμη πιὸ πέρα πρέπει νὰ εἰποῦμε πὼς ὄχι μόνο ὁ ἑτοιμασμένος κώδικας, ἀλλὰ ὁλόκληρο ἐκεῖνο ποὺ λέμε «πρόβλημα ἀστικοῦ κώδικα» ξεπηδάει μέσα ἀπὸ τὴ σύγκρουση ἢ καλλίτερα εἶναι μιὰ ὄψη αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς σύγκρουσης ἀνάμεσα στὶς κοινωνικοπολιτικὲς τάσεις σὲ μιὰ χώρα. Κι' ὅταν λοιπὸν γίνεται ὁ κώδικας, ἀλλὰ κι' ὅταν ἀκόμη δὲν γίνεται κώδικας προβάλλει ὅμοια εἴτε μὲ θετικὴ ἢ εἴτε μὲ ἀρνητικὴ μορφὴ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀστικοῦ κώδικα καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἐρευνήσουμε ποιὲς ἦσαν οἱ δυνάμεις ποὺ ἐπιβάλανε ἢ ἐμποδίσανε τὴν δημιουργία τοῦ κώδικα. Γι' αὐτὸ νομίζω πὼς ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημά μας: «ποιὰ ἡ ἀξία τοῦ κώδικα», δὲν θὰ γγίξῃ τὶς ρίζες τοῦ ζητήματος, ἂν δεν ἐξετάσουμε τὸ πρόβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ κώδικα στὴ καθολικότητά του, ἂν δηλαδὴ δὲν ἀρχίσουμε τὴν ἐξέταση ἀπὸ τὸ ἐρώτημα: Γιατὶ μέσα σὲ 120 χρόνια ἐλεύθερου πολιτικοῦ βίου δὲν μπορέσαμε νὰ ἀποχτήσουμε κώδικα;

Πῶς λοιπὸν παρουσιάστηκε στὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος τὸ ζήτημα τοῦ ἀστικοῦ κώδικα καὶ ποιὲς ἐξελίξεις πῆρε; Ἡ ἀνάπτυξη θὰ μᾶς πάει ἀναγκαστικὰ λίγο μακρυά.

***

Ι.—Ἂς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὰ χρόνια ποὺ βρίσκονται κοντὰ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ὅταν δηλαδὴ πύκνωναν οἱ ἐθνικὲς δυνάμεις γιὰ τὸ σπάσιμο τοῦ ὀθωμανικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ καὶ μπαίνανε τὰ θεμέλια τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Τότε λοιπόν, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε μὲ βεβαιότητα, πὼς δὲν ὑπῆρχε στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ οὔτε ἀμυδρὴ ἀνάμνηση ἀπὸ τὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο ποὺ κωδικοποίησε ὁ Ἰουστινιανός. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ εἰπεῖ κανεὶς καὶ γιὰ τὴν ἄλλη κωδικοποίηση «Τὰ Βασιλικὰ»—τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς κωδικοποιήσεις εἶχαν σβήσει πολὺ πρῶτα ἀπὸ τὴν ἅλωση τῆς Πόλης. Μάλιστα μιὰ κι' ἦρθε ὁ λόγος πρέπει νὰ θυμηθοῦμε πὼς βάσταξε ἀσίγαστος μέσα σὲ αἰῶνες ὁ ἀγώνας τῆς ἀγροτιᾶς νὰ ἀπωθήσει τὸ δεσποτικὸ δίκαιο τῶν αὐτοκρατόρων καὶ κατάφερνε ἄλλοτε νὰ ἐφαρμόζει τὸ καταγραμμένο προοδευτικὸ γιὰ τότε δίκαιο τῶν εἰκονομάχων κι' ἄλλοτε μακρυὰ ἀπὸ τοὺς γραφτοὺς αὐτοκρατορικοὺς νόμους νὰ σχηματίζει νησίδες ὑποφερτῆς ἔννομης τάξης ἀπὸ τὶς συνήθειές της, συνήθειες ποὺ ἀναγκάστηκε μὲ νόμο νὰ ἀναγνωρίσει ὁ Αὐτοκράτορας. Ἀκόμα τέλος κι' ἀπὸ τοὺς νόμους τῶν τελευταίων βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κανένας δὲν ἐφαρμοζόταν μὲ τὴν συνείδηση ὑποταγῆς σὲ

* Ἡ πρώτη στὴ σειρὰ τῶν διαλέξεων τῆς Ἐπιστ. Ἑταιρείας «Ἐπιστήμη—Ἀνοικοδόμηση» ποὺ δόθηκε στὶς 8 Φεβρουαρίου 1946 στὸ Θέατρο Βρεττάνια.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

"ANTAEUS,,

FORTNIGHTLY REVIEW DEVOTED TO THE STUDY OF THE PROBLEMS OF REHABILITATION AND RECONSTRUCTION

CONTENTS

Clauses of Anglo-Greek Agreement: Economic subjection, Economic Loss and People's Humiliation.	D. B.
Problems of the Greek Civil Code.	C. Dimakis
Reconstruction in light of contrasts of present Economy. Control—Requisitioning—Nationalisation.	S. Maximos
Lignite-miner's cooperatives are able to secure cheap Lignite.	Olympios
Land Surveying and Housing	I. Despotopoulos
Prospects for Heavy Industry	N. Kitsikis
Reconstruction of our merchant-Shipping.	K. Franghiscatos
Post-war Process of Industrial Cyrcle.	E. Varga
Observation on actual possible extension of Cultivation.	A. Criaris
Hydro-electric Production in France	Ph. Duchemin
Survey of Greek Economy during 1945.	G. Angelou
Points	
Bibliografical Bulletin	

"ANTÉE,,

REVUE BIMENSUELLE POUR L'ETUDE DES PROBLÈMES DE LA RECONSTRUCTION

SOMMAIRE

Critique sur les termes de l'accord Anglo-hellenique	D. B.
La Reconstruction à la lumière des contradictions de l'économie moderne	S. Maximos
Le Problème du Code Civil	K. Dimakis
Les cooperatives ouvrieres peuvent assurer la production du lignite à bon-marché	Olimpion
Problèmes de poléodomie	I. Despotopoulos
Les possibilités d'un industrie lourde	N. Kitsikis
La reconstruction de la marine marchande	K. Frangiskatos
La course du cercle industriel après la guerre	E. Varga
Expension et intensitè des cultures en Grece	A. Griaris
La production hydroelectrique en France	Ph. Duchemin
L'economie grecque en 1945	G. Angelou
Mises au Point	
Bulletin des livres	

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

● ΑΠΟ ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΩΡΟΥ

Ἡ συνέχεια τῆς συζήτησης γιὰ τὰ ἐνεργειακὸ θὰ δοθεῖ στὸ ἑπόμενο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΑΙΟΥ».

● ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΙ:

1) Ἀπάντηση τοῦ Μηχανικοῦ κ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ στὸ ἄρθρο τοῦ Μηχανικοῦ κ. Σ. Ν. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περασμένο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΑΙΟΥ» (ἀριθ. 13—14).

Ἡ ἀπάντηση ἔχει τὸν τίτλο «Ἠλεκτρικαὶ οἰκονομικαὶ παραιναίσεις καὶ αἱ λίμναι τῆς Δασσαρητίας».

2) Ἐπιστολὴ τοῦ Μηχανικοῦ κ. ΚΛ. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΟΥ πρὸς τὸν κ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

3) Ἀνταπάντηση τοῦ Μηχανικοῦ κ. Σ. Ν. ΣΤΑΥΡΟΥΟΥΛΟΥ πρὸς τοὺς Μηχανικοὺς κ.κ. Θ. Ι. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΝ καὶ ΚΛ. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΝ.

● ΑΠΟ ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΩΡΟΥ
● ΑΝΑΒΑΛΛΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΤΕΥΧΟΣ

Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ κ. Κ. ΣΙΔΕΡΗ γιὰ τοὺς ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ καὶ τὴν ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐξετάζει τὸ θέμα μὲ νέα διαφωτιστικὰ στοιχεῖα καὶ ἀπόψεις.

●

ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ:

"Η ΧΑΡΑΥΓΗ,,

Ἑβδομαδιαῖο περιοδικὸ ποικίλης ὕλης γιὰ κάθε σπίτι καὶ οἰκογένεια.

●

Θέματα ἀπὸ τὴν Ἀντίσταση, τὴν κατοχή, τὸ δρᾶμα τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ, τὴ ζωὴ τῆς ἑλληνίδας στὸ σημερινὸ κοινονικὸ στίβο. Σκίτσα ἀπὸ τὶς φυλακές. Ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὴ σημερινὴ ζωὴ στὴ Σοσιαλιστικὴ Ρωσία. Μυθιστορήματα καὶ διηγήματα τῶν καλιτέρων Ρώσσων, Ἑλλήνων καὶ Γάλλων συγγραφέων. — Ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Κατασκοπεία στὸν τελευταῖο πόλεμο.

Σπαρταριστὴ καυστικὴ κοινωνικὴ σάτυρα.

"ΧΑΡΑΥΓΗ,, ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Συνδρομές:

Γιὰ ἕξη μῆνες δραχ. 6.000 Γιὰ τρεῖς μῆνες δραχ. 3.000

Γιὰ τὶς Τράπεζες καὶ τοὺς Ὀργανισμοὺς τὸ χρόνο δραχ. 30.000

Διαφημίσεις:

Ὁλόκληρη σελίδα δραχ. 50.000 Μισὴ σελίδα δραχ. 25.000

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ Ἀγορά
ΗΜΕΡΟΜ. 24-10-81
ΑΡΙΘ. 30350

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α'.
ΑΡΙΘ. 13-14
31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ
1 9 4 6

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ: ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ: Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ
ΑΘΗΝΑ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3 — ΤΗΛΕΦ. 21 - 066

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΑΧΜΕΣ 1000

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΗΜΙΑ ΚΑΙ ΕΞΟΥΘΕΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ

Ὁ «Ἀνταῖος» εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκτυπώνεται ὅταν ἀναγγέλθηκε τὸ κείμενο τῆς ἀγγλοελληνικῆς συμφωνίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἔλλειψη χώρου ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ διατεθεῖ στὸ τεῦχος αὐτὸ γιὰ μιὰ πλατύτερη ἀνάλυση τῶν ἐγγράφων κειμένων της, θὰ περιοριστεῖ σὲ μιὰ γενικὴ θεώρηση τῶν ὅρων της.

Πρὶν ἀρχίσουμε ὅμως νὰ ἐξετάζουμε τοὺς ὅρους αὐτούς, πρέπει νὰ ποῦμε τί κατὰ τὴ γνώμη μας ἀποτέλεσμα θἄπρεπε νὰ εἶχαν οἱ οἰκονομικὲς συνομιλίες τοῦ Λονδίνου ἂν εἶχαν διεξαχθεῖ ἀπὸ μιὰ Κυβέρνηση πραγματικὰ δημοκρατική-ἀντιπροσωπευτικὴ ποὺ θὰ περιφρουροῦσε τόσο τὰ εἰδικότερα οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς χώρας ὅσο καὶ τὴν γενικώτερη οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία της.

Οἱ συνομιλίες αὐτὲς ἔπρεπε καὶ μποροῦσε σὲ μιὰ βάση μονάχα ἐπάνω νὰ συζητηθοῦν: Ἡ Ἑλλάδα σὰν σύμμαχη ἀνεξάρτητη χώρα, νικήτρια τοῦ φασισμοῦ στὰ μέτωπα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ πρωταγωνίστρια ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς ποὺ ὑποδουλώθηκαν μὲ τὴν δημιουργία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους της καὶ εἰδικώτερα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία: α) Νὰ τῆς ἀποδώσουν ὅλους τοὺς πόρους της ποὺ βρίσκονται στὸ ἐξωτερικὸ σὲ χρῆμα, σὲ συνάλλαγμα, σὲ χρυσὸ καὶ σὲ εἶδος. β) Νὰ τὴ βοηθήσουν προσωρινὰ γιὰ τὴν παροχὴ ἐκείνων τῶν εἰδῶν ἀνασυγκρότησης ποὺ θὰ ζητήσει καὶ θὰ διαλέξει ἡ ἴδια ἀπ' ὅπου θέλει, ὅταν θέλει καὶ μὲ τοὺς ὅρους ποὺ θέλει. γ) Νὰ τῆς δώσουν τὸ γρηγορώτερο τὶς ἐπανορθώσεις της, ἤ, τοὐλάχιστο πιστώσεις ἀπέναντι τῶν ἐπανορθώσεων καὶ νὰ μὴν τῆς πετσοκόβουν τὶς γλίσχρες ἀπαιτήσεις της σὲ μέσα παραγωγῆς (ὅπως ἔγινε στὸ Παρίσι μὲ τὶς ἀπαιτήσεις εἰδῶν ἀπὸ τὴ γερμανικὴ βιομηχανία). δ) Νὰ τὴν ἀφήσουν ἐλεύθερη στὴ διαχείριση τῶν πόρων της καὶ νὰ μὴν ἀσκοῦν κανενὸς εἴδους πολιτική, στρατιωτική, ἤ, οἰκονομικὴ ἐπέμβαση στὴ χώρα μας, οὔτε καὶ κανενὸς εἴδους ἔλεγχο, γιατὶ ἡ χώρα μας θέλει νὰ πάψει νὰ εἶναι «ὀφειλέτρια» ἀνύπαρκτων ὀφειλῶν καὶ «εὐγνωμοσύνης», τοὐλάχιστον πρὸς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἐκμεταλλευτές της μιᾶς ὁλόκληρης ἑκατονταετίας...

Ἡ Ἑλλάδα θέλει νὰ ζήσει ἐλεύθερα, ἀνεξάρτητα καὶ δημοκρατικὰ καὶ ζητάει δικαιωματικὰ ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ ἐργατικὴ Κυβέρνηση ποὺ ἐκπροσωπεῖ κατὰ τεκμήριο τὰ αἰσθήματα τοῦ δημοκρατικοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ νὰ τὴν βοηθήσει ἰσότιμα καὶ φιλικά.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μοναδικὰ τίμια καὶ σωστὴ βάση ποὺ πάνω σ' αὐτὴ ἔπρεπε νὰ γίνουν οἱ οἰκονομικὲς συμφωνίες τοῦ Λονδίνου γιὰ νὰ εἶναι δυνατὸ νὰ πετύχουν καὶ σὰν τέτοιες.

Τ' ἀποτελέσματα ὅμως τῶν συνομιλιῶν δείχνουν ὅτι καὶ ἡ βάση των ἤτανε ὁλότελα διαφορετικὴ καὶ οἱ ἐπιδιωκόμενοι σκοποὶ μονόπλευρα δεσποτικοὶ καὶ μειωτικοὶ κάθε ἔννοιας ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ πρῶτο γενικὸ καὶ κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν ὅρων ποὺ συνομολογήθηκαν εἶναι ὅτι βάζουν τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία κάτω ἀπὸ ἕνα ὁλόπλευρο ἔλεγχο τῆς δῆθεν δανείστριάς μας Ἀγγλίας.

Ὁ ἔλεγχος αὐτὸς παρουσιάζεται μὲ τὴ μορφὴ δημοσιονομικοῦ, πιστωτικοῦ, παραγωγικοῦ ἐλέγχου ποὺ ἁπλώνεται ἀκόμα καὶ στὴ σφαῖρα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τῆς κατανάλωσης τῶν εἰδῶν τσοῦ δελτίου καὶ αὐτὴ τὴ προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν καταναλωτῶν ποὺ μπορεῖ νὰ ὑποβληθοῦν καὶ σὲ ἀναγκαστικὴ ἐργασία.

Τὸ δεύτερο γενικὸ κι' ἐπίσης κύριο χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι οἱ ὅροι τῆς συμφωνίας στὰ σπουδαιότερα σημεῖα, ὄχι μόνο δὲν ὠφελοῦν ἀλλὰ καὶ βλάπτουν τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία. Εἰδικώτερα α) Δὲν τῆς προσθέτουν κανένα καινούριο πόρο, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ δικαιοῦται. β) Τὴν στρέφουν πάλι ἀποκλειστικὰ στὴν ἐξωτερικὴ βοήθεια γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν της σὲ ἐφόδια κατανάλωσης ἰδίως καὶ δὲν τῆς δίνουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐντατικοποιήσει καὶ νὰ ξεδιπλώσει ὅλες τὶς ἐσωτερικὲς δυνατότητες κινητοποίησης τοῦ ἐσωτερικοῦ μηχανισμοῦ της. γ) Χτυπᾶν τὸ βιωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ καὶ ἐλαττώνουν ἔτσι τὴν ἀπόδοση καὶ τὴν παραγωγικότητα τῆς δουλειᾶς του.

Τὰ δυὸ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ μποροῦμε νὰ τ' ἀνακαλύψουμε μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο κι' ἂν κάνουμε τὴν ταξινόμηση τῶν ὅρων τῶν ἐγγράφων.

Καὶ συγκεκριμένα:

Ἐξετάζοντας τὴ συμφωνία ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν δημόσιων οἰκονομικῶν καὶ τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας διαπιστώνουμε:

1) Ὅτι ἡ χώρα μας παρουσιάζεται σὰν ὀφειλέτρια ἑνὸς ποσοῦ (τῶν 10 ἑκατ. λιρῶν) ποὺ σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ τὸ λάβει ἔστω καὶ ὡς «ἀ-

πολιτειακὴ ἐπιταγή, Μπορεῖμε λοιπὸν νὰ εἰποῦμε πὼς ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσίαζε τὸ ἰδιωτικὸ δίκαιο ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦταν ἡ ἑξῆς: Οἱ περιουσιακὲς σχέσεις, πρὸ παντὸς στὶς ἀγροτικὲς περιοχές, ρυθμιζόντανε—στὰ περιθώρια βέβαια, ποὺ τοὺς ἄφινε τὸ δίκαιο τοῦ κατακτητή—ἀπὸ συνήθειες καὶ ἔθιμα. Τὰ ἔθιμα ξεφύτρωναν μέσα στὶς συνθῆκες καὶ στὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς καὶ δέχονταν τὸν ἐπηρεασμὸ καὶ τοῦ Τούρκικου καὶ τοῦ Φράγκικου δικαίου, ποὺ ἂν καὶ τόσο διαφορετικά, συγγένευαν, ὅπως συγγενεύουν ὅλα τὰ δίκαια ποὺ ἔχουν ὑπόβαθρο τους τὴν ἰδιοκτησία. Οἱ περιουσιακὲς σχέσεις ὅμως ποὺ προκύπταν ἀπὸ τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς ρυθμίζονταν ἀπὸ δικά τους ἔθιμα, ποὺ φέρναν μέσα τους τὴν ἀναγεννητικὴ πνοὴ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅταν μάλιστα ἔγινε ὁ ἐμπορικὸς κώδικας τοῦ Ναπολέοντα οἱ ἔμποροι πρῶτα κι' ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση συναλλάσσονται σύμφωνα μὲ τὸν κώδικα αὐτό. Τὸ ἐμπορικὸ αὐτὸ δίκαιο κράτησε σὲ ἀπόσταση τὸ δίκαιο ποὺ βάραινε πάνω στὶς ἄλλες συναλλαγὲς καὶ μάλιστα ἔφερε βαθειὰ ρήγματα καὶ σ' αὐτό. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρουμε τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀτύπου τῶν συμβάσεων, τὴν ἄμεση ἀντιπροσωπεία κλπ. κλπ. Τέλος οἱ οἰκογενειακὲς σχέσεις καὶ μάλιστα ὁ γάμος ρυθμίζονταν ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς ἐκκλησίας ποὺ θεματοφύλακας, ἑρμηνευτὴς καὶ ἐφαρμοστής τους ἔμεινε ὁ κλῆρος. Αὐτὴ ἦταν περίπου σὲ ἁδρὲς γραμμὲς ἡ κατάσταση ποὺ παρουσίαζε τὸ ἰδιωτικὸ δίκαιο λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση. Λυπᾶμαι ποὺ δὲν μπορῶ στὰ χρονικὰ ὅρια μιᾶς διάλεξης νὰ παραθέσω κείμενα καὶ ἀνέκδοτα ἀκόμη ἔγγραφα ποὺ θὰ σᾶς δίνανε ζωντανότερη τὴν εἰκόνα αὐτή.

II. Ἀξίζει τώρα νὰ παρακολουθήσουμε μὲ πιὸ δίκαιο θέλησε τὸ ἐπαναστατημένο Ἔθνος νὰ ρυθμίσει τὸν ἰδιωτικὸ βίο. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ζητῶ τὴν ἄδειά σας νὰ ἐπεκταθῶ λίγο περισσότερο. Τὸ κάνω αὐτό, γιατὶ ἀπεδῶ ξεκινᾶνε ὅλες οἱ παρερμηνεῖες ποὺ βαραίνουν καὶ σήμερα ἀκόμη στὴν ἐξήγηση καὶ στὴ λύση τοῦ ἀστικοῦ κώδικα. Πιστεύω μάλιστα πὼς ὁ σημερινὸς ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας τοῦ Ἔθνους, ποὺ βρίσκεται στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τοῦ 1821 μᾶς ἔχει ἐφοδιάσει μὲ τὸ ἀναγκαῖο αἴσημα γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ζήσουμε τὸ νόημα ἐκείνων τῶν ἀγώνων.

Ἡ καθολικὴ θέληση λοιπὸν τοῦ ἀγωνιζόμενου Ἔθνους βρίσκεται ἀποτυπωμένη στὰ τρία πρῶτα συντάγματα, τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζήνας. Στὸ πρῶτο σύνταγμα μὲ τὸ ἄρθρο ιζ' (97) ἡ Ἐθνοσυνέλευση διατάζει «Τὸ ἐκτελεστικὸ Σῶμα νὰ διορίσῃ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα καὶ σοφώτερα μέλη τῆς Ἑλλάδος...νὰ συνθέσωσι κώδικας ν ό μ ω ν π ο λ ι τ ι κ ῶ ν.,.». Εἶναι βέβαια γνωστὸ πὼς μὲ τοὺς ὅρους «πολιτικοὶ νόμοι» ἢ «κοινωνικοὶ νόμοι» σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὀνομάζανε ὅτι ἐμεῖς χάρις στὰ λάθη τῆς λόγιας γλώσσας ὀνομάζουμε «ἀστικοὺς κώδικας» ἢ «ἀστικὸ κώδικα». Στὸ δεύτερο Σύνταγμα καὶ στὸ ἄρθρο Π' (80) διαβάζουμε πὼς ἡ Ἐθνοσυνέλευση ἔδωσε στὸ Βουλευτικὸ τὴν ἴδια ἐντολή. Νὰ συντάξει δηλαδὴ κώδικα «πολιτικῶν νόμων». Ἐκεῖνο ποὺ προσέχει κανεὶς ἀμέσως καὶ στὰ δύο αὐτὰ συντάγματα εἶναι, πὼς δίνεται ἡ ἐντολὴ πιὰ νὰ συνταχθεῖ «πολιτικὸς» κώδικας χωρὶς κανένα περιορισμὸ ἢ κατεύθυνση γιὰ τὸ δίκαιο ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν στὴ σύνταξη τοῦ κώδικα. Εἶναι «ὅμως βεβαιωμένο ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῶν συζητήσεων πὼς οἱ συνελεύσεις ἀποδοκίμαζαν τὰ ἔθιμα γιατὶ γεννήθηκαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀπολυταρχικὸ ζυγὸ καὶ φέρνουν μέσα τους τὸ πνεῦμα τῆς καθυστέρησης. Τέλος στὸ τρίτο σύνταγμα τῆς Τροιζήνας, ποὺ ἀποτυπώνει τὴν ὑψηλότερη μέχρι τὸν τελευταῖο ἀπελευθερωτικὸ πόλεμο ἀνάταση τοῦ Ἔθνους, ὁρίζει τὸ ἄρθρ. 99. «Ἡ Βουλὴ χρεωστεῖ νὰ φροντίσει διὰ νὰ συνταχθῶσι κώδικες—πολιτικός, ἐγκληματικός, καὶ στρατιωτικός, ἔ χ ο ν τ ε ς ἰδιαιτέρως βάσιν τὴν γ α λ λ ι κ ὴ ν ν ο μ ο θ ε σ ί α ν». Παράλληλα τὰ ἴδια συντάγματα ὅριζαν πὼς γιὰ τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς θὰ ἴσχυεν ὁ «Ἐμπορικὸς Κῶδιξ τῆς Γαλλίας».

Ἔμενε μόνο ἕνα ζήτημα: Τὸ τί θὰ ἐφαρμοζόταν μέχρι νὰ ψηφιστεῖ ὁ «πολιτικὸς» κώδικας; Οἱ Ἐθνοσυνελεύσεις εἶπαν: «Ἕως ὅ τ ο υ δημοσιευθῶσι κώδικες...οἱ βυζαντινοὶ νόμοι ἔχουν ἰσχύν...».

Ἂν συνοψίσουμε λοιπὸν τὴ ρύθμιση ποὺ θέλησαν οἱ Ἐθνοσυνελεύσεις, ἔχουμε τούτη τὴν εἰκόνα: Πρῶτο: Πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ συνταχθεῖ πολιτικὸς κώδικας καὶ μάλιστα ὁ κώδικας αὐτὸς νὰ ἔχει βάση τὸν Γαλλικὸ (Ναπολεόντειο) ἀστικὸ κώδικα. Αὐτὴ ἡ θέληση τοῦ Ἔθνους εἶναι ἡ θ ε μ ε λ ι α κ ή, ἡ κ α τ η γ ο ρ η μ α τ ι κ ή, ἡ ἀ ν α μ φ ί β ο λ η. Δεύτερο: Στὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς θὰ ἴσχυεν ὁ Γαλλικὸς ἐμπορικὸς Κώδικας. Καὶ Τρίτο: Οἱ νόμοι τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀποτελοῦσαν ἕνα μ ε τ α β α τ ι κ ό, ὅπως λέμε, νόμο, ποὺ θὰ ἴσχυε μόνο ἴσαμε νὰ γίνουν οἱ κώδικες.

Τώρα μπορεῖμε νὰ ἰδοῦμε πιὸ ἦταν τὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ ἰσοδύναμο αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων.

Α) Εὔκολα μπορεῖ νὰ καταλάβει κανεὶς πῶς τὸ αἴτημα: νὰ συνταχθεῖ κώδικας ἦταν αἴτημα τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴ δημιουργία ἀστικῶν κωδίκων ἄρχισε μὲ τὶς ἀστικὲς ἐπαναστάσεις καὶ κάλυψε ὅλες τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης στὸ 19ο αἰῶνα. Ἡ νίκη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκταση τῆς νίκης τῆς ἀστικῆς τάξης σὲ κάθε χώρα σημειώνεται μὲ τὴν θέσπιση τοῦ ἀστικοῦ κώδικα. Στὴ Γαλλία στὰ 1804, στὴν Ἑλβετία στὰ 1907, στὴ Γερμανία στὰ 1896 κλπ. Ἀκόμη καὶ τμήματα τῆς χώρας ποὺ ἀποφύγανε τὸν Τουρκικὸ δεσποτισμὸ ἢ ἀποσπάσθηκαν ἀπ' αὐτὸν δημιουργοῦν τοὺς κώδικές τους. Τὰ Ἰόνια στὸ 1841, ἡ Σάμος στὸ 1899, ἡ Κρήτη στὰ 1904.

Οἱ αἰτίες αὐτοῦ τοῦ φαινομένου εἶναι γνωστές. Τὸ ἰδιωτικὸ δίκαιο, ποὺ ἴσχυε τὸν μεσαίωνα ὅσο κι' ἂν εἶχε βάθρο του τὴν ἰδιοκτησία, ἦταν ἕνα δίκαιο ἐμπειρικὸ γεμᾶτο μέ ξεπερασμένους θεσμοὺς καὶ ἀσφυκτικοὺς τύπους. Μέσα στὴν καινούργια ὅμως, τὴν κεφαλαιοκρατικὴ συγκρότηση τῆς οἰκονομίας, ὅσο μάλιστα αὐτὴ ἀνέβαινε σὲ πιὸ ἐξελιγμένες μορφές, οἱ συναλλαγὲς ἀπαιτοῦσαν μεγαλύτερες εὐκολίες καὶ ἡ κτήση καὶ ἡ ἀπώλεια καὶ γενικὰ ἡ κυκλοφορία τοῦ πλούτου γινόταν ὁλόενα καὶ μὲ ἰλλιγγιώδη ταχύτητα. Ἀκόμη ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τῆς κεφαλαιοκρατίας νὰ ἀνατρέψει τὸν φεουδαρχισμὸ ξεπηδάνε τὰ ἐθνικὰ κινήματα. Τὰ ἐθνικὰ κινήματα ἀπαιτοῦν ἕνα δίκαιο, ἑνιαῖο, ἕνα δίκαιο ποὺ θὰ στέγαζε μιὰ ἑνιαία ἐθνότητα καὶ θὰ τῆς δυνάμωνε τοὺς ἐνωτικοὺς ἁρμούς, γιατὶ στὸ διάστημα τοῦ μεσαίωνα εἶχαν φυτρώσει ἕνα σωρὸ τοπικὰ ἔθιμα καὶ γενικὰ εἶχεν ἀναπτυχθεῖ ἕνα διαφορετικὸ δίκαιο σὲ κάθε φεουδο, ποὺ διασποῦσε αὐτὴν τὴν ἑνότητα.

Ὁ ἀγώνας ὅμως τοῦ 1821 ἦταν «ἐ θ ν ι κ ὸ ς ἀ γ ώ ν α ς», ὅπως λέει καὶ ἡ διακήρυξη τῆς Ἐπιδαύρου καὶ σὰν τέτοιος ἔπρεπε νὰ σπάσει τὰ δεσμὰ τῆς ἀπολυταρχίας ποὺ ἐμπόδιζαν τὸ ἄπλωμα τῶν καινούργιων παραγωγικῶν σχέσεων. Τὸ αἴτημα λοιπὸν γιὰ σύνταξη ἑνὸς ἀστικοῦ κώδικα ἦταν ἕνα προοδευτικό, ἕνα ἐ θ ν ι κ ὸ αἴτημα καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ συντασσόντουσαν ὅλες οἱ πλατειὲς ἀγροτικὲς μάζες, γιατὶ πίστευαν πὼς μὲ τὸ σπάσιμο τῶν φεουδαρχικῶν σχέσεων θὰ γλύτωναν ἀπὸ τοὺς ληστρικοὺς τόκους, θὰ ἀποχτοῦσαν ἕνα κομμάτι δικῆς τους γῆς, πὼς θὰ λύνανε μὲ μιὰ λέξη τὸ ἀγροτικὸ πρόβλημα καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἐθνικῶν γαιῶν. Μάλιστα ἡ προσταγὴ τῆς Ἐθνοσυνέλευσης νὰ συνταχθεῖ ὁ ἑλληνικὸς ἀστικὸς κώδικας μὲ πρότυπο τὸ Γαλλικό, δίνει σ' αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα πραγματικοῦ ἐθνικοῦ κώδικα. Πρέπει νὰ τονισθεῖ πὼς σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ Γαλλικὸς ἀστικὸς κώδικας ἦταν πιὸ ἐθνικὸς ἀπὸ τοὺς νόμους ὅλων τῶν ἀειμνήστων αὐτοκρατόρων. Γιατὶ ἕνα δίκαιο εἶναι ἐθνικὸ τόσο, ὅσο σπάει τὰ ἐμπόδια τῆς φεουδαρχικῆς οἰκονομίας, ὅσο βοηθάει στὴν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς καὶ στὸ πλάτεμα τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Ὅπως τὰ συντάγματα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 21 ἂν καὶ εἶναι ἀντιγραφὴ τῶν συνταγμάτων τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης ἢ μᾶλλον ἀκριβῶς γιατὶ εἶναι ἀντιγραφὴ κλείνουν μέσα τους περισσότερο «ἐθνισμὸ» ἀπὸ τὸ Δημόσιο Δίκαιο τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἔτσι καὶ ὁ Γαλλικὸς ἀστικὸς κώδικας ἦταν περισσότερο ἐθνικὸς ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ δίκαιο γιατὶ ἀπὸ τὴν πλευρά του βοηθάει στὴ συγκρότηση ἑνὸς καινούργιου Κράτους δικαίου ποὺ θὰ γκρέμιζε τὸ φεουδαρχικὸ καθεστὼς καὶ θὰ βοήθαγε νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ οἰκονομικὲς δυνάμεις τῆς Χώρας.

Β) Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ κι' ὁ κοτσαμπασισμὸς ἔδινε τὴ δική του μάχη. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀπολυταρχικὸ ὀθωμανικὸ κράτος μοιράζεται τὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμη μὲ τοὺς μπέηδες. Ὅταν ἀνανκάστηκε νὰ πάρει μέρος στὴν ἐπανάσταση μονάδική του σκέψη ἦταν πὼς νὰ κληρονομήσει τὴν ἐξουσία τῶν μπέηδων πὼς νὰ στηλώσει τὸ φεουδορχικὸ κράτος καὶ νὰ τὸ κάμει ὁλότερα δικό του. Ἀποφασιστικὸς σύμμαχος σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τοῦ στάθηκε ὁ ἀνώτερος κλῆρος. Ὁ ἀντιδραστικὸς ρόλος τοῦ ἀνώτερου κλήρου πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ ἀπὸ τὴν οἰκονομική του τοποθέτηση, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὸ ὅτι μέσα στὸ ὀθωμανικὸ κράτος ἦταν πανίσχυρος φορέας κοσμικῶν ἐξουσιῶν. Ἰδιαίτερα ὁ κλῆρος κρατοῦσε στὰ χέρια του στὸ μέγιστο μέρος της τὴ Δικαιοσύνη. Ἡ ἰσχὺς λοιπὸν τῶν ἀρχαίων νόμων τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ποὺ ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστοι καὶ ἀκατανόητοι στὸ Λαό, τὸν ὅπλιζε μὲ ξεχωριστὴ αἴγλη καὶ δύναμη, γιατὶ αὐτὸς —τὸ ἱερατεῖο— θὰ γινόταν ὁ θεματοφύλακας, ὁ ἑρμηνευτὴς καὶ ὁ ἐφαρμοστὴς τῶν νόμων.

Ἔτσι λοιπὸν γιὰ νὰ συντομεύουμε, στὰ 6 χρόνια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα τὰ ἀντίπαλα συμφέροντα εἶχαν μείνει στὶς ἑξῆς θέσεις: Οἱ ἔμποροι κι' οἱ καραβοκυραῖοι θὰ μποροῦσαν νὰ ἀναπτύξουν τὸ ἐμπόριό τους στὴν ἄνεση τοῦ Γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικα. Οἱ πλατειὲς μάζες τοῦ Λαοῦ κέρδιζαν μιὰ συνταγματικὴ ὑπόσχεση πὼς θὰ γίνει καὶ γι' αὐτοὺς ἕνας κώδικας ὅμοιος μὲ τὸ Γαλλικὸ καὶ οἱ Κοτσαμπάσηδες μὲ τὸν κλῆρο πετύχαινα ἔστω καὶ προσωρινὰ νὰ ἐφαρμόσουν τοὺς νόμους τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

III.—Ἀπὸ τὸ 1828 ξέρουμε πὼς ἡ ἐπανάσταση φυλλορόησε. Τί ἀπόμεινε ἀπὸ τὶς παραπάνω κατακτήσεις;

Στὶς 15 τοῦ Δεκέμβρη 1828 ὁ Καποδίστριας μὲ τὸ Δ)μα «περὶ διοργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων» καθιερώνει τὴν ἰσχὺ τῶν πολιτικῶν νόμων τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων χωρὶς νὰ λέει ἂν αὐτὸ γίνεται προσωρινὰ καὶ ἂν πρόκειται νὰ συνταχθεῖ ἀστικὸς κώδικας. Στὸν ἴδιο νόμο ὅμως ὁρίζει πὼς γιὰ τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς θὰ ἐφαρμόζεται ὁ Γαλλικὸς ἐμπορικὸς Κώδικας. Καταλαβαίνουμε πὼς ὁ Κυβερνήτης ἐπιδιώκει ἕνα συμβιβασμὸ ἀνάμεσα στοὺς κοτσαμπάσηδες καὶ τοὺς ἐμπόρους σὲ βάρος τῶν ἐλπίδων τοῦ Λαοῦ. Ὁ συμβιβασμὸς πέτυχε καὶ ἡ προδοσία ἔγινε μὲ τὴ γνωστὴ Πράξη 64 τοῦ 1830. Μὲ τὴν πράξη αὐτὴ ὁ ψυχρὸς καὶ ἔμπειρος διχτάτορας κάνει πὼς σέβεται τὴ δήλωση τοῦ Ἔθνους ποὺ περιέχεται στὰ Συντάγματα, λέει πὼς πρέπει νὰ γίνει κώδικας, ἀλλὰ ὁ κώδικας αὐτὸς πρέπει νὰ ἀποτελεστεῖ ἀπὸ τοὺς νόμους τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ὅπως ὅμως εἴδαμε ἡ θέληση τοῦ Λαοῦ ἦταν νὰ φιάξει ἕνα καινούριο κώδικα ποὺ μάλιστα δὲν θὰ ξέφευγε πολὺ ἀπὸ τὸ Γαλλικό. Ἔτσι κατάφερε ἕνα λαϊκοδημοκρατικὸ αἴτημα γιὰ τὴν σύνταξη ἀστικοῦ κώδικα νὰ τὸ βγάλει ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς φυσικῆς πραγματοποίησης του καὶ νὰ τὸ στρέψει ἐναντίον τῶν συμφερόντων τοῦ Λαοῦ. Ἐδῶ πλέον μποροῦμε νὰ σημειώσουμε πὼς τὸ Ἔθνος βγῆκε ἀπὸ τὴ σωστή του πορεία, πὼς τὴν Ἐπανάσταση τὴν ἔχασε ὁ Λαὸς καὶ πὼς μαζὺ θάφτηκε ὁριστικὰ ἡ ὑπόθεση τοῦ ἀστικοῦ Κώδικα.

IV.—Στὶς 23 τοῦ Φλεβάρη 1835 βγῆκε τὸ Διάταγμα τοῦ Ὄθωνα ποὺ καθώρισε τὸ ἰδιωτικό μας Δίκαιο ἀπὸ τότε ἴσαμε σήμερα. Τὸ Δ)μα αὐτὸ ὅριζε πὼς οἱ ἀστικοὶ νόμοι τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ποὺ βρίσκονται στὴν ἑξάβιβλο τοῦ Ἀρμενοπούλου θὰ ἰσχύσουν. Ἀκόμη μαζὺ καὶ μὲ κάποια προτίμηση θὰ ἴσχυαν τὰ ἔθιμα ποὺ τὰ ἐπέβαλε μιὰ μακρύχρονη πρακτική. Τέλος ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦταν προσωρινὰ ἴσαμε νὰ συνταχθεῖ ἀστικὸς κώδικας. Ἀπὸ τὸ Δ)μα αὐτὸ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε δύο σημεῖα:

α) Τὸ ἕνα ποὺ μιλάει γιὰ τὰ ἔθιμα. Σ' αὐτὴ τὴ διάταξη οἱ περισσότεροι ἑρμηνευτὲς βλέπουν τὴν ἀναγνώριση τοῦ λαϊκοῦ παράγοντα στὴν συγκρότηση τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν. Τὰ ἔθιμα στὸ Δ)μα ἐκεῖνο, ὅπως καὶ στὴν 64 Πράξη τοῦ Καποδίστρια, ἦταν μιὰ συγκολλητικὴ ὕλη γιὰ νὰ συνδέσει τοὺς νόμους τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων μὲ τὴ ζωή. Χωρὶς τὰ ἔθιμα τὸ Βυζαντινὸ Δίκαιο θὰ παράμενε ἕνα δίκαιο ξένο καὶ ἀχώνευτο. Τὰ ἔθιμα δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνουν οἱ ἀγωγοὶ ποὺ θὰ τροφοδοτοῦσαν ἀπὸ τὸ λαϊκὸ αἴσθημα τὸ νομοθέτη, ἀλλὰ ἕνα γεφύρι γιὰ νὰ μπορέσει νὰ περάσει ἡ ζωὴ σιγὰ—σιγὰ στὰ πλαίσια τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου. Αὐτὸ τὸ εἶχε καθαρὰ στὸ νοῦ του ὁ νομοθέτης τοῦ Δ)τος τοῦ 1835 γι' αὐτὸ στὴν αἰτιολογική του ἔκθεση λέει ὅτι: «Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι πολλὰ μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιθυμήσει νὰ δώσει εἰς τὰ ἔθιμα βάρος καὶ δύναμιν ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐκ τοῦ ἐναντίον περικόπτει μέρος ἐκείνης τὴν ὁποίαν ὁ ἰσχύων νόμος τοῦ Ἀρμενοπούλου χορηγεῖ εἰς αὐτά...» Αὐτὴ ἡ περικοπὴ τῆς δύναμης τοῦ ἐθίμου συνεχίζει ἡ ἔκθεσις «δύναται μάλιστα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ μεταβῶμεν βαθμηδὸν καὶ μὲ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΜΕΣΑ

Σ. ΜΑΞΙΜΟΥ

Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ἔλεγχος — Ἐπίταξη — Ἐθνικοποίηση

Α΄

Τὰ προβλήματα τῆς ἄμεσης ἀνασυγκρότησης καὶ τῆς ἀνοικοδόμησης γενικώτερα, ποὺ ἡ ἀσύλληπτη σὲ ἔκταση πολεμικὴ καταστροφή, ἔφερε στὴν πρόσοψη τῆς ζωῆς τῶν λαῶν, εἶνε προβλήματα σύνθετα. Περιέχουνε καὶ τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ στοιχεῖα. Γύρω ἀπ' αὐτὰ παλεύουνε σήμερα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες ἀπόψεις, ποὺ ἂν καὶ ἔχουνε ἐμπρός τους τὸ αὐτὸ θέμα—τὴν ἀνασυγκρότηση, τὴν ἀνοικοδόμηση—ξεκινοῦνε ἀπὸ διαφορετικὲς κοινωνικὲς ἀφετηρίες καὶ ἀποτυπώνουνται σὲ ἕνα σύνολο βασικῶν ἀρχῶν τῆς οἰκονομίας, ποὺ ἀφοροῦνε καὶ τὸ περιεχόμενο καὶ τὶς μορφὲς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Μποροῦμε προκαταβολικὰ νὰ ποῦμε, ὅτι στὴ σκέψη καὶ στὰ στόμα τῶν οἰκονομολόγων, ποὺ ἀνήκουνε στὶς παλαιὲς φιλελεύθερες ἢ «συγχρονισμένες» κρατικοπαρεμβατικὲς σχολές, ἀνασυγκρότηση καὶ ἀνοικοδόμηση θὰ εἰπεῖ τελικά, ἀποκατάσταση τῆς οἰκονομικῆς δράσεως στὰ προπολεμικὰ ἢ καὶ ὑψηλότερα ἐπίπεδα, μὲ θεμελιώδη ὅμως προϋπόθεση τὴν αἰχμαλώτηση τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, μέσα στὰ πλαίσια τῆς μισθοδουλείας. Πρόκειται γιὰ μιὰ καθαρὰ κοινωνικὴ ἐπιδίωξη, ποὺ μεταχειρίζεται τὴν δύναμη ἐργασίας, σὰν θεμελιακὸ ἀλλὰ ὑποτακτικὸ στοιχεῖο. Τὴν αἰχμαλωτίζει.

Ἀπέναντι στὶς σχολὲς αὐτὲς ὑψώνεται, ἡ πιὸ σύγχρονη πιὸ πλατειὰ καὶ συνεπέστερη ἄποψη, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἀνασυγκρότηση καὶ ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς καταστραμένης ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ ὁλότελα ἐξαθρωμένης οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν λαῶν, εἶνε καὶ πρέπει νὰ παραμείνει ὑπόθεση τῶν ἴδιων αὐτῶν λαῶν. Γιὰ τὴν πραγματοποίησή της θὰ καταστεῖ ἀναγκαῖο νὰ συμβάλλουνε ὅλα τὰ τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ στοιχεῖα ἐναρμονισμένα πρὸς τὸ γενικὸ συμφέρον. Θέτει στὴν ὑπηρεσία της καὶ ταυτόχρονα ἀπελευθερώνει, ἀπὸ κάθε περιωρισμένη ἐπιδίωξη, ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης προόδου. Ἀντὶ δὲ νὰ τὶς ἐξαναγκάζει πρὸς περιωρισμένους ἀτομικοὺς σκοπούς, τὶς ἀποδεσμεύεί καὶ τὶς κινητοποιεῖ πρὸς μεγάλους ὅσο καὶ γενικοὺς σκοπούς. Ἡ δεύτερη αὐτὴ ἄποψη ὑποστηρίζεται καὶ ἐπικρατεῖ σὲ ἀρκετὲς χῶρες ποὺ διαδραματίζουνε ρόλο στὴν εὐρωπαϊκὴ καὶ παγκόσμιο οἰκονομία.

***

Ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στὶς ἀντιτιθέμενες ἀρχὲς ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ διέπουνε τὴν ὅλη δράση γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση καὶ τὴν ἀνοικοδόμηση, ἀποσαφηνίζεται πολὺ ἔντονα στὸ πεδίο τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καθὼς καὶ στὶς Τράπεζες.

ἀνεπαίσθητον μεταβολὴν εἰς πλήρη τῶν ἐθλίμων ἀκύρωσιν...».

β) Τὸ ἄλλο σημεῖο εἶναι πὼς τὸ Δ)μα μιλάει γιὰ σύνταξη ἀστικοῦ κώδικα. Ὅμως πλέον ἦταν ἀργά. Ἡ πολιτικὴ δύναμη ποὺ ἦταν ὁ φορέας στὴν διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης αὐτοῦ τοῦ αἰτήματος εἶχε ἐκφυλιστεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ τότε καὶ στὰ ἀμέσως κατοπινὰ χρόνια οἱ θιασῶτες τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα ἐκφράζουν περισσότερο μιὰ ἐπιστημονικὴ συνείδηση παρὰ μιὰ πολιτικὴ δύναμη.

Τώρα ὅμως μπαίνει στὴ μέση μιὰ μεγάλη ἀρνητικὴ δύναμη. Σ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ξεπηδᾶει τὸ κήρυγμα τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Στὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης ἦταν πόθος τοῦ Λαοῦ τὸ ὁλοκληρωτικὸ σπάσιμο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, κι' αὐτὸς ὁ πόθος ἦταν μιὰ μεγάλη δύναμη στὰ πλαίσια ἐκείνου τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα. Ὅμως ἡ ἀστικὴ τάξη στάθηκε ἄτολμη, δὲν χτύπησε τὸ φεουδαρχισμό, ἀπογοήτεψε τὶς λαϊκὲς μάζες καὶ δὲ μπόρεσε νὰ προωθήσει τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγώνα ἴσαμε τὴν ἀπελευθέρωση ὅλης τῆς Χώρας. Ἀλλὰ καὶ στὸ κομμάτι ποὺ λευτερώθηκε ἡ ἀστικὴ τάξη δὲν εἶχε πιὰ τὴ δύναμη νὰ τσακίσει τὸ φεουδαρχισμό, νὰ πλατύνει τὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ καὶ πρὸ παντὸς νὰ κάμει δική της αὐτὴ τὴν ἀγορά, ποὺ ἄρχισαν νὰ τὴν διεκδικοῦν οἱ ξένοι ἰμπεριαλισμοί. Προτίμησε ἀντὶ νὰ κάμει μόνη της τὴν καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευση τῆς δικῆς της ἀγορᾶς, νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τοὺς κοτσαμπάσηδες καὶ οἱ δυὸ μαζὶ νὰ γίνουν πράχτορες τοῦ ξένου ἰμπεριαλισμοῦ καὶ νὰ βγάλει, ἀντὶ γιὰ κέρδος ἀπὸ τὴν καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευση τῆς χώρας, προμήθεια ἀπὸ τὸ κούρσεμα ποὺκανε τὸ ξένο κεφάλαιο. Ὅσο γιὰ τὸν προδομένο Λαό, ποὺ ἔβλεπε πὼς οὔτε τὸ ἀγροτικὸ πρόβλημα οὔτε τὸ πρόβλημα τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, οὔτε κανένα ἄλλο πρόβλημά του λύθηκε, τὸν παράπεμπαν στὴ μεγάλη ἰδέα, δηλαδὴ στοὺς πόθους ποὺ ἡ ἡγεσία τοῦ εἶχε ἐμπνεύσει καὶ ὕστερα τοὺς πρόδωσε. Σ' αὐτὴ τὴν πολιτικὴ τὸ Βυζαντινὸ Δίκαιο ἔπαιζε μαζὶ μὲ τὴ λόγια γλῶσσα ἕνα μοναδικὸ ρόλο. Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ βοήθησε στὴ διατήρηση τῶν καθυστερημένων παραγωγικῶν σχέσεων, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα ἀναγκαῖο γιὰ τὴ ληστρικὴ διείσδυση τοῦ ξένου κεφαλαίου κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀποδείκνυε τὰ ἀναμφισβήτητα δικαιώματά μας πάνω στὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, ποὺ γιὰ τὴν ἀναστήλωσή της δὲν ἔμενε παρὰ νὰ ἐξωθήσουμε τὰ σύνορά μας μέχρι τὰ παληὰ σύνορα ἐκείνης.

Ἔτσι τὸ πρόβλημα τοῦ ἀστικοῦ κώδικα πνίγηκε ὅπως καὶ τόσα ἄλλα προβλήματα τοῦ ἀστικοδημοκρατικοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς Χώρας μέσα στὸ τέλμα τῆς μεγάλης Ἰδέας. Ἡ ἀστικὴ τάξη εἶχε προδώσει τὸ ρόλο της καὶ γέρασε χωρὶς νὰ εὐοδωθεῖ. Στὸ μεταξὺ ὁλόενα ἄλλες δυνάμεις περνοῦσαν στὸ προσκήνιο τῆς πολιτικῆς ζωῆς, μπῆκαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Λαοῦ καὶ σ' αὐτὲς ἔπεφτε ὁ πρωτοποριακὸς ρόλος τῆς δημοκρατικῆς μέσα σὲ καινούριες συνθῆκες ἀνάπλασης τῆς Χώρας.

Τὸ β' καὶ γ' μέρος τῆς διάλεξις θὰ δημοσιευθεῖ στὸ προσεχὲς φύλλο.

Τὰ προβλήματα τοῦ ἐλέγχου, τῆς ἐπίταξης καθὼς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐθνικοποίησης, ἀποτελοῦσε ἀντικείμενο καὶ αἰτία νὰ ἐκδηλώνουνται ὀξύτατες ἀντιθέσεις. Τὰ προβλήματα ποὺ ἀνακύπτουνε ἀφοροῦνε ὁλόκληρη τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ οὐσία τῆς ἀνασυγκρότησης. Ἀποτελοῦνε δὲ αἰτήματα ποὺ γεννᾶ ἡ ἴδια ἡ ἐξέλιξη τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία εἶνε ταυτόχρονα καὶ ἐξάντληση καὶ ἀνάλυση κάθε δυνατότητας ποὺ εἶνε νὰ συγκρατηθεῖ στὰ παληὰ πλαίσιά της.

Ὁ ἔλεγχος, ἡ ἐπίταξη, ἡ ἐθνικοποίηση, παρουσιάζουνται σὰν κρατικὰ παρεμβατικὰ μέτρα ποὺ γίνουνται πρὸς ἕνα κοινὸ σκοπὸ ἢ γιὰ μιὰ ὡρισμένη γενικώτερη ἀνάγκη. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ πιστοποιοῦνε τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ἀτομιστικοῦ στοιχείου στὴν οἰκονομικὴ ὀργάνωση, σὰν στοιχείου διευθυντικοῦ, καὶ τείνουνε στὴν ἀντικατάστασή του—προσωρινὴ ἢ διαρκέστερη—ἀπὸ τὸ συλλογικὸ στοιχεῖο, ὅπως συγκροτεῖται σὲ δημόσια λειτουργία, στὸ κράτος. Γι' αὐτὸ καὶ εἶνε μέτρα κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ. Ποὺ ἐφαρμόζουνται—ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐθνικοποίηση—καὶ στὶς πιὸ φιλελεύθερες χῶρες κάθε φορὰ ποὺ ἐξαιρετικὲς περιστάσεις οἱ πόλεμοι τὸ ἐπιβάλλουνε, ἐπεκτείνουνται δὲ κάτο τὴν ἐφαρμογή τους σ' ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν παραγωγή, τὶς μεταφορές, τὴν πίστη, τὴν κατανάλωση Ἕνα σύνολο ἀπὸ τέτοια μέτρα μὲ τὸ ἀντίστοιχο θεωρητικό τους περικάλυμμα καὶ μεγαλείτερης διάρκειας ἤτανε καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός, ἢ τό ἑλληνικό του κακέκτυπο. ἡ Τετάρτη Αὐγούστου Τόσο ὅμως στὶς περιπτώσεις τῶν πολέμων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀνακύπτει παρόμοια ἀνάγκη, ὅσο καὶ στὶς περιπτώσεις τῶν μεγάλων κρίσεων, ὅπου ἡ ἐπιβολή τους φαίνεται νὰ παίρνει χαρακτῆρα μονιμώτερο, ἐκεῖνο ποὺ πάνω ἀπ' ὅλα τὰ διακρίνει εἶνε ἡ προσωρινότητα.

***

Ἡ καταφυγὴ σὲ συλλογικὴ δράση, σὲ περιπτώσεις ἐξαιρετικῆς κινητοποίησης τοῦ ἔθνους, ὅπως εἶνε ἡ στράτευση καὶ ὁ πόλεμος ἀποτελεῖ ἕνα γεγονός, ποὺ πιστοποιεῖ τὴν καμπὴ τῆς φιλελεύθερης ἀτομιστικῆς ὀργάνωσης τῆς οἰκονομίας, ἄσχετα ἂν ὁ σκοπὸς τοῦ πολέμου καὶ οἱ αἰτίες ποὺ τὸν προκαλοῦνε προκύπτουνε σὰν λογικὴ συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς ὀργάνωσης. Εἶνε παρατηρημένο πὼς ἡ πολεμικὴ οἰκονομία, ποὺ βαθαίνει ὅλο ἕνα στὸ περιεχόμενό της ἐξ αἰτίας τῆς αὔξουσας ἐπιρροῆς τοῦ τεχνικοοἰκονομικοῦ στοιχείου στὴν ἔκβαση τοῦ πολέμου, παραδίδει στὴν αἱμάσσουσα ἀνθρωπότητα, σκληρὲς ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς οἰκονομικῆς ὀργάνωσης τοῦ ἀνθρώπινου βίου σὲ συλλογικότερες μορφές. Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν πολέμων ἡ πρόοδος τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν πραγματοποιεῖ ἅλματα καὶ αὐτὸ καθιστᾶ πιὸ ἐμφανῆ τὴν ὀπισθοδρομικότητα τῆς παραγωγῆς ποὺ ἐπιδιώκει τὸ κέρδος. Ἡ βασικὴ ἀντίθεση ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀπροσώπων δυνάμεων τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἀτομικῶν κατόχων τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς βρίσκει στὸν πόλεμο τὸν τρόπο νὰ ἐκδηλωθεῖ ἀποφασιστικά. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στὶς ἀντιτιθέμενες ἀπόψεις ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ἀνασυγκρότησης γίνεται σήμερα ὀξύτερη.

Αὐτονόητο εἶνε ὅτι ἡ κρατικὴ παρέμβαση στὴν οἰκονομία ποὺ πραγματοποιεῖται κατὰ τοὺς πολέμους ἢ τὶς κρίσεις καὶ ἐκδηλώνεται μὲ τὰ μέτρα τοῦ ἐλέγχου ἢ τῆς ἐπίταξης, δὲ λύει τὸ πρόβλημα τοῦ συστήματος τῆς οἰκονομίας παρὰ μόνο στὴν ἀπατηλὴ ἐξωτερική του ὄψη. Ἐπειδὴ ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς ἀκόμα καὶ στὶς ἀμεσώτερες ὅσο καὶ λεπτομερειακὲς ἐκδηλώσεις του μπορεῖ νὰ ἀποσκοπεῖ ὄχι στὴν ἐξαφάνιση ἀλλὰ στὴν στερέωση τῶν παληῶν μορφῶν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἂν καὶ φαίνεται νὰ τὶς προσβάλλει. Καὶ ὅπως ἡ μετατροπὴ πολλῶν ἀτομικῶν ἐπιχειρήσεων σὲ κρατικές, μπορεῖ πολὺ θαυμάσια ὄχι μόνο νὰ μὴν σημαίνει ἐξαφάνιση τοῦ ἀτομιστικοῦ στοιχείου ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ζωή, ἀλλὰ ἀντίθετα τὴν ἀνάπτυξή του, ἔτσι καὶ ἡ κρατικὴ παρέμβαση στὴν οἰκονομία, γενικὰ μπορεῖ νὰ εὐεργετεῖ τὴν οἰκονομικὴ ὀλιγαρχία. Αὐτὸ συνέβη μὲ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμό. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ σ' ἐμᾶς (σχέδια Βαρβαρέσου, συμφωνία Τσουδεροῦ).

Ἡ σύγκρουση κατὰ συνέπεια γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀνοικοδόμησης δὲν ἀφορᾶ τὸν κρατικὸ παρεμβατισμὸ ἢ τὴν κρατικοποίηση—καὶ ἡ ἐθνικοποίηση εἶναι κρατικοποίηση—ἢ τὴν μορφὴ τῆς παρέμβασης γενικὰ ἀλλὰ τὴν κοινωνικὴ κατηγορία τῶν στοιχείων ποὺ παρεμβαίνουνε. Σὲ δυὸ διαφορετικὲς περιπτώσεις στοιχεῖα μιᾶς καὶ τῆς ἴδιας οἰκονομικῆς κατηγορίας ὅπως ἡ ἐργασία—μπορεῖ νὰ κηρυχθοῦνε ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ παρεμβατισμοῦ καὶ αὐτὸ νὰ μὴν σημαίνει ἀσυνέπεια.

***

Ὁ ἔλεγχος στὴν οἰκονομία εἶνε ἡ ἀμεσώτερη μορφὴ μὲ τὴν ὁποία ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους συντελεστὲς τῆς παραγωγῆς ἡ ἐργασία—παρεμβαίνει ἄμεσα στὴν διαδικασία της, ὄχι ὅμως σαν συντελεστὴς παθητικός, ὅπως ἤτανε στὰ παληὰ πλαίσια, ἀλλὰ ἐνεργητικά. Καὶ σχεδὸν διευθυντικά. Οἱ ὅροι κάτω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀσκεῖται ὁ ἔλεγχος εἶνε ὅροι βαθειᾶς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς κρίσης, ποὺ συνεπάγεται ἐξάρθρωση τοῦ μηχανισμοῦ τῆς οἰκονομίας καὶ αὐτόματη διάσπαση τῆς συνοχῆς τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς δράσεως μεταξύ τους Τὸ κοινωνικὸ κυρίαρχο ὡς τότε στοιχεῖο στὴν παραγωγὴ—ἡ ἰδιοκτησία στὰ μέσα—ἀποσύρεται ἢ ἀτονεῖ ἢ καὶ ἀντιδρᾶ, ἐνῶ τὸ καταθλιβόμενο στοιχεῖο ἡ ὀργανωμένη δύναμη ἐργασίας—φέρεται αὐτόματα στὸ προσκήνιο, στὸ ὄνομα τοῦ συμφέροντος. Στὸ σημεῖο λοιπὸν ἐκεῖνο, ὅπου τὰ δυὸ αὐτὰ στοιχεῖα ἔχουν ἀποχωρισθεῖ καὶ τὸ καθένα τους ἀρχίζει νὰ κινεῖται ἀντίστροφα πρὸς τὸ ἄλλο, ἐμφανίζεται ὁ ἔλεγχος. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ ὁ ἔλεγχος ἀνακύπτει σὰν ἐπέμβαση τῆς ἐργασίας στὴν οἰκονομία πρὸς τὸ σκοπὸ νὰ συνεχισθῆ ἡ οἰκονομικὴ δράση καὶ ὄχι νὰ περισταλεῖ ἢ νὰ ἀποκοπεῖ. Παρουσιάζεται σὰν ἡ πιὸ θετικὴ ἀντίδραση στὰ ἐνδεχόμενα τῆς κωλυσιέργειας, τῶν καταχρήσεων ἢ καὶ τῆς ἀνοικτῆς ἄρνησης ποὺ εἶνε δυνατὸ νὰ ἀντιτάξουνε τὰ παραγωγικὰ μέσα, τὰ μεταφορικὰ ἢ τὰ ἐμπορεύματα, στὸ νὰ συνεχισθεῖ ἡ οἰκονομικὴ δράση πρὸς γενικώτερο ὄφελος.

Ὁ ἔλεγχος αὐτὸς δὲ σχετίζεται βέβαια, μὲ τὸν «ἔλεγχο» ποὺ σὲ μιὰ στιγμὴ καὶ κάτω ἀπὸ μιὰ γενικώτερη πίεση, ἐπιβάλλει τὸ ἀντιδραστικὸ κράτος καὶ ποὺ, — ὅταν τὸν ἐπιβάλλει — καταλήγει στὴν συγκάλυψη ἢ καὶ τὴν ὑποβοήθηση τῆς ὀλιγαρχικῆς ἀτασθαλίας. Εἶνε ἔλεγχος ποὺ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς καταμερισμένης σὲ διάφορες εἰδικότητες, μισθωτῆς ἐργασίας ἀσκοῦνε πάνω στὴν ἐπιχείρηση μὲ τὸ κατάλληλο ὄργανο τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐλέγχου. Καὶ ἀποσκοπεῖ στὴν ἐξουδετέρωση τοῦ ἀντίπαλου στοιχείου, τὸ ὁποῖο κάτω ἀπὸ τὶς δεδομένες κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς συνθῆκες ἰσχυροποιεῖται, ὅτι ἡ συνέχιση τῆς παραγωγῆς εἶνε ἀσύμφορη ἢ ἀδύνατη.

Ὁ ἔλεγχος αὐτὸς εἶνε κατὰ βάση ἐξωκρατικός. Πραγματοποιεῖται δὲ στὶς περισσότερες περιπτώσεις στὴν καθαρὰ οἰκονομικὴ καὶ μάλιστα παραγωγικὴ σφαῖρα, σὰν αἴτημα τῆς ἐργασίας ποὺ δὲν προβάλλεται γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τοῦ δικοῦ της εἰσοδήματος, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση ἀμέσων ἀναγκῶν τοῦ συνόλου. Ὑπὸ τὴν ἔποψη αὐτὴ ὁ ἔλεγχος στὴν παραγωγὴ ἢ σὲ ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας εἶνε μορφὴ ἀσυμβίβαστη μὲ τὸν κρατικὸ ἔλεγχο στοὺς ἴδιους τομεῖς, δὲν μπορεῖ δὲ νὰ συγχωνευθεῖ μ' αὐτὸν παρὰ μονάχα στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες, ὅπου καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ὁ διοικητικὸς μηχανισμὸς τοῦ κράτους, μεταπίπτουνε — βίαια ἢ ὄχι — ἀπὸ τὰ παλαιὰ περιωρισμένα κοινωνικὰ βάθρα τους, σὲ ἄλλα πιὸ ἐκτεταμένα καὶ περισσότερο λαϊκά. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ ἔλεγχος στὴν παραγωγὴ αἴτημα τῆς μισθωτῆς ἐργασίας στὴν ἱστορική της προσπάθεια νὰ καταστεῖ τὸ καθολικὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνίας, υἱοθετεῖται καὶ νομοθετεῖται ἀπὸ τὸ κράτος. Παράδειγμα ἔχουμε τὸ ὑπ' ἀριθμ. 227 διάταγμα τῆς πρώτης σοβιετικῆς κυβερνήσεως, ποὺ ὑπογράφηκε στὶς 14 Νοεμβρίου 1917 καὶ δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα «Ἰσβέστια» τῆς 16 Νοεμβρίου 1917. Τὸ διάταγμα λέγει:

«ιο. Πρὸς τὸν σκοπὸ νὰ ὀργανωθεῖ κανονικὰ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομικὴ δραστηριότητα ἐγκαθίστανται σ' ὅλες τὶς βιομηχανικές, ἐμπορικές, τραπεζικές, ἀγροτικές, καὶ μεταφορικὲς ἑταιρεῖες, στοὺς παρα-

Θ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ

ΦΘΗΝΟ ΛΙΓΝΙΤΗ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΟΥΝ ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΛΙΓΝΙΤΟΡΥΧΩΝ

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἔλλειψη φθηνῶν καυσίμων καὶ μάλιστα ἄμεσα μέν, γιατὶ τὰ ξυλοκάρβουνα ἔφτασαν τὶς 1500 δρ. τὴν ὀκᾶ καὶ ὁ Λυγνίτης 1.300 ἔμμεσα δὲ γιατὶ λόγῳ τῆς ἀκριβείας τῶν ἄλλων καυσίμων γαιανθράκων, πετρελαίου, βενζίνας, ὀρυκτελαίου ἐπιβαρύνονται οἱ τιμὲς τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων εἰς βάρος τοῦ κόστους τῆς ζωῆς. Λίγοι ὅμως ξεύρουν ὅτι ἡ Ἑλλὰς μποροῦσε νὰ εἶχε σοβαρὰ προαγάγει τὴν ὑπόθεση τῶν καυσίμων της μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευση καὶ μόνον τῶν λιγνιτορυχείων της, ἂν αὐτοὶ ποὺ κυβερνοῦσαν ὡς τώρα τὸν τόπο εἶχαν θέληση γιαυτὸ καὶ δὲν ὑπέκυπταν στὶς ἀξιώσεις τῶν ντόπιων καὶ ξένων ἐκμεταλλευτῶν ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ὑπόθεση τῶν λιγνιτορυχείων μας. Μιὰ ἰδέα τῆς σημασίας τοῦ ζητήματος πέρνουμε μὲ τὰ πιὸ κάτω στοιχεῖα:

Τὸ 1939 στὴν Ἑλλάδα εἰσαχθῆκαν

Γαιάνθρακες	812.000	τόννοι	ἀξίας	665.000.000 δρ.
κῶκ	57.000	»	»	65.000 000 »
πετρέλαια	127.500	»	»	269.000.000 »
πετρέλ. ἐσωτ. καύσεως	156.400	»	»	241.000.000 »
βενζίνη	79.300	»	»	268.000.000 »
Σύνολον	1.232 200	»	»	1.508.000.000 »

Ἤτοι 1 ½ δισεκατομ. προπολεμικὲς δραχμὲς ποὺ ἀντιπροσώπευαν 1.500.000 χρυσὲς λίρες ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικὸ κάθε χρόνο γιὰ καύσιμα. Μελλοντικὰ μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν σιδηροδρόμων μας θὰ πρέπει νὰ ἐξάγεται ἀκόμα περισσότερο συνάλλαγμα ἂν δὲν σπεύσουμε νὰ δώσουμε τὴν πρέπουσα λύση στὴν ὑπόθεση τῶν λιγνιτορυχείων μας, ἂν δὲν προσαρμόσουμε πολλὰ αὐτοκίνητά μας σὲ γκαζοξέν.

Λιγνιτορυχεῖα γνωστὰ εἶναι 60 περίπου σήμερα στὴν Ἑλλάδα. Ἀπ' αὐτὰ μόνον 30 40 ἐργόζονταν προπολεμικὰ περιοδικὰ καὶ ἀποδίδαν περὶ τοὺς 100.000 τόννους λιγνίτου τὸ χρόνο.

Ὅλα σχεδὸν τὰ λιγνιτορυχεῖα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ καλλίτερα τῆς Εὐρώπης, καὶ ποιοτικὰ γιατὶ δίνουν λιγνίτες 3000—5200 θερμίδων καὶ ποσοτικὰ ἀφοῦ κατὰ τοὺς ξένους καὶ ἕλληνες εἰδικοὺς μέχρι σήμερα ἔχουν ὑπολογισθῆ τ' ἀποθέματα τῶν γνωστῶν λιγνιτορυχείων σὲ περισσοτέρους τῶν 6 δισεκατομμυρίων τόννους. Οἱ λιγνίτες μας δὲν μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνον αὐτούσιοι καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση ἀμέσων ἀναγκῶν (διόφορες βιομηχανίες, καθημερινὲς ἀνάγκες κλπ.) ἀλλὰ καὶ ἔμμεσα γιατὶ μποροῦν νὰ ἐξευγενισθοῦν καὶ πλινθοποιηθοῦν καὶ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴ κίνηση τῶν σιδηροδρόμων μας καὶ τῆς σιδηρομεταλλουργικῆς βιομηχανίας, τὴν ὁποίαν πρέπει ν' ἀποκτήσουμε ὡς τόπος κάποτε.

Ἡ καθυστέρηση τῆς πλήρους ἀναπτύξεως τῶν λιγνιτορυχείων μας ὀφείλεται βέβαια στοὺς ἴδιους λόγους ποὺ γενικώτερα ὀφείλεται ἡ παραγωγικὴ καὶ λοιπὴ καθυστέρηση τοῦ τόπου μας (ἐξάρτηση ἀπὸ τὰ ξένα συμφέροντα), ὅμως εἰδικώτερα μπορεῖ ν' ἀποδοθῆ:

α) Εἰς τὸ ὅτι ἂν καὶ οἱ ἐργάτες μας ἀμείβονται γλίσχρα ἐν τούτοις λόγῳ τῆς μὴ ἐπιστημονικῆς* ἐκμεταλλεύσεως τῶν λυγνιτορυχείων καὶ τοῦ μεγάλου κόστους τῶν μεταφορικῶν** συναγωνίζονται τὸν λιγνίτην μας οἱ ξένοι γαιάνθρακες.

β) Εἰς τὸ ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν σταθερὴ κατανάλωση ὡς τώρα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ διάφορες βιομηχανίες καὶ σιδηρόδρομοι ἐφόσον δὲν εἶναι σταθερὴ ἡ προσφορὰ λιγνιτῶν—καλῆς ποιότητας καὶ τιμῶν—δὲν προβαίνουν εἰς ἀλλαγὴν τῶν ἐγκαταστάσεων τους πρὸς ἀποκλειστικήν του χρησιμοποίησιν.

γ) Εἰς τὸ ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν ἐκμετάλλευση τῶν λιγνιτορυχείων μας ἰδιοκτῆτες ἢ ἐπιχειρηματίες—προσπαθοῦντες σὲ βάρος κυρίως τῶν ἐργατῶν καὶ τῆς κατανάλωσης νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν ὑπόθεση τῶν λιγνιτορυχείων, ὄχι μόνον δὲν ἀφιερώνουν τ' ἀπαραίτητα κεφάλαια πρὸς τὸν σκοπὸν συγχρονισμοῦ τῶν μεταλλείων ἀπὸ ἀπόψεως ἐρευνῶν ἐξορύξεως συντηρήσεως καὶ μεταφορᾶς ὁπότε θὰ ἐπετύγχανον καὶ μείωση τοῦ κόστους, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαρύνουν μὲ δασμοὺς τὰ εἰσαγόμενα καύσιμα, ἀκολουθοῦντες ἔτσι πιστὰ τὴν ἀσφαλῆ μέθοδο πλουτισμοῦ ποὺ ἐφαρμόζουν καὶ οἱ λοιποὶ βιομηχανοεπιχειρηματίες μας.

Κατὰ τὴ κατοχή, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιοχτῆτες καὶ μισθωτοὺς τῶν Ἑλληνικῶν λιγνιτορυχείων σὲ συνεργασία μὲ τοὺς καταχτητὰς προώθησαν τὴν ἀπόδοση τῶν λιγνιτορυχείων. Δὲν θὰ ἀδικήσουμε κανένα ἂν σημειώσουμε ὅτι γιὰ τὴν παραγωγὴ αὐτὴ πλήρωσαν πολλὰ—σὲ αἷμα καὶ στερήσεις — τόσο οἱ ἐργάτες μας ὅσο, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαός. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή μας οἱ ἀνωτέρω ἐπιχειρηματίες ἂν καὶ πῆραν δεκάδες ἑκατομμύρια δάνεια ἀπὸ τὸ Κράτος, ὁ καθένας, πρὸς τὸ σκοπὸ νὰ ἀναπτύξουν τὶς ἐργασίες τῶν Λιγνιτορυχείων, ἐν τούτοις ἐγκατέλειψαν τὰ λιγνυτορυχεῖα, τὰ δὲ χρήματα ἔντυσαν σὲ λίρες ἢ ἄλλα ἀκίνητα.

Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι γιὰ τὴ χρηματοδότηση αὐτὴ τὸ Κράτος ἐπέβαλε δασμοὺς ποὺ πληρώνουμε καὶ σήμερα 12% ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων γαιανθράκων, 8% ἐπὶ τοῦ πετρελαίου καὶ 3% ἐπὶ τῆς βενζίνης.

Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν μείωση τῆς παραγωγῆς τῶν λιγνιτορυχείων (π. χ. τὸ λιγνιτορυχεῖο Περιστεριοῦ ἀπὸ 200 τόννους ἔπεσε στοὺς 20 ἡμερησίως, τοῦ Ἀλιβεριοῦ ἀπὸ 160 στοὺς 25, τῆς Καλογρέζας τὸ ἴδιο κλπ.) μὲ συνέπεια νὰ φθάσει ὁ Λιγνίτης τὶς 1300 δραχ. τὴν ὀκά, καὶ νὰ μένουν ἄνεργοι χιλιάδες ἐργάτες.

γωγικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ σὲ ἄλλες ἐπιχειρήσεις, ποὺ ἀπασχολοῦ ε ἐργάτες εἴτε στα ἐργαστήρια καὶ σιὰ ἐργοστάσια, εἴτε ἔξω, ἕ ν α ς ἐ ρ γ α τ ι κ ὸ ς ἔ λ ε γ χ ο ς στὴν παραγωγή, πώληση καὶ ἐναποθήκευση τῶν προϊόντων καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν, καθὼς καὶ στὴν χρηματικὴ καὶ πιστωτικὴ διαχείρηση τῆς ἐπιχειρήσεως.

«2ο. Ὁ ἔλεγχος ἀνήκει σ' ὅλους τοὺς ἐργάτες τῆς ἐπιχειρήσεως μέσω τῶν ὀργάνων ποὺ ἐκλέγουν, δηλαδή: ἐπιτροπῶν στὰ ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια κ.τ.λ., στὶς ὁποῖες μετέχουνε οἱ ὑπάλληλοι καὶ τὸ τεχνικὸ προσωπικό.

3ο. Σὲ κάθε σπουδαία πόλη, ἢ κυβερνεῖο, ἢ βιομηχανικὴ περιοχή, ἱδρύεται μιὰ περιφερειακὴ ἐπιτροπὴ ἐλέγχου ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν ἐπαγγελματικῶν ἑνώσεων, τῶν ἐργοστασιακῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἄλλων ἐπιτροπῶν καὶ ἀπὸ ἐργατικοὺς συνεταιρισμούς. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ὑπάγεται στὸ συμβούλιο τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν».

Τὸ ὅλο κείμενο περιέχει 14 ἄρθρα ποὺ καθορίζουνε τὴν λειτουργία καὶ τὶς ἁρμοδιότητες τῶν ἐπιτροπῶν ἐλέγχου, καθὼς καὶ τὴν πανρωσσικὴ τους ὀργάνωση. Μέσω τῆς διαδικασίας ποὺ καθορίζεται, βλέπει κανεὶς τὴν συνένωση τοῦ ἐλέγχου ἀ π ὸ τ ὰ κ ά τ ω, μὲ τὴν κρατικὴ παρέμβαση ἀ π ὸ τ ὰ π ά ν ω, ποὺ σημαίνει κρατικὸ παρεμβατισμὸ καὶ λαϊκὸ ἔλεγχο πρὸς μιὰ καὶ τὴν ἴδια διεύθυνση Γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ σύνθεση αὐτὴ θὰ εἴπεῖ ὅτι ἔχουν γίνει σοβαρὲς μετοβολὲς στὴν ἐσωτερικὴ σύνθεση τοῦ ἔθνους.

Ἡ περίπτωση τοῦ ἐ λ έ γ χ ο υ σ τ ὴ ν π α ρ α γ ω γ ὴ νομοθετημένου ἀπὸ τὸ κράτος παρουσιάζεται καὶ σήμερα — μετὰ τὸν πόλεμο — σὲ διάφορες χῶρες, ὅπως τὴν Πολωνία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴν Γιουγκοσλαυΐα καὶ ἄλλες, ὑπῆρξε δὲ καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ κεντρικὰ αἰτήματα τῶν λαϊκῶν μαζῶν στὸ τέλος τοῦ πολέμου 1914 - 18.

***

(Ἡ συνέχεια τῆς μελέτης στὸ προσεχὲς)

* Ἀποκλειστικὸν σχεδὸν μέσον ἐξορύξεως χρησιμοποιεῖται σήμερα ὁ κασμᾶς.

** Πλὴν ὀλίγων, λιγνιτορυχείων ποὺ ἔχουν σιδηροτροχιὲς γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ἐξορυσσομένου λιγνίτου καὶ ἀποβάθρες, ἐτὰ ἄλλα χρησιμοποιεῖται ἀκόμα τὸ κεφετσάκι καὶ τὸ ζεμπίλι.

Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀρχιτέκτονα, Καθηγητὴ Ε.Μ.Π.

ΧΩΡΟΔΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ἡ παρακάτω μελέτη εἶναι περιληπτικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ μελέτη γιὰ τὰ προβλήματα τῶν οἰκισμῶν καὶ τὴν πολεοδομική των συγκροτηση.

Ἡ ἀναγωγὴ τοῦ ἀποσπάσματος αὐτοῦ σὲ ὁρισμένη ἔκταση καὶ ἡ ἀφαίρεση πολλῶν συγκεκριμένων καὶ λεπτομερειακῶν ἀναπτύξεων ἀφήνει πολλὰ κενά. Ὁ σκοπὸς ὅμως εἶναι νὰ δόσουμε σὲ γενικὲς βασικὲς γραμμὲς τὸ συνθετικὸ νόημα τῆς χωροδομίας στὴν προοδευτική της ροὴ καὶ τὴ συσχέτιση μὲ τὶς συγκροτήσεις-ἀνασυγκροτήσεις τῶν οἰκισμῶν. Ἡ χωροδομία εἶναι αὐτὴ ἡ ὀργανωμένη καὶ κατευθυνομένη ἀνοικοδόμηση.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΟΔΟΜΙΑΣ

Ἡ γενικὴ ἔννοια τῆς χωροδομίας ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ γεγονότος.

Κάθε μεγάλη ἐποχὴ στὸ ἱστορικό της «γίγνεσθαι» ἔχει σαφὲς χωροδομικὸ περιεχόμενο ποὺ ἐκτείνεται ἀπὸ τὶς γενικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ ἀποτελεῖ τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς. Ἡ εὐρεία ἔννοια τῆς χωροδομίας ταὐτίζεται μὲ τὴ συγκρότηση τῆς κοινωνίας καὶ τὴν δόμηση τοῦ πολιτισμοῦ κάτω ἀπὸ τὴν πνοὴ τῆς ἐν δράσει κοσμοθεωρίας.

Μονο μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια θὰ ἐννοήσομε τὴν χωροδομία καὶ ὄχι τὴν τυχαία ἢ ὁποιαδήποτε τεχνικὴ ὀργανωση τῆς χώρας.

Στὴν ἐποχή μας ὑπάρχει ἡ προκατάληψη νὰ διαμορφώνεται κάθε πνευματικὴ ἢ ἄλλη τάση σὲ ἐπιστήμη καὶ μάλιστα εἰδική. Ἡ συνεχὴς αὐτὴ ἐξειδίκευση καὶ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ καθολικὸ φαινόμενο ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκη νὰ συντονισθῆ ἡ σκέψη καὶ ἀντίληψη ὥστε νὰ μὴ ἀποσυντίθεται καὶ χάνεται τὸ καθολικὸ φαινόμενο.

Ἡ χωροδομία σὰν συντονισμένη σύλληψη καὶ σύνθεση τῶν ταὐτόχρονα δρώντων παραγόντων ἐπιδιώκεται ἐπιμονα νὰ γίνη καὶ αὐτὴ ἰδιαίτερη εἰδικὴ ἐπιστήμη ἐνῶ θἄπρεπε νὰ γίνει μέρος τοῦ κοσμοθεωρητικοῦ κινήματος καὶ συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Περιεχόμενο καὶ ἐκδήλωση τῆς σύγχρονης ζωῆς.

Μέσα στὴν συνταρακτικὴ ἐποχή μας διαμορφώνεται νέος κόσμος ποὺ θἄχη φυσικὴ συνείδηση (ἐνστικτώδη) τῶν ἀναγκῶν του. Τότε οἱ ἐνσυνειδητες καὶ ὑποσυνειδητες τάσεις θὰ δημιουργήσουν τὸ σύνολο τοῦ περιεχομένου τῆς ζωῆς καὶ τῶν ζωτικῶν προβλημάτων της. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπιστήμη καὶ ἀκόμη λιγότερο τεχνική.

Γι' αὐτὸ τελευταία καὶ ἡ τεχνικὴ τείνει νὰ παλλαγῆ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ λέμε «τεχνικὸ πνεῦμα» ποὺ εἶναι στὴν οὐσία του μηχανικὸς διανοητισμός. Τείνει νὰ συγχωνευθῆ καὶ ζωογονηθῆ μέσα στὸ καθολικὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς δίνοντας σαὐτὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἡ ἀποστολή τῆς τεχνικῆς. Πηγὴ καὶ μέσον γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν δυνατοτήτων καὶ σκοπῶν τῆς ἐποχῆς.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Τὸ περιεχόμενο τῆς χωροδομίας εἶναι ἀπέραντο.

Ἡ συνείδηση καὶ προγραμματικὴ σύλληψη ὅλης τῆς ἔκτασής του δὲν εἶναι δυνατή, καὶ ἱστορικὰ λανθασμένη.

Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀπέραντη ἔκταση τοῦ χωροδομικοῦ περιεχομένου θὰ συντελεῖται ἕνα μέρος μὲ ὅρια περιεχομένου καὶ χρόνου. Τὸ «περιγεγραμμένο» αὐτὸ μέρος θ' ἀποτελέση τὸ σταθμητὸ πυρῆνα ποὺ συνεχῶς θὰ ἐξελίσσεται καὶ ἐπεκτείνεται ἀνάλογα μὲ τὶς νέες κατακτήσεις καὶ τὶς νέες δυνατότητες.

Πέραν ὅμως ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ χωροδομικοῦ περιεχομένου ὑπάρχουν ὑποσυνείδητοι καὶ ἀστάθμητοι γενικότητες τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ μερικότητες τοῦ κοινωνικοῦ ἀτόμου. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ ἐπιδροῦν συνεχῶς τὴν ἐξέλιξη τοῦ παραπάνω σταθμητοῦ καὶ ἐνσυνειδήτου πυρῆνα. Στὴν πρωτοχριστιανικὴ ἐποχὴ ὑπῆρχε ἡ γιγαντιαία δύναμη ἐπιταγῆς, τὸ Εὐαγγέλιο, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐνεπνέετο μὲ πίστη μέχρι θάνατου μιὰ μεγάλη ὁμάδα ἀνθρώπων.

Αὐτὸ ἐδημιουργήθη ἕνα σταθμητὸ περιεχόμενο ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ κόσμου. Σὰν διαμορφωτικὸ κινημα ἔγινε ἐποχὴ μὲ τεράστιο πολιτισμὸ ποὺ σήμερα μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν πραγματική του σημασία καὶ λαμπρότητα. Οἱ ἀνωτέρω ὅμως ἀστάθμητοι παράγοντες ἐξελικτικὰ ἐπέδρασαν τόσο τὸ πρῶτο χριστιανικὸ (εὐαγγελικὸ) περιεχόμενο ὥστε ὁ κόσμος δὲν διαμορφώθηκε οὔτε ἔζησε σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχικὴ οἰκουμενικὴ ἐπιταγή Ἐν τούτοις ἐκπληρώθηκε ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ χριστιανικοῦ κινήματος διότι ὁ κόσμος «ἔζησε ἐν αὐτῷ».

Ο ΧΡΟΝΟΣ

Ἡ στάθμηση καὶ τὸ χωροδομικὸ περιεχόμενο συνεπάγεται καὶ τὴ χρονικὴ τοποθέτησή του.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω ἡ στενότερη καὶ χρονικὰ καθορισμενη ἔννοια τῆς χωροδομίας εἶναι ἡ ἑνουνείδη τῆ προπαρασκευὴ καὶ ἔνταξη τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας στὴν πραγματοποίηση τῶν προγραμματικῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν σκοπῶν, μὲ παράγοντες τὰ φυσικὰ παραγωγικὰ στοιχεῖα τῆς χώρας, τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ μέσα, κάτω ἀπὸ τὴ διαμορφωτικὴ ἐπιταγὴ τῆς ἐν δράσει κοσμοθεωρίας.

ΟΙ ΑΜΕΣΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Σκοπὸς τῆς χωροδομίας εἶναι βέβαια ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου.

Πρέπει ὅμως εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ διατυπώσουμε ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ κατοικοῦν τὴ γῆ καὶ ἀποτελοῦν ὁπωσδήποτε τὴν ἀνθρωπότητα, τὰ 80 % ζοῦν ὑλικὰ καὶ πνευματικὰ τὴ ζωὴ τοῦ ξύλινου ἀρότρου καὶ τοῦ χάλκινου ἐργαλείου. Μεσα στὴν «πολιτισμένη» Εὐρώπη μόλις ἕνα 30 % ὑλικὰ καὶ πνευματικὰ ἔφθασε νὰ ζῆ στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἀτομοῦ καὶ ἀπαυτὸ 5 % ζῆ τὰ ἀγαθὰ ποὺ παρέχει ἡ σύγχρονη τεχνική.

Ἡ ἐποχή μας παρὰ τὰ περίπλοκα μέσα ποὺ διαθέτει, χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔντονες, ἁπλὲς καὶ σαφεῖς ἐπιδιώξεις. Καὶ αὐτὸ γιατὶ ἔχει πρῶτο βασικὸ της σκοπὸ νὰ καταδαμάση τὴ φοβερὴ ἀθλιότητα. ***Νὰ κατακτήση ὁριστικὰ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὴν τροφή, τὴν ἐπένδυση καὶ τὴ στέγη καὶ προοδευτικὰ τὴ μόρφωση, τὴν ἐξύψωση τῶν ἀναγκῶν καὶ τὸν πολιτισμό.***

Οἱ κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς ὅμως προϋποθέσεις δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ χωρὶς αὐτὲς ὅλα ἐμφανίζονται περίπλοκα, δύσκολα καὶ πιθανὸν οὐτοπιστικά.

Σὲ ἄλλες ἐποχὲς δὲν ὑπῆρχαν τὰ τεχνικὰ μέσα γιὰ τὴν πλατειὰ πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν σκοπῶν. Ἡ κοινωνία τότε προσπαθοῦσε νὰ τοὺς ἐπιτύχει μερικὰ μὲ τὴ θρησκευτικὴ ἐπιταγή. ***Στὴν ἐποχή μας ὅμως οἱ δυνατότητες παραγωγῆς καὶ κατανομῆς τῶν μηχανῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης ξεπερνοῦν τὶς ἀνάγκες ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.*** Γι' αὐτὸ τὰ σημερινὰ ἐμπόδια καὶ οἱ φορεῖς τῶν δὲν ἀποτελοῦν πιὰ μονάχα μιὰ κοινωνικὴ τάξη ἀλλὰ διεθνεῖς ὁμάδες τρομερῶν ἐγκληματιῶν

Εἶναι αὐτονόητο λοιπὸν ὅτι ἡ χωροδομία τῆς ἐποχῆς μας προϋποθέτει τὸ παραμέρισμα τῶν «ἐμποδιστῶν» καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς γῆς, τῶν μηχανῶν, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐργάζονται.

Μερικότεροι σταθμητοὶ σὲ ὅρια καὶ χρόνο κοινωνικοὶ σκοποὶ χωροδομίας περιέχονται σὲ δυὸ ἄμεσα καὶ ἁπλὰ κύρια μέρη.

1.—Τὴν προοδευτικὴ ἀνάπτυξη ὅλων τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας καὶ τὴν προοδευτικὴ ἐπίτευξη ἑνὸς καλοῦ γενικοῦ βαθμοῦ ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς εὐημερίας (τροφῆς, ἐπένδυσης) στέγης μόρφωσης.

2.— Τὴν ἀποκατάσταση καὶ ἐξύψωση τῆς λαϊκῆς ὑγείας.

Τοὺς πρωτάρχικοὺς αὐτοὺς σκοποὺς θὰ ἐννοήσομε σὲ ὅλη των τὴν ἔκταση καὶ πληρότητα. Ἡ ἐξελικτική των πραγματοποίηση θὰ γίνεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐντατική κατευθυντήρια γραμμή, τὴν ἀδιάκοπη μορφωτική καὶ ὀργανωτική προπαρασκευή τῶν λαϊκῶν ὁμάδων καὶ στελεχῶν καὶ τὴν συνεχῆ των ἔνταξη στὶς παραγωγικὲς λειτουργίες.

Ἡ αὐτοένταξη τῶν προπαρασκευασμένων λαϊκῶν ὁμάδων στὴν παραγωγή, ἡ συγκρότησή των σὲ οἰκονομικοὺς-κοινωνικοὺς ὀργανισμοὺς καὶ ἡ ἐξελικτική των προσαρμογὴ στὶς διαδοχικὲς κατακτήσεις, ταὐτίζεται μὲ τὴν πορεία πρὸς τὴν σοσιαλιστικὴ συγκρότηση τῶν οἰκισμῶν.

Τὴν ἀποκατάσταση καὶ ἐξύψωση τῆς ὑγείας θὰ ἐννοήσομε σὲ ὅλη της τὴν ἔκταση. Ἀπὸ τὴν καταπολέμηση τῆς ἐλονοσίας, φυματίωσης καὶ ἄλλων κοινωνικῶν ἀσθενειῶν μέχρι τὴ σωματικὴ ἀγωγή, τὴν ἐπίτευξη τῆς χαρᾶς καὶ τὴν διάπλαση τοῦ ἀνώτερου βιολογικοῦ τύπου τοῦ ἀνθρώπου.

Τὴ γενικὴ εὐημερία ἐπίσης θὰ ἐννοήσομε σὲ ὁλόκληρη τὴν ἔκτασή της ἀπὸ τὴν ἐξασφάλιση τῆς τροφῆς, τῆς ἐπένδυσης καὶ στέγης μέχρι τὴ μορφωση καὶ ἱκανοποίηση τῶν ἐξυψωμένων ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας.

Κάθε μερικὸ πρόγραμμα καὶ ἔργο ὅσο καὶ ἂν ἀντιμετωπίζει προσωρινὰ ἢ ἐρύστικὰ κατεπείγουσες ἀνάγκες πρέπει ἀπαραίτητα νὰ πραγματοποιῆ μέρος τῆς σοσιαλιστικῆς δόμησης τῆς χώρας. Ὁ καθολικὸς σκοπὸς εἶναι αὐτὸς καὶ ἡ κάθε πράξη μας καὶ ἔργο ὀφείλει νὰ ἐκτελῆ μέρος τοῦ κοσμοθεωρητικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ.

Ἀπὸ τὰ δυὸ παραπάνω βασικὰ μέρη ξεχωρίζει τὸ λεπτομερέστερο τεχνικὸ περιεχόμενο.

Τὸ τεχνικὸ μέρος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ εὐημερίας περιέχει ὅλο τὸ τεράστιο τομέα τῆς προπαρασκευῆς, ἔρευνας, μελέτης καὶ κατασκευῆς τῶν πηγῶν ἐνέργειας καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων παραγωγῆς, μερικῆς καὶ γενικῆς κατανομῆς της καὶ τὴν πραγματοποίηση τῶν πόλεων καὶ σταθμῶν παραγωγῆς (χωριῶν).

Τὸ τεχνικὸ μέρος τῆς λαϊκῆς ὑγείας περιέχει τὰ ἐξυγιαντικά, ὑγιεινοτεχνικὰ καὶ ἔργα λαϊκῆς ὑγείας καὶ τὶς κατηγορηματικὲς ἀρχὲς ὑγιεινῆς ἐργασίας καὶ κατοικίας.

Βλέπουμε καθαρὰ ὅτι ὁλόκληρο τὸ νόημα τῆς χωροδομίας βασίζεται στὶς γενικὲς ἀρχὲς ποὺ ἔχομε ἐκθέσει στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης καὶ ὅτι, ὁποιαδήποτε σοβαρὴ προσπάθεια στὸν τομέα αὐτὸν δὲν εἶναι δυνατὴ χωρὶς τὶς κοινωνικοοικονομικὲς προϋποθέσεις. Αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς ἔχουν σὰν περιεχόμενο καὶ σκοπὸ τὴν πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ τεράστιου χωροδομικοῦ ἔργου.

Δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε περισσότερο στὸ σημεῖο αὐτό. Διατυπώνουμε ἀκόμη δυὸ βασικὲς ἀρχὲς ποὺ ἀφοροῦν ἄμεσα τοὺς ἐργοζόμενους καὶ ἰδιαίτερα τοὺς τεχνικοὺς ποὺ θὰ τὶς ἐφαρμόσουν.

Στὴ νέα πόλη - κοινότητα ὁ κάθε ἄνθρωπος θὰ ἐργάζεται καὶ κατοικεῖ ὑγιεινὰ καὶ χαρούμενα.

Θὰ ἐργάζεται παραγωγικὰ μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ κολλεκτιβιστικοῦ συναισθήματος τοῦ «ἐμεῖς» γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ εὐημερίας διατηρῶντας ἀδιάσπαστη τὴν οἰκονομικὴ λειτουργία τῆς κοινότητάς του.

Ἀνύψωση τοῦ βαθμοῦ εὐημερίας δὲν ἐννοοῦμε κάτι ἐντελῶς καθορισμένο γιατὶ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ τί ἐννοεῖ κάθε λαὸς εὐημερία καὶ τὶ ἐπιτρέπουν οἱ οἰκονομικὲς δυνατότητες τῆς χώρας καὶ οἱ ἱκανότητες τοῦ πληθυσμοῦ της.

Γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες εὐημερία δὲν σημαίνει οὔτε ἐκλεκτοφαγία οὔτε ὁποιαδήποτε πολυτέλεια, ἀλλὰ ἕνα καλὸ βαθμὸ συντήρησης. Καὶ πέραν ὅμως αὐτοῦ εὐημερία σημαίνει ἀκόμη ὅ,τι ὁ λαός μας στὸ ἱστορικό του παρελθὸν ἔδωσε στὸν ἑαυτό του καὶ στὸν ἄλλο κόσμο.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΔΟΜΙΑΣ

Παράγοντες χωροδομίας εἶναι τὸ φυσικὸ περιβάλλον (γεωγραφικὴ θέση, Κλῖμα, ἔδαφος καὶ περιεχόμενό του πηγὲς ἐνέργειας) ἡ ἰδιοσυστασία τοῦ λαοῦ (ἱστορικὰ ἐκδηλωμένη βιολογικὴ ὑπόσταση κ.λ.π.) ἡ κοινωνικοοικονομικὴ του συγκρότηση κάτω ἀπὸ τὴν πνοὴ τῆς ἐν δράσει κοσμοθεωρίας καὶ ἡ ἐπιστήμη, τέχνη καὶ τεχνική

Ἡ ἔκταση εἶναι φυσικὸς παράγων μὲ μεγάλη σημασία γιὰ τὴ χωροδομικὴ σύνθεση καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πολιτικὴ συγκρότησή ποὺ καὶ αὐτὴ πάλι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλους γενικώτερους παράγοντες.

Δὲν γνωρίζομε ἂν ἡ χωροδομικὴ σύνθεση θὰ συμβεῖ στὸ στενὸ πλαίσιο τῆς χώρας μας ἢ στὸ εὐρύτερο τοῦ βαλκανικοῦ χώρου ἢ στὸ εὐρύτατο τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅμως πρέπει νὰ διατυπωθεῖ ἡ βασικὴ οἰκονομικὴ - βιολογικὴ σημασία τῆς ἔκτασης καὶ τῶν παραγόντων ποὺ ἀπορρέουν ἀπ' αὐτὴν γιὰ τὴν παραγωγικὴ συγκρότηση τῆς χώρας καὶ τοῦ εὐρύτερου χώρου μέσα στὸν ὁποῖον θἀναπτυχθεῖ ἡ δράση τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐξελικτική του συγκρότηση.

Εἶναι φανερὸ ὅτι στερεὴ καὶ διαρκὴς δόμηση τῆς χώρας δὲν εἶναι νοητὴ μὲ τὴν ἀντίθεση καὶ μόνωση ἀπὸ τὸ περιβάλλον της οὔτε μὲ τὴν προγεφυρωματική της διαμόρφωση. Ἡ συνεργασία καὶ ἀλληλοσυμπλήρωση μὲ τὸ κοντινὸ καὶ μακρυνὸ περιβάλλον εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς προϋποθέσεις.

Εἶναι λοιπὸν αὐτονόητο ὅτι ἀπαιτεῖται ἐντατικὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ἔρευνα, γνώση καὶ συντονιστικὴ διατύπωση τῶν παραπάνω παραγόντων.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἔχει μεγάλη σημασία. Εἶναι ἐκτεταμένη, μακρᾶς διαρκείας καὶ προϋποθέτει ἐξαιρετικὰ προσόντα ἀντίληψης, ἐπιμέλειας καὶ εὐσυνειδησίας. Ἰδίως ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὸ συνθετικὸ πνεῦμα ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ συλλάβει τὸ καθολικὸ φαινόμενο.

Βέβαια αὐτὸ δὲν εἶναι ἔργο μερικῶν ἀνθρώπων. Μόνο ἡ πλατειὰ καὶ δραστήρια συλλογικὴ ἐργασία μπορεῖ νὰ προπαρασκευάσει, τοποθετήσει καὶ κατευθύνει τὸ τεράστιο καὶ πολύπλευρο αὐτὸ ἔργο. Ἀπὸ τὴν πολύπλευρη αὐτὴ συνεργασία θὰ προκύψουν καὶ οἱ συντονιστικὲς δυνάμεις ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ μελέτη τοῦ καθολικοῦ πλάνου.

Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ

Ἡ στατιστικὴ δὲν εἶναι ἁπλὴ συλλογὴ ἢ ταξινόμηση στοιχείων. *Καὶ αὐτὴ διαπνεέται ἀπὸ συνθετικὸ πνεῦμα ὥστε οἱ συντονιστικές της διατυπώσεις νἆναι ὁ κινούμενος δείκτης τοῦ ἐξελισσομένου γεγονότος τῆς χώρας.*

Γι' αὐτὸ τονίζομε καὶ πάλι ὅτι ἡ στατιστικὴ τόσο στὴ σύνθεσή της ὅσο καὶ στὴν λήψη τῶν στοιχείων ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερες συνθετικὲς ἱκανότητες καὶ ἐξαιρετικὴ εὐσυνειδησία.

Συνήθως συγκεντρώνεται μεγάλο φορτίο στατιστικῶν στοιχείων ἄχρηστων γιὰ συνθετικὸ ἔργο, ἐνῶ ἄμεσος καὶ κύριος σκοπὸς τῆς στατιστικῆς εἶναι ἡ παροχὴ τῶν χρησίμων.

Ἡ ἐπιπόλαιη συγκέντρωση ἀνεξακρίβωτων στοιχείων δὲν θἀποτελέσει στατιστικὴ ἀλλὰ ἐπικίνδυνη πλάνη καὶ ἴσως ἀπάτη. Γι' αὐτὸ ὅταν θὰ γίνεται πρέπει νὰ ὑπάρχουν βαρύτατες ποινικὲς ρῆτρες.

Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ συγκροτηθεῖ ἐπιστημονικὸς ὀργανισμὸς (ἰνστιτοῦτο) στατιστικῆς. Τὰ μέλη του πρέπει νἄχουν τὶς ἱκανότητες ποὺ ἀναφέραμε, νἄχουν συνείδηση τοῦ συνθετικοῦ ἔργου καὶ νὰ διαπνέονται ἀπὸ τὴν πρόθεση τῆς κοσμοθεωρητικῆς ἐποχῆς μας. Σκοπὸς τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι ἡ ἔρευνα, γνώση καὶ συγκέντρωση τῶν πολλαπλῶν καὶ ἀπαραιτήτων στοιχείων τῆς χώρας. Ἡ συνθετική των πλοκὴ καὶ διατύπωση. Ἐπίσης σπουδαῖος σκοπὸς εἶναι νὰ παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξη τοῦ χωροδομικοῦ ἔργου καὶ τὶς ἀλληλεπιδράσεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντα σὰν κοινωνικοῦ συνόλου καὶ σὰν ἀτόμου.

Ἔχει μεγάλη σημασία νὰ γνωρίζομε τὰ μειονεκτήματα καὶ πλεονεκτήματα τῶν ἔργων καὶ τὴν γενικώτερή των ἐπίδραση.

Τὸ ἔργο τῆς στατιστικῆς δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ αὐτὸ τὸ διαμορφωτικὸ ἔργο τῆς σύνθεσης.

Ἡ χρησιμοποίηση τῶν στατιστικῶν δεδομένων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ τεχνικὰ μέσα τῆς ἐποχῆς. Ἂν π.χ. ἄλλοτε ἡ στατιστικὴ ἔδειχνε ὅτι σὲ ὁρισμένες περιοχὲς ἡ ἐλονοσία ἐκμηδένιζε τοὺς πληθυσμοὺς τότε ἡ μόνη λύση ἦταν ἡ ἐγκατάλειψη τῶν περιοχῶν αὐτῶν. Σήμερα ἡ ἐποχή μας ἔχει τὰ μέσα καὶ τὴ πρόθεση νὰ καταπολεμήσει τὶς μολυσμένες ἑστίες.

Ἂν ὁ πληθυσμὸς μιᾶς πόλης ἔχει κατὰ τὰ στατιστικὰ δεδομένα παρασιτικὴ συγκρότηση τότε δὲν ἕπεται ὅτι αὐτὸ ἐξακριβώθηκε καὶ τὰ πάντα ἔχουν καλῶς, ἀλλὰ ὅτι ἡ οἰκιστικὴ πολιτικὴ τῆς πόλης αὐτῆς θἆναι ἡ μετατροπή της σὲ παραγωγική, ὁ περιορισμός, ἢ καὶ ἡ ἐξελικτικὴ τῆς κατάργηση καὶ ἔνταξη τῶν κατοίκων σὲ περιοχὴ ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν παραγωγικὴ συγκρότηση τοῦ οἰκισμοῦ.

ΤΑ ΜΕΣΑ

Μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς χωροδομικῆς συγκρότησης τῆς χώρας εἶναι ἡ πολιτικὴ ἐκφρασμένη μὲ ἔντονη κατευθυντήρια γραμμὴ σκοπῶν καὶ μεθόδων καὶ ἡ ἐπιστήμη, τέχνη, καὶ τεχνική.

ΒΑΘΜΟΙ ΧΩΡΟΔΟΜΙΑΣ

Ὅπως εἴπαμε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταρτισθεῖ ὁλόκληρο τὸ χωροδομικὸ πρόγραμμα, ἰδίως σὲ χώρα ὅπου δὲν ὑπάρχουν οἱ γενικὲς προϋποθέσεις καὶ ἡ ἀπαιτούμενη ἀνώτερη καὶ ἰδίως κατώτερη τεχνικὴ μόρφωση.

Στὴν περίπτωση τεχνικῆς ἢ γενικὰ μορφωτικῆς ἀνεπάρκειας τῆς χώρας γιὰ τὴν προπαρασκευή, τὴ μελέτη καὶ πραγματοποίηση τῆς χωροδομικῆς συγκρότησης, ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεση πρόσκληση καὶ συνεργασία μὲ τὶς κατάλλες ἱκανότητες ἄλλων χωρῶν. Ἡ δράση των τότε πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ στὸ μορφωτικὸ τομέα. Τὴ μορφωτικὴ ἀνεπάρκεια δὲν περιορίζομε μόνο στὸ ἀνώτερο ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο ἀλλὰ καὶ στὸ κατώτερο τεχνικὸ ποὺ ἔχει ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ σημασία.

Στὴ δόμηση τῆς χώρας ἡ κατώτερη τεχνικὴ μόρφωση καὶ κατάρτηση ἀποτελεῖ μέγιστο συντελεστή. Καθὼς γνωρίζομε, στὴ χώρα μας εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτη.

Ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ - παραγωγικὴ κατάσταση καὶ τὸν πολιτισμὸ ποὺ ἤδη ὑπάρχει ἡ χωροδομία κατανέμεται στοὺς ἀναγκαίους ἐξελικτικοὺς βαθμοὺς καὶ περιόδους.

Ὁ Ι βαθμὸς χωροδομίας περιέχει τοὺς ἄμεσους καὶ κύριους σκοποὺς γιὰ τὴν ἐξύψωση τοῦ στοιχειώδους βιωτικοῦ ἐπιπέδου καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῆς λαϊκῆς ὑγείας.

Στὸ πρωτοβάθμιο πρόγραμμα περιέχονται σὰν ἄμεσοι σκοποὶ τὰ ἐξυγιαντικὰ ἔργα, ἡ καταπολέμηση τῶν κοινωνικῶν ἀσθενειῶν καὶ γενικὰ ἡ προφύλαξη τῆς λαϊκῆς ὑγειας. Ταὐτόχρονα ἡ πραγματοποίηση τῶν βάσεων καὶ προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἐξελικτικὴ ἐξύψωση τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου.

Τὸ πρόγραμμα παραγωγῆς στρέφεται κυρίως στὴ γεωργία, κτηνοτροφία, ἁλιεία καὶ τὶς βιομηχανίες ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας (λιπάσματα, ἀγροτ. μηχανήματα κλπ.). Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους ἰδίως στὶς καθυστερημένες χῶρες δὲν χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη καὶ τεχνική. Οἱ βοηθητικὲς καὶ οἱ μικροβιομηχανίες δὲν ἔχουν γενικώτερη σημασία.

Ὁ Ι βαθμὸς χωροδομίας θὰ παρουσιάζει παθητικὴ οἰκονομία. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ λαϊκοῦ κεφαλαίου (εἰσοδήματος) χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ λαϊκὴ ὑγεία, μόρφωση καὶ διαπαιδαγώγηση καὶ κυρίως γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τῶν πηγῶν ἐνέργειας καὶ τῆς παραγωγικῆς ἀποδοτικότητας τῆς χώρας. Γενικὰ ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς εἶναι περιορισμένη (γεωργ. προϊόντα, μεταλλεύματα κλπ.) διότι παράγονται προϊόντα στὴ φυσικὴ των ὑπόσταση.

Τότε τὸ ὁποιασδήποτε μορφῆς κεφάλαιο ποὺ θὰ διατεθεῖ γιὰ τὴν πρωτοβάθμια συγκρότηση τῆς χώρας δὲν εἶναι δυνατὸν νἆναι κερδοσκοπικὸ καὶ ἂν αὐτὸ ἐπιβληθῆ ὅλο τὸ ἔργο εἶναι μάταιο καὶ θὰ καταρρεύση.

Εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ στάδιο αὐτὸ χωροδομίας ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ὑπόσταση τῆς χώρας ποὺ ἀκόμη δὲν τὸ ἔχει περάσει. Ἡ κοπιωδέστερη ἐργασία καὶ προσπάθεια ἀνήκει σαὐτὴ τὴν περίοδο, εἶναι δὲ περίεργο ὅτι ἰδίως παλαιοὶ λαοὶ ἐκδηλώνουν ἀντίδραση καὶ ἀπέχθεια νὰ τὸ πραγματοποιήσουν. Οἱ λόγοι εἶναι ἱστορικοὶ καὶ κληρονομικοί. *Ὁ πρῶτος βαθμὸς χωροδομίας εἶναι τὸ ἐπίμοχθο στάδιο ἀπὸ τὴν ἐξαθλίωση στὴν κατάκτηση τῶν μέσων τῆς ζωῆς, καὶ ἀντιστοιχεῖ στὸ μεταβατικὸ στάδιο ἀπὸ τὴ λαϊκὴ δημοκρατία στὴν σοσιαλιστική.* Εἶναι μιὰ διαδρομὴ ἡρωϊκῶν ἀγώνων, φθορᾶς καὶ ἀντιφάσεων στὶς σκέψεις, πράξεις καὶ ἔργα μας. Γι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ τοποθετοῦνται ἀντικειμενικὰ καὶ ἁπλὰ οἱ σκοποὶ καὶ νὰ πραγματοποιοῦνται διαδοχικὰ βῆμα πρὸς βῆμα. Οἱ πρῶτοι σκοποὶ ποὺ θὰ κατακτήσει ἡ ἐποχή μας εἶναι σκληροὶ καὶ δὲν εἶναι μεγαλόπνοοι οὔτε «ὑψηλοῦ πνεύματος». Πρόκειται σὰν λαὸς νὰ μὴ πεινοῦμε, νὰ μὴ εἴμαστε ρακένδυτοι, νἄχουμε στέγη πάνω μας, νὰ ἐργαζόμαστε καὶ νὰ ζοῦμε ἀπ' αὐτό. Νὰ μὴ ἀγωνιοῦμε γιὰ τὸ αὔριο καὶ νἄμαστε κοινωνικὰ ἀσφαλισμένοι.

Ὁ ΙΙ βαθμὸς χωροδομίας περιέχει τοὺς σύνθετους καὶ ὁλοκληρωμένους σκοποὺς παραγωγῆς, οἰκονομίας. λαϊκῆς ὑγείας καὶ μόρφωσης.

Ἡ τύχη τῶν ὅμως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πραγματοποίηση τοῦ Ι βαθμοῦ χωροδομίας ἰδίως στὸ πρόγραμμα τῆς λαϊκῆς μόρφωσης καὶ διαπαιδαγώγησης.

Στὸ ΙΙ βαθμὸ χωροδομίας ἡ παραγωγὴ ἀνεβαίνει στὸ συνθετότερο καὶ ποιοτικὰ ἀνώτερο ἐπίπεδο. Μὲ τὴν προηγμένη λαϊκὴ μόρφωση καὶ ἰδιοφυΐα τοῦ λαοῦ στὴν ἐπιστήμη, τέχνη καὶ τεχνικὴ ἡ παραγωγικὴ ἀξία προχωρεῖ στὰ συνθετότερα προϊόντα καὶ ἐξασφαλίζει ὁριστικὰ τὴν γενικὴ εὐημερία. Τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἶναι ἐξευγενισμένα καὶ ἀνωτέρων ποιοτήτων. Ἡ γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ βιομηχανία γενικεύεται. Πηγὲς ἐνέργειας καὶ ἐγκαταστάσεις βαρειᾶς βιομηχανίας ἱδρύονται. Οἱ συγκοινωνίες μερικῆς καὶ γενικῆς κατανομῆς ἐπεκτείνονται ἀνάλογα. Ὅλες οἱ δυνατότητες τῆς χώρας ἀξιοποιοῦνται. Ἡ παραγωγὴ κατανέμεται καὶ σχηματίζεται κεφάλαιο γιὰ τὴ προοδευτικὴ καλλιτέρευση τῶν ἐγκαταστάσεων παραγωγῆς καὶ γιὰ τὴν ἀνώτερη λαϊκὴ μόρφωση καὶ πνευματικὴ δράση.

Στὴ δεύτερη αὐτὴ περίοδο χωροδομίας πραγματοποιεῖται ἡ παραπάνω οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ συγκρότηση τῆς χώρας καὶ ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τῆς γενικῆς εὐημερίας.

Ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ προχωρεῖ τότε ραγδαία μὲ τὴν οἰκονομικὴ πρόοδο τῆς χώρας.

Ὕστερα ἀπὸ τὶς κατακτήσεις τοῦ πρώτου σταδίου, τὴν καταδάμαση τῆς ἀρρώστιας, τῆς πείνας, γύμνιας καὶ τῆς τρώγλης, οἱ σκοποὶ τῆς λαϊκῆς ὑγείας στρέφονται στὶς ἀνώτερες βιολογικὲς διαπλάσεις. *Οἱ συγκροτημένες λαϊκὲς ὁμάδες, ἀπελευθερωμένες ἀπὸ τὴν κτηνωδία τῆς ἀρρώστειας, τῆς πείνας, τοῦ κουρελιοῦ, τῆς ἀμάθειας καὶ βρώμας, μπαίνουν αὐτοὶ μὲ τὸ ἀνορθωτικὸ των ἔνστικτο, ἐνσυνείδητοι πιὰ καὶ μορφωμένοι κάτω ἀπὸ τὴν ἔντονη ἀλληλεπίδραση τῶν κατακτήσεών των καὶ τῶν ἔργων των. Τότε δημιουργεῖται ὁ νέος τύπος ἀνθρώπου τῆς σοσιαλιστικῆς ἐποχῆς.*

Αὐτοὶ οἱ νέου τύπου ἄνθρωποι θὰ κρατοῦν ἱερὴ τὴν ἀνάμνηση τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων θυσίας καὶ ἐργασίας τῶν ἄλλων.

Στὰ δυὸ πρῶτα στάδια κυριαρχεῖ κάτω ἀπὸ τὸ αὐστηρὸ κολλεκτιβιστικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν οἰκονομικὴ συγκρότηση, αὐτὴ δηλαδὴ τὴν ὕπαρξη τοῦ λαοῦ. Ἡ παραγωγὴ των χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔντονη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση καὶ καταδάμαση τῆς ἀνάγκης μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης καὶ τεχνικῆς.

Στὸ ΙΙΙ βαθμὸ χωροδομίας φθάνει ἕνας λαὸς ἀνάλογα μὲ τὴ ἰδιοφυΐα καὶ τὴ βιολογική του ζωτικότητα.

Ὁ ΙΙΙ βαθμὸς χωροδομίας ἐπεκτείνεται στὶς ὑπερεικονομικὲς πραγματοποιήσεις τοῦ πολιτισμοῦ.

Στὴν περίοδο αὐτὴ συμβαίνει ἐξελικτικὰ ἡ ἀποφασιστικὴ μετακίνηση τοῦ ἀρχικοῦ σταθμητοῦ πυρῆνα.

Οἱ ἀστάθμητοι παράγοντες ἰδιοφυΐας καὶ λαϊκῆς ἰδιοσύστασης δροῦν μὲ ὅλη των τὴν ἔνταση καὶ χαρακτηρίζουν ὁλόκληρη τὴν ὑπόσταση τῆς χώρας.

Τὰ ἔργα καὶ ἡ παραγωγὴ ποὺ πραγματοποιοῦνται μέσα σαὐτὴν ἔχουν μεγάλη ποιοτικὴ ἀξία ποὺ ὀφείλεται στὸ συνθετώτερο καλλιτεχνικό, ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ πνεῦμα ποὺ διετέθη σαὐτά.

Ὁλόκληρο ὅμως τὸ ἐποικοδόμημα πολιτισμοῦ ποὺ δημιουργεῖται στὴν ΙΙΙ περίοδο, στηρίζεται στὶς πραγματοποιήσεις τῶν δυὸ πρώτων οἰκονομικῶν περιόδων.

Καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ πρῶτοι βαθμοὶ χωροδομίας θὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἐξέλιξη τῆς προόδου ἀλλὰ πρέπει νὰ διατηρηθοῦν ἀδιάκοπα στὴ ζωὴ τῆς χώρας. Ἡ διατήρησή των ἐξασφαλίζει αὐτὲς τὶς βάσεις τῆς ζωῆς τὴ στερεότητα καὶ τὴν ἀκμὴ τῆς ἐποχῆς.

Λαμπροὶ πολιτισμοὶ κατέρευσαν παρὰ τὴ ζωτικότητα τῶν λαῶν γιατὶ εἶχαν χαθῆ οἱ πρωτοβάθμιες οἰκονομικὲς λειτουργίες τῆς χώρας. (Μαρασμὸς τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς οἰκονομίας, διαρροὴ τῆς τάξης τῶν γεωργῶν καὶ τεχνιτῶν κ.λ.π.).

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Ὅταν ἀναφέρομε τοὺς σταθμητοὺς παράγοντες ἐν-

νοοῦμε ὅτι κάτω ἀπὸ ὁρισμένες καθορισμένες προϋποθέσεις ὑπάρχει μεγάλη πιθανότητα νὰ πραγματοποιηθεῖ ὅ,τι προβλέπεται. Οἱ ἀστάθμητοι ὅμως παράγοντες παίζουν τεράστιο ρόλο στὶς ἀνθρώπινες πραγματοποιήσεις. Εἶναι δὲ ἀστάθμητοι διότι ἡ ὕπαρξή των διαφεύγει ἀπὸ τὸ διανοητικό μας μετρικὸ μηχανισμό.

Ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο ἔργο ὀφείλεται στὴν ἐπενέργεια καὶ τῶν δυὸ κατηγοριῶν παραγόντων. Γι' αὐτὸ στὴν ἐποχή μας θὰ ὑπάρξη ἡ ἀναπότρεπτη ἀνάγκη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ χωροδομικοῦ «γίγνεσθαι» τῶν δυὸ περιόδων νὰ ἀσκηθῆ διαφώτιση καὶ ἐπιβολὴ ἐπὶ τοῦ ἀστάθμητου παράγοντα τῆς ἀνθρώπινης συμβολῆς, (ἀντίδραση, ἐπιπολαιότητα, ὀκνηρία κλπ.). Ταὐτόχρονα θὰ γίνεται ἡ κατάλληλη μόρφωση καὶ διαπαιδαγώγηση μέχρις ὅτου σχηματιστεῖ ἡ σοσιαλιστικὴ συνείδηση.

Τὸ πρόγραμμα τῆς χωροδομίας ἰδίως τοῦ II βαθμοῦ καὶ ἀκόμη περισσότερο τοῦ III πρέπει νὰ διέπεται γενικὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς δυνατότητας. Δηλαδὴ ἂν μιὰ χώρα ἔχει μεταλλευτικὸ πλοῦτο δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ ἀποκτήση ἐπιστημονικὴ καὶ βιομηχανικὴ ζωή. Πρέπει ὁ λαός της νὰναι πρόσφορος στὴν ἐπιστήμη καὶ τεχνική, ἀλλέως ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος πιθανὸν νὰ ἐξορυχθεῖ καὶ παραμείνει πρώτη ὕλη γιὰ ἐξαγωγὴ ἢ μπορεῖ νὰ ἐγκατασταθοῦν παραγωγικὲς βιομηχανίες χωρὶς νὰ ἀναπτυχθεῖ ἐπιστήμη καὶ ἀνώτερη τεχνική.

Ἐπίσης ὅπου ὑπάρχει θάλασσα δὲν εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο ὅτι οἱ κάτοικοί της θὰ γίνουν καλοὶ ναυτικοὶ ἔστω καὶ ἂν μορφωθοῦν στὴν τέχνη αὐτή. Τέλος ἂν ἕνας λαὸς στὸ ἱστορικό του παρελθὸν σὲ ὁρισμένη κοσμοθεωρητικὴ συγκρότηση ἀπέδωσε μεγάλο πολιτισμό, δὲν ἕπεται ὅτι θὰ τὸ ἐπαναλάβει. Τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν εἶναι ἕνας ἁπλὸς δείκτης πιθανότητας μεγαλύτερης παρὰ ἂν δὲν ὑπῆρχε.

Ὁ ἀνθρώπινος παράγων σὰν ἀντίδραση παρουσιάζει δικαιολογημένες ἀλλὰ τεράστιες δυσχέρειες. Ἡ ἀντίσταση τῶν λαϊκῶν μαζῶν στὴ μόρφωση καὶ τὴν πρόοδο εἶναι ἀνάγκη νὰ καταπολεμηθεῖ ταὐτόχρονα μὲ τὴ διαπαιδαγώγηση καὶ τὴν ἐπιβολή.

Τὸ πνεῦμα τοῦ παληοῦ χωρικοῦ καὶ ἡ συγκρότηση τοῦ χωριοῦ πρέπει νὰ λείψει γιατὶ ἡ ὕπαρξή των ἀποτελεῖ ἀντίθεση στὸ σύγχρονο συλλογικὸ πνεῦμα τῆς κοινότητας καὶ τῶν παραγωγικῶν ἀρχῶν της.

Στὴ χώρα μας τὰ λαϊκὰ στρώματα, ὕστερα ἀπὸ τὸν πεντάχρονο ἀγῶνα, ἔχουν πολὺ περισσότερες ἀπαιτήσεις γιὰ τὴ μόρφωση καὶ κατάρτησή των ἀπὸ αὐτὲς ποὺ ἐπαρκοῦν τὰ μορφωμένα στελέχη νὰ δώσουν. Αὐτὸ εἶναι μιὰ σπουδαία διαπίστωση γιὰ τὴν πρόοδο τῆς χώρας καὶ τὴν ἀπώτερη τύχη της.

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΣΧΕΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ

Ὁ οἰκισμὸς μὲ τὴν ἔννοια ποὺ καθορίσαμε στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης συγκροτεῖται σὲ κοινωνικοοικονομικὸ ὀργανισμό, τὴν παραγωγικὴ κοινότητα. Τὰ μέλη της διανέονται ἀπὸ τὶς ἀρχὲς καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς στενότερης ὁμάδας καὶ τῆς εὐρύτερης τῆς χώρας. ***Ἡ ἔνταξη τῶν λαϊκῶν ὁμάδων στοὺς παραγωγικοὺς σκοποὺς ὁποιουδήποτε βαθμοῦ χωροδομίας εἶναι οἰκονομικὴ καὶ ταὐτίζεται μὲ τὴν βασικὴ συγκρότηση τοῦ οἰκισμοῦ.***

Οἰκιστικὴ πολιτικὴ εἶναι ὁ τρόπος ποὺ θὰ γίνεται ἡ καταλληλότερη προπαρασκευὴ καὶ ἔνταξη τῶν λαϊκῶν ὁμάδων στὶς παραγωγικὲς δυνατότητες τῆς χώρας.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι ὁ οἰκισμὸς συγκροτεῖται σὲ οἰκονομικοκοινωνικὸ ὀργανισμὸ πόλης - κοινότητας καὶ σταθμῶν παραγωγῆς (χωριῶν) στὰ ἀποδοτικώτερα μέρη.

Ὁ οἰκισμὸς περιέχει δυὸ κύριες λειτουργίες. Τὴν ἐργασία—παραγωγὴ καὶ τὴ διαβίωση—κατοικία. Ἡ ἀνάπτυξη αὐτῶν γίνεται ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ πρόοδο τῆς χώρας καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν διαδοχικῶν κατακτήσεων.

Ἡ χωροδομία I βαθμοῦ ἀντιμετωπίζει ὁριστικὲς καὶ προσωρινὲς πραγματοποιήσεις τοῦ οἰκισμοῦ καὶ τῶν ἐγκαταστάσεών του καὶ ἀναλογα μὲ τὸ γενικὸ οἰκονομικὸ σχέδιο τῆς χώρας.

Τὸ πρόβλημα τῶν ὁριστικῶν ἢ προσωρινῶν ἐγκαταστάσεων ἂν ἐρευνηθεῖ μέσα στὸ χωροδομικὸ πλαίσιο θὰ λυθῆ σωστά.

Σὲ προηγούμενη μελέτη ἀναπτύξαμε τὸ θέμα αὐτό. Πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ τὸ ἐννοήσουμε στὶς συγκεκριμένες ἐφαρμογὲς καὶ πραγματοποιήσεις τῆς χωροδομικῆς προόδου.

Στὸ II βαθμὸ τῆς χωροδομίας ὁ οἰκισμὸς ἔχει φθάσει ἤδη σὲ πραγματοποιήσεις συμαντικὲς καὶ ὁριστικὲς καὶ προχωρεῖ μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τεχνικὰ μέσα ποὺ διαθέτει σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο ζωῆς.

Ὁ III βαθμὸς χωροδομίας ἐπεκτείνεται στὶς ἀπώτερες μορφὲς πολιτισμοῦ τῆς πόλης - κοινότητας.

Τὸ χωροδομικὸ πρόγραμμα I βαθμοῦ τῆς χώρας περιέχει, ὅπως ἀναφέραμε, κατὰ τὴ μεγαλύτερή του ἔκταση τὴν πρωτογενὴ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ τὶς βοηθητικές της βιομηχανίες.

Περιέχει ἀκόμη τὶς πρῶτες βάσεις πρὸς τὴν ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας καὶ τὰ πρῶτα σπέρματα τῶν μελλοντικῶν ἐξυψωμένων πραγματοποιήσεων.

Ἑπομένως ἡ οἰκιστικὴ πολιτικὴ καὶ τὸ σχετικὸ οἰκοδομικὸ πρόγραμμα θὰ ἐντοπισθεῖ κυρίως στὴν πραγματοποίηση τῶν οἰκοδομικῶν ἀναγκῶν τῶν λαϊκῶν ὁμάδων τῆς παραπάνω γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς. ***Γενικὰ κάθε βαθμὸς χωροδομίας ἔχει τὶς ἀντίστοιχες πραγματοποιήσεις οἰκιστικοῦ καὶ οἰκοδομικοῦ περιεχομένου.***

Κάθε μερικὸ οἰκοδομικὸ πρόγραμμα καὶ κάθε δόμηση πρέπει νὰναι μερικὴ προγματοποίηση τοῦ πολεοδομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πόλης - κοινότητας καὶ τῶν σταθμῶν παραγωγῆς (χωριῶν)

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ χώρα μας πρέπει νὰ πραγματοποιήση ὀρθὰ καὶ μὲ πληρότητα τὸ I βαθμὸ χωροδομίας. Ἴσως τὴν περίοδο αὐτὴ πραγματοποιήσει ταχύτατα. Αὐτὸ θᾶναι μεγάλο εὐτύχημα γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὸν τομέα τῆς ἀθλιας ὑγείας του καὶ τοῦ κατώτατου βιωτικοῦ ἐπιπέδου.

Ὅλη ἡ ζωτικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ στραφεῖ στὴ στερεὴ θεμελίωση τῆς πρωτοβάθμιας οἰκονομικῆς ὑπόστασης τῆς χώρας καὶ τῆς καταστραμένης ὑγείας του.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἐπέλθη ἀναστολὴ στὴν συνθετότερη δημιουργία καὶ δραστηριότητα. Τὸ ἀντίθετο θάρχίσει ἔντονη καὶ ἐπίπονη ἐργασία γιὰ τὴ μορφωτικὴν ἔρευνα, μελέτη, καὶ σύνθεση τοῦ χωροδομικοῦ περιεχομένου II βαθμοῦ.

Πραγματικὰ ὅρια τῶν βαθμῶν χωροδομίας δὲν ὑπάρχουν ἀλλὰ ἕνα συνεχὲς ἐξελισσόμενο χωροδομικὸ γίγνεσθαι.

Ἡ παραπάνω διάκριση ἀποτελεῖ μιὰ δυνατότητα γιὰ τοὺς χαρακτηριστικοὺς σταθμοὺς τοῦ χωροδομικοῦ περιεχομένου καὶ τὴν σύνθεση τῶν ἀντιστοίχων προγραμμάτων.

Εἶναι ἕνα τεχνιτὸ κόψιμο ποὺ χρειάζεται γιὰ νἔχομε ἐποπτεία τῶν πραγματοποιήσεων μέσα στὸ χρόνο. Γιὰ νὰ ρυθμίσομε τὴν ἔνταση καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἀνοικοδομικοῦ ἔργου ***Οἱ ἐπιτυχίες, οἱ πραγματοποιήσεις σὲ καθορισμένο χρόνο ἔχουν τεράστια σημασία γιὰ τὶς ἑπόμενες γιὰ τὴν τύχη ὁλόκληρου τοῦ ἀνοικοδομητικοῦ ἔργου.***

Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ἀνθρώπινου καὶ τεχνικοῦ ὑλικοῦ, ἡ ἔρευνα—μελέτη καὶ κατασκευὴ εἶναι μέρος τοῦ χωροδομικοῦ ἔργου. Κάθε ἐπίτευξη ὅσο—μικρὴ καὶ ἂν εἶναι ὅταν γενικεύεται καὶ γίνεται κτῆμα καὶ ὄργανο τοῦ λαοῦ ἔχει μεγάλη σημασία. Ἡ κάθε νέα θὰ προστεθεῖ στὶς προηγούμενες. Ὅλες θὰ ἀλληλοεπιδράσουν καὶ θὰ προπαρασκευάσουν τῆς ἐπερχόμενες ἐπιτεύξεις.

Ὁ καταρτισμὸς ἑνὸς κατεπείγοντος προγράμματος προσωρινῆς στέγασης πληθυσμῶν κατεστραμμένων περιοχῶν δὲν ἔχει ὀργανικὴ σχέση μὲ τὴ χωροδομικὴ συγκρότηση τῆς χώρας παρὰ ὅταν θὰ εἶναι συνθετικὰ συσχετισμένο μαὐτὴν καὶ θὰ τὴν προπαρασκευάζει σύμφωνα μὲ τὴν κατεύθυνση τῆς προηγούμενης μελέτης (ἡ προσωρινὴ συγκρότηση στέγαση) *.

ΧΩΡΟΔΟΜΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ I ΒΑΘΜΟΥ

Στὸ πρῶτο βαθμὸ—σχέδιο χωροδομίας συγκροτεῖται καὶ ἀναπτύσσεται ἡ οἰκονομικὴ περιοχὴ μέσα στὴν ὁποίαν ὑπάρχει καὶ ἐξελικτικά, ὀργανώνεται ὁ οἰκισμός. Δηλαδὴ δομεῖται αὐτὸ τὸ βιολογικὸ οἰκονομικὸ περιβάλλον καὶ μέσα σαὐτὸ ἀναπτύσσεται ἡ νέα κοινωνικὴ ζωή.

Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω τὸ χωροδομικὸ πρόγραμμα I βαθμοῦ στὸ γενικό του περιεχόμενο καὶ ἔκταση εἶναι καθορισμένο.

Ἡ ἔρευνα ὅμως μελέτη καὶ σύνθεση ἀπαιτεῖ ἔντονη

* Κοίτα «Ἀνταῖος» Νο 2 σελ. 47.

Ν. ΚΙΤΣΙΚΗ

Προπρύτανη τοῦ Πολυτεχνείου
Γενικοῦ Γραμματέα τῆς ΕΠ. ΑΝ.

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΒΑΡΕΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ*

Εἴπαμε ὅτι μέσα στοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας Ἐπιστήμη—Ἀνοικοδόμηση εἶναι ἡ διαφώτιση τῶν ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων πάνω στὰ προβλήματα ποὺ θὰ μελετήσει ἡ Ἑταιρεία καὶ ἡ ἐκλαΐκευση τῶν προβλημάτων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς χώρας. Θὰ κάμω ἐγὼ σήμερα ἀρχὴ μιλώντας γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα θέματα, γιὰ τὴ δυνατότητα βαρειᾶς βιομηχανίας στὴν Ἑλλάδα. Τὸ θέμα εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐξαντληθεῖ στὰ ὀλίγα λεπτὰ ποὺ δικαιοῦμαι ἀκόμη νὰ χρησιμοποιήσω. Θὰ ἐπακολουθήσουν καὶ ἄλλοι ὁμιλητὲς γιὰ νὰ φωτίσουν τὸ τεράστιο πρόβλημα ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς καὶ θ' ἀκουστεῖ στὸ τέλος ἡ ἐπίσημή γνώμη τῆς Ἑταιρείας. Οἱ λύσεις ποὺ θὰ προτείνω, ἰδίως σχετικὰ μὲ τὴν ἄμεση ἵδρυση μεταλλουργίας τοῦ σιδήρου, ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι δὲν ἀποτελοῦν προτάσεις τῆς Ἑταιρείας. Ἔχουν καθαρὰ ἀτομικὴ προέλευση.

Τὸ ἐρώτημα ἂν εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία βαρειᾶς βιομηχανίας στὴν Ἑλλάδα γεννήθηκε ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια. Οἱ ἀπαντήσεις ἦταν στὴν ἀρχὴ δειλές, ὕστερα τολμηρές, τώρα εἶναι ἀδίστακτες. Τὸ Νοέμβρη τοῦ 1943, ὅταν ἡ κατοχὴ καὶ οἱ συνεργάτες της προσπαθοῦσαν μὲ τ' ἀγριότερα μέσα νὰ πνίξουν τὸ κίνημα τῆς ἡρωϊκῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης καὶ νὰ βαραθρώσουν τὸ ἠθικὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, στὸν πρυτανικό μου λόγο ποὺ προσπάθησα νὰ εἶναι κήρυγμα αἰσιοδοξίας γιὰ τὴ νεότητα, ὅμως βασισμένο ἀσάλευτα στὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα, τόνιζα τὴν πεποίθησή μου ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς ὅλων ἐκείνων ποὺ θὰ ρυθμίζουν στὸ μέλλον τὶς τύχες τοῦ Ἔθνους. Ξεκινώντας μὲ τὸ ἀναμφισβήτητο δεδομένο ὅτι εἴμαστε πολὺ πλούσιοι σ' ἐνεργειακὸ ἀπόθεμα, ἱκανὸ νὰ δώσει ἐντελῶς ἄλλη μορφὴ στὴν οἰκονομία τῆς χώρας μας καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐξακρίβωση ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδας κρύβει μεταλλεύματα σὲ μεγάλη ποικιλία, ἐξαιρετικὴ ποιότητα καὶ ἱκανοποιητικὴ ποσότητα, ἐζήτησα ἀπὸ τότε τὴ δημιουργία καὶ τοῦ ἄλλου παράγοντα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ φυσικοῦ μας πλούτου καὶ τὴ δημιουργία τεχνικοῦ πολιτισμοῦ: τὴν κατάρτιση τῶν στελεχῶν ποὺ θὰ δώσουν τὴ μάχη τῆς Τεχνικῆς.

Σήμερα ὅλοι σχεδὸν οἱ τεχνικοὶ συμφωνοῦν μὲ τὴ γνώμη μου ὅτι κοντὰ στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς μας οἰκονομίας μιὰ ὁλοκληρωτικὴ ἐκβιομηχάνιση τῆς Ἑλλάδας ὄχι μόνο εἶναι δυνατὴ ἀλλ' ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς μόνης ὀρθῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἐπίσης δέχονται ὅτι ὑπάρχουν οἱ κυριώτερες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη βαρειᾶς βιομηχανίας, δηλαδὴ γενικῆς μεταλλουργίας καὶ ἠλεκτρομεταλλουργίας, εἰδικώτερα μεταλλουργίας καὶ ἠλεκτρομεταλλουργίας τοῦ σιδήρου καὶ χαλυβουργίας, ἠλεκτρομεταλλουργίας τοῦ ἀλουμίνιου, τοῦ μαγνήσιου, τοῦ χρώμιου τοῦ νικέλιου, ἠλεκτροχημικῶν βιομηχανιῶν, ναυπηγίας, μηχανουργικῆς βιομηχανίας κ.τ.λ.

*) Συνέχεια τῆς εἰσαγωγικῆς ὁμιλίας γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας «Ἐπιστήμη—Ἀνοικοδόμηση» ποὺ δόθηκε τὴν Κυριακὴ 30 Δεκεμβρίου 1945 στὸ θέατρο «Βρεττάνια».

ἐργασία καὶ ἀρκετὸ χρόνο. Μέσα στὸ γενικὸ χωροδομικὸ σχέδιο I βαθμοῦ ὁ οἰκισμὸς θὰ γίνη μὲ βάση τὶς παραγωγικὲς δυνατότητες τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας καὶ τὴν οἰκονομική των ἐξέλιξη σὲ βαθμὸ ἀνώτερου βιωτικοῦ ἐπιπέδου.

Τὸ οἰκιστικὸ πρόγραμμα θὰ χωρισθῆ σὲ δυὸ μέρη. Στὸ πρῶτο θὰ περιληφθοῦν περιοχὲς στὶς ὁποῖες ἡ πρωτοβάθμια παραγωγὴ ἔχει ἤδη πραγματοποιηθεῖ οἱ νέες δυνατότητες ἐρευνηθῆ καὶ ἡ δυναμικότητα καθορισθῆ. (Γεωργία, κτηνοτροφία, πρῶτες ὕλες, πηγὲς ἐνέργειας κ.λ.π.). Δηλαδὴ ὑπάρχουν τὰ κύρια στοιχεῖα γιὰ τὴ μελέτη καὶ συγκρότηση τῶν οἰκισμῶν. Στὴ δεύτερη κατηγορία θὰ συμπεριληφθοῦν ὅλες οἱ ἄλλες περιοχὲς ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐρευνηθῆ σὲ ὅλες τὶς παραγωγικές των δυνατότητες καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐπάρκεια ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσουν. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις πρέπει νὰ ἐρευνηθῆ κσὶ καθορισθῆ ὁ δυνατὸς βαθμὸς οἰκονομικῆς ἐξέλιξης καὶ βιωτικοῦ ἐπιπέδου.

Περιοχὲς ἄγονες καὶ ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴ συντήρηση οἰκιστῶν ἐγκαταλείπονται χωρὶς νὰ παύουν νἀποτελοῦν μέρος τῶν οἰκονομικῶν περιοχῶν.

Τὸ οἰκοδομικὸ περιεχόμενο τοῦ οἰκισμοῦ περιέχει τὶς δυὸ κύριες λειτουργίες ἐργασίας—παραγωγῆς καὶ διαβίωσης—κατοικίας μὲ τὶς βοηθητικές των ἐγκαταστάσεις καὶ αὐτὸ μέσα στὸ γενικὸ οἰκονομικὸ πλαίσιο.

Ὁ συγκροτημένος παραγωγικὰ οἰκισμὸς στὴν περίοδο τοῦ πρώτου βαθμοῦ χωροδομίας ἀποτελεῖ τὴν μεταβατικὴ πόλη—κοινότητα στὴν μεταβατικὴ περίοδο τῆς λαϊκῆς δημοκρατίας. Περιέχει στοιχεῖα ποὺ θὰ ἐξελιχθοῦν ραγδαῖα καὶ ἔργα ὁπωσδήποτε προσωρινά. Πρέπει ὅμως ἀναπότρεπτα καὶ ἡ μεταβατικὴ πόλη—κοινότητα νὰ περιέχει τὸν ἐξελίξιμο ἀλλὰ ὁριστικὸ ἐσωτερικὸ ὀργανισμὸ ποὺ ἐπάνω του θὰ δομηθῆ στερεὰ ἡ ἐπερχομένη σοσιαλιστικὴ πόλη—κοινότητα.

Τὴν ἀντικειμενικὴ σύνθεση τοῦ πολεοδομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πόλης—κοινότητας ἀναπτύσσουμε σὲ ἄλλο μέρος τῆς μελέτης. Ὁ κάθε οἰκισμὸς ποὺ ἔχει συγκροτηθεῖ παραγωγικὰ ὅπως διατυπώσαμε, προφυλάσσεται μὲ τὶς κατοχυρωμένες κοινωνικὲς ἀρχὲς ἀπὸ τὸν πολύμορφο παρασιτισμὸ καὶ τὴν τάση τοῦ ἀνθρώπου νὰ βρίσκει ἐκούσια ἢ ἀκούσια ἄλλους τρόπους βλάβης καὶ ἐκμετάλλευσης τοῦ πλησίον του, ἀποφεύγοντας τὴν καταβολὴ τῆς παραγωγικῆς του ἐργασίας.

Ἡ πολύπλευρη ἀνάπτυξη καὶ σχεδιοποίηση τοῦ I βαθμοῦ χωροδομίας εἶναι ἔργο σπουδαῖο καὶ κατεπεῖγον. Μέσα σαὐτὸ ἐνυπάρχουν οἱ ἀντικειμενικὲς δυνατότητες τῶν οἰκιστικῶν συγκροτήσεων καὶ οἱ διαμορφωτικοὶ παράγοντες τῶν νέων παραγωγικῶν πόλεων.

Ἐνυπάρχουν καὶ οἱ λύσεις τῶν ἀπείρων μερικῶν προβλημάτων ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν καθημερινά. Αὐτὰ ὅλα βρίσκουν τὴν ὀργανική των θέση στὴ συνολικὴ διαμορφωτικὴ ζύμωση καὶ λύονται γόνιμα καὶ στερεά.

Μόνο μέσα στὸ χωροδομικὸ γίγνεσθαι, μέσα στὶς νέες πολιτεῖες καὶ στὰ ἔργα μας, ὁ σοσιαλισμὸς θὰ γίνη πραγματικότητα καὶ καθημερινὴ ζωή.

Οἱ προϋποθέσεις αὐτὲς εἶναι:

1) Ὁ ἐνεργειακὸς πλοῦτος. Λιγνῖτες βρίσκονται σὲ μεγάλη ποσότητα ἀλλὰ σὲ ποιότητα ποὺ δὲν εἶναι σ' ὅλες τὶς περιοχὲς ἐξίσου καλή. Ὁ Γερμανὸς Καθηγητὴς Κέγκελ ποὺ μελέτησε σοβαρὰ τὸ Ἑλληνικὸ λιγνιτικὸ πρόβλημα ἐπὶ τόπου καὶ στὸ ἐργαστήριο, ἐκτιμᾶ τὰ ἀποθέματα λιγνίτη σὲ 7.200 ἑκατομμύρια τόννους, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 6.000 ἑκατομμύρια βρίσκονται σὲ κατώτερη ποιότητα στὴν περιοχὴ τῆς Πτολεμαΐδας (Καϊλαρίων). Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ θεωροῦνται ὑπερβολικοὶ ἀπὸ μερικοὺς δικούς μας τεχνικούς. Μεγαλώνει ὅμως σ' ὅλους μας ἡ πεποίθηση ὅτι οἱ λιγνῖτες μας εἶναι ἐκμεταλλεύσιμοι καὶ μποροῦν ὄχι μόνο νὰ δημιουργήσουν σημαντικὲς πηγὲς ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσουν ὕστερα ἀπὸ κατάλληλη ἐπεξεργασία μεταλλουργικὸ κώκ, θερμαντικῆς ἱκανότητας 7.000 θερμίδων ποὺ ἀποτελεῖ πολύτιμο παράγοντα γιὰ τὴ μεταλλουργία καὶ νὰ χρησιμεύσουν γιὰ παραγωγὴ συνθετικῶν ὑγρῶν καυσίμων, δηλαδὴ πετρελαίων, βενζίνης κ.τ.λ. Προπολεμικὰ ὅλα τὰ στερεὰ καὶ ὑγρὰ καύσιμα μπαίνανε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ σὲ ποσὸ 1.400.000 τόννων τὸ χρόνο, δηλαδὴ 1.000.000 τόννοι λιθάνθρακες καὶ 400.000 τόννοι ὑγρὰ καύσιμα, ποὺ εἶχαν συνολικὴ ἀξία 1 ½ ἑκ. χρυσὲς λίρες. Ἡ ἐξόρυξη λιγνιτῶν μόλις ἔφθασε τὸ 1939 τοὺς 100.000 τόννους. Ἂν μεταφράσουμε τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς σὲ ποσὰ ἐνέργειας, τὰ 97 % βγαίνουν ἀπὸ καύσιμα τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ μόνο 3 % ἀπὸ λιγνῖτες, ὅταν πολὺ καλὰ μποροῦσε ἡ ἀναλογία αὐτὴ νὰ εἶναι ἀντίστροφη.

Ἡ κυριότερη ὅμως πηγὴ ἐνέργειας εἶναι οἱ ὑδατοπτώσεις. Εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο ὅτι τὰ ποτάμια τῆς Βόρειας Ἑλλάδας, πρὸ παντὸς ὁ Ἀλιάκμων καὶ Βόδας, οἱ Ἀχελῶος, Φίδαρης, Μόρνος, Πηνειός, Σοφαδίτης τῆς Στερεᾶς καὶ τὰ ποτάμια τῆς Πελοποννήσου μποροῦν νὰ δώσουν 5 ½ δισεκατομμύρια ὡριαῖα κιλοβὰτ τὸ χρόνο. Ἀναλυτικότερα ἡ Μακεδονία 2.250 ἑκ., ἡ Στερεὰ μαζὶ μὲ Θεσσαλία καὶ Ἤπειρο 2.600 ἑκ. καὶ ἡ Πελοπόννησος 650 ἑκ.

Ὁ πλοῦτος αὐτὸς ἔχει τεράστια σημασία. Ἀποτελεῖ τὴν πηγὴ φτηνῆς καὶ ἄφθονης ἐνέργειας, ἱκανῆς νὰ μεταμορφώση τὴ φτωχὴ Ἑλλάδα σὲ μιὰ χώρα ποὺ νὰ σφριγᾶ ἀπὸ δημιουργικὴ βιομηχανικὴ ζωή, νὰ τὴν ἠλεκτροκινήση ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρο ὡς τὸ ἄλλο, νὰ φέρη τὸν ἠλεκτρισμὸ γιὰ τὶς γεωργικὲς καὶ βιομηχανικὲς ἀνάγκες ὡς τὶς ἐσχατιὲς τῆς χώρας, νὰ τὸν ἀνεβάση καὶ στὰ πιὸ ὀρεινὰ χωριά, νὰ δημιουργήση πολιτισμὸ στοὺς ἀγρότες μας, νὰ γίνη πραγματικὴ πηγὴ εὐημερίας γιὰ τὸν τόπο μας. Γιὰ νὰ καταλάβουμε τί σημαίνουν 5 ½ δισεκατομμύρια ΩΧΒ τὸ χρόνο ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ἀρκεῖ νὰ τονίσουμε ὅτι προπολεμικὰ τὰ θερμικὰ ἐργοστάσια χορηγοῦσαν μόνο 300 ἑκατομμύρια ΩΧΒ τὸ χρόνο καὶ ἄλλα 60 οἱ ὑδατοπτώσεις. Δηλαδὴ ἀντιστοιχοῦσαν μόνον 50 ΩΧΒ στὸν κάτοικο τὸ χρόνο ἐνῶ μποροῦμε νὰ ἔχουμε 700 ΩΧΒ, χωρὶς τὴν ἐνδεχόμενη χρησιμοποίηση τοῦ λιγνίτη μας γιὰ θερμικὴ παραγωγὴ ἠλεκτρισμοῦ. Γιὰ νὰ γίνη πιὸ φανερὴ ἡ σημασία τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν ἀναφέρουμε ὅτι προπολεμικὰ οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες εἶχαν 1000 ΩΧΒ τὸ χρόνο κατὰ κάτοικο, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Μεγάλη Βρεττανία εἶχαν ἡ καθεμιὰ περίπου ἀπὸ 800 ΩΧΒ τὸ χρόνο κατὰ κάτοικο, ἡ Γαλλία 450, ἡ Ἰταλία 370 κ.τ.λ.

Ἕνα τέτοιο πολύτιμο ἀγαθό, τὸν ἄφθονο καὶ φτηνὸ ἠλεκτρισμό, πρέπει νὰ τὸ ἀποκτήσουμε μὲ κάθε θυσία, ἀντιμετωπίζοντας τὴ δαπάνη ποὺ θ' ἀπαιτήση ἡ ἀρχικὴ ἐγκατάσταση γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ὑδατοπτώσεων, ὁσοδήποτε μεγάλη κι' ἂν εἶναι.

2) Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος. Στὴν μεγάλη ποικιλία τῶν μεταλλευμάτων ποὺ κρύβει τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδας ξεχωρίζουν σὰν σπουδαιότερα, ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ἐκκαμίνευσή τους εἶναι σχετικὰ εὔκολη καὶ ὅτι τὰ παραγόμενα μέταλλα ἔχουν ἐξαιρετικὴ σημασία γιὰ τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία, γιατὶ ἀποτελοῦν τὴ βάση γιὰ τὴ δημιουργία βαρειᾶς βιομηχανίας, ὁ βωξίτης, ὁ λευκόλιθος (μαγνησίτης), τὰ μεταλλεύματα χρώμιου, μαγγάνιου, νικέλιου καὶ σίδηρου. Ἔχουμε ἀκόμη μεταλλεύματα μόλυβδου, ψευδάργυρου, θείου, μολυβδαλίνιου, ἀντιμόνιου, χαλκοῦ, κολβάτιου, ἀρσενικοῦ, βανάδιου, ὑδράργυρου, ἀμίαντου, γραφίτη, τάλκ καὶ χρυσοῦ. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας δὲν ἔχει ἀκόμα ἐξαντλητικὰ μελετηθεῖ. Ἀκριβῶς γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἐπιτρέπεται ἡ μεγαλύτερη αἰσιοδοξία γιὰ τὸν ὀρυκτό μας πλοῦτο.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ πλούσιες χῶρες τοῦ κόσμου σὲ κοιτάσματα ἐκλεκτοῦ βωξίτη διασκορπισμένα σὲ πολλὰ μέρη τῆς χώρας. Ἡ κυριότερη περιοχή, ἐκείνη ποὺ παρουσιάζει ἰδεώδεις συνθῆκες γιὰ ἐκμετάλλευση, εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο ὡς τὴν Οἴτη καὶ ἀπὸ τὸν Ἐλικῶνα—Παρνασσὸ ὡς τὸν Μόρνο ὅπου ὑπάρχει μεγάλος πλοῦτος πάνω ἀπὸ 50.000.000 τόννους κοντὰ στὶς σημαντικὲς ὑδατοπτώσεις τοῦ Ἀχελώου, ποὺ μόνες αὐτὲς μποροῦν νὰ δώσουν 1300 ἑκατομμύρια ΩΧΒ δηλαδὴ ποσὸ τεράστιο γιὰ τὴ μεταλλουργία τοῦ ἀλουμίνιου καὶ κοντὰ σὲ θαυμάσιους ὅρμους, ποὺ γίνονται εὔκολα βιομηχανικὰ λιμάνια μ' ὅλες τὶς εὐκολίες φορτοεκφορτώσεων καὶ μεταφορῶν.

Ἀπὸ τὸ βωξίτη σ' ἕνα πρῶτο στάδιο ἐπεξεργασίας παράγεται ἡ ἀλουμίνα δηλαδὴ τὸ ὀξείδιο τοῦ ἀλουμίνιου, ποὺ μπορεῖ νὰ πουληθεῖ στὶς ξένες ἀγορὲς μὲ ἱκανοποιητικὰ οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα. Μὲ δεύτερη ὅμως ἐπεξεργασία, ἀπόλυτα ἐνδεδειγμένη, ἀπὸ τὴν ἀλουμίνα παράγεται τὸ σπουδαιότατο μέταλλο ἀλουμίνιο, ποὺ σὰν ἐλαφρὸ ἔχει εὐρύτατες βιομηχανικὲς ἐφαρμογὲς στὴν κατασκευὴ ἀεροπλάνων, αὐτοκινήτων, ἄλλων εἰδῶν, στὴν κατασκευὴ κραμάτων ντουραλουμὶν κ.τ.λ. Ἡ μεταλλουργία ἀλουμίνιου καὶ ὅλες οἱ βιομηχανίες ποὺ ἔχουν βάση τὸ ἀλουμίνιο εἶναι ἀπόλυτα δυνατὲς καὶ ἐξαιρετικὰ συμφέρουσες, ὅπως ἀρκετὲς μελέτες Ἑλλήνων καὶ ξένων τὸ ἀπέδειξαν. Ἀποτελεῖ ἔγκλημα κατὰ τῆς χώρας νὰ πουλιέται ὁ βωξίτης στὶς ξένες ἀγορὲς σὲ ἐξευτελιστικὲς τιμὲς νὰ χάνει ὁ τόπος τόσο πολύτιλο μέταλλο, ὅταν ὑπάρχουν οἱ καλύτερες προϋποθέσεις γιὰ τὴ μεταλλουργία του καὶ τὴν ἵδρυση σημαντικοῦ κλάδου βιομηχανιῶν ποὺ θὰ φέρουν πλοῦτο καὶ πολιτισμὸ στὴ χώρα.

Ὅμοια ἀπόλυτα δυνατὲς καὶ συμφέρουσες εἶναι οἱ μεταλλουργίες τοῦ μαγνήσιου (ἐλαφροῦ μετάλλου μὲ ἀνάλογες ἐφαρμογὲς σὰν τοῦ ἀλουμίνιου) ἀπὸ τὸ λευκόλιθο ποὺ ἀφθονεῖ στὴν Ἑλλάδα σὲ ἄριστη ποιότητα, τοῦ χρώμιου (ποὺ βρίσκει κυρία ἐφαρμογὴ στὴν παραγωγὴ κραμάτων λ. χ. χρωμιούχου χάλυβα) ἀπὸ τὸν χρωμίτη καὶ ἄλλα μεταλλεύματα χρωμίου ποὺ βρίσκονται σὲ πλῆθος περιοχές, τοῦ μαγγάνιου τοῦ νικέλιου. Στὴν Ἑλλάδα γίνεται καὶ τώρα σοβαρὴ ἐξόρυξη μεταλλεύματος νικελίου μὲ καλὴ περιεκτικότητα σὲ μέταλλο ποὺ μὲ κατάλληλη ἐπεξεργασία μπορεῖ σημαντικὰ ν' αὐξήσει.

Ἀλλὰ ὅταν λέμε βαρειὰ βιομηχανία, ἐννοοῦμε πρῶτα τὴ μεταλλουργία τοῦ σιδήρου δηλαδὴ τὴν παραγωγὴ χυτοσιδήρου σὲ ὑψικάμινες, τροφοδοτούμενες μὲ μετάλλευμα καὶ μεταλλουργικὸ κὼκ γιὰ τὴν ἀναγωγὴ τοῦ μεταλλεύματος δηλαδὴ τὴν ἀποξείδωσή του ἢ σὲ ἠλεκτροκάμινες καὶ τὴ χαλυβουργία δηλαδὴ τὴ μετατροπὴ τοῦ χυτοσίδηρου σὲ χάλυβα ἀφοῦ ἀπομακρυνθοῦν οἱ ξένες βλαβερὲς προσμίξεις καὶ ἐλαττωθεῖ σημαντικὰ ἡ περιεκτικότητα τοῦ σίδηρου σὲ ἄνθρακα ποὺ συντελεῖται σὲ εἰδικὲς χαλυβοκάμινες λ. χ. Σῆμενς-Μαρτὲν ἢ Μπέσεμερ ἢ Τόμας. Συνέχεια τῆς χαλυβουργίας ἀποτελεῖ ἡ μηχανικὴ ἐπεξεργασία τοῦ χάλυβα, κυρίως σὲ ἔλαστρα, ὅπου παίρνει τὴ μορφὴ τῶν ἐλασμάτων τοῦ ἐμπορίου.

Τὰ τρία αὐτὰ στάδια εἶναι σημαντικά. Προϋποθέτουν εἰδικὲς συνθῆκες ἐγκατάστασης, μεταφορᾶς, πολὺ νερό, ἄφθονη καὶ φτηνὴ ἐνέργεια, μεταλλουργικὸ κὼκ σιδηροῦχα μεταλλεύματα, παλησσίδερα, συλλιπάσματα καὶ ἄλλα ὑλικά. Στὴν Ἑλλάδα ἔχομε ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι ὑπάρχουν ὅλες αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις, ἐξὸν μόνο γιὰ τὴ δυνατότητα συμφέρουσας ἀπόκτησης τοῦ μεταλλουργικοῦ κὼκ ἀπὸ τὸ λιγνίτη. Ἂν καὶ πολλοὶ ξένοι καὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες ὑποστηρίζουν, ὕστερα ἀπὸ σοβαρὲς ἔρευνες τὴ δυνατότητα τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς μεταλλουργικοῦ κὼκ σὲ συμφέρουσα τιμή, δὲν μποροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι λυμένο. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσουμε πῶς ἡ συνέχιση τῶν ἐρευνῶν θὰ δώσει ἀρνητικὸ ἀποτέλεσμα, ἔχουμε πάντα σὰν ὁριστικὴ λύση τὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἠλεκτρομεταλλουργίας ἀντὶ τῆς παραγωγῆς χυτοσιδήρου σὲ ὑψικάμινες.

Σιδηροῦχα μεταλλεύματα ἔχουμε σὲ πολλὰ μέρη τῆς χώρας στὴν Ἀττική, στὴ Σέριφο, σ' ἄλλα νησιὰ μὲ μορφὴ αἱματίτη, σιδηρόλιθου ἢ λειμωνίτη καθαροῦ ἢ ἐλαφρὰ χρωμιούχου. Πολλὰ περιέχουν μαγγάνιο. Στὴ Σέριφο κοντὰ στὸ ἀκρωτῆρι Χάλαρα ὑπάρχουν κοιτάσματα μαγνητικοῦ σίδηρου μὲ μεγάλη περιεκτικότητα. Στὴ Λοκρίδα χρωμιοῦχα σιδηρομεταλλεύματα σὲ πλατιὰ καὶ βαθειὰ κοιτάσματα. Ἄλλα μεταλλεῖα σίδηρου βρίσκονται στὴν περιφέρεια Μαραθώνα, στὴ Λακωνία, Ἀργολιδοκορινθία, Χαλκιδική, Θράκη, στὰ νησιὰ Εὔβοια, Κύθνο, Σίφνο, Σύρο, Τζιά, Σκύρο, Νάξο, Ἴο, Ἰκαρία, Κύθηρα, Σάμο καὶ Κρήτη. Σιδηρομαγγάνιο, δηλαδὴ μετάλλευμα σίδηρου πλούσιο σὲ μαγγάνιο ὑπάρχει στὴ Λαυρεωτική.

Ὕστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἕνα εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο, ὅτι κανένας δισταγμὸς δὲν ἐπιτρέπεται γιὰ τὴν ἐγκατάσταση βιομηχανίας παραγωγῆς σίδηρου καὶ χάλυβα, γιὰ τὴν ἀπόληψη τῆς πρώτης ὕλης, ποὺ θὰ ἐπιτρέψει μαζὶ μὲ τὸν ἐνεργειακὸ παράγοντα νὰ δημιουργήσουμε ναυπηγία, βιομηχανία κατασκευῆς μηχανῶν καὶ γενικὰ νὰ παραγάγουμε ὅλη τὴν κλίμακα τῶν βιομηχανικῶν ἐργαλείων καὶ προϊόντων ποὺ ἔχει γιὰ πρώτη ὕλη τὸ σίδηρο καὶ χάλυβα. Ἀεροπλάνα, αὐτοκίνητα, μηχανές, γερανοί, γέφυρες θὰ κατασκευάζονται ἐνῶ, τὸ ὑλικὸ γιὰ κτίρια, σιδηροδρόμους θὰ παράγεται ἐδῶ, ὁ γεωργικὸς τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς θὰ συντελεῖται κι' αὐτὸς ἐδῶ. Μόνο ἔτσι θἄχουμε παραγωγὴ φτηνή, ποὺ θὰ μπορέσει νὰ σταθεῖ χωρὶς νὰ χρειάζεται δασμολογικὴ προστασία, δηλαδὴ χωρὶς νὰ βασίζεται σὲ φορολογικὴ ἐπιβάρυνση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ σὲ ἐξευτελιστικὸ ἡμερομίσθιο.

Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ τονιστεῖ ἡ δυνατότητα καὶ ἡ σημασία ποὺ ἔχει ἡ ἀνάπτυξη σοβαρῆς ναυπηγικῆς βιομηχανίας στὴν Ἑλλάδα ἱκανῆς ὄχι μόνο ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ντόπιες ἀνάγκες σὲ ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ σκάφη, ἀλλ' ἀκόμη περισσότερο νὰ γίνει τὸ κέντρο τῆς ναυπηγικῆς δραστηριότητας στὴν ἀνατολικὴ μεσόγειο.

Πολλοὶ θὰ κουνήσουν τὸ κεφάλι τους μὲ σκεπτικισμό. Γιὰ νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ πρέπει πρῶτα νὰ λύσουμε τὸ ἐνεργειακό μας πρόβλημα, δηλαδὴ ν' ἀποκτήσουμε μερικὰ δισεκατομμύρια ΩΧΒ ἀπὸ τὶς ὑδατοπτώσεις, νὰ κατασκευάσουμε τὸ ἐθνικὸ δίκτυο μεταφορᾶς τοῦ ρεύματος, νὰ τελειώσουν οἱ ἔρευνες γιὰ τὴ δυνατότητα παραγωγῆς μεταλλουργικοῦ κὼκ ἀπὸ τὸ λιγνίτη, νὰ βροῦμε τὴν κατάλληλη θέση ὅπου θὰ ἐγκαταστήσουμε τὴ μεταλλουργία τοῦ σίδηρου μὲ τὸ ἄφθονο νερό, τὶς καλὲς συνθῆκες μεταφορᾶς κοντὰ στὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα ποὺ θὰ χρησιμοποιήσουν τὰ ἕτοιμα προϊόντα, δηλαδὴ στὰ ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανῶν κ.τ.λ.

Καὶ ὅμως ὁ θεμέλιος λίθος τῆς χαλυβουργίας μπορεῖ νὰ μπεῖ αὔριο, ἂν ἔχουμε κυβέρνηση ποὺ νὰ νιώθει τὴν ὀρθὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ γενικότερα τὴν ἀνοικοδομητικὴ πολιτικὴ ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσει, δηλαδὴ ἂν ἔχουμε κυβέρνηση λαϊκῆς Δημοκρατίας. Ὁλόκληρη τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς βαρειᾶς βιομηχανίας μποροῦμε νὰ τὴ διαιρέσουμε σὲ δύο περίοδες. Τὴ προενεργειακὴ καὶ τὴ μετενεργειακή. Στὴν πρώτη περίοδο θ' ἀρχίσουμε μὲ τὴν ἐγκατάσταση τεσσάρων ἢ δύο χαλυβδακαμίνων Σῆμενς—Μαρτὲν ποὺ σὲ 6-8 ὧρες παράγει ἡ καθεμιὰ 50 ἢ 100 τόννους χάλυβα, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ συνεχῆ λειτουργία καὶ σὲ 280 ἐργάσιμες μέρες τὸ ὅλον 140.000 τόννους τὸ χρόνο. Μιὰ τέτοια παραγωγὴ μαζὶ μὲ τὴν ἀπόδοση τῶν μικρῶν χαλυβουργείων τοῦ Πειραιᾶ καλύπτει σχεδὸν τὶς προπολεμικές μας ἀνάγκες ποὺ δὲν περνοῦσαν ποτὲ τοὺς 170.000 τόννους τὸ χρόνο. Στὶς κάμινες Σῆμενς—Μαρτὲν θ' ἀνατήξουμε παλιοσίδερα. Προπολεμικὰ ἡ ἀπόδοση παλιοσίδερων ἔφτανε τοὺς 25.000 τόννους περίπου τὸ χρόνο. Σήμερα ὅμως ἡ ἀπόδοση αὐτὴ ἀσφαλῶς μπορεῖ νὰ πολλαπλασιαστεῖ ἀπὸ τὰ ἄπειρα ναυάγια, καταστραμμένα πολεμικὰ εἴδη, μηχανήματα, οἰκοδομές. Χρειάζεται ὅμως νὰ ληφθοῦν ὅλα τὰ μέτρα ὥστε ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος νὰ παραμείνει ἐθνικὴ περιουσία. Πληροφορούμεθα ὅτι ὑπογράφονται συμβάσεις γιὰ τὴν ἀνέλκυση ναυαγίων γιὰ τὴ διάλυση σκαφῶν, σιδηρῶν κατεστραμμένων κατασκευῶν καὶ ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον ὅλο αὐτὸ τὸ ἀπόθεμα παλιοσίδερων νὰ χαθεῖ γιὰ τὸ Κράτος. Αὐτὸ πρέπει ἀμέσως νὰ σταματήσει. Ὑπάρχει σήμερα ἀρκετῶν δεκάδων χιλιάδων τόννων ὑλικὸ ποὺ εὔκολα μπορεῖ νὰ συγκεντρωθεῖ. Γιὰ τὰ πρῶτα χρόνια μποροῦμε νὰ περιμένουμε ὅτι τὰ παλησσίδερα θὰ καλύψουν ὅλες σχεδὸν τὶς ἀνάγκες γιὰ τὴν τροφοδότηση τῶν χαλυβοκαμίνων. Ταυτόχρονα θὰ γίνει ἐγκατάσταση μηχανικῆς ἐπεξεργασίας

σίδηρου, κυρίως ἐλάστρων, ποὺ θ' ἀποδώσει μισοέτοιμα ἢ ἕτοιμα ἐλάσματα στὴ σιδηροβιομηχανία καὶ στὸ ἐμπόριο.

Ἡ ἀνέγερση δύο ὑψικάμινων μὲ ἀπόδοση 70000—80000 τόννους χυτοσίδηρου τὸ χρόνο ἢ καθεμιά, θὰ γίνει ἐπίσης στὴν προενεργειακὴ περίοδο καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχει πραγματοποιηθεῖ ἡ παραγωγὴ μεταλλουργικοῦ κὼκ ἀπὸ λιγνίτη. Οἱ ὑψικάμινες θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἕτοιμες προτοῦ σωθεῖ τὸ ἀπόθεμα παληοσίδερων, γιὰ νὰ τροφοδοτοῦν τὶς χαλυβοκάμινες μὲ χυτοσίδερο. Οἱ ὑψικάμινες θὰ χρησιμοποιοῦν στὴν ἀρχὴ ἀγγλικὸ κάρβουνο ὡσότου ἀποκτήσουμε τὸ ντόπιο μεταλλουργικὸ κώκ.

Τὶς ἐγκαταστάσεις τῆς προενεργειακῆς περιόδου, ὑψικάμινες χαλυβοκάμινες καὶ ἔλαστρα δηλαδὴ τὶς ἐγκαταστάσεις γιὰ τὰ τρία στάδια βιομηχανίας παραγωγῆς σίδηρου, χάλυβα καὶ τῆς μηχανικῆς ἐπεξεργασίας του, πρέπει νὰ μᾶς παραχωρήσουν ἀμέσως οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς ἐπανορθώσεις. Ἀποτελοῦν ἀσήμαντο ποσοστὸ τῆς τεράστιας λείας πολέμου σὲ βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις, ποὺ πῆραν ἀπὸ τοὺς Γερμανούς.

Τὶς προτάσεις γιὰ τὴ προενεργειακὴ περίοδο τὶς κάνω μὲ πολλὲς ἐπιφυλάξεις ὅπως πολλὲς ἐπιφυλάξεις αἰσθάνομαι γιὰ ὅλες τὶς προσωρινὲς λύσεις τῆς μεταβατικῆς περιόδου, τουλάχιστον τὶς σχετικὲς μὲ τὴ τεχνικὴ ἀνοικοδόμηση. Τὸ ρητό, τίποτα δὲ βαστάει περισσότερο ἀπὸ τὸ προσωρινό, βρίσκει πάντα μεγάλη ἐφαρμογὴ στὴν Ἑλλάδα.

Στὴν προκείμενη περίπτωση εἶναι δυνατό, ἡ εὔκολη ἀλλὰ πολὺ κακὴ λύση γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Οἰκονομία νὰ φέρνουμε ἐγγλέζικο κάρβουνο γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ὑψικάμινων, νὰ σταματήσει κάθε προσπάθεια ἀπόκτησης ντόπιου μεταλλουργικοῦ κὼκ μὲ χρησιμοποίηση τοῦ λιγνίτη, ἢ ἀκόμα χειρότερο νὰ ἐπιβραδύνει τὰ ὑδροδυναμικὰ ἔργα. Ἐπὶ πλέον νὰ μᾶς δημιουργήσει μιὰ καινούργια ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ ἀγορὰ μὲ δυσμενῆ ἀντίκτυπο γιὰ τὸ ἐμπορικὸ μας ἰσοζύγιο.

Ἡ σχετικὴ βιομηχανικὴ κίνηση καὶ εὐημερία ποὺ θὰ δημιουργήσει ἡ χαλυβουργία, μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει μιὰ πολὺ ἐπικίνδυνη προσωρινὴ ἱκανοποίηση μὲ ἀποτέλεσμα χαλάρωση τῆς πίεσης γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ὑδατοπτώσεων, ποὺ ἔντεχνα θὰ καλλιεργεῖται ἀπὸ ἐνδιαφερόμενους.

Μόνο μιὰ Κυβέρνηση μὲ σαφῆ συνείδηση ὅτι ἡ ριζικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ἐνεργειακοῦ προβλήματος μὲ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ τεράστιου πλούτου τῶν ὑδατοπτώσεων, σημαίνει τὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ ἔχει τὴν ἀκλόνητη ἀπόφαση νὰ βάλει ἀμέσως μπρὸς τὰ ὁριστικὰ ἔργα καὶ νὰ συντομεύσει ὅσο μπορεῖ τὴ προενεργειακὴ περίοδο, δικαιοῦται νὰ πραγματοποιήσει τὴ προσωρινὴ λύση ποὺ ὑποδείξαμε καὶ ποὺ στὸ ἀπώτερο μέλλον θ' ἀποτελεῖ τὴ θερμικὴ ἐφεδρεία τῆς μεταλλουργίας τοῦ σίδηρου, μὲ ἀσφαλῆ κατὰ τὴ γνώμη μου τότε χρησιμοποίηση τοῦ Ἑλληνικοῦ μεταλλουργικοῦ κώκ.

Στὴ μετενεργειακὴ περίοδο θὰ εἰσαγάγουμε παράλληλα τὴν ἠλεκτρομεταλλουργία καὶ τὶς συγγενεῖς βιομηχανίες κραμμάτων. Τότε ἡ ἐτήσια παραγωγὴ σίδηρου θὰ πρέπει ν' αὐξήσει ἢ καλύτερα νὰ πολλαπλασιαστεῖ γιατὶ ταυτόχρονα θ' ἀναπτυχθοῦν τεράστιες βιομηχανίες σὰν τὶς ναυπηγικὲς καὶ τὶς μηχανουργικὲς ποὺ θὰ ἔχουν μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ χάλυβα.

Ἐπίσης τότε θ' ἀναπτυχθοῦν σοβαρότατες ἠλεκτροχημικὲς βιομηχανίες. Οἱ κυριότερες εἶναι ἡ βιομηχανία τοῦ ἀζώτου μὲ παράγωγα τὴν ἀμμωνία ἀπὸ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, νιτρικὸ ὀξύ, ἀζωτοῦχα λιπάσματα, διάφορες ἐκκρηκτικὲς ὕλες, ἡ βιομηχανία καυστικῆς σόδας μὲ παράγωγα καυστικὴ σόδα, χλώριο, ὑδροχλωρικὸ ὀξὺ καὶ χρήσιμα ἅλατα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ βιομηχανία, ἡ βιομηχανία ἀνθρακασβεστίου κλπ. Ὅλες οἱ βιομηχανίες αὐτὲς χαρακτηρίζονται σὰν βαρεῖες καὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ πολὺ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα. Τὰ προϊόντα τους ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὸν τόπο.

Καὶ τὶς ἐγκαταστάσεις ποὺ χρησιμεύουν γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ ἐνέργεια τῶν ὑδατοπτώσεων, καθὼς καὶ τὶς ἐγκαταστάσεις τῶν ἠλεκτρομεταλλουργικῶν καὶ ἠλεκτροχημικῶν βιομηχανιῶν, πρέπει ν' ἀποκτήσουμε μὲ τὴ βοήθεια τῶν μεγάλων συμμάχων μας ποὺ πρέπει νὰ ἐκτελεῖται τόσο σὲ διασυμμαχικὰ δάνεια μὲ πολὺ μικροὺς τόκους σὲ πολεμικὲς ἀποζημιώσεις σὲ χρῆμα ὅσο καὶ στὴν παραχώρηση ἕτοιμων ἐργοστασίων ποὺ θὰ πάρουμε σὰν μερίδιο ἀπὸ τὶς ἐπανορθώσεις. Ἐξὸν ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴν αὐτὴ ὑλικὴ βοήθεια, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ πολλὰ ξένα στελέχη μὲ μεγάλη πρακτικὴ πεῖρα ποὺ θὰ ὀργανώσουν τὶς νεαρὲς βιομηχανίες μας καὶ θὰ συντελέσουν στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἑλλήνων τεχνικῶν.

Τελειώνοντας τὴν σύντομη ἀνασκόπηση ἑνὸς τεράστιου θέματος θέλουμε ἰδιαίτερα νὰ τονίσουμε. Μακριὰ ἀπὸ ξένες ἑταιρεῖες ποὺ μὲ τὸ πρόσχημα πείρας, εἰδικῶν στελεχῶν καὶ κεφαλαίων, θὰ ζητήσουν νὰ γίνουν ἰδιοχτῆτες καὶ ἐκμεταλλευτὲς τοῦ θαυμάσιου πλούτου μας, ποὺ πρέπει νὰ διαφυλαχτεῖ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴ ἀνόρθωση τῆς χώρας μας. Δὲ μπορεῖ νὰ ἐπιτραπεῖ στὸ μεγάλο ἰδιωτικὸ κεφάλαιο τὸ διωκόμενο σήμερα ἀπὸ παντοῦ νὰ ζητήσει νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴν Ἑλλάδα ποὺ ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι καὶ δὲ θὰ γίνει ἀποικία κανενός. Δὲν πρέπει νὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ αἴσχη τοῦ παρελθόντος, τῆς παραχώρησης ἀγαθῶν πρώτης ἀνάγκης ὅπως εἶναι ὁ ἠλεκτρισμός, οἱ μεταφορές, τὰ τηλέφωνα, τὸ νερό, στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ξένου κεφαλαίου, ποὺ δείχνει τέτοια ἀναλγησία γιὰ τὸ τόπο καὶ τὴ τραγικὴ θέση τοῦ λαοῦ, ὥστε ν'ἀναγκαστεῖ ἡ σημερινὴ κεβέρνηση ν' ἀναστέλει τὰ προνόμια τῶν ξένων ἑταιρειῶν γιὰ δυὸ χρόνια. Δὲ πρέπει νὰ βρεῖ μίμηση, οὔτε νὰ ἐφαρμοστεῖ ἡ σκανδαλώδης σύμβαση Κοῦπερ γιὰ τὶς ὑδατοπτώσεις τοῦ Ἀχελώου, ποὺ προβλέπει τὴ μονοπωλιακὴ ἐκμετάλλευση τῆς παραγόμενης ἐνέργειας, τὴ προνομιακὴ σύσταση καὶ μονοπωλιακὴ ἐκμετάλλευση βιομηχανιῶν ποὺ θ' ἀποτελοῦν ἀναφαίρετη καὶ ἀναπαλλοτρίωτη περιουσία τοῦ ἀναδόχου, τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία κίνησης τῶν κεφαλαίων του ποὺ θὰ εἶναι στὸ ἐξωτερικό, τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα ἐξαγωγῆς συναλλάγματος, ἐξαγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν του προϊόντων ἀνεξέλεγκτα, ἀσύδοτα.

Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἐπιστήμονες ὅπως ὁ μηχανικὸς κ. Δαυΐδ, ποὺ ὑποστηρίζει τὰ ἑξῆς καταπληκτικά: (Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις 15/4/45 σελ. 44).

«Ἂν θέλωμεν νὰ ἴδωμεν πραγματοποιουμένας τὰς ὡς ἄνω βιομηχανίας παρ' ἡμῖν καὶ κατὰ συνέπειαν τὰς ὑδραυλικάς μας δυνάμεις, εἶναι ἀπαραίτητον καὶ ἐπιβάλλεται ἀπολύτως ὅπως τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κράτη, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἀγγλία, ἀναλάβωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν των τὴν ἵδρυσιν παρ' ἡμῖν τοιούτων βιομηχανιῶν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς διαθέσεως τῶν παραγομένων προϊόντων, μὲ ἄλλους λόγους ἡ νεαρὰ βιομηχανία μας δέον ν' ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τῶν ἀμερικανικῶν καὶ ἀγγλικῶν βιομηχανιῶν, ἕνα εἶδος πρωτοπορείας εἰς τὸ προχωρημένον βιομηχανικὸν στρατόπεδον αὐτῶν εἰς τὴν Μεσόγειον».

Δὲν θὰ μποροῦσε σαφέστερα καὶ περισσότερο ἀποκάλυπτα νὰ διατυπωθεῖ ὁ ὁρισμὸς τοῦ προτεκτοράτου. Ὁ κίνδυνος ν' ἀναλάβει τὴν προστασίαν μας τὸ ξένο κεφάλαιο εἶναι πολὺ μεγάλος, γιατὶ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπ' αὐτό. Τὸ θέλουμε σὰ δεῖγμα πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς διεθνοῦς συνεργασίας. Ποτὲ ὅμως δὲ πρέπει νὰ τὸ δεχτοῦμε ἂν πρόκειται νὰ ἔλθει γιὰ ν' ἀπομυζήσει τὴν ἱκμάδα τοῦ τόπου.

Γνωρίζω ὅτι θὰ συναντήσουμε μεγάλες δυσκολίες γιὰ νὰ παραμερίσουμε τοὺς γύπες ποὺ περιτριγυρίζουν τὴ χώρα μας τὴ τόσο ἐξαντλημένη ὕστερα ἀπὸ ἐννέα χρόνων τρομαχτικοὺς ἀγῶνες κατὰ τοῦ ντόπιου καὶ ξένου φασισμοῦ, ἀλλ' ἔχω ἀτράνταχτη πεποίθηση ὅτι ὁ ἡρωϊκὸς ἑλληνικὸς λαός, ὁ λαὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, θὰ φτάσει στὴν ὁριστικὴ ἐκμηδένιση τῶν δυνάμεων τοῦ Κακοῦ.

Ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς Ἑλλάδας θὰ γίνει μὲ κινητοποίηση ὅλων τῶν ζωντανῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους γιὰ ὄφελος ὅλου τοῦ λαοῦ καὶ θὰ προχωρήσει ἁλματικὰ πάνω στὶς ἀσάλευτες βάσεις τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐργασίας.

ΚΩΣΤΑ Γ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΑΤΟΥ

Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΜΑΣ

Γ'. ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Α'. ΠΛΩΤΑ ΜΕΣΑ

Ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη ποὺ ἔγινε στὸ δεύτερο μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης, ἡ φορτηγὴ ναυτιλία μας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ καράβια γραμμῆς συγχρονισμένα καὶ καράβια «τράμπς».

Τὸ ποσοστὸ τῶν πρώτων πάνω στὰ δεύτερα δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ καθορίσουμε πρὸς τὸ παρόν. Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῶν διεθνῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ τῶν συγκοινωνιακῶν, ποὺ θὰ ἐπικρατήσουν στὴν παγκόσμια ναυτιλία, συνθηκῶν. Ὁ μικρὸς ὅμως προπολεμικὸς ἀριθμὸς τῶν 10 περίπου φορτηγῶν γραμμῆς θὰ χρειασθεῖ ν' αὐξηθεῖ στὸ ἑξαπλάσιο ἢ καὶ δεκαπλάσιο, γιὰ ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς νέες τάσεις μεταφορᾶς, κι ἂς προσθέσουμε ἐδῶ, πὼς ἡ αὔξηση αὐτὴ εἶναι ἀπόλυτα ἐπιβεβλημένη, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ξένη ἐμπορικὴ συναλλαγὴ ποὺ τὰ καράβια μας αὐτὰ θὰ ἐξυπηρετήσουν, τὸ εἰσαγωγικὸ κι ἐξαγωγικό μας ἐμπόριο θὰ προσθέσει πάντοτε ναύλους θετικοὺς στὰ Ἑλληνικὰ «Λάϊνερς» (1).

Τὸ ὁλικὸ ὕστερα μέγεθος τῆς χωρητικότητας, ποὺ θὰ πρέπει ν' ἀποκτήσουμε, ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἕνα σωρὸ ἄλλους ἀστάθμητους παράγοντες γιὰ τὴ στιγμή. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπ' αὐτό, νομίζουμε πὼς, ὅσο τὸ δυνατὸ γρηγορώτερα ἀνασυγκροτήσουμε ἕνα σοβαρὸ ἐμπορικὸ στόλο, τόσο καλύτερο, μὴν ξεχνώντας ὡστόσο πὼς ἡ ἀντικατάσταση κι ἀπόκτηση νέων σκαφῶν πρέπει νὰ γίνει μὲ περίσκεψη καὶ σὲ πρόσφορη τιμή. Ἔχουμε ἀκόμα τὴ γνώμη, πὼς ὅσο μεγαλύτερο διαθέτουμε tonnage, τόσο εὐχερέστερα θὰ ἐπιβληθοῦμε στὶς διεθνεῖς μεταφορές, ἀρκεῖ ἡ διόγκωση τῆς δικῆς μας ναυτιλίας νὰ μὴ γίνεται ταυτόχρονα μὲ τὴν αὔξηση τῆς χωρητικότητας τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλὰ σὲ βάρος τους, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις ποὺ ἀναπτύξαμε στὸ δεύτερο τῆς ἐρευνάς μας κεφάλαιο, γιὰ τὴ δυνατὴ προσέλκυση κάτω ἀπ' τὴ σημαία μας ξένων καραβιῶν.

Ἔτσι θὰ εἶναι δυνατό, εἴτε στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἐπικρατοῦσε τὸ προπολεμικὸ καθεστὼς τῆς ἐλεύθερης ἐντελῶς μεταφορᾶς, εἴτε στὴν περίπτωση τῆς ἐπικράτησης ἑνὸς σχεδίου στὶς μεταφορές, νὰ σταθεῖ κι ἐπιβληθεῖ ὅπως δήποτε ἡ ναυτιλία μας, ἔστω κι ἂν ἀργότερα χρειασθεῖ νὰ περιορίσει λίγο τὸν διαθέσιμό της ὄγκο.

Ἡ ποιοτικὴ ὅμως βελτίωση τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, ἀπέναντι στὸν προπολεμικό, εἶναι ἀπόλυτα ἀπαραίτητη. Ἡ προπολεμικὴ μέση ἡλικία τῶν 33 περίπου χρόνων(2) στὰ φορτηγὰ μαζὶ κι ἐπιβατικά μας καράβια εἶναι ὑπερβολική, ἐνῶ τὰ πλοῖά μας, κακὰ διατηρημένα κι ἀποφεύγοντας πολυδάπανες ἐπισκευές, παρουσίαζαν κινδύνους στὸ ταξίδι, τόσο γι' αὐτὰ ὅσο καὶ γιὰ τὸ πλήρωμά τους, καὶ οἱ ἀσφάλειες, κατὰ συνέπεια, ὕψω-

(1) Ὁ κ. Ν. Σταμπολής, «Τὸ μέλλον καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ὑπουργ. Ἐμπορ. Ναυτιλίας» 1945, (ὑποσημείωση σελ. 62), ὑποστηρίζει πὼς «στὴν ἔλλειψη Λάϊνερς ὀφείλεται καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ 70% περίπου τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου μας», δηλαδὴ εἰσαγωγὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξαγωγὲς «διεξάγεται ἀπὸ πλοῖα ξένης κι ὄχι δικῆς μας σημαίας».

(2) α. Ἡ μέση ἡλικία τῶν φορτηγῶν μας πλοίων στὴ 1-1-1939, ἦταν 28,59% ἐτῶν, καὶ ἀναλυτικά:

Κατηγορία ἡλικίας	ἀριθ. πλοίων	ὁλικὴ χωρητ.	ἀναλογία
1— 5 ἐτῶν	18	89.485	4.93 %
6—10 »	5	21.419	1.18 »
11—15 »	12	54 939	3.03 »
16—20 »	89	420.853	23.19 »
21—25 »	117	497.566	27.42 »
26—30 »	106	394.283	21.72 »
31—40 »	108	277.755	15.30 »
41—50 »	30	38.143	2.10 »
51 ἐτῶν κι ἐπάνω	27	20.512	1.13 »
Σύνολο καραβιῶν	512	1.814.955	100.—

β. Ἡ μέση ἡλικία τῶν ἐπιβατικῶν τὴν ἴδια ἡμερομηνία, ἦταν 41.77% ἐτῶν καὶ ἀναλυτικά:

Κατηγορία ἡλικίας	ἀριθ. πλοίων	ὁλικὴ χωρητ.	ἀναλογία
1—15 ἐτῶν	—	—	—
16—20 »	2	2.868	5.19 %
21—25 »	9	9.225	16.70 »
26—30 »	4	4.274	7.74 »
31—40 »	13	7.643	13.83 »
41—50 »	29	21.948	39.72 »
51 ἐτῶν κ' ἐπάνω	17	9.293	16.82 »
Σύνολο καραβιῶν	74	55.251	100.—

γ. Ἡ μέση ἡλικία τέλος ὁλόκληρου τοῦ ἀτμοκίνητου ἐμπορικοῦ μας στόλου τὴν 1-1-1939 (φορτηγά, ἐπιβατικά, διάφορα) ἦταν 32, 68 ἐτῶν καὶ ἀναλυτικά:

Κατηγορία ἡλικίας	ἀριθ. πλοίων	ὁλικὴ χωρητ.	ἀναλογία
1— 5 ἐτῶν	18	89.485	4.78 %
6—10 »	6	21.552	1.15 »
11—15 »	12	54.939	2.93 »
16—20 »	92	424.000	22.63 »
21—25 »	122	506.791	27.05 »
26—30 »	113	398.974	21.29 »
31—40 »	126	286.006	15.27 »
41—50 »	66	61.528	3.28 »
51 ἐτῶν κ' ἐπάνω	48	30.425	1.62 »
Σύνολο καραβιῶν	607	1.873.700	100.—

(Στατιστικὰ δεδομένα Ὑπουργ. Ἐμπορ. Ναυτιλίας, Ἐπιθεώρ. Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ Ὀκτώβριος 1939, τεῦχος 172, σελ. 22 καὶ πίνακες 6,7 καὶ 8).

ναν διαρκῶς σὲ βάρος τους τ' ἀσφάλιστρα (3). Κοντὰ σ' αὐτά, μιὰ χείριστη παλιὰ κληρονομία ἀπὸ ἀσυνεπεῖς πρὸς τὸ καθῆκον καὶ τὸ ἐπάγγελμά τους ἐφοπλιστές, ποὺ τὰ καράβια τους καὶ τ' ὄνομά τους γραφότανε στοὺς μαύρους πίνακες τῶν ἀσφαλιστῶν, ἐβάρυνε πάνω στὴ σημαία μας μὲ πρόσθετα ἀσφάλιστρα εἰδικὰ γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Στὴν οὐσία, λοιπόν, ὁ ἐμπορικός μας στόλος κατεῖχε μὲν ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ὄγκου τὴν 9η θέση ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἐμποροναυτικὲς χῶρες, μ' ἀπὸ τῆς ποιοτικῆς του πλευρᾶς καὶ ἀξίας ὑπολείπονταν κατὰ πολύ (4).

Τὸ ξεκαθάρισμα, μὲ τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου, θὰ ἐπιτελεσθῆ κι ὁ κρατικὸς ναυτιλιακὸς ὀργανισμὸς θὰ εἶναι σὲ θέση, τόσο μὲ τὰ δικά του πλοῖα ὅσο καὶ μὲ τὸν συστηματικό τοῦ Κράτους ἔλεγχο στὰ ἰδιωτικὰ καράβια, νὰ ξαναφέρει τὴ σημαία μας σὲ περιωπή.

Στὴν προκειμένη περίπτωση, ἕνας Ἑλληνικὸς Κρατικὸς Ἀσφαλιστικὸς Ὀργανισμὸς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἱδρυθεῖ, ποὺ θ' ἀσφαλίζει γιὰ ἕνα τοὐλάχιστο προκαθορισμένο ποσοστὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, μὲ ἀναζήτηση τῆς κατανομῆς τοῦ κινδύνου σὲ ξένες ἀσφάλειες, ἐφόσο στὴν ἀρχὴ ὁ δικός μας ὀργανισμὸς δὲ θὰ ἐπαρκεῖ. Μὲ ἀνανεωμένο γερὸ ὁλικό, πλωτῶν μέσων, μὲ κρατικὴ ἐπίβλεψη καὶ συντήρηση τῶν σκαφῶν αὐτῶν, ποὺ ἕνα μεγάλο μέρος τους θ' ἀνήκει στὸ Κράτος, δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀμφιβολία, πὼς ὁ ὀργανισμὸς αὐτὸς θὰ προκόψει καὶ σὲ λίγα χρόνια θ' ἀνδρωθεῖ, σὲ σημεῖο ποὺ νὰ σκεπάζει ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας, χωρὶς νὰ μᾶς ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ κέρδη της, γιὰ τὴν πληρωμὴ σημαντικῶν σήμερα ποσῶν ἀσφαλίστρων κι' ἐπασφαλίστρων στὸ ἐξωτερικό.

Πάνω σὲ τί ὅμως καράβια πρέπει νὰ στηρίξουμε τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ ἐμπορικοῦ μας ναυτικοῦ εἶναι ζήτημα ποὺ ἐπανειλημμένα συζητήθηκε στοὺς ἐνδιαφερόμενους κύκλους, ἐπιτρέποντας νὰ μεταφέρουμε ἐδῶ, σὰν κατακλεῖδα, μερικὲς σκέψεις.

Ἡ προπολεμικὴ χωρητικότητά μας τὴν 1η Ἰανουαρίου 1939, περιλάμβανε, ὅπως εἴπαμε, 512 φορτηγά, ὁλικῆς χωρητικότητας 1.814.955 τόννων. Τὰ 164 ἦταν καράβια 101 - 3.000 τόννων τὸ καθένα, μὲ σύνολο χωρητικότητας 216 959 τόννων, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα 348 πλοῖα ἦταν σκάφη 3.001 - 8.000 τόννων, μὲ σύνολο χωρητικότητας 1.597 996 τόννων (5).

Ἡ ἀναλογία, λοιπόν, σὲ μεσογειακὰ πλοῖα, δηλαδὴ κάτω τῶν 3 000 τόννων, ἦταν λιγώτερο ἀπὸ τὸ 1/8 τοῦ συνολικοῦ ὄγκου τῆς χωρητικότητάς μας, ποὺ κατὰ τὰ 7/8 ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ὠκεανοπόρα καράβια, πάνω ἀπὸ 3.000 τόννους τὸ καθένα.

Σήμερα, ἡ Ἑλλάδα, σὰν μεσογειακὴ ναυτικὴ δύναμη, δημιουργώντας καινούργιο ναυτικό, δὲν ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστο, τὸν ἄμεσο κι ὀξὺ προπολεμικὸν ἀνταγωνισμὸ τῶν ξένων σημαιῶν καὶ ἰδιαίτερα τῆς Ἰταλικῆς στὴ Μεσόγειο, ὅπου ἄλλοτε κυριαρχοῦσε ἡ δική μας σημαία κι ἀπ' ὅπου εἶχε προπολεμικὰ σχεδὸν ἐκτοπισθεῖ.

Τόσον ἐμεῖς, ὅσο καὶ τ' ἄλλα μεσογειακὰ κράτη, ἀρχίζουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴ ναυτική τους ἀνοικοδόμηση. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξεφεύγει, ὅτι ἡ Ἰταλία, ἀν καὶ νικημένη καὶ ὑπαίτια μαζὶ μὲ τὴ Γερμανία καὶ τὴν Ἰαπωνία ὅλης τῆς καταστροφῆς, μὲ τὴν ὑποστήριξη ποὺ τῆς παρέχουν σήμερα οἱ Ἀγγλο—Ἀμερικανοί, θὰ γίνει σύντομα μιὰ ἀνταγωνίστριά μας πάλι ναυτικὴ δύναμη, χωρὶς νὰ ξεχνᾶμε, πὼς οἱ λοιπὲς μεσογειακὲς χῶρες, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ Μαύρη Θάλασσα καὶ τὸ Σουέζ, ὡς πέρα στὸ Γιβραλτάρ, ὅπως ἐπίσης καὶ τ' ἄλλα βορειο - εὐρωπαϊκὰ Κράτη, ποὺ εἶχαν δρομολογήσεις στὴ Μεσόγειο, ἐποφθαλμιοῦν τὴν ὅσο τὸ δυνατὸ μεγαλύτερη σ' αὐτὴν ἐξάπλωση τῆς ναυτιλίας τους.

Ὅμως, ὁ τόπος εἶναι γιὰ τὴ στιγμὴ ἐλεύθερος καὶ ἡ Ἑλλάδα μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ξαναπάρει τὴ θέση ποὺ τῆς ἀνήκει μέσα στὴ Μεσόγειο, ἀποκτώντας κατάλληλα σκάφη μικρῆς καὶ μέσης χωρητικότητας ἀπὸ 1000—3000 τόννους, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση αὐτή, ἐνῶ τὰ μεγαλύτερα ἀπ' αὐτὰ τὰ καράβια μπορεῖ νὰ δώσουν διέξοδο στὴ δραστηριότητά τους, σὲ δεδομένη στιγμή, μὲ ταξίδια τους πρὸς τὴ Βόρεια Εὐρώπη.

Ἡ ὠκεανοπόρα ἐξ ἄλλου ναυτιλία μας, γιὰ πλοῖα δηλαδὴ πάνω ἀπὸ 3.000 τόννους εἶναι ἀπαραίτητη κ' ἦταν παλιότερα ἡ πειὸ προσοδοφόρα. Ὕστερα, τὰ πλοῖα 4.000—6.000 τόννων χρὸς ἀποτελοῦσαν τὴ μαζικώτερη ἐκδήλωση παγκόσμιας χωρητικότητας τῶν προπολεμικῶν σκαφῶν, συνιστώντας τὰ 29,90 % τῆς ὁλικῆς στὸν κόσμο χωρητικότητας κι ἀντιστοιχώντας γιὰ τὴν Ἑλλάδα σὲ 233 καράβια ὁλικῆς χωρητικότητας 1.121.730 τόννων, τὰ 3/5 δηλαδὴ τοῦ συνολικοῦ μας τοννάζ. Ἡ προπολεμική, λοιπὸν ἀναλογία μας σὲ μεσογειακὰ καὶ ὠκεανοπόρα σκάφη εἶναι πολὺ δυνατὸ ν' αὐξηθῆ γύρω στοὺς 250 000 - 300 000 τόννους γιὰ τὰ μεσογειακά μας πλοῖα, ἐφόσο, ἐπαναλαμβάνουμε, ἔγκαιρα φροντίσουμε νὰ κατοχυρωθοῦμε στὴ Μεσόγειο, προσπαθῶντας ἀκόμη ν' ἀποκτήσουμε, γιὰ τὰ μεσογειακά μας πλοῖα, περισσότερη ἀναλογία σὲ σκάφη τῶν 2 000 - 3 000 τόννων. Εἶναι ὅμως βέβαιο, πὼς ἡ ἐξελιγμένη σήμερα μεταπολεμικὴ ναυπηγική, θὰ προσαρμόσει μεγαλείτερη ταχύτητα στὰ φορτηγὰ καράβια. Γι' αὐτό, σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση, ἡ προβλεπόμενη πειὸ πάνω ὁλικὴ χωρητικότητα τῶν 250.000 - 300.000 τόννων μεσογειακῶν πλοίων, θὰ ἐλαττωθεῖ σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν αὔξηση τῆς ταχύτητας τῶν πλοίων, ποὺ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκτελοῦνε περισσότερα ἀπὸ πρὶν δρομολόγια.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ὠκεανόπορα, ναυτιλία μας θ' αὐξηθεῖ κι αὐτὴ ὅσο τὸ δυνατὸ πειὸ πολύ, μὲ βάση χωρητικότητας τοὺς 5.000 - 6.000 τόννους gross (6). Μιὰ ἀπαραίτητη ὅμως προσθήκη στὸν ἐμπορικό μας στόλο πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς ναυτιλίας μας — καὶ μάλιστα τῆς κρατικῆς ναυτιλίας μας — μὲ 20 περίπου tankers, μέσης καὶ μεγάλης χωρητικότητας, πού, μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες σὲ παγκόσμιο πλαίσιο μεταφορές τους, θ' ἀποβοῦν σπουδαῖος συντελεστὴς μεταφορᾶς τῶν ἀπαραίτητων καυσίμων στὴ μεταπολεμικὴ Ἑλλάδα.

Δὲ θὰ ἐπεκταθοῦμε στὴ συζήτηση τῶν ἰδιαίτερων τύπων καραβιῶν ποὺ ἐνδεχόμενα θὰ χρειασθοῦν. Οἱ κατηγορίες τῶν «Liners» καὶ τῶν «tramps», μὲ τὴν προσθήκη στὰ «tramps» τῶν 20 πιὸ πάνω δεξαμενοπλοίων καὶ τῶν ἀπαραίτητων ἀκόμα ψυκτικῶν σὲ μερικὰ πλοῖα ἐγκαταστάσεων, ὅπως καὶ ἡ ἀπόκτηση μικροῦ ἀριθμοῦ πλοίων εἰδικευμένου ἄλλου φορτίου, ἀποτελοῦν τὶς μεγάλες χοντρὲς γραμμὲς πάνω στὶς ὁποῖες θὰ στηριχθεῖ ἡ ἀνασυγκρότηση τοῦ φορτηγοῦ μας στόλου.

Τὰ ἐπιβατικά μας καράβια (ποὺ θὰ μετέχουν καὶ στὴ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων) καμμιὰ τριανταριὰ ἀκτοπλοϊκά, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἑλληνικῶν λιμανιῶν, ὄχι μονάχα τῶν σημερινῶν μὰ καὶ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Δωδεκανήσου, καὶ 8 - 10 ἀκόμη Μεσογειακά, μ' ἕνα πρὸς τὸ παρὸν κι ἀργότερα δύο ὑπερωκεάνεια, καθὼς καὶ δύο τῶν 1.000 τόννων γκρὸς μικρὰ τουριστικά, θὰ ἐπαρκέσουν γιὰ τὴ συγκοινωνία τῶν λιμανιῶν μας, μὰ καὶ γιὰ τὴ σύνδεσή μας μὲ τὸ ἐξωτερικό, παίρνοντας ὑπόψη μας τὸ σοβαρὸ τῆς ἀεροπορίας ρόλο μέσα στὶς ἐπιβατικὲς καὶ ταχυδρομικὲς μεταπολεμικὲς συγκοινωνίες.

Ὁ ἀριθμὸς τέλος, καὶ ὁ τύπος τῶν βοηθητικῶν σκαφῶν, ναυαγοσωστικῶν καὶ ρυμουλκῶν, θὰ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν ἐξέλιξη κι ἐξάπλωση τῆς δικῆς μας, ἀλλὰ καὶ τῆς ξένης ναυτιλίας, ποὺ θὰ ταξιδεύει στὶς θάλασσές μας. Ἡ ὑπόδειξή μας (7), γιὰ 4 - 6 σύγχρονα, γερὰ ναυαγοσωστικὰ ἀνοικτῆς θάλασσας, μὲ τ' ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐνίσχυσή τους βοηθητικὰ ρυμουλκά, ἀνταποκρίνεται στὰ προπολεμικὰ δεδομένα τῆς ναυσιπλοΐας στὶς θάλασσές μας, καὶ νομίζουμε, πὼς θὰ μπορούσαμε στὴ βάση αὐτὴ νὰ σταθοῦμε, ἔχοντας κάθε δυνατὴ εὐχέρεια ν' αὐξήσουμε στὴν ἀνάγκη μελλοντικὰ τὸ ναυαγοσωστικό μας στόλο.

Ὡς τόσο, εἰδικὴ μελέτη θὰ χρειασθεῖ γιὰ τὰ καταλληλότερα μεσογειακὰ ἁλιευτικὰ πλοιάρια—πετρελαιοκίνητα, ἀτμοκίνητα, ἢ ντηζελοκίνητα—ὅπως καὶ γιὰ τὴν εἰδικὴ κατηγορία τῶν ἁλιευτικῶν ἐκείνων πλοίων, ποὺ θὰ συνοδεύονται ἀπὸ ψαράδικο πλωτὸ ἐργοστάσιο, γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ θὰ πραγματοποιούνταν ἕνα σχέδιο συμμετοχῆς μας, γιὰ τὴν ἐπάρκεια τῆς χώρας, στὴν ἁλιεία τοῦ Λαμπραιτὸρ καὶ τῶν βόρειων γενικά θαλασσῶν.

Τὰ ἰστιοφόρα, χρήσιμα πρὸς τὸ παρὸν γιὰ τὴ διευκόλυνση τῶν συγκοινωνιῶν μας, θὰ περιορισθοῦν, μὲ τὸν καιρό, στὸν ἀπολύτως ἀπαραίτητο ἀριθμό. Γι' αὐτό, εὐθὺς ἀπὸ τώρα πρέπει νὰ παρθεῖ φροντίδα γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς ἐξάπλωσής τους.

Β'. ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ

Μέσα στὰ γενικὰ προβλήματα τῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ ἐμπορικοῦ μας ναυτικοῦ, μπαίνει καὶ τὸ ζήτημα τῆς ναυπηγικῆς μας βιομηχανίας.

Ἡ ναυπήγηση πλοίων καὶ μάλιστα μεγάλων ὠκεανοπόρων σκαφῶν, προϋποθέτει τὴν ὕπαρξη βαρειᾶς βιομηχανίας, ποὺ ἡ Ἑλλάδα, ἂν καὶ πλούσια σὲ μεταλλευτικὰ κοιτάσματα δὲν ἀπόχτησεν ἀκόμα.

Ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ὑπεδάφους μας καὶ ἡ βιομηχανοποίηση τοῦ μεταλλεύματος, ὅπως καὶ ἡ ἵδρυση ἰσχυρῆς χαλυβουργίας, θὰ δημιουργήσουν κλίμα κατάλληλο γιὰ τὴν ἐπέκταση τῆς βιομηχανίας μας ἐπισκευῶν, μὲ τὴν ἐγκαθίδρυση, στὴ χώρα μας, τῶν ἀπαραίτητων, ποὺ μᾶς λείπουν σήμερα ναυπηγείων.

Παλαιότερα, ἡ ναυπηγική μας βιομηχανία, εἶχε τὴν ὀφειλόμενη ἔκτασή της, ποὺ διατηρεῖ καὶ σήμερα, στὸ πεδίο τῶν ξύλινων κατασκευῶν, γιὰ ἰστιοφόρα καὶ πετρελαιοκίνητα καράβια.

Μά, ἡ γενίκευση τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῆς νεώτερης ντηζελομηχανῆς, μαζὶ μὲ τὴν ἀντικατάσταση στὶς ναυπηγήσεις τοῦ ξύλου ἀπὸ τὸν χάλυβα, ἔφερε μιὰ τέτοια ἐπανάσταση στὴ ναυπηγικὴ τέχνη, πού, μὲ τὰ φτωχά μέσα ποὺ διέθετε ἡ Ἑλλάδα, δύσκολα μποροῦσε σὲ μιὰ παρόμοια ἐξέλιση νὰ προσαρμοσθεῖ.

Ὅμως, κατορθώθηκε, μὲ τὸν καιρό, νὰ δημιουργηθεῖ στὴ χώρα μας, μιὰ σημαντικὴ ναυτικὴ βιομηχανία ἐπισκευῶν, ποὺ περιλάμβανε γενικὲς ἢ ἄλλες ἐπισκευὲς πλοίων, ποὺ δὲν μποροῦσαν ὡστόσο νὰ πάρουν μεγαλύτερη ἔκταση, ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κατάλληλων μέσων κι ἐφοδίων.

Πραγματοποιήθηκαν, εἶναι ἀλήθεια, μικροναυπηγήσεις σιδερένιων σκαφῶν (καθὼς καὶ τσιμεντόπλοιων κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς) μὰ κυριώτατα, ἡ βιομηχανία μας περιωρίστηκε στὴν ἐπισκευὴ ἢ προσαρμογὴ ἐπιβατικῶν καὶ ἄλλων καραβιῶν στὶς ντόπιες ἀπαιτήσεις, στὴν ἀντικατάσταση ἀξόνων, ἑλίκων, λαμαρινῶν, σύμφωνα μὲ τὶς διαταγμένες ἐπισκευὲς τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιθεωρήσεων τοῦ Lloyd, στὴν ἐπιδιόρθωση ἀτμολέβητων ἢ μηχανῶν καὶ τὴν ἐκτέλεση κάθε ξυλοναυπηγικῆς ἐργασίας, χωρὶς μεγαλύτερες ὅμως δυνατότητες ριζικῆς ἀνακαίνισης σ' εὐρύτερο πεδίο ἐπισκευῶν τοῦ σκάφους.

Ἡ τέτοια βιομηχανία ἐπισκευῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνταθεῖ στὸν Πειραιᾶ καὶ σ' ἄλλα ποὺ θὰ θεωρηθοῦν ἐπίκαιρα ἑλληνικὰ λιμάνια, δημιουργώντας κατάλληλες προϋποθέσεις ὁλοκληρωτικῆς ἐπισκευῆς τῶν πλοίων, χωρὶς ν' ἀναγκάζονται, ὅπως πρῶτα, νὰ ξεκινοῦν ἢ μὲ δικά τους μέσα ἢ πολλὲς φορὲς ρυμουλκούμενα, γιὰ ἐπισκευὴ στὴν Τζένοβα ἢ ἀλλοῦ.

Ἡ διεύρυνση τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἐγκαθίδρυση στὸν Πειραιὰ (ὅπως καὶ στὴ Σούδα ποὺ εἶναι πέρασμα γιὰ τὴν Ἀνατολὴ) μεγάλων ἐγκαταστάσεων νηοδόχων, πλωτῶν δεξαμενῶν κι ἐργοστασίων μ' ἐφόδια πλήρη, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ προσελκύσουν ὄχι μόνο τὰ δικά μας ἀλλὰ καὶ τὰ ξένα ποὺ πονταροῦν διαβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μεγάλα πλοῖα.

Παράλληλα, πρέπει νὰ μποῦν οἱ βάσεις δημιουργίας ἐθνικοποιημένης ναυπηγικῆς βιομηχανίας, προσαρμοσμένης πάνω στὶς σύγχρονες τῆς χώρας μας ἀπαιτήσεις. Τεράστιας σημασίας θᾶναι γιὰ μᾶς ἡ ὠφέλεια ποὺ θὰ προκύψει ἀπὸ τὴν τέτοια ἀνάπτυξη γενικώτερα τῆς βιομηχανίας μας στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ πλούσια κοινωνικοοικονομικὰ ἐπακόλουθά της, ἐνῷ τ' ὀτόχρονα, ἡ ναυτιλία μας, θὰ βρεῖ ἕνα σύμμαχο, βοηθὸ καὶ συμπαραστάτη στὶς ἀνάγκες της καὶ τὴν ἐξέλιξή της, χωρὶς ν' ἀναφέρουμε τὰ σημαντικὰ ὀφέλη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας μας, ἀπὸ τὴν ἀποφυγή, κατὰ τὸ δυνατὸ καὶ σὲ μεγάλη κλίμακα, διαρροῆς συναλλάγματος γιὰ τὴν πραγματοποίηση ἐκτεταμένων ναυπηγήσεων ἢ ἐπισκευῶν στὸ ἐξωτερικό.

Ὕστερ' ἀπὸ τὴν προσωρινή, πολὺ πιθανὸ γιὰ πεντάχρονο ἢ δεκάχρονο σχέδιο ἀνασυγκρότηση τῆς ναυτιλίας μας, γιὰ ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς σημερινὲς καὶ γιὰ τὸ κοντινὸ μέλλον ἐπείγουσες ἀνάγκες μας, θὰ χρειασθεῖ ἡ ριζικὴ σχεδιασμένη ἀνοικοδόμηση τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου μας, πάνω στὶς μόνιμες βάσεις, ποὺ ἀναπτύξαμε πιὸ πρίν.

Ἀλλά, καὶ στὶς σημερινὲς ἐπείγουσες περιπτώσεις, ἡ ναυτικὴ βιομηχανία ναυπηγήσεων καὶ ἐπισκευῶν, θὰ προσφέρει ὕψιστες ὑπηρεσίες, καθώς, κι ἀκόμα πιὸ πολύ, γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ μόνιμου καινούργιου ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, ποὺ σύντομα θ' ἀντικαταστήσει ὅσα προσωρινὰ πλοῖα εἶναι ἐνδεχόμενο σήμερα ν' ἀγορασθοῦν (Κορβέττες, Λίμπερτυς κλπ.). Κ' ἡ βιομηχανία αὐτή, συνδυασμένη, ὅπως εἴπαμε, μὲ τὴν ἀνάπτυξη, ὅσο εἶναι δυνατὸ, στὴ χώρα μας τῆς χαλυβουργίας, θὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργο τῆς καθέλκυσης τῶν μικρότερων σὲ χωρητικότητα πλοίων μας, μεσογειακῶν σκαφῶν καὶ τῶν εἰδικῶν τύπων ἐπιβατικῶν πλοίων, ποὺ θὰ μᾶς χρειασθοῦν.

Ἀξίζει νὰ μελετηθεῖ ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς τὸ κεφάλαιο αὐτὸ τῆς ἐθνικῆς παραγωγικῆς δράσης, ἐνῶ, σὰν ἀρχή, κρίνεται ἀπαραίτητη ἡ συμπλήρωση τῶν σημερινῶν κενῶν μὲ τὴν ἀπόχτηση τῶν κατάλληλων ναυπηγικῶν μέσων κι ἐφοδίων ἀπὸ τὶς κατεχόμενες χῶρες. Ἡ Ἑλληνικὴ ἀξίωση νὰ παραχωρηθοῦν στὴ χώρα μας ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς ἐπανορθώσεις κατάλληλες ναυπηγικὲς ἐγκαταστάσεις εἶναι ἀπόλυτα θεμιτή, τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλα σήμερα τὰ ναυπηγεῖα τῆς Γερμανίας

---

(3) Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ μέση ἡλικία τῶν πλοίων μας τὸν τελευταῖο καιρὸ διαρκῶς ἐβελτιωνόταν. Στὰ 1935 ἦταν 39.69% χρόνια, τὸ 1936=32.77% χρόνια, τὸ 1937 ἡ ἡλικία αὐξάνεται γιὰ νὰ πέσει πάλι τὸ 1938 περισσότερο ἀκόμα στὰ 32.68% χρόνια. Ὁ ρυθμὸς ὅμως ἦτανε πολὺ ἀργὸς γιὰ νὰ φθάναμε ποτὲ σὲ γρήγορη ἀνανέωση τοῦ στόλου.

(4) Ἡ ἀξία τοῦ προπολεμικοῦ μας ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ἀπέναντι στὴν ἀξία τῶν στόλων τῶν ἄλλων κρατῶν, εἶναι δύσκολο νὰ καθορισθεῖ. Ὡστόσο, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἡλικίας μόνο τῶν πλοίων μας, ἡ Ἑλλάδα, σὲ ἀναλογία νέων καραβιῶν, κάτω τῶν 15 χρόνων ἔρχεται τελευταία, παίρνοντας τὴ 18η θέση ἀνάμεσα σὲ ἄλλες ναυτικὲς δυνάμεις.

Ὁ σχετικὸς πίνακας εἶναι ὁ πάρα κάτω:

Ἀναλογία τῶν κάτω τῶν 15 ἐτῶν ἀτμοπλοίων στὶς διάφορες χῶρες.

Αὔξ. ἀρ.	Χῶρες	1-1-1939 ἀναλογία %
1	Νορβηγία	62.87
2	Ἀγγλία—Ἰρλανδία	56.82
3	Ὁλλανδία	55.91
4	Γερμανία	48.91
5	Δανία	52.10
6	Αὐστραλία—Ν. Ζηλανδία	49.66
7	Βέλγιο	49.32
8	Λοιπὲς ἀγγλ. ἀποικίες	41 93
9	Καναδᾶς	42.29
10	Γαλλία	39.67
11	Σουηδία	41.59
12	Ἱσπανία	41.54
13	Ἰταλία	29.07
14	Ἱσπανία	27.87
15	Βραζιλία	16.44
16	Ἐν. Πολιτεῖες (Θαλ.)	12.59
17	Ἐν. Πολιτεῖες (Θαλ.)	14.54
18	ΕΛΛΑΔΑ	8.86

(5) Ἡ κατάταξη τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου κατ' εἶδος καὶ χωρητικότητα ἦτανε τὴν 1-1-1939:

Ὁλική χωρητ.	ἀρ.	φορτηγά ὁλ. χωρητ.	ἀρ.	ἐπιβατικά ὁλική χωρητ.	ἀρ.	Σύνολο ὁλ. χωρητ.
Ὠκεα- νοπόρα: α) Μεσογειακά: 30 — 100	—	—	7	607	12	937
101— 500	42	11.406	27	6 883	85	21.453
501 —1000	24	18.746	15	11.435	39	30.181
1001—2000	53	76 650	22	29.402	75	106.052
2001—3000	45	110.157	3	6.924	48	117.081
3001—4000	94	337.187			94	337.187
4001—5000	150	672.129			150	672.129
5001—6000	83	449.601			83	449.601
6001—7000	17	109.908			17	109.908
7001—8000	4	29.171			4	29.171
Σύνολο	512	1.814.955	74	55.251	607	1.873.700

Στὸν πίνακα αὐτό, δὲν περιλαμβάνεται μέσα στὰ ἐπιβατικὰ ὠκεανοπόρα πλοῖα τὸ ὑπερωκεάνειο «Νέα Ἑλλάδα» 16.991 τόν. γκρὸς καὶ [καθαρῆς χωρητικότητας 10.016. τόννων.

(6) Ἡ μέση χωρητικότητα, στὸ σύνολο τῶν πλοίων μας, τὴ 1-1-1939 χωρὶς τὸ ὑπερωκεάνειο «Νέα Ἑλλάδα», ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα ἀγορασθεῖ, ἦταν 3.087 τόννοι, εἰδικώτερα δὲ γιὰ τὰ φορτηγὰ 3545, τὰ ἐπιβατικὰ 747 καὶ τὰ διάφορα 166. Μιλώντας γιὰ τὰ φορτηγά, ὀφείλουμε νὰ σημειώσουμε τὴ σταθερὴ αὔξηση τῆς χωρητικότητας ἀπὸ τὸ 1925, ποὺ ἦταν 2501 τόνοι μέχρι τὴ 1-1-39 ποὺ ἐφθασε τοὺς 3545 τόννους.

(7) «Ἀνταῖος». Ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς Ναυτιλίας μας. Τεῦχος 12 σελ. 266.

εἶναι κάτω ἀπὸ συμμαχικὸν ἔλεγχο κι ἐργάζονται γιὰ λογαριασμὸ τῶν νικητῶν (8).

Ἐξ ἄλλου, θὰ ἦταν ἀπαραίτητο, ἀπὸ τὶς σχετικὲς ποὺ μᾶς ἐγκρίθηκαν Ἀμερικανικὲς πιστώσεις, ν' ἀγορασθοῦν οἱ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ ἐφόδια ἑνὸς ὁλόκληρου ναυπηγείου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δημιουργήθηκαν στὴν πολεμικὴ περίοδο, καὶ πού, ὕστερ' ἀπὸ τὴ σημερινὴ διόγκωση τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου σὲ 55.000.000 τόννους θὰ παραστεῖ ἀνάγκη, ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ πουληθοῦν, παρ' ὅλες τὶς ὑφιστάμενες σήμερα στὴν Ἀμερικὴ πολιτικοοικονομικῆς φύσης ἀντιρρήσεις.

Κλείνοντας, ὡστόσο τὸ κεφάλαιο αὐτό, ὀφείλουμε καὶ πάλι νὰ τονίσουμε, πὼς τὸ ἐπίμαχο ζήτημα τῆς Ἑλληνικῆς ναυπηγικῆς εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ προσεχθεῖ σ' ὅλη τὴν ἔκτασή του καὶ σὲ συσχετισμὸ μὲ ὅλο τὸ ναυτιλιακὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδας.

Γ'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΣΑ

Γιὰ ὅλα αὐτὰ ὅμως ἕνα σχέδιο δὲ φτάνει· πρέπει νὰ βρεθοῦν τὰ μέσα μιᾶς τέτοιας ἀνασυγκρότησης. Καὶ τὰ μέσα αὐτὰ θὰ μποροῦσαν κατὰ ἕνα μεγάλο τοὐλάχιστο ποσοστὸ νὰ εἶναι στὴ διάθεση τοῦ Κράτους, παρ' ὅλη τὴν κρίση τὴ μεγάλη ποὺ περνᾶμε.

Ἡ ἀδιαφορία ὅμως, ὁ μικροπολιτικὸς κομματισμὸς τῶν ἐτσιθελικῶν δικτατορικῶν καθεστώτων κατὰ τὴ διαδρομὴ τῆς πρόσφατης ἱστορίας μας ἀπὸ τὴν ἀνελεύθερη ἐποχὴ τῆς 4ης Αὐγούστου, ἐπὶ Κατοχῆς, μέχρι σήμερα καὶ ἡ ἄγνοια, ἡ ὁλότελη ἄγνοια τῶν ἀπροσάρμοστων στὰ ζητήματα τοῦ τόπου προσώπων ποὺ διοικοῦσαν, ἐσυντέλεσαν, κοντὰ στ' ἄλλα δεινά μας, ὥστε ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ μέσα ποὺ ἦταν στὴν ἄμεση τοῦ Κράτους διάθεση γιὰ τὴ ναυτική μας ἀνασυγκρότηση νὰ μὴν ὑπάρχουν σήμερα ἢ νὰ ἔχουνε περάσει σ' ἄλλα χέρια.

Ὡς τόσο, σὰν βασικὰ μέσα γιὰ τὴ ναυτική μας ἀνασυγκρότηση, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τὰ ἑπόμενα, χωρὶς ν' ἀποκλειοθοῦν καὶ ἄλλες ἐνδεχόμενες ἐνισχύσεις :

α) οἱ ἐπανορθώσεις σὲ εἶδος ἀπὸ τ' ἀξονικὰ Κράτη,

β) οἱ ἀνελκύσεις κι ἐπισκευὲς τῶν βυθισμένων πλοίων,

γ) τὰ κεφάλαια ἀπὸ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις καὶ τὰ κέρδη τῆς ναυτιλίας μας ἀπὸ τὸν πόλεμο,

δ) οἱ πιστώσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἐνδεχόμενα θὰ μᾶς πουλιοῦνταν συμμαχικὰ καράβια καὶ συγκεκριμένα θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ μᾶς δίνονταν ἀπὸ τὸ ὑπεράριθμο τοννάζ, ποὺ ἔχουν σήμερα στὴν κατοχή τους οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες,

ε) τὰ διαθέσιμα ἰδιωτικά, δικά μας καὶ ξένα κεφάλαια.

***

1) Οἱ ἀποζημιώσεις σὲ εἶδος ἀπὸ τ' ἀξονικὰ κράτη, ἀνάγονται στὴ σφαῖρα τῶν ἄμεσων ἐπιδιώξεών μας, γιὰ τὴν κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων μας, σὰν ἔθνους νικητοῦ, πάνω στὶς λεῖες τῶν ἐχθρικῶν ἐμπορικῶν στόλων. Ἀντίθετα ἐντελῶς, εἴδαμε, ὕστερα ἀπὸ ὅσα στὸ πρῶτο μέρος τῆς ἔρευνάς μας ἀναφέραμε, σὲ ποιὸ δυστυχῶς σημεῖο βρίσκονται μὲ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς μέχρι σήμερα κρατικῆς λειτουργίας, κι ἀντιπροσώπευσής μας, ὅλα τὰ σχετικὰ ζητήματα, ὥστε ν' ἀποξενωθοῦμε ἀπὸ τὶς ἰταλικὲς ἐπανορθώσεις, νὰ πάρουμε ἐλάχιστα ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς λεῖες (9), μὲ ἄδηλη τὴ συμμετοχή μας στὶς ἰαπωνικὲς ἐπανορθώσεις.

Ἔτσι, τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ βασικὰ τῆς ἀνοικοδόμησης τῆς ναυτιλίας μας μέσα, κινδυνεύει νὰ μᾶς ἀφήσει ἐλάχιστα ἀποτελέσματα.

Ὅμως, ἡ συμβολὴ τῶν ἐπανορθώσεων, μὲ τὴν ἐκχώρηση στὴν Ἑλλάδα ἑνὸς μέρους ἀπὸ τὶς λεῖες, ἀναλογικὰ μὲ τὴν προπολεμικὴ χωρητικότητα τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, θὰ ἦταν ἀνακουφιστικὴ γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἄμεσων πρώτων μερικῶν μας ἀναγκῶν.

***

2) Οἱ ἀνελκύσεις καὶ ἐπισκευὲς τῶν βυθισμένων πλοίων εἶναι, ὅπως καὶ στὶς ἐπανορθώσεις σὲ εἶδος, ἕνα ἐπιβοηθητικὸ τῆς ἄμεσης ἀνοικοδόμησης τῆς ναυτιλίας μας μέσο. Δυστυχῶς, ἂν καὶ πέρασε τόσος καιρὸς ἀπὸ τὴ λήξη τοῦ πολέμου, ἡ κρατικὴ ἀρχὴ ἐφρόντισε μὲν νὰ δημιουργήσει ἕνα Νόμο, ἀμφίβολης ὡς πρὸς τὸ καθαρὰ κρατικὸ συμφέρον ἀποτελεσματικότητας, γιὰ τὴ διάλυση καὶ ἀνέλκυση ναυαγίων, ἱδρύοντας μάλιστα σχετικὸν ὀργανισμό, χωρὶς ὅμως ἀκόμα νὰ ἔχει μελετηθεῖ ὁ οἰκονομικὸς παράγοντας, δηλαδή, πόσα πλοῖα, ποιὰ συγκεκριμένα, σὲ ποιὸ χρονικὸ διάστημα, μὲ ποιὰ καὶ πόση οἰκονομικὴ ἐπιβόρυνση καὶ μὲ ἀντιπαραβολὴ ποιᾶς ὠφέλειας θὰ μποροῦσαν ν' ἀποδοθοῦν στὴ ναυσιπλοΐα, γιὰ νὰ βγάλουμε πάνω σὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα χρήσιμα ὡς πρὸς τὴ συμβολὴ τῶν ἀνελκύσεων γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς ναυτιλίας μας συμπεράσματα. Μὰ καὶ τὰ πλοῖα αὐτὰ ποὺ θ' ἀνασυρθοῦν καὶ θὰ ἐπισκευασθοῦν, ἔστω κι ἂν ὄχι ἀμέσως, θὰ εἶναι πλοῖα παλιά, ποὺ οἱ ἐπισκευές τους θὰ χρειασθεῖ νὰ εἶναι ριζικὲς καὶ πολυδάπανες, χωρὶς νὰ μποροῦν ὡστόσο νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ συγχρονισμένα νεότευκτα σκάφη καὶ ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς μελλοντικὲς συνθῆκες μεταφορᾶς, μὲ βάση τὶς ἐκτεταμένες προϋποθέσεις ποιοτικῆς βελτίωσης τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ποὺ ἐξεθέσαμε πιὸ πρίν.

Ἔσι, οἱ ἀνελκύσεις, ὅπως καὶ οἱ ἐπανορθώσεις, μόνο κατὰ μέρος θὰ προωθήσουν ἐπιβοηθητικὰ ἐντελῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀνασυγκρότησης τῆς ναυτιλίας μας.

***

3) Τὰ κεφάλαια ἀπὸ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις καὶ τὰ κέρδη τῆς ναυτιλίας ἀπὸ τὸν πόλεμο.

Ἐδῶ πρέπει ἰδιαίτερα νὰ σταθοῦμε, γιατὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε τὰ μέσα μιᾶς σταθερῆς βάσης ἐφαρμογῆς στὸ ἀνοικοδομητικὸ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας μας πρόγραμμα.

Οἱ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις τῶν χαμένων καραβιῶν μας ὑπολογίζονται σὲ 120 περίπου ἑκατομμύρια Δολλάρια (10) ἢ μὲ parité 1 πρὸς 4 (ἐπίσημη τιμὴ τῆς Ἀγγλικῆς Λίρας) 30.000.000 Λίρες Ἀγγλίας (11). Οἱ ἀσφαλιστικές, λοιπόν, ἀποζημιώσεις, ἀποτελοῦν ἕνα σεβαστὸ ποσό, ποὺ στὸ σύνολό του ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τριπλάσιο καὶ πλέον ὁλόκληρης τῆς προπολεμικῆς ἀξίας τοῦ φορτηγοῦ μας στόλου ποὺ ἦταν Α. Α. 9.291.377 καὶ τὸ πενταπλάσιο τῆς προπολεμικῆς ἀξίας τῶν καραβιῶν ποὺ χάθηκαν καὶ ποὺ τὰ καράβια αὐτὰ μονάχα ἀντιπροσωπεύει ἡ πιὸ πάνω ἀσφαλιστικὴ ἀποζημίωση.

Τὸ ποσὸ τοῦτο δὲ φτάνει βέβαια γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τῶν χαμένων καραβιῶν μας μὲ ν έ α κ α τ α κ α ί ν ο υ γ α σ κ ά φ η, μὲ τὶς ἐξογκωμένες τιμὲς τῶν σημερινῶν ναυπηγήσεων, καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἀντικατάσταση, ὅπως θὰ χρειαστεῖ νὰ γίνει—ὁλόκληρου τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, δηλαδὴ τῶν βυθισμένων μαζὶ καὶ τῶν παλιῶν ποὺ ὑπάρχουν στὴ ζωὴ ἀκόμα σήμερα καραβιῶν. Στὴν προκειμένη δεύτερη περίπτωση τῆς ἀντικατάστασης ὁλόκληρου (ἐκτὸς ἀπὸ μικρὲς μονάχα ἐξαιρέσεις πλοίων) τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, τὸ ποσὸ τῶν Λ. Α. 30.000.000, ἀντιστοιχεῖ, γιὰ σήμερα τοὐλάχιστο, γύρω στὸ $^1/_3$ ἢ κάτι μικρότερο, προκειμένου γιὰ σκάφη ἀνωτέρων κατηγοριῶν, τῆς ὁλικῆς ποὺ θ' ἀπαιτηθεῖ δαπάνης.

(8) Τὰ ἐργοστάσια «Βίκερς» εἶναι κάτω ὁπὸ τὸν Ἀγγλικὸν ἔλεγχο, ἐνῶ παράλληλα ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ὑπόβαλε τὴ δίκαιη ἀξίωση νὰ μεταφερθοῦν τὰ συγκροτήματα τῶν Ναυπηγείων «Μπλὸμ καὶ Βός» στὴ Ρωσσία

(9) Μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἰσχυρῆς συμμάχου Ρωσσίας, παραχωρήθηκαν μέχρι σήμερα στὴν Πολωνία, ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς ἐπανορθώσεις, σὰν πρώτη σὲ εἶδος εἰσφορὰ 23 καράβια, τείνοντας ἡ χώρα αὐτὴ νὰ ὁποκαταστήσει τὴ Γερμανία στὴν ἐμποροναυτικὴ δραστηριότητα της. Στὴ Νορβηγία, μὲ τὴ βοήθεια τῶν Δυτικῶν Συμμάχων, παραχωρήθηκαν κι ὅλας ὁριστικὰ 26 γερμανικὰ πλοῖα, ἀπέναντι στὶς ἐπανορθώσεις ποὺ ἔχει κι αὐτὴ νὰ παίρνει. Τέλος, ἀνεξακρίβωτη γιὰ τὴ στιγμὴ πληροφορία, φέρνει παραχωρούμενο στὴν Περσία, ἱκανὸν ἀριθμὸ πλοίων ἀπὸ τὶς πολεμικὲς λεῖες.

Ἀτυχῶς, ἡ χώρα μας μὲ τὴν πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τακτικὴ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς της, τὰ κατάφερε ἔτσι, ποὺ ὡς τὴ στιγμὴ μόνο 3 καράβια γερμανικὰ μᾶς ἔχουν παραχωρηθεῖ καὶ τὸ Ἰταλικὸ ἐπιβατικὸ «Πειραιάς», ποὺ μ' ἐπιφύλαξη μᾶς ἐπέτρεψαν τὴν ἐπάνδρωσή του (βλέπε «Ἀνταῖος» τεῦχος 11 σελ. 244).

(10) Μ. Κουλουκουντῆ: «Ἡ ἀνασύσταση τῆς Φορτηγοῦ Ναυτιλίας» στὰ «Ναυτ. Χρονικά», τεῦχ. 249)8.

(11) Στὸ τευχίδιο «Ἕνα τερατῶδες σκάνδαλο κλπ.» Ἰούνης 1945, ὁ κ. Μ. Πορφυρογένης ἀναφέρει τὶς ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις γύρω στὰ 27 ἑκατομμύρια λίρες.

Ὁ ἐφοπλιστικὸς ὅμως κόσμος θεωρεῖ πὼς ἐζημίωσε ἀπὸ τὴν πενταπλάσια (καὶ σὲ μονομερεῖς περιπτώσεις ὀκταπλάσια κι ἐννηαπλάσια) ἀποζημίωση ποὺ πῆρε πάνω ἀπὸ τὴν προπολεμικὴ τῶν πλοίων του ἀξία, μὴ θέλοντας καλόπιστα νὰ παραδεχθεῖ πὼς τὰ χαμένα πλοῖά του ἀποτελοῦνταν κατὰ τὸ σύνολό τους σχεδὸν ἀπὸ παλιὰ καράβια καὶ πὼς ἡ ἀναλογία σήμερα γιὰ τὴν ἀπόκτηση καινούργιων καραβιῶν σ' ἀντικατάσταση τῶν παλιῶν παραμένει περίπου ἡ αὐτή. Δηλαδὴ, ἂν στὶς ἀρχὲς τοῦ 1939, ἕνα πλοῖο φορτηγὸ ἡλικίας 28,5 χρόνων (ὅση ἦταν ἡ μέση ἡλικία τῶν φορτηγῶν μας καραβιῶν χωρὶς τὰ ἐπιβατικὰ καὶ διάφορα ἄλλα σκάφη) ἐστοίχιζε περίπου 3 λίρες Ἀγγλίας τὸν τόννο, ἡ ἀπόχτιση ἑνὸς νεότευκτου πλοίου 1—5 χρόνων ἡλικίας θὰ ἐστοίχιζε κατὰ μέσον ὅρο 15 Λίρες, δηλαδὴ τὸ πενταπλάσιο τοὐλάχιστο κατὰ τόννο (12).

Ὡς πρὸς τὸ σημεῖο λοιπὸν αὐτό, ὁ ἐφοπλιστὴς τίποτε μὰ ἀπολύτως τίποτε δὲν ἔχασε, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, ὠφελήθηκε πρῶτα-πρῶτα σημαντικὰ κέρδη ἀπὸ ναύλους ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ τορπιλλίστηκε ἢ ὅπως δήποτε χάθηκε τὸ πλοῖό του, δεύτερο κρατάει σταθερὴ τὴν ἀξία (καὶ κάτι περισσότερο) ποὺ σήμερα θὰ εἶχε ἀνατιμημένο ἕνα παλιὸ καράβι καὶ τρίτο δημιουργιέται γι' αὐτὸν μιὰ ὑπεραξία ἂν μεθαύριο, ὅπως εἶναι φυσικό, ὑποστοῦνε κάμψεις οἱ σημερινὲς τιμὲς κι ἀντικαταστήσει τὸ πλοῖό του σὲ χαμηλότερα ἀπ' τὰ τωρινὰ οἰκονομικὰ ἐπίπεδα. Αὐτά, ὅταν ὁ ἄλλος Ἑλληνισμὸς ἐδειναπάθησε ἀπὸ τὴ σκλαβιά, φθάρηκε ψυχικὰ καὶ ὑλικὰ καὶ γιὰ τὶς καταστρεμμένες περιουσίες του μέσα στὴ χώρα, σπίτια κι ἄλλα ἀγαθά, ὄχι μόνο τίποτε δὲν κέρδισε μὰ καμμιὰ στὸ ἐλάχιστο ἀποζημίωση δὲν πῆρε οὔτε ἴσως περιμένει νὰ πάρει.

Ἂς ἀφήσουμε λοιπὸν κατὰ μέρος τὶς μεμψίμοιρες σκέψεις, μιᾶς μειονότητας, θέλουμε νὰ πιστέψουμε, τοῦ ἐφοπλιστικοῦ μας κόσμου κι ἂς συνεχίσουμε τὴ συζήτησή μας σὰν Ἕλληνες, μιλώντας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνες πλοιοκτῆτες, πάνω στὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ πραγματικότητα.

Ἀφοῦ ὅμως οἱ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις, μ' ἐπιβοηθητικοὺς παράγοντες τὶς ναυαγιαιρέσεις κι ἐπανορθώσεις δὲ φτάνουν γιὰ τὴν ἀνάπλαση ἑνὸς καινούργιου ἐμπορικοῦ στόλου, εἶναι φυσικὸ νὰ θελήσει νὰ βασισθεῖ ἡ ἀνασυγκρότηση τῆς ναυτιλίας μας, ὅπως καὶ εἶναι ἀπαράγραφτο δικαίωμά της, ἐπάνω στὸν παράγοντα τοῦ ἐφοπλιστικοῦ κατὰ τὸν πόλεμο κέρδους, γιατὶ δὲν εἶναι σωστὸ οὔτε δίκαιο, ὅταν τὰ δίναμε καὶ τὰ δώσαμε ὅλα γιὰ ὅλα γιὰ τὴ νίκη νὰ μὴν προσφέρουμε σήμερα ὅλα γιὰ ὅλα στὴν ἀνοικοδόμηση τῆς πατρίδας μας, γιὰ ἕνα καλλίτερο κι ἀνθρωπινότερο τοῦ λαοῦ της μέλλον.

Κανεὶς δὲν εἶπε ποτὲ πὼς τὰ κέρδη αὐτὰ ὅπως καὶ οἱ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις θ' ἀφαιροῦνταν ἀπὸ τοὺς δικαιούχους τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ποσοστὸ ποὺ θὰ πληρώνονταν, κατὰ τοὺς κειμένους πάντοτε νόμους, ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, γιὰ τὴ φορολογία, ἀνεξάρτητα ἂν ἀπὸ ἠθικῆς πλευρᾶς καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἴσης κατανομῆς τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου στὸ λαό, δὲ θὰ ἦταν σωστό, ἄλλοι μὲν (οἱ περισσότεροι) νὰ ἔχουν τελείως καταστραφῆ, κι ἄλλοι (οἱ λίγοι) ἀπ' τὴν αἰτία ἀκριβῶς τοῦ πολέμου, ποὺ ἦταν ἡ καταστροφὴ γιὰ τοὺς πρώτους, νὰ ἔχουν πλουτίσει.

Μὰ ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ τοὺς ἀφαιρεθοῦν τὰ κέρδη καὶ οἱ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις ἡ Ἑλλάδα εἶχε κι ἔχει τὴν ἀξίωση, γιὰ τοὺς πάρα πάνω πραγματικοὺς ἀλλὰ καὶ ἠθικοὺς λόγους, ὅλα τὰ κεφάλαια ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ποὺ ἦταν ἡ καταστροφή της, νὰ χρησιμοποιηθοῦν σήμερα γιὰ τὴν ἀνόρθωσή της. Ἔτσι τοποθετώντας τὸ ζήτημα, κανεὶς, μὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ἔχει ἀντίρρηση τὰ τέτοια κεφάλαια νὰ παραμείνουν σὰν ἱερὴ στὰ χέρια της παρακαταθήκη γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσει κατὰ τρόπον ὀρθολογιστικὸ στὴν ἀνοικοδόμηση τῆς ἴδιας ναυτιλίας της ποὺ χάθηκε, ρυθμίζοντας μὲ τὸν καιρὸ τὶς σχέσεις Κράτους κι ἐφοπλιστῶν καὶ τὸ πεδίο δράσης καὶ συνεργασίας τους, σύμφωνα μὲ ὅσα προηγούμενα εἴπαμε στ' ὀργανωτικὸ τῆς μελέτης μας μέρος, πάνω στὸ ζήτημα τῆς δραστηριοποίησης τοῦ ἀναγεννημένου ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου.

Ποιά ὅμως εἶνσι τὰ ἐφοπλιστικὰ αὐτὰ κέρδη στὸν πόλεμο, μᾶς εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ καθορίσουμε. Ἢ 20 ἢ 100 ἑκατομμύρια λίρες, τίποτε δὲν ξέρουμε. Σὲ τέτοιο μάλιστα σημεῖο ἀγνοοῦμε αὐτὰ τὰ κέρδη, ὥστε, ἡ διακρίβωσή τους γιὰ τὴ σύμφωνα μὲ τὸ Νόμο ἀναγκαία φορολόγησή τους, θὰ βασισθεῖ μόνο στὶς ἴδιες τῶν φορολογουμένων δηλώσεις.

Γιὰ ν' ἀρθεῖ κάθε παρεξήγηση, ὀφείλουμε νὰ δηλώσουμε ὅτι ἡ παροῦσα ἔρευνά μας δὲ στρέφεται ἐναντίον κανενός. Ἀντικειμενικὰ διατυπώνουμε τὶς ἀπόψεις μας, βασίζοντάς τες ἀποκλειστικὰ πανω στὴ θεμελίωση ἀνάγκη τῆς ἑλληνικῆς ἀνοικοδόμησης, ποὺ στὸ ἐμποροναυτικὸ πλαίσιο ἡ συνεργασία τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐφοπλισμοῦ μὲ τὸ Κράτος, ὅπως προσπαθήσαμε ν' ἀποδείξουμε στὸ δεύτερο μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης, ἦταν καὶ εἶναι ἀπαραίτητη.

Ἔτσι, δὲν μποροῦμε ν' ἀποσιωπήσουμε τὴ θλιβερὴ διαπίστωση, πὼς εἴτε ἀπὸ σφάλμα τῶν ἀπόδημων κυβερνήσεων, κατὰ τὸ διάστημα τῆς Κατοχῆς, εἴτε ἀπὸ ἐσκεμμένη ἐνέργεια, εἴτε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀγγλικῆς νομοθεσίας, ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ὅπως δήποτε πάνω στὸ ἔδαφός της δεσμεύσεις, τόσο τὰ ἐφοπλιστικὰ κέρδη στὸ διάστημα τοῦ πολέμου, ὅσο καὶ οἱ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις (πλὴν ἑνὸς ποσοστοῦ 30 % γιὰ τὶς τελευταῖες) ξέφυγαν τελείως ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ Κράτους.

Ἡ κυβέρνηση Τσουδεροῦ, αἰφνιδιασμένη ἐντελῶς ἀπὸ τὰ γεγονότα, μετὰ τὴν ἀναχώρησή της στὴν Κρήτη καὶ μπροστὰ στὸν κίνδυνο τῆς κατάσχεσης ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ κυβέρνηση (ὕστερα ἀπὸ τὸ Νόμο τοῦ 1939 γιὰ τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἐμπορίας μὲ τὸν ἐχθρὸ) τῶν ἑλληνικῶν πλοίων, ποὺ οἱ πλοιοκτῆτές τους—διαμένοντας στὴν Ἑλλάδα—θὰ ἐχαρακτηρίζονταν σὰν τ ε χ ν ι κ ῶ ς ἐ χ θ ρ οἱ, θέλοντας δὲ νὰ διασφαλίσει τὴν ἑλληνική περιουσία, προχώρησε μὲ τὸ Νόμο 3073, τὸ Μάη τοῦ 1941, στὴν ἐπίταξη τῶν ἑλληνικῶν καραβιῶν, ποὺ βρίσκονταν στὸ Ἐξωτερικὸ κι ἔξω ἀπὸ τὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ ἑλληνική κυβέρνηση γίνονταν κυρία κατὰ πλάσμα τῶν καραβιῶν καὶ μποροῦσε νὰ προχωρήσει στὴ διαχείρισή τους. Ἔτσι, τὴ διοίκηση τῶν πλοίων μας ἀνάθεσε στὴ Ναυτιλιακὴ Ἐπιτροπή, ποὺ ἐγκατάστησε στὸ Λονδῖνο καὶ τὴν καθ' αὐτὸ διαχείριση στὰ ναυλομεσιτικὰ γραφεῖα τοῦ City.

Μὲ τὴν ταὐτόχρονη ὑπογραφὴ τοῦ Anglo - Hellenic Agreement, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση, ἐχρονοναὐλωσε τὰ πλοῖά μας, ὅσα εἶχαν τότε ἀπομείνει, ἐκτὸς ἐλάχιστων ἐξαιρέσεων, στὴν ἀγγλικὴ κυβέρνηση, γιὰ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου κι ἕξη ἀκόμα μῆνες πέρ' ἀπ' αὐτόν.

Ὁ πιὸ πάνω νόμος, ἀντικαταστάθηκε ἀναδρομικά, ἀπὸ τὶς 8.4.41, μὲ τὸ νεώτερο νόμο 3140 τοῦ Ἰανουαρίου 1943, ποὺ συμπληρώθηκε μὲ τοὺς νόμους 3171 καὶ 3246.

Ἡ ἐνέργεια τῆς ἐπίταξης ἦταν ἀπόλυτα ὀρθὴ κι ἐνδεδειγμένη ἂν, ὅπως βγῆκε ἀπὸ τ' ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα καὶ ἔγγραφα ποὺ προσκομίσθηκαν κατὰ τὴν ἔκδίκαση τῆς ὑπόθεσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου κατὰ τοῦ πλοιάρχου Βεργωττῆ μπροστὰ στ' Ἀγγλικὰ Δικαστήρια (13), δὲν ἀποδεικνύονταν εἰκονικὴ ἡ ἐπίταξη καὶ δὲν εἶχε ἐπιβληθεῖ γιὰ χάρη μόνο τῶν ἐφοπλιστῶν, ἀλλὰ γιὰ τὴν κατοχύρωση τῶν κεφαλαίων καὶ τῶν κερδῶν ποὺ θὰ ἐπρόκυπταν, σὰν κεφαλαίων ἑλληνικῶν, γιὰ χάρη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πλούτου.

Ἀντὶ ὅμως νὰ ἐπιδιωχθεῖ, μὲ τὴν ἵδρυση καθαρὰ

(12) Ἡ μέση ἀγοραία τιμὴ τῶν φορτηγῶν πλοίων ἦταν τὴν 1-1-1939 ἡ ἀκόλουθη κατὰ ἡλικία :

Μέση ἡλικία	Μέση τιμὴ κατὰ κόρο
1— 9 χρόνια	Λ. Α. 15
6—10 »	» » 13
11—15 »	» » 10
16—20 »	» » 7
21—25 »	» » 5
26—30 »	» » 3
31 χρόνων κι ἐπάνω	» » 1.10/—.

(13) Lloyd's List. Law reports : Vol. 78 No 8 τῆς 30-5-45.

Ἀπόφαση τοῦ δικαστῆ Atkinson, στὴν ὑπόθεση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης κατὰ Βεργωττῆ Λτδ. κλπ.

Κρατικοῦ Ὀργανισμοῦ (π.χ. Νορβηγία [14]) ἡ κατάθεση τῶν ναύλων καὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἀποζημιώσεων ἀπ' εὐθείας στ' ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης, ποὺ θὰ πρόβαινε, ὕστερα, μετὰ τὸν πόλεμο, στὴ δίκαιη κατανομὴ τῶν κερδῶν καὶ τὴν πάνω σὲ ἀσφαλῆ βάση φορολόγησή τους, προχωρώντας ἀμέσως κατόπι στὴν κύρια ἐπιδίωξή της, τῆς ἀνασύστασης δηλαδὴ τῆς ναυτιλίας μας, ἀποξενώθηκε ἀντίθετα, μὲ τὴν ἀνάθεση σὲ τρίτα γραφεῖα τοῦ Λονδίνου τῆς διαχείρισης, ἀπὸ κάθε πάνω στὸ κέρδη οὐσιαστικὸν ἔλεγχο, μὲ κατακλεῖδα. τὸ «δεδικασμένο» τῆς πιὸ πάνω ὑπόθεσης γιὰ τὴν εἰκονικότητα τῆς ἐπίταξης τῶν πλοίων ἀπ' τὴν Κυβέρνηση καὶ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν τελικὴ ἀμφισβήτηση στὸ Κράτος τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐλέγχου ἢ ὅπως δήποτε κατακράτησης τῶν καταθέσεων, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ἀκόμα, γιὰ τὴν περίπτωση τῆς κατακράτησης, πὼς ἡ κοινωνικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος ἐδεσμεύονταν ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ νομοθεσία, ποὺ δὲν παραδέχεται, ὅπως εἴπαμε, περιουσιακὲς στὴ χώρα της δεσμεύσεις, θέλοντας, στὶς τέτοιες περιπτώσεις, ν' ἀγνοεῖ ξένους πρὸς τὴν ἐπικράτειά της νόμους.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, ἢ διαχείριση ἔπρεπε νὰ εἶναι τελείως Κρατική, μὲ πρόληψη ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος καὶ διασφάλισή του, ἀπὸ τὶς νομικὲς συνέπειες τῶν ἐνεργειῶν του στὴν Ἀγγλία.

Στὸ θέμα τῆς προκειμένης σύντομης μελέτης, ποὺ ἀποκλειστικὰ γράφτηκε γύρω ἀπὸ τὴν ἀνοικοδόμηση τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, δὲν ἀνήκει ἡ πολύπτυχη ἔρευνα τῆς νομικῆς θέσης τοῦ πράγματος κ' ἡ λεπτομερειακὴ ἑρμηνεία τῶν νόμων ποὺ ἀναφέραμε, σὲ συσχετισμό τους μὲ τὴν ἀνάλυση τῆς ἀπόφασης τοῦ Ἄγγλου δικαστῆ Atkinson, ποὺ ἂν καὶ σὰν ἀπόφαση ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ στὸ ἐπίμαχο σημεῖο τῆς εἰδικῆς γιὰ τὴν ὁποία ἐκδόθηκε δίκης καὶ ὄχι στὸ ὅλο γενικώτερο ζήτημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, πρόσθεσε ὡς τόσο, γενναία ἀφορμὴ στὴν ἀμφισβήτηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, μ' ἐνδεχόμενη δυσμενὴ ἔκβαση γιὰ τὴν Κυβέρνηση ὡς πρὸς τὶς λοιπὲς ἀπόψεις τῶν ἐφοπλιστῶν, εἴτε παρέμεναν οἱ τελευταῖοι στὴν Ἀγγλία, εἴτε στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ διάστημα τῆς Κατοχῆς. Ὅμως, ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ καὶ κατόπι συμφωνίας Κράτους κι ἐφοπλιστῶν, μετὰ τὸ γνωστὸ ταξίδι τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ναυτιλίας, κ. Μάτεση, στὸ Λονδῖνο, δημοσιεύθηκε ὁ νεαρὸς ἀναγκαστικὸς νόμος 545 τῆς 26. 9.45, ποὺ ἔθεσε τέρμα στὶς συζητήσεις, ἀποδεσμεύοντας κατὰ 70 % τὶς ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις μὲ παρακράτημα ἑνὸς 30 % σὰν ποινικὴ ρήτρα γιὰ τὴ μέσα σ' ἕνα ἑφτάχρονο διάστημα ἀνανέωση τῶν χαμένων πλοίων καὶ γιὰ τὴν ὁποία περίπτωση, ὅπως καὶ γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ ἀπερρέυν γενικώτερα ἀπ' τὴν ἐνέργεια αὐτὴ μιλήσαμε στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης μας.

Ἔτσι, γιὰ τὶς ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις, περιορίζονται στὴν οὐσία τὰ μέσα τῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου στὸ 30 %, δηλαδὴ γύρω σὲ Λ. Α. 10.000 000, κι αὐτὸ πάλι ἀπὸ θεωρητικῆς μόνο πλευρᾶς καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι κατὰ τὴ συνομολόγηση τῆς συμφωνίας καὶ τὴ δημοσίευση τοῦ Α.Ν. 545 τὸ 30 % θὰ ἦταν καταθεμένο πραγματικὰ καὶ δεσμευμένο ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης σὲ Ἀγγλικὲς Τράπεζες, γιατί, μὲ τὴν προηγούμενη ὅπως ἔγινε, ἀνάθεση τῆς διαχείρησης τῶν πλοίων σὲ ἰδιωτικὰ Γραφεῖα, εἶναι πιθανό, γιὰ πολλὰ καράβια, οἱ ἀποζημιώσεις αὐτὲς νὰ εἶχαν ἀπ' εὐθείας ἀναληφθεῖ ἢ νὰ μὴν εἶχαν καθόλου κατατεθεῖ.

Ὅσο γιὰ τὰ ἐφοπλιστικὰ κέρδη, στὸ διάστημα τῆς Κατοχῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συμβολή τους κατὰ Λ. Α. 3 295 000 [15] ἀπὸ φόρους καὶ γενικώτερες συνεισφορὲς στὴ συντήρηση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης στὸ Καΐρο, ποὺ ἄλλοι θέλουν νὰ ὑπολογίζουν σὲ Λ. Α. 2 -2.500 000 τὸ χρόνο [16], κανεὶς πιὰ λόγος νομίζουμε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνει γιὰ τὴν ἐξακρίβωση αὐτῶν τῶν κερδῶν καὶ τὴν ἀνάληψη τῆς διαχείρισής τους ἀπὸ τὸ Κράτος, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ ὅσα εἴπαμε, χάθηκαν τὰ διαχειριστικά τους ἴχνη.

Τὰ κεφάλαια αὐτά, ποὺ ὑπολογίζονται σέ:

Λ. Α. 30.000.000 ἀπὸ ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις καὶ
Λ. Α. 20.000.000 [17] τουλάχιστο ἀπὸ κέρδη (κατ' αὐθαίρετο βέβαια συμπερασμό)

Λ. Α. 50.000.000 Σύνολο, ὑπάρχουνε πάντα μὰ ὄχι ὅπως ἔπρεπε κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ Κράτους, ποὺ θὰ συντόνιζε ὅλες τὶς προσπάθειές μας, γιὰ τὴν κατάλληλη σ' εὔθετο χρόνο ἀνασυγκρότηση τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου.

Ἀντίθετα ἀπὸ μᾶς, ὅλες οἱ ἄλλες Σύμμαχες Κυβερνήσεις, θεώρησαν ὅλα τὰ πλοῖα σὰν ἕνα οἰκονομικὸ σύνολο καὶ ἀνάθεσαν τὴ διαχείρισή τους σὲ δικούς τους ὀργανισμούς, γιὰ νὰ κανονίσουν ὕστερ' ἀπὸ τὸν πόλεμο τί ἔχει νὰ παίρνει ὁ κάθε πλοιοκτήτης καὶ νὰ μπορέσουν, ἅμα θά'ρθει ἡ στιγμή, νὰ ἐξασφαλίσουν ἕναν καινούργιο στὴ χώρα τους ἐμπορικό στόλο. Μὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ὑπογράφοντας τὸ Ἀγγλο-Ἑλληνικὸ Σύμφωνο, ἡ Κυβέρνηση, καμμιὰ δὲ ζήτησε καὶ δὲν πῆρε διασφάλιση γιὰ τὴν ἀντικατάσταση ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμο τῶν καραβιῶν ποὺ θὰ χάνονταν, ὥστε σήμερα, ἢ ἀπὸ ἐπανορθώσεις, ἢ ἀπὸ ναυπηγήσεις τῶν ἀγγλικῶν ἐργοστασίων, νὰ εἶχε γίνει πραγματικὴ ἀρχὴ τῆς ναυτικῆς ἀνασυγκρότησής μας. *Ἕνα σοβαρὸ ἀκόμα σφάλμα τῆς Κυβέρνησης Τσουδεροῦ, ἦταν ἡ χρονοναύλωση τὸ Μάη τοῦ 1941 τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων στὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση, γιὰ τὸ διάστημα, ὅπως εἴπαμε, τοῦ πολέμου κι ἕξη ἀκόμα μῆνες ὕστερ' ἀπ' αὐτόν, μὲ τιμὴ ναύλου 23)[2] σελλήνια τὸν τόννο, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ἡ χρονοναύλωση νὰ γίνει γιὰ σύντομο διάστημα (6 ὡς 12 μῆνες) μὲ τὸ δικαίωμα ἔστω τῆς ἀνανέωσης τοῦ συμβολαίου ἀπὸ τὴ ναυλώτρια Κυβέρνηση μὰ κι ἀναπροσαρμογῆς σὲ κάθε ἀνανέωση τῆς τιμῆς τῶν ναύλων ποὺ ἔφθασαν τὰ 100 ὡς 120 σελλήνια, ὁ τόννος στὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ἔτσι, τὰ ἐφοπλιστικὰ κέρδη θὰ ἦταν πολὺ μεγαλύτερα, ἄσχετα ἂν τὸ Κράτος ἀπὸ ἔλλειψη πολιτικοοικονομικῆς πρόβλεψης θὰ ἐνεργοῦσε κι ἐδῶ τὸ ἴδιο γιὰ τὰ περισσότερα, ὅπως ἔκανε γιὰ τὰ λιγότερα ἐφοπλιστικὰ κέρδη, ποὺ διέφυγαν στὸ τέλος ἀπὸ τὸν ἔλεγχό του. Ὅμως, τὸ καθῆκον τῆς Κυβέρνησης ἦταν νὰ συγκεντρωθοῦν, μὰ εἴτε γιὰ λ)σμό της, εἴτε γιὰ λ)σμὸ τῶν ἐφοπλιστῶν, τὰ μεγαλύτερα δυνατὰ κέρδη κάτω ἀπ' τὶς πτυχὲς τῆς Ἑλληνικῆς ναυτικῆς μας σημαίας.*

Σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὶς ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις τῶν ἐπιβατικῶν μας καραβιῶν, ποὺ χάθηκαν στὸν πόλεμο, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἴδιο, ἂν καὶ στὸν τρόπο τῆς διαχείρισης τοῦ ζητήματος αὐτοῦ τὸ πράγμα διαφέρει.

Τὰ ἀκτοπλοϊκὰ μας σκάφη ἦταν κατὰ τὸ πλεῖστο ἀσφαλισμένα στὸ Εἰδικὸ Ταμεῖο Ἀσφαλείας στὴν Ἑλλάδα. Τὰ πλοῖα αὐτά, ὅπως κι ἕνα σωρὸ ἄλλα ἑλληνικὰ σκάφη, ποὺ εἶχαν τεθεῖ κατὰ τὸν Ἑλληνο-Ἰταλικὸ πόλεμο στὴ διάθεση τοῦ Κράτους γιὰ τὶς πολεμικές μας μεταφορές, ἐγκαταλείφθηκαν τὶς τελευταῖες μέρες τῆς εἰσβολῆς, στὴ διάθεση τῶν γερμανικῶν στούκας καὶ τῶν ποντισμένων ναρκῶν, ἀγκυροβολημένα μέσα στὰ λιμάνια, ἀντὶ νὰ διαταχθοῦν ἔγκαιρα ν' ἀποπλεύσουν. Μιὰ τεράστια εὐθύνη βαραίνει τοὺς ἁρμόδιους, ποὺ μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ θεομηνία, χάνοντας τὴν ψυχραιμία τους, νόμισαν πὼς ἦλθε ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου καὶ πὼς καταστράφηκε ἡ Ἑλλάδα γιὰ πάντα, ὥστε νὰ λησμονήσουν νὰ πάρουν στοιχειώδη μέτρα προστασίας τῆς περιουσίας ποὺ ἦταν στὰ χέρια τους ἐμπιστευμένη.

Γιὰ τὴν ἀποζημίωση τῶν πλοίων αὐτῶν, εἶχε σχηματισθεῖ κεφάλαιο, ποὺ εἶχε μάλιστα κατατεθεῖ, ἀπὸ τὶς μέχρι τῆς 7 Δεκεμβρίου 1941 διαφορὲς ναύλων τῶν ἐλεύθερων πλοίων, συμποσούμενο σὲ Λ. Α. 1.160.000, ἀπέναντι στὸ ποσὸ τῶν Λ. Α. 2 000 000, ποὺ ὑπολογίζονταν πὼς θὰ εἶναι ὁλόκληρη ἡ ἀποζημίωση αὐτή.

Ἡ κυβέρνηση, ὕστερα ἀπὸ ἀγγλικὴ ὑπόδειξη, ἐδαπάνησε ἀπὸ τὸ ποσὸ αὐτὸ Λ.Α 930.000, [18] προβαίνοντας στὴν ἀγορὰ τῶν ἕξη νέων καραβιῶν μὲ τὰ ὁποῖα πλουτίσθηκε ὁ στόλος μας τὸ 1941, ἐνῷ μ' ἐπίμονη ἐνέργεια, θὰ μπορούσαμε, ἂν τὰ πλοῖα αὐτὰ μᾶς ἦταν ἀπαραίτητα νὰ ζητήσουμε νὰ μᾶς δοθοῦν ἢ στὴν ἀνάγκη νὰ τὰ πάρουμε ἀργότερα, μὲ τὸ σύστημα τοῦ δανεισμοῦ καὶ τῶν πιστώσεων. Ἔτσι, σχεδὸν ὁλόκληρο τὸ κονδύλι ποὺ προορίζονταν γι' ἀσφαλιστικὲς ἀποζημιώσεις τῶν ἀκτοπλοϊκῶν πλοίων, βρίσκεται σήμερα νὰ ἔχει ντυθῆ στὰ 6 αὐτὰ φορτηγὰ καράβια, πρέπει δὲ ν' ἀναζητηθοῦν ἄλλοῦ οἱ ἀρχικοὶ πόροι ποὺ σήμερα θὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς ἐπιβατικῆς ναυτιλίας.

Ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴ συζήτηση, βγαίνει φανερὸ τὸ συμπέρασμα, πὼς ἔλειψε ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους, ποὺ διαχειρίστηκαν τὰ ζητήματα, ἡ διορατικότητα κι ἡ προοπτική, γιὰ τὴ μελλούμενη, πάνω σὲ σταθερὲς βάσεις, ἀνασυγκρότηση τοῦ ἐμπορικοῦ κι ἐπιβατικοῦ μας στόλου.

***

4) Ἐκεῖ, ποὺ ἀκόμα θὰ βασισθεῖ τὸ χτίσιμο τῆς ναυτιλίας μας, εἶναι οἱ πιστώσεις. Ἡ Ἀμερικὴ διαθέτει σήμερα ὑπεράριθμο tonnage. Σὲ ποιὰ συμπεράσματα θὰ καταλήξει γιὰ τὴ διάθεση τῆς, ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη, χωρητικότητά της ἀκόμα δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε. Θὰ κρατήσει στὴν ἐνέργεια ὅλα τὰ σκάφη της γιὰ τὴν αὐτοάμυνά της σὲ δεδομένη στιγμή; Θὰ προβεῖ στὴ διάλυση ἑνὸς μέρους ἢ θὰ πουλήσει ἕνα ἄλλο; Εἶναι ζητήματα ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν Κυβέρνηση τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοὺς εἰδικούς, ὅπως καὶ τοὺς ἐνδιαφερόμενους ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὰ οἰκονομικοπολιτικὰ συμφέροντα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἂν θὰ προβοῦν στὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἐνέργεια. Ὁ ναυτικὸς καὶ οἰκονομικὸς Τύπος τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης ἀσχολεῖται ἐπίσης σπουδαιότατα μὲ τὸ ζήτημα αὐτό, κάνοντας ὑποθέσεις καὶ προτείνοντας λύσεις.

Ὡς τόσο, εἶναι πιθανό, κατὰ τὶς ἐνδείξεις ποὺ ὑπάρχουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη συγχρονισμένη καὶ γερὴ χωρητικότητα ποὺ θὰ ἔχει στὴν ἐνέργεια, νὰ κρατήσει ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ tonnage της παροπλισμένο γιὰ ἐνδεχόμενη χρησιμοποίησή του, ἐνῶ γιὰ τὴν ὑπόλοιπη χωρητικότητά της, νὰ προβεῖ στὴν ἐκποίηση ἑνὸς μέρους τῶν «ἀνεπιθύμητων» κατὰ τὸν ἴδιον Ἀμερικανικὸ χαρακτηρισμό, κατηγοριῶν τυποποιημένων πλοίων «LIBERTYS» ἀκόμα καὶ τῶν «VICTORYS». περίπου 10. 000.000 τόννων σὲ ξένες χώρες.

Τὰ τυποποιημένα αὐτὰ καράβια, περιττὰ ἴσως γιὰ τοὺς Ἀμερικάνους, εἶναι ὡς τόσο γιὰ μᾶς, καὶ εἰδικὰ τὰ «LIBERTYS», μολονότι ἔχουν ἀνάγκη πληρέστερης ἐπάνδρωσης, χρήσιμα γιὰ τὸ κοινὸ μέλλον καὶ γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἄμεσων ἀναγκῶν μας, μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ θ' ἀξιωθοῦμε νὰ κατασκευάσουμε τὸν ὁριστικό μας ἐμπορικὸ στόλο.

Οἱ τιμές, ὅμως τῶν ναυπηγήσεων αὐτῶν στὴν Ἀμερικὴ εἶναι ἀσύμφορες, μπροστὰ στὶς φθηνότερες εὐρωπαϊκές. Ἔτσι, ἂν πουληθοῦν τελικὰ τὰ σκάφη αὐτά, ποὺ θὰ χρειασθοῦν μάλιστα σχετικὰ δαπανηρὲς ἀπὸ τοὺς ἀγοραστές τους μετατροπές, θὰ πρέπει νὰ διατεθοῦν σὲ πολὺ χαμηλότερα ἀπὸ τὸ κόστος τους ἐπίπεδα γιὰ νὰ γίνουν προσιτά. Τελικά, ἡ διάθεσή τους, κοντὰ στ' ἄλλα, θὰ γίνει ἀσφαλῶς μὲ πιστώσεις. Μιὰ προκαταβολὴ τοῦ 1/5 ἢ τοῦ 1/4 τῆς ἀξίας τους εἶναι πιθανὸ νὰ δοθεῖ, τὸ δὲ ὑπόλοιπο θ' ἀποσβεσθεῖ μὲ χαμηλὸ τόκο. Στὴν περίπτωση ὅμως αὐτή, οἱ πιστώσεις δίνονται στὴν Ἑλλάδα, σὰν Κράτος καὶ ὄχι στοὺς ἰδιῶτες.

Οἱ πιστώσεις, λοιπόν, θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἵδρυσης Κρατικοῦ Ἐμπορικοῦ στόλου, σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις ποὺ ἐξεθέσαμε πιὸ πάνω καὶ θὰ διαφωνήσουμε ἀπολύτως καὶ ριζικὰ πρὸς κάθε ἀντίθετην ἄποψη, γιὰ τὴ διάθεση τῶν πιστώσεων σὲ ἰδιωτικὰ χέρια, μ' ὅλο ποὺ θὰ χρειασθοῦν ἀπαραίτητες νὰ γίνουν στὰ πλοῖα αὐτὰ μετατροπὲς καὶ ποὺ τὰ ἔξοδά τους θὰ μπορέσει τὸ Κράτος, παρόμοια ὅπως καὶ οἱ ἐφοπλιστές, νὰ καλύψει μὲ δικά του μέσα ἢ μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀκόμα εὐχέρεια ποὺ ἔχει τὸ Κράτος σὰν κράτος, ἀπὸ πιστώσεις.

Στὴν πραγματικότητα, θὰ ἦταν ἀκατανόητο ὁ ἰδιωτικὸς ἐφοπλισμὸς νὰ καρπωθεῖ κάτι ποὺ ἀνήκει στὸ Κράτος καὶ νὰ διαθέσει ἕνα 20 - 25 % γιὰ τὴν ἀγορὰ πλοίων, μὲ εἰκοσάχρονη (κατὰ τὸ προσχέδιο Μπλὰντ) πίστωση γιὰ τὸ ὑπόλοιπο καὶ τόκο 2 - 2 1/4, ἢ ἔστω 3 1/2 τὰ ἑκατό, ὅπως σκέπτουνται, ἂν ἀποφασίσουν, νὰ ζητήσουν οἱ Ἀμερικάνοι [19]. Ἕναν τέτοιο φθηνὸ ἐφοπλισμὸ καθ' ἕνας θὰ τὸν ἐπιζητοῦσε καὶ γιατὶ ὄχι νὰ μὴ μείνει στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση στὰ χέρια τοῦ Κράτους, ποὺ δικαιωματικὰ οἱ πιστώσεις τοῦ ἀνήκουν, καὶ ποὺ ἔρχονται σὰν συμπλήρωμα στὶς προσπάθειές του γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση μιᾶς κρατικῆς πειὰ ναυτιλίας;

***

5) Ἂν ὅμως οἱ πιστώσεις δικαιωματικὰ ἀνήκουν στὸν κρατικὸ ἐφοπλισμό, τὰ ἰδιωτικὰ ἐφοπλιστικὰ κεφάλαια, ποὺ παρουσιάζονται σήμερα σημαντικὰ ἐνισχυμένα ἀπὸ τὰ κέρδη τοῦ πολέμου, ποὺ δὲν κατατέθηκαν, ὅπως ὤφειλαν, σὲ δεσμευμένο λογαριασμὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τοῦ 70 % τῶν ἀσφαλιστικῶν ἀποζημιώσεων, εἶναι ἐλεύθερα καὶ πρέπει νὰ διατεθοῦν κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τοὺς κατόχους τους στὴν ἀνασύσταση τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας μας, ἀνασυγκροτώντας αὐτά, μιὰ καὶ ξέφυγαν ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ Κράτους, μόνα τους τὸν ἰδιωτικὸ Ἑλληνικὸ ἐφοπλισμό, μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς προστατευτικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐνίσχυσή του κάτω ἀπ' τὴν ἑλληνικὴ σημαία.

Μαζὶ μὲ τὰ Ἑλληνικὰ ἐφοπλιστικὰ κεφάλαια, θὰ προστρέξουν τὰ ξένα κεφάλαια καὶ τὰ ξένα πλοῖα, νὰ ταχθοῦν κάτω ἀπὸ τὴ γαλανόλευκη, ἂν ὁ κατάλληλος κρατικὸς χειρισμός, σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα πάντοτε τῆς προσφορώτερης τοποθέτησης τῶν κεφαλαίων, ὁδηγήσει καὶ τὰ σκάφη καὶ τὰ κεφάλαια σὲ νηολόγια Ἑλληνικά.

Παρήγορη, τὴ στιγμὴ αὐτή, εἶναι γιὰ μᾶς ἡ πρωτοβουλία ποὺ παίρνουν σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα οἱ ναυτεργατικὲς ὀργανώσεις μας, ὕστερ' ἀπὸ πρόταση τοῦ ραδιοτηλεγραφητῆ, κ. Ι. Σακελλαρίου, γιὰ τὴ συμβολὴ τοῦ ναυτεργατικοῦ κεφαλαίου, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν καταθεμένη στὴν Midland Bank, ὕστερ' ἀπὸ τὴ σχετικὴ συλλογικὴ σύμβαση ἀναγκαστικὴ ναυτεργατικὴ ἀποταμίευση ἀπὸ Λ. Α. 1.500.000 περίπου, καὶ ποὺ προθυμοποιοῦνται νὰ ἐνισχύσουν τὰ θύματα πολέμου μὲ τὶς ἀνάλογες ἀποζημιώσεις τους ἀπὸ Λ Α. 1 000 000 περίπου, σύνολο Λ. Α. 2 500.000 περίπου, γιὰ τὴν ἀγορὰ πλοίων φορτηγῶν κι ἐπιβατικῶν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ναυτεργάτες.

Στὴ σχετικὴ συμβουλή, ποὺ μᾶς ζητήθηκε, συστήσαμε τὴν ταχύτερη σύμπηξη Συνεργατικῆς, γιὰ τὴν προώθηση τοῦ ζητήματος, μὲ τὴν βεβαιότητα τῆς ἔκθυμης ἀπὸ παντοῦ σ' αὐτὴν τὴν προσπάθεια ἐνίσχυσης τῶν ναυτεργατῶν μας, ποὺ ἀφοῦ κινδύνεψαν καὶ θαλασσοπνίγηκαν στὸ διάστημα τοῦ πολέμου γιὰ τὴ Νίκη, πρῶτοι αὐτοὶ σπεύδουν σήμερα νὰ προσφέρουν τὸ ὑστέρημά τους γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, μεταλαμπαδεύοντας καὶ στὰ σημερινὰ δίσεκτα χρόνια τὴν πατροπαράδοτη ναυτικὴ παράδοσή μας κι ἐνισχύοντας τὴν πεποίθηση στὴν ἀρετὴ τοῦ ναυτικοῦ μας λαοῦ [20].

***

Ὅμως, ἔτσι ἐγκατεσπαρμένα τὰ μέσα δὲν μποροῦν ν' ἀνασυγκροτήσουν ἀμέσως κι ὅλας ἕναν καινούργιο ἐμπορικὸ στόλο οὔτε, κι ἂν αὐτὸ μὲ τὸν καιρὸ ἐπιχειρηθεῖ, ἡ τέτοια κατάτμηση σὲ διάφορα χέρια θὰ εἶναι δυνατὸ ν' ἀποδώσει τὰ ἴδια ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ποὺ θὰ εἶχε μιὰ συνδυασμένη γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἐνέργεια.

(14) Γερ. Βασιλειάδη: "Ἔκθεσή του γιὰ τὶς πράξεις του σὰν Ὑπουργοῦ τῆς Ναυτιλίας στὴν Κυβέρνηση Παπανδρέου στὸ Καΐρο.
(15) Ε. Ι. Τσουδεροῦ: «Τριετὴς Κυβερνητικὴ ἐργασία», Λόγος τῆς 20-2-1944, Καΐρο, σελίδα 10.
(16) «Ἀντσίος» Τεῦχος 12, σελίδα 263.

(17) Ἄλλοι ὑπολογίζουν κατ' αὐθαίρετο βέβαια κι αὐτοὶ συμπερασμὸ τὰ κέρδη αὐτὰ σὲ 13—15 ἑκατομμύρια λίρες Ἀγγλίας. Ἂς σημειωθεῖ, πὼς ὁ ἀριθμὸς 20.000.000 εἶναι ὁ ἐλάχιστος.
(18) Βλέπε τὴν ἴδια Ἔκθεση Γ. Βασιλειάδη.

(19) Ἀπόψεις ὑποστηριγμένες ὑπὲρ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐφοπλισμοῦ ἀπὸ τὸν ἐφοπλιστὴ κ. Μανώλη Κουλουκουντῆ, στὴν ἴδια πιὸ πάνω μελέτη του.

(20) Ἡ σύμπηξη μεγάλης Συνεργατικῆς Ναυτιλίας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ναυτεργάτες, μὲ 15 ὅπως ὑπολογίζεται φορτηγὰ κι ἐπιβατικὰ στὴν ἀοχὴ καράβια, θὰ δώσει μιὰ νέα κατεύθυνση στὰ πράγματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐφοπλισμοῦ. Μὲ τὴν ἵδρυση τῆς τέτοιας συνεργατικῆς σ' εὔθετο χρόνο θ' ἀσχοληθοῦμε.

Συντονισμένα, ὡς τόσο, κι ἐκεῖνα τὰ μέσα ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴ σημερινὴ πραγματικότητα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸ ἐφοπλισμὸ κι ἐκεῖνα ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Κράτος, εἶναι δυνατὸ νὰ προσφέρουν μέγιστες ὑπηρεσίες, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξει μιὰ καλόπιστη καὶ καλοπροαίρετη διάθεση κι ἀπ' τὰ δύο μέρη, γιὰ ν' ἀρχίσει ἕνας πραγματικὸς ὀργασμὸς δουλειᾶς πάνω στὸν τομέα αὐτό, ποὺ θ' ἀποβλέπει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὸ ἑλληνικὸ συμφέρο.

Ὁ κρατικὸς ἐφοπλισμός, σύμφωνα μὲ τὶς πιὸ πάνω ἀρχὲς καὶ ἀντιλήψεις μας, θὰ εἶναι ἐκεῖνος πού, γιὰ τὴν ἀτμοκίνητη ναυτιλία μας, θὰ συγκεντρώσει, κάτω ἀπ' τὴ δικαιοδοσία του, ὁλόκληρη τὴν ἐσωτερικὴ θαλάσσια διαμετακόμιση καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἐπιβατικὰ πλοῖα μὲ τὸ ἐξωτερικό, καθὼς ἀκόμα ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ναυτικῆς δραστηριότητάς μας μέσα στὶς διεθνεῖς μεταφορές, μὲ προσπάθεια τελικῆς ἐπιβολῆς του σ' ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸν ἐφοπλισμό.

Τὸ πεδίο δράσης ὅμως εἶναι τόσο ἐκτεταμένο καὶ τόσο δύσκολο νὰ καλυφθεῖ ἀμέσως κι ὅλας ἀπό μονάχη τὴν κρατικὴ προσπάθεια, ποὺ δίνεται ἡ εὐκαιρία, γι' ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα, στὸν ἰδιωτικὸ ἐφοπλισμὸ ν' ἀναπτυχθεῖ παράλληλα κι ἐπιβοηθητικὰ μὲ τὴν κρατικὴ πρωτοβουλία, μ' ἐνισχυτικὴ γι' αὐτὸν διάθεση τοῦ κράτους, πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς πλέριας ἐμποροναυτικῆς μας ὁλοκλήρωσης.

Μά, κι ἂν στὶς δύσκολες σημερινές μας στιγμὲς λείψει γιὰ λίγο ἡ πρέπουσα κατανόηση, τὸ Κράτος καὶ πάλι ἔχει καθῆκον καὶ ὑποχρέωση νὰ βαδίσει μονάχο του ἔστω στὸ σκοπό του, ἱδρύοντας μὲ τὰ δικά του ἀποκλειστικὰ μέσα, ὅσο περιορισμένα, μὲ πρώτη κι ἂν φαίνουνται ματιά, τὴν ἐφοπλιστικὴ ἐπιχείρησή του, ρυθμίζοντας παράλληλα, μὲ τέτοιο τρόπο τὴ νομοθεσία καὶ διοίκησή του ἀπέναντι στὸν ἰδιωτικό, δικό μας καὶ ξένο ἐφοπλισμό, πού, κατανοώντας ὁ τελευταῖος ἀργὰ ἢ γρήγορα τὸ συμφέρο του, νὰ ἐπιδιώξει νὰ ταχθεῖ κοντὰ στὰ κρατικά μας καράβια, κάτω ἀπ' τὴ σημαία μας, ποντοπορώντας μαζὶ καὶ φέρνοντάς την ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη πάνω στὶς θάλασσες κι ἀποφέροντας, μὲ τὴ νέα ὀργάνωση τῆς ναυτιλίας μας, πλοῦτο πραγματικὸ στὴν Ἑλλάδα.

Κ' ἔχει τόσο μεγαλύτερο καθῆκον τὸ κράτος νὰ προβεῖ στὴν ἐνέργεια αὐτή, ἀπὸ ἄμεση ἀνάγκη καὶ ὑποχρέωσή του νὰ συγκεντρώσει κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό του καὶ ν' ἀναπτύξει στοὺς κόλπους του νέες ὁλοένα πλουτοπαραγωγικὲς πηγές, ποὺ θὰ δώσουν πραγματικὴ τόνωση στὸ ἔθνος καὶ ζωή. Κι ἔχει ἀκόμα ὑποχρέωση τὸ κράτος ἀπέναντι στὸν ἐργαζόμενο λαὸ καὶ εἰδικώτερα, στὴν περίπτωση τῆς ναυτιλίας μας, ἀπέναντι στὸ δουλευτὴ τῆς θάλασσας ἐργάτη, ποὺ εἶναι ὁ γνήσιος καὶ πραγματικὸς ὡς τὰ σήμερα φορέας τῆς παράδοσης σὰν χώρας ναυτικῆς ποὺ εἶναι ἡ Ἑλλάδα κι ὁ δημιουργὸς τοῦ ναυτικοῦ της μεγαλείου.

Ὅποιος ἄνθρωπος, ποὺ ζεῖ μακρυὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, δὲ γνώρισε τὴ σκληρὴ κι ἀχάριστη δουλειὰ τοῦ ναυτικοῦ, ἀπὸ τὸν Ἀξιωματικὸ Γέφυρας ὡς τὸ λοστρόμο καὶ τὸ τζόβενο, κι ἀπὸ τὸν τιμονιέρη ὡς τὸ θερμαστή, δὲ θὰ καταβάλει ποτὲ μὲ ποιὰ μεγάλη πάλη, μὲ πόσο κόπο καὶ ποιοὺς κινδύνους βγαίνει—μπουκιὰ μὲ μπουκιὰ—τὸ ψωμὶ τοῦ θαλασσινοῦ κι ἰδιαίτερα τῶν κατώτερων πληρωμάτων, ποὺ μὲ τὸ μόχθο τους καὶ τὶς θυσίες τους κάνουν νὰ σωριάζουνται πλούτη στὴ Ναυτική μας βιομηχανία, δίνοντας ψυχὴ στὰ πλοῖα ποὺ ταξιδεύουν στούς ὠκεανούς.

Κ' ἡ ζωντανὴ αὐτὴ ψυχὴ τῶν καραβιῶν, καθὼς καὶ στὴν ξηρὰ ἡ ζωντανὴ ψυχὴ ὁλόκληρης τῆς ἐργατιᾶς, ξέροντας πὼς οἱ κόποι κ' οἱ μόχθοι της δὲ θὰ πᾶνε πιὰ χαμένοι, καὶ προσδοκώντας σ' ἕνα στερεώτερο κι εὐτυχέστερο γιὰ τὴν Ἑλλάδα μέλλον, θ' ἀφοσιωθεῖ μὲ μεγαλύτερη φωτιὰ καὶ θὰ δουλέψει μὲ περισσότερο θάρρος κι αὐταπάρνηση, διπλασιάζοντας κόπους καὶ θυσίες, γιὰ τὴν ἀνάπλαση κι ἀναδημιουργία.

Κι' ἡ ἀνάπλαση αὐτὴ θὰ χρειασθεῖ δουλειὰ πολλή, δουλειὰ χωρὶς προηγούμενο, δουλειὰ καὶ δύναμη καὶ σθένος ψυχικό, ποὺ δὲ θὰ πρέπει κανενὸς νὰ λείψει καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία ποὺ θ' ἀναλάβει νὰ κατευθύνει τὴ δράση κι ἐνέργεια τοῦ ἐμπορικοῦ μας ναυτικοῦ, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἐργασθεῖ πάνω σὲ νέες βάσεις, μὲ συναίσθηση ἀπόλυτη τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ὑποχρέωσής της.

Ἀναδιοργάνωση θὰ χρειασθεῖ νὰ γίνει ριζικὴ μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς γενικῆς, ὅλης τῆς Χώρας, κάθαρσης τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, μὲ διοίκηση ἔμπειρη, εἰδικευμένη καὶ χρηστή, ποὺ ν' ἀντλεῖ τὴ δύναμή της ἀπὸ τὸ Λαὸ καὶ νὰ ἐνεργεῖ γιὰ τὸ Λαό.

Καὶ μιὰ τέτοια ὀργάνωση, συνδυασμένης δραστηριότητας ἀπό τὰ πάνω κι ἀπὸ τὰ κάτω καὶ κατανόησης ἀπόλυτης τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, μόνο στὸ Κράτος τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας εἶναι δυνατὸ νὰ βρεθεῖ

Πειραιάς, 4—18 Ὀκτωβρίου 1945.

Ε. ΒΑΡΓΚΑ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Τὸ τέλος τοῦ πολέμου στὴν Εὐρώπη φέρνει στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς ἐπικαιρότητας τὸ ζήτημα τῆς πορείας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς στὸν καπιταλιστικὸ κόσμο. Ποιὰ εἶναι ἡ προοπτικὴ γιὰ τὸ ἄμεσο μέλλον, ἢ μὲ περισσότερη ἀκρίβεια, ποιὰ θὰ εἶναι ἡ κίνηση τοῦ πρώτου οἰκονομικοῦ κύκλου μετὰ τὸν πόλεμο;

Θὰ ἦταν πολὺ διακινδυνευμένο ἂν προσπαθούσαμε νὰ προβλέψουμε ἀπὸ τώρα κιόλας τὴν πορεία αὐτοῦ τοῦ κύκλου, τοὐλάχιστο γιατὶ ἡ ἔλλειψη στατιστικοῦ ὁλικοῦ παρεμποδίζει κάθε ἀκριβὴ κρίση ἀκόμη καὶ πάνω στὴν παροῦσα οἰκονομικὴ κατάσταση. Πάντως ἡ Μαρξιστικὴ μέθοδος καὶ ἡ κατανόηση τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης ποὺ δημιουργήθηκε μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ὕπαξη τέτοιων στατιστικῶν ὅπως εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὴν οἰκονομία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς —αὐτοῦ τοῦ ἀποφασιστικοῦ παράγοντα στὴν παγκόσμια καπιταλιστικὴ οἰκονομία—κάνουν δυνατὴ μίαν ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση τοῦ προβλήματος κι ἕνα καθορισμὸ τῶν γενικῶν γραμμῶν τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου ποὺ θὰκολουθήσει τὸν πόλεμο.

Εἶναι φανερὸ ὅτι θᾶταν σφάλμα νὰ πιστεύαμε ὅτι μετὰ τὸν πόλεμο αὐτὸν θὰ ἐπαναληφθεῖ ἁπλῶς ὅ,τι συνεβηκε μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμο. Ὑπάρχουν πολὺ σημαντικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῆς τότε κατάστασης καὶ τῆς σημερινῆς. Θάσχοληθοῦμε λεπτομερειακὰ μὲ τὶς διαφορὲς αὐτὲς παρακάτω.

Γιὰ σημεῖο ἐκκίνησης, μποροῦμε νὰ πάρουμε τὸ γεγονὸς ὅτι κάθε παγκόσμιος πόλεμος διακόπτει τὴν πορεία τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, ἀναστέλλει τὶς κυκλικὲς ἐκδηλώσεις τῆς παραγωγικῆς ἀνέλιξης (προτσὲς) κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ δημιουργεῖ μιὰ φάση «ἀνόδου ἰδιαίτερης μορφῆς».

Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐξάρθρωση τῆς οἰκονομίας κάτω ἀπ' τὴν ἐπίδραση τοῦ πολέμου. Στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης τὸ πιὸ δύσκολο πρόβλημα γιὰ τὸ κεφάλαιο εἶναι τὸ ζήτημα τῆς πραγματοποίησης τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν, πῶς θὰ περάσει ἀπὸ τὴν μορφή: ἀγαθὸ στὴ μορφή: χρῆμα. Τὰ προβλήματα τῆς πραγμοτοποίησης, ἢ μὲ ἄλλα λόγια τὰ προβλήματα τῆς ἀγορᾶς, δὲν ὑπάρχουν στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου. Οἱ στρατιωτικὲς ἀνάγκες ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὶς παραγωγικὲς δυνατότητες ποὺ ἔμειναν ἀχρησιμοποίητες στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ἔλλειψης ἀγορῶν. Στὸν παρόντα πόλεμο, τὸ Κράτος παρουσιάζεται στὴν ἀγορὰ σὰν ἀγοραστὴς μὲ ἀπεριόριστη ἀγοραστικὴ δύναμη. Στὶς συνθῆκες τοῦ πολέμου, ὁ κεφαλαιοῦχος ἀνησυχεῖ, ὄχι γιὰ τὴν πούληση τῶν προϊόντων του, ἀλλὰ γιὰ τὸ πῶς θὰ μεταβάλει τὸ κεφάλαιο ποὺ ἔχει μὲ μορφὴ χρήματος σὲ παραγωγικὸ κεφάλαιο. Πρέπει νὰ ἐπιδιώξει τὴν ἀντικατάσταση τῶν στοιχείων τοῦ παραγωγικοῦ κεφαλαίου: ἐργατικὴ δύναμη, πρῶτες ὕλες, μέσα παραγωγῆς καὶ μεταφορᾶς. Δὲν εἶναι ἡ ζήτηση τοῦ καταναλωτὴ ποὺ θέτει ὅρια στὴν καπιταλιστικὴ παραγωγή, ὅπως συμβαίνει στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ ἀντίθετα, ἡ ἀνεπαρκὴς παραγωγὴ θέτει ὅρια στὴν παραγωγικὴ ὅπως καὶ στὴ μὴ παραγωγικὴ ζήτηση τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Ὅσο περισσότερο διαρκεῖ ὁ πόλεμος, τόσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἔκταση κατὰ τὴν ὁποία ἡ καταναλωτικὴ ζήτηση τῆς κοινωνίας ὑπερβαίνει τὴν παραγωγική της ἱκανότητα. Οἱ φθαρμένες ἀξίες, ὅλη, τὸ παραγωγικὸ κεφάλαιο ποὺ δὲν ἀνανεώνεται σ' αὐτὴ τὴ μορφή, παραμένει στὴ τράπεζα μὲ μορφὴ χρηματικοῦ κεφαλαίου, μιὰ καὶ τὸ παραγωγικὸ κεφάλαιο εἶναι ἀνίκανο νὰ ἀνανεώσει τὴ μορφή του ἀπὸ τὴ στενότητα τῶν πρώτων ὑλῶν, τῶν μηχανῶν, τῶν κτιρίων καὶ τῆς ἐργατικῆς δύναμης. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ κέρδους ποὺ προορίζεται γιὰ τὴ συσσώρευση. Τὸ εἰσόδημα τῶν ἐργατῶν, ὑπαλλήλων, δημοσίων λειτουργῶν καὶ ὀξιωματικῶν δὲν μπορεῖ νὰ ξοδευτεῖ ἐντελῶς ἐξ αἰτίας τῆς στενότητας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, κι' ἔτσι τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα στὸ μεγαλύτερό του μέρος, παραμένει ἀχρησιμοποίητο σὲ διάφορα ταμιευτήρια.

Ὅλ' αὐτὸ τὸ τεράστιο σύνολο συσσωρευμένης καταναλωτικῆς ζήτησης, περιμένει τὸ τέλος τοῦ πολέμου, καί, μετὰ τὴν ἄρση τῶν Κυβερνητικῶν περιορισμῶν γιὰ νὰ ὁρμήσει μὲ ὅλη τὴ δύναμή του στὴν ἀγορὰ [καταλωτικῶν] ἀγαθῶν.

Ἔτσι ὅλες οἱ προϋποθέσεις ὑπάρχουν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη περίοδο δυσκολιῶν στὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν πόλεμο στὴν εἰρήνη, γιὰ ν' ἀρχίσει μιὰ φάση ἀνόδου σ' ἕνα νέο οἰκονομικὸ κύκλο. Ἔτσι συνέβηκαν τὰ πράγματα ὕστερα ἀπ' τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς δείχνουν ὅτι οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες φθάσαν στὸ ἀνώτατο σημεῖο τὸ Μάρτη 1920, ἡ Μεγάλη Βρετανία τὸ πρῶτο τρίμηνο τοῦ 1920 καὶ ἡ Γαλλία καὶ Νορβηγία τὸ Νοέμβρη 1920. Ἔτσι στὶς δυὸ πιὸ σημαντικὲς καπιταλιστικὲς χῶρες, τὶς Ε.Π.Α καὶ τὴν Ἀγγλία, ἡ ἄνοδος τῆς παραγωγῆς μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου κράτησε μόνο δεκαπέντε μῆνες περίπου.

Ὅσο γιὰ τὶς χῶρες τῆς Ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης ἐξαιρόντας τὶς οὐδέτερες χῶρες, ὅλες ἦσαν τόσο ἐξαθλιωμένες (σὲ κυριολεξία) ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συσσωρευμένης καταναλωτικῆς ζήτησης μὲ μορφὴ τραπεζιτικῶν καταθέσεων καὶ ἀποταμίευσης καὶ μερικὰ ἐπίσης μὲ μορφὴ μετρητῶν, δὲν ὁδήγησε σὲ ἄνοδο τῆς παραγωγῆς ἀλλὰ σὲ πληθωρισμό.

Ὑπῆρχε μιὰ πραγματικὴ ζήτηση ἀγαθῶν, ἀλλὰ ἡ παραγωγὴ μποροῦσε ν' αὐξηθεῖ μόνο πολὺ ἀργὰ ἐπειδὴ σ' αὐτὲς τὶς χῶρες τὰ ὑλικὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς λεῖπαν—πρῶτες ὕλες, μηχανὲς καὶ μεταφορές. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο χαρακτηρίσαμε τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση αὐτῶν τῶν χωρῶν σὰν κρίση ὑπό—παραγωγῆς, ἔχοντας ὑπ' ὄψει τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῆς παραγωγῆς δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα ὑπερπαραγωγῆς καὶ ἀνεπαρκοῦς ζήτησης ἀγαθῶν, ὅπως συμβαίνει στὶς «κανονικὲς» κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς. Ὀφείλονταν σὲ στενότητα μέσων παραγωγῆς, δηλ. στὴν ἐξαθλίωση αὐτῶν τῶν χωρῶν.

Οἱ στατιστικὲς ἐπίσης δείχνουν ὅτι στὴν πορεία τῆς σύντομης ἀνόδου τοῦ παραγωγικοῦ κύκλου μετὰ τὸν πόλεμο, πουθενὰ στὴν Εὐρώπη, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς Ε.Π.Α—ἡ παραγωγὴ δὲν ἔφτασε τὸ προπολεμικὸ ἐπίπεδο. Ἔφτασε σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο μερικὰ χρόνια μετὰ τὴν κρίση τοῦ 1920—στὴ Γαλλία τὸ 1924, στὴ Γερμανία τὸ 1927, στὴν Ἀγγλία μόλις τὸ 1929, δηλ. ἀμέσως πρὶν τὴν νέα παγκόσμια κρίση τοῦ 1929—1933. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου, οἱ κύριες Εὐρωπαϊκὲς χῶρες χρειάστηκαν ἕξη, ἐννιὰ καὶ ἕνδεκα χρόνια γιὰ νὰ φτάσει ἡ βιομηχανική τους παραγωγὴ στὸ προπολεμικὸ ἐπίπεδο.

Ὁ δείκτης τῶν χονδρικῶν τιμῶν μετὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο δείχνει ὅτι οἱ Ε.Π.Α. ἔφτασαν στὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο τὸν Γενάρη 1920, ἡ Ἀγγλία τὸν Μάρτη 1920. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἀκόμη μεγαλείτερη σημασία εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κρίσης τοῦ 1920—21 ἐνῶ οἱ τιμὲς πέσαν ἀπότομα δὲν ἔφτασαν στὸ ἐπίπεδο τοῦ 1913. Κι' αὐτὸ παρὰ τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι ἡ αὔξουσα παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας χαμήλωνε τὴν ἀξία τῶν προϊόντων τῆς ἴδιας ποιότητας (δηλ. τὸ κοινωνικὸ χρόνο τῆς ἐργασίας ποὺ περιέχουν).

Τὸ ἐπίπεδο τῶν τιμῶν ἔπρεπε νὰ εἶχε πέσει κάτω ἀπ' τὸ ἐπίπεδο τοῦ 1913, ἀλλὰ ἡ δύναμη τῶν μονοπωλίων καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ πόλεμος κατέληξε στὴν ποικιλότροπη ἐπιβάρυνση τῆς παραγωγῆς (φόροι, νοίκια, κόστος μεταφορῶν, κλπ.) διατήρησε τὶς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς σὲ ἐπίπεδο κατὰ πολὺ ἀνώτερο τοῦ προπολεμικοῦ. Καὶ χρειάστηκε ἡ κρίση τοῦ 1929—33 γιὰ νὰ πέσουν οἱ τιμὲς ἀνάλογα μὲ τὴν πτώση τῆς ἀξίας, δηλ. ἀκόμα καὶ κάτω ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τοῦ 1913. Ἡ τεχνητὴ διατήρηση ὑψηλοῦ ἐπιπέδου τιμῶν κατὰ τὴν κρίση τοῦ 1920—21 συνέβαλε ἀναμφίβολα στὸ βάθος καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς κρίσης τοῦ 1929—33.

Ἂν συγκρίνουμε τὶς οἰκονομικὲς συνέπειες τοῦ δεύτερου παγκοσμίου πολέμου ὅσον ἀφορᾶ τὸν καπιταλιστικὸ κόσμο, μὲ τὶς συνέπειες τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, μποροῦμε νὰ ποῦμε μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι στὸ τέλος τοῦ παρόντος πολέμου ἡ ἐξάθρωση τῆς οἰκονομίας στὸν καπιταλιστικὸ κόσμο θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ 1918.

Ἂν καὶ ὁ πόλεμος τοῦ 1914—18 ἦταν ἐπίσης παγκόσμιος πόλεμος, ἦταν σὲ μεγάλο μέρος Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ὅσον ἀφορᾶ τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματά του. Στὴν περίπτωση τούτου τοῦ πολέμου, ἡ ἐξαθλίωση τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου σὰν σύνολο θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι ἦταν τότε.

Καὶ κάτι περισσότερο,—ἡ διαφορὰ τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τῶν χωρῶν ἐκείνων ποὺ δὲν ὑπῆρξαν θέατρο πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν χωρῶν ποὺ ἔγιναν, θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη. Ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση στὶς χῶρες ἐκεῖνες ποὺ δὲν θίχθηκαν ἄμεσα—πρῶτα—πρῶτα οἱ Ε.Π.Α. καὶ οἱ Βρετανικὲς κτήσεις καὶ σὲ ὡρισμένο βαθμὸ καὶ ἡ Ἀγγλία, οἱ Νοτιο-ἀμερικανικὲς χῶρες οἱ εὐρωπαϊκοὶ οὐδέτεροι—θὰ διαφέρει ριζικὰ ἀπ' τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν ποὺ κατέλαβε ἡ Γερμανία στὴν Εὐρώπη, οἱ ὁποῖες θὰ βρεθοῦν ὁλάκερα ἐξαθλιωμένες. θὰ τοὺς λείπει τὸ καθετὶ καὶ θὰ ἀντιμετωπίζουν τέλεια ἐξάθρωση τῆς οἰκονομίας τους. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, οἱ Ε.Π.Α., ὁ Καναδᾶς, ἡ Νότιος Ἀφρικὴ κλπ. θὰ βγοῦν ἀπ' τὸν πόλεμο μὲ τὴν παραγωγική τους μηχανὴ βελτιωμένη κι ἐνισχυμένη, ἐνῶ στὶς χῶρες τῆς ριμαγμένης ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης τὰ μέσα παραγωγῆς θὰ ἔχουν, στὸ μεγαλύτερο μέρος, φθαρεῖ ἢ καταστραφεῖ καὶ οἱ πόλεις καὶ τὰ μεταφορικὰ δίκτυά τους θὰ ἔχουν ὑποστῆ σοβαρὲς βλάβες. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, λίγο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου οἱ χῶρες τῆς πρώτης ὁμάδας θὰ εἶναι «χῶρες ὑπερ-παραγωγῆς» ἐνῶ στὶς ρημαγμένες χῶρες, ὅπως μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, θὰ ὑπάρχει «κρίση ὑπο-παραγωγῆς». Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος ποὺ θὰ καλύπτει αὐτὴ ἡ δεύτερη ὁμάδα θὰ εἶναι πολὺ πιὸ ἐκτεταμένο ἀπ' ὅ,τι ἦταν μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης σύμμαχες τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ἡ κρίση τῆς ὑποπαραγωγῆς δὲν θὰ εἶναι τόσο ὀξεία χάρη στὶς στενώτερες οἰκονομικές τους σχέσεις μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση.

Ἡ Μεγάλη Βρετανία θὰ κατέχει μιὰ θέση κάπως ἐνδιάμεση. Ἂν καὶ δὲν ὑπῆρξε θέατρο πολεμικῶν ἐπι-

χειρήσεων, ἔχασε σημαντικὰ ὑλικὰ μέσα ἀπ' ἀφορμὴ τὶς ἀεροπορικὲς ἐπιδρομές. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου ξόδεψε ἢ ἔχασε σημαντικὸ μέρος ἀπὸ τὶς ὑπερπόντιες ἐπενδύσεις της καὶ θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ πολὺ μεγαλύτερο χρέος πρὸς τὶς Κτήσεις καὶ τὶς 'Αποικίες της. Σύμφωνα μὲ τὶς οὐσιαστικὰ ὁμόφωνες ἐκτιμήσεις Βρετανῶν οἰκονομολόγων, θὰ ἀναγκασθεῖ ἡ Μεγάλη Βρετανία μετὰ τὸν πόλεμο νὰ αὐξήσει τὶς ἐξαγωγές της κατὰ 50% τῶν προπολεμικῶν, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ εἰσάγει τὰ τρόφιμα καὶ τὶς πρῶτες ὕλες ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ ξαναφέρει τὸ προπολεμικὸ ἐπίπεδο ζωῆς. Γιὰ νὰ τὰ ἐξασφαλίσει αὐτά, ἡ Μεγάλη Βρετανία θὰ ἀναγκασθεῖ ν' ἀκολουθήσει πολὺ εὐλύγιστη οἰκονομικὴ πολιτική.

Ἡ ὕπαρξη στὶς Ε.Π.Α. μεγαλύτερης κι ἀποτελεσματικότερης παραγωγικῆς μηχανῆς καὶ μιᾶς «συσσωρευμένης» ζήτησης πενῆντα δισεκατομμυρίων δολαρίων περίπου, θὰ δημιουργήσει ἀναμφισβήτητα στὶς Ε.Π.Α. μιὰ ὀλιγόχρονη ἄνθηση, ἀκριβῶς ὅπως μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο.

Αὐτὴ ἡ ζήτηση κατὰ πρῶτο λόγο θὰ κατευθύνεται πρὸς τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ δευτερεύουσας ἀνάγκης, ὅπως εἶναι τ' αὐτοκίνητα, τὰ ψυγεῖα. οἱ συσκευὲς τηλεόρασης, τὰ ἔπιπλα, τὰ σπίτια κλπ., ποὺ ἡ παραγωγή τους, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου εἴτε ἀπαγορεύονταν ἢ ἦταν πολὺ περιορισμένη. Ἡ ζήτηση γιὰ ἀγαθὰ πρώτης ἀνάγκης ὅπως εἶναι τὰ τρόφιμα, τὰ ροῦχα καὶ τὰ παπούτσια θὰ ὑπερβαίνει μόνον ἐλάχιστα τὴν κανονική, μιὰ καὶ ἡ παραγωγή τους, κατὰ τὸν πόλεμο, περιορίστηκε πολὺ λίγο. 'Απ' τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ζήτηση γιὰ μέσα παραγωγῆς θὰ εἶναι κατὰ πάσαν πιθανότητα κατώτερη ἀπὸ τὴν προπολεμικὴ λόγῳ τῆς μεγάλης ἔκτασης ποὺ πῆρε ἡ παραγωγικὴ μηχανὴ κατὰ τὸν πόλεμο...

Γιὰ νὰ ἐκφράσουμε σωστὴ κρίση πάνω στὴ μελλοντικὴ πορεία τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπολογίσουμε τὴν αὔξηση τῆς παραγωγικότητας τῆς ἐργασίας σὰν ἀποτέλεσμα τῆς τεχνικῆς προόδου ποὺ πραγματοποιήθηκε κατὰ τὸν πόλεμο. τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ βιομηχανίες δὲν εἶχαν πιὰ νὰ σκεφτοῦν γιὰ ἀγορὲς καὶ πιέζονταν νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς ἀνάγκες τοῦ πολέμου, ὁδήγησε σὲ πολυάριθμες τεχνικὲς καινοτομίες, ποὺ μερικὲς ἀπ' αὐτὲς ἦταν κιόλας γνωστές, ἀλλὰ δὲν εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ λόγω τῶν δυσχερειῶν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ αὔξηση τῆς παραγωγικότητας τῆς ἐργασίας στὶς Ε.Π.Α. κατὰ τὸν πόλεμο ὑπολογίζεται σὲ 4% τὸν χρόνο καὶ σὲ 2% στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης. Αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἰσχυρότερους παράγοντες ποὺ θὰ ἐπιδράσουν πάνω στὸν παραγωγικὸ κύκλο μετὰ τὸν πόλεμο.

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι ὁ τερματισμὸς τοῦ πολέμου καὶ ἡ μετατροπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὴν πολεμικὴ στὴν εἰρηνικὴ παραγωγὴ θὰ προκαλέσει σὲ πολλοὺς τομεῖς τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομίας, κάποια ὑπερπαραγωγή, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι θὰ ὑπάρξει μιὰ σημαντικὴ «συσσωρευμενη» ζήτηση γιὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ καὶ γιὰ κατοικίες: Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς συσσωρευμένης ζήτησης πάνω στὴν ἀγορὰ θὰ ἐξουδετερωθεῖ ἀπὸ σημαντικὴ ἀνεργία, περιορισμὸ τῶν ὡρῶν ἐργασίας καὶ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν ἐργατῶν ἀπὸ τὶς ἔνοπλες Δυνάμεις. Αὐτὴ ἡ μαζικὴ ἀνεργία θὰ καταλήξει σὲ περιορισμὸ τοῦ μέσου εἰσοδήματος τῆς ἐργατικῆς τάξης καί, σὰν συνέπεια, τῆς ἀγοραστικῆς της δύναμης.

Ὁρισμένοι παράγοντες, λοιπόν, θὰ τείνουν νὰ περιορίσουν τὴν διάρκειαν τῆς φάσεως ἀνόδου τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου στὶς Ε.Π.Α., ποὺ παραδεχτήκαμε ὅτι θὰ ἀκολουθήσει τὸ τέλος τοῦ πολέμου στὴν Εὐρώπη. 'Αλλ' ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, ἕνας ἀριθμὸς σοβαρῶν παραγόντων θὰ τείνει στὸ νὰ μακρίνει τὴν φάση ἀνόδου. Ἀναφέρουμε παρακάτω τοὺς σπουδσιότερους ἀπ' αὐτοὺς τοὺς παράγοντες.

(Ὁ Βάργκα ἐδῶ ἀναφέρεται στὴν πιθανότητα παράτασης τοῦ Ἰαπωνικοῦ πολέμου γιὰ κάποιο διάστημα, διευκολύνοντας ἔτσι τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ πολέμου στὴν περίοδο τῆς εἰρήνης τόσο στὶς Ε.Π.Α. ὅσο καὶ στὴ Μεγάλη Βρεττανία. Αὐτὴ ἡ παράγραφος παραλείπεται).

"Οσον ἀφορᾶ τὸ ζήτημα τῶν τιμῶν, ἡ αὔξησή τους κατὰ τὸν πόλεμο στὶς ἐμπόλεμες χῶρες ὑπῆρξε πολὺ μικρότερη ἀπ' ὅ,τι ἦταν στὸ πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Αὐτὸ ὀφείλεται σὲ δυὸ λόγους:

Πρῶτο, στὶς μεγαλύτερες καπιταλιστικὲς χῶρες ὑπῆρχε σημαντικὴ ἀχρησιμοποίητη παραγωγικὴ δυναμικότητα πρὶν τὸν πόλεμο.

Δεύτερο, ὁ κυβερνητικὸς καθορισμὸς τῶν τιμῶν ἔφερε ἀποτελέσματα πιὸ νωρὶς σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ ἦταν πιὸ συστηματικός. Ὁ δείκτης τῶν χονδρικῶν τιμῶν δείχνει ὅτι μέχρι τὸ 1943, ἡ αὔξηση σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1939 ἦτανε μόνο 35% στὶς Ε.Π.Α. καὶ 67% στὴ Μ. Βρετανία. Στὶς οὐδέτερες χῶρες, ἡ αὔξηση ἦταν πολὺ μεγαλύτερη – Σουηδία 79%, Ἑλβετία 106%, Τουρκία 478%.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὕψωση τῶν τιμῶν ἦταν λιγότερο ἀπότομη στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὴ Μ. Βρετανία μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει στὴν ἀντίληψη, μὲ βάση τὴ πεῖρα τοῦ πρώτου παγκόσμιου πόλεμου ὅτι στὸ τέλος τοῦ πολέμου θὰ ἐκδηλωθεῖ ἡ μεγάλη ὕψωση τῶν τιμῶν. Ἐμεῖς ὅμως δὲν τὸ πιστεύουμε.

Ἡ βαθμιαία μετάβαση τῆς οἰκονομίας στὴν εἰρηνικὴ παραγωγή, ἡ διατήρηση τοῦ κρατικοῦ ἐλέγχου πάνω στὶς τιμὲς καὶ ὁ κανονισμὸς τους κατὰ τὴ μεταβατικὴ περίοδο, καὶ ἰδιαίτερα στὶς Ε.Π.Α. ἡ ἀνώτερη παραγωγικὴ δυναμικότητα τῆς γεωργίας καὶ τῶν βιομηχανιῶν πρώτων ὑλῶν, μερικὰ ἐπίσης τῶν βιομηχανιῶν, θὰ ἐνεργήσουν ἐνάντια στὴν ὕψωση τῶν τιμῶν σὲ χῶρες μὲ σταθερὸ νόμισμα καί, πάντως, θὰ ἐξασθενίσουν τὴν τάση γιὰ αὔξηση.

Πρέπει ἐδῶ νὰ τονίσουμε ὅτι ἂν κι ἀκόμη καὶ στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες δὲν ὑπάρχει μεγάλη αὔξηση τῶν τιμῶν σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1939, οἱ τιμές, ἀκριβῶς ὅπως καὶ στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, βρίσκονται γενικὰ πάνω ἀπὸ τὴν ἀξία. "Αν λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ αὐξημένη παραγωγικότητα τῆς δουλειᾶς κατάληξε σὲ ἐλάττωση τοῦ οἰκονικοῦ χρόνου ἐργασίας ποὺ περιέχεται σὲ κάθε μονάδα, σὲ σύγκριση μὲ τὴν προπολεμικὴ περίοδο, οἱ τιμὲς ἐκφρασμένες σὲ χρυσὸ ἢ σὲ δολλάρια ἔπρεπε νὰ εἶναι χαμηλώτερες ἀπ' τὶς προπολεμικές. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, στὶς Ε.Π.Α., στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο, δὲν πρέπει νὰ προβλέψουμε ἀξιόλογη αὔξηση τῶν τιμῶν, ἐνῶ ἀργότερα, στὴν περίοδο κρίσης ποὺ θὰ ἀκολουθήσει τὴν ἄνοδο, πρέπει νὰ περιμένουμε πολὺ σημαντικὴ πτώση. Θὰ συμβεῖ τὸ ἴδιο στὶς χῶρες ἐκεῖνες ποὺ οἱ ἀνταλλαγές τους διατηροῦν σταθερὴ σχέση μὲ τὸ δολλάριο ὅπως λ.χ., ἡ Μ. Βρετανία καὶ οἱ Βρετανικὲς Κτήσεις.

Ἡ πορεία τοῦ μεταπολεμικοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου θὰ εἶναι ὁλότελα διαφορετικὴ στὶς χῶρες τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ φάση ἀνόδου τῆς παραγωγῆς στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο, τέτοια ποὺ νὰ ξαναφέρει τὴν παραγωγὴ στὸ προπολεμικό της ἐπίπεδο. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι θὰ ὑπάρχει πραγματικὴ ζήτηση γιὰ ἀγαθά, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νὰ παραχθοῦν τὰ ἀγαθὰ γιὰ νὰ ἱκανοποιηθεῖ ἡ ζήτηση αὐτή. Στὶς χῶρες αὐτές, μιὰ κρίση ὑποπαραγωγῆς εἶναι ἀναπόφευκτη, ἀκριβῶς ὅπως μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο.

Ἡ στενότητα ὅλων τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ μεταφορῶν θὰ περιορίσει σημαντικὰ τὴν δυνατότητα παραγωγικῆς ἐργασίας. Ὁ κίνδυνος πληθωρισμοῦ θὰ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλος. Γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ ὀξὺς πληθωρισμὸς ἢ τοὐλάχιστο γιὰ νὰ περιοριστεῖ, εἶναι ἀνάγκη γιὰ τὶς χῶρες τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης νὰ διατηρήσουν γιὰ πολλὰ χρόνια μετὰ τὸν πόλεμο τὴ κυβερνητικὴ ρύθμιση τῆς παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, τῶν τιμῶν κλπ.

Ὁ βαθμὸς ἀνάπτυξης αὐτῆς τῆς κρίσης πληθωρισμοῦ καὶ ὑπό-παραγωγῆς στὴν Εὐρώπη, ἡ διάρκειά της, καὶ τὸ κατὰ πόσο θὰ καταλήξει σὲ ἀνοιχτὸ πληθωρισμό, θὰ ἐξαρτηθεῖ σὲ σημαντικὸ μέρος ἀπὸ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ἔκταση τῆς ἐνίσχυσης ποὺ οἱ ἄθικτες ἢ οἰκονομικὰ ἰσχυρότερες χῶρες—Ε.Π.Α., Καναδᾶς καὶ ἴσως Μ. Βρετανία—εἶναι ἕτοιμες νὰ δώσουν γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς Εὐρώπης παραχωρόντας πιστώσεις γιὰ τὴν ἀγορὰ μέσων παραγωγῆς. Ἡ Γαλλία ἔλαβε κιόλας πιστώσεις ἀπὸ τὶς Ε.Π.Α. γιὰ τὴν ἀγορὰ ἀτμομηχανῶν καὶ τροχαίου ὑλικοῦ, πρώτων ὑλῶν καὶ τροφίμων. Οἱ χῶρες τῆς 'Ανατολικῆς Εὐρώπης θὰ λάβουν βοήθεια κατὰ πρῶτο λόγο ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση.

Ἡ ἀποφασισθεῖσα 'Οργάνωση Διεθνοῦς Θησαυροφυλακείου καὶ Διεθνοῦς Τράπεζας ἀνοικοδόμησης θὰ βοηθήσουν στὴ πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν σκοπῶν...

Οἱ τεράστιες δυνατότητες τῶν Ε.Π.Α. ὄχι μόνον τὶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐξάγουν σημαντικὰ κεφάλαια πρὸς τὴν Εὐρώπη, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ κινδύνου ὑπερπαραγωγῆς καὶ τὴν ἀπειλὴ μαζικῆς ἀνεργίας, τέτοια ἐξαγωγὴ γίνεται στὸν ἀνώτατο βαθμὸ ἐπιθυμητή.

Βέβαια ἡ ἐξαγωγὴ κεφαλαίων σὲ σημαντικὰ ποσὰ γενάει τὸ πρόβλημα τῆς μεταφορᾶς, δηλ. τὸ ζήτημα τῆς κατὰ κάποιο τρόπο πληρωμῆς τοῦ κέρδους ἢ τῶν τόκων τοῦ ἐξαγομένου ἀπὸ τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες κεφαλαίου. Αὐτὸ τὸ ζήτημα ποοκάλεσε ἀρκετὲς συζητήσεις μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ 'Εθνικὴ Κρατικὴ Τράπεζα στὰ μηνιαῖα δελτία της τοῦ 1920—21 ἐπανειλημμένα ἐπιτίθετο βίαια ἐνάντια στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κυβερνήσεις ἀπ' τὶς ὁποῖες ζητοῦσε νὰ πληρωσουν στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τὰ πολεμικὰ τους χρέη

Ὁ πόλεμος εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ περιορίσει τὴν δυνατότητα πληρωμῆς σὲ πρῶτες ὕλες. Μετὰ τὸν πόλεμο, οἱ εἰσαγωγὲς πολλῶν σημαντικῶν κατηγοριῶν πρώτων ὑλῶν θὰ πέσουν σὲ μικρότερο ἢ μεγολείτερο βαθμό. "Οσο γιὰ τὴν 'Αμερική, αὐτὸ ἀφορᾶ ἰδιαίτερα τὸ λάστιχο, τὰ φυτικὰ λάδια καὶ τὸ μετάξι. "Ολ' αὐτὰ μαζὶ ἀνέρχονται στὸ ἕνα ἕκτο περίπου τῶν 'Αμερικανικῶν εἰσαγωγῶν καὶ στὴν μεταπολεμικὴ περίοδο θὰ περιοριστοῦν σὲ ἀνήμαντες ποσότητες ὕστερα ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη τοῦ συνθετικοῦ λάστιχου, τῆς παραγωγῆς σόγιας καὶ τῆς βελτίωσης τῆς ποιότητας τοῦ τεχνητοῦ μεταξιοῦ (νάϊλον). "Ετσι, μετὰ τὸν πόλεμο, θὰ γίνει ἀπαραίτητο γιὰ τὶς Ε.Π.Α. νὰ εἰσάγουν νέα εἴδη. Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ἡ παλιὰ δασμολογικὴ πολιτικὴ τῶν Ε.Π.Α. δὲν ἀνταποκρίνεται στὴ νέα θέση τῶν Ε.Π.Α. στὴν παγκόσμια ἀγορά. Αὐτὸ ἦταν ἕνα σημεῖο ποὺ, ἤδη κατὰ τὸν πόλεμο, εἶχε προκαλέσει τὴν προσοχὴ τοῦ Ροῦσβελτ.

Σὰν συμπέρασμα, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι μετὰ τὴ λήξη τοῦ πολέμου, οἱ χῶρες ποὺ ἡ παραγωγική τους μηχανὴ ἔμεινε ἄθικτη ἢ βελτιώθηκε, θὰ περάσουν ἀπὸ μιὰ φάση ἀνόδου τοῦ παραγωγικοῦ κύκλου στὴ διάρκεια δυὸ μὲ τεσσάρων ἐτῶν. Αὐτὴ ἡ φάση θὰ λήξει μὲ κρίση ὑπερπαραγωγῆς, ποὺ πιθανώτατα θὰ εἶναι μεγαλύτερης διαρκείας ἀπὸ τὴν κρίση τοῦ 1920—21. Αὐτὴ ἡ κρίση ὑπερπαραγωγῆς μὲ τὴ σειρά της θὰ χειροτερεύσει τὴν κατάσταση τῶν χωρῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ποὺ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα θὰ ἔχουν αὐξήσει τὴν παραγωγή τους σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἐξαιρετικὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο στὸ τέλος τοῦ πολέμου, θὰ ἀγωνίζονται ἀκόμα γιὰ νὰ ξεπεράσουν τὴν κρίση ὑπό-παραγωγῆς καὶ τὸν κίνδυνο τοῦ πληθωρισμοῦ.

"Αρα ξεπεραστεῖ αὐτὴ ἡ μεταπολεμικὴ κρίση καὶ πραγματοποιηθεῖ ἡ σταθεροποίηση τοὐλάχιστο μερικῶν Εὐρωπαϊκῶν νομισμάτων, θἀρχίσει ἕνας νέος πλήρης οἰκονομικὸς κύκλος. 'Αλλὰ αὐτὸς ὁ κύκλος δὲν θὰ εἶναι σὰν τὸν κύκλο τοῦ 1921—29 μὲ τὴν σχετικὰ δυνατὴ φάση ἀνόδου (ἰδιαίτερα στὶς Ε.Π.Α. καὶ στὴ Γερμανία) ἀλλὰ θὰ μοιάζει μᾶλλον στὸν κύκλο τοῦ 1929—1937 μὲ τὴν «κατάσταση ἰδιαίτερης μορφῆς» καὶ δὲν θὰ φτάσει τὴν πλέρια φάση τῆς εὐημερίας. Οἱ παράγοντες ποὺ τότε ἐμπόδισαν τὴν ὁλοκλήρωση τῆς φάσης ἀνόδου—ἡ ὀξεία ἀντίθεση μεταξὺ τῆς ἀπεριόριστης τάσης τοῦ κεφαλαίου γιὰ ἐπέκταση καὶ τῶν περιορισμένων ὁρίων τῆς ἀγοραστικῆς δύναμης τῆς κοινωνίας, καί, σὰν ἐπακόλουθο, ἡ χρονία ὑπό-ἀπασχόληση τῆς παραγωγικῆς μηχανῆς, μαζὶ μὲ τὴ χρόνια ἀνεργία—θὰ ἐπιδράσουν μὲ ἀκόμη μεγαλείτερη δύναμη πάνω στὸν πρῶτο «κανονικὸ» μεταπολεμικὸ κύκλο.

Βέβαια, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ποὺ ἡ οἰκονομία της ἀποκλείει τὴν δυνατότητα κρίσης ὑπερπαραγωγῆς, θὰ εἶναι παράγοντας σταθεροποίησης γιὰ τὴν οἰκονομία τῶν χωρῶν τῆς 'Ανατολικῆς Εὐρώπης.

Ἡ κυκλικὴ κρίση ὑπερπαραγωγῆς στὶς Ε.Π.Α. καὶ στὴν Μ. Βρετανία θὰ βρεῖ τὴν ἀπήχησή της στὶς οἰκονομίες ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου, ἐνῷ ἡ ἔλλειψη κρίσης στὴ ΕΣΣΔ θὰ ἔχει εὐνοϊκὴ ἐπίδραση πάνω στὶς χῶρες ποὺ συνδέονται οἰκονομικὰ μὲ τὴν ΕΣΣΔ.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

(Τὰ παρακάτω εἶναι σημεῖα ἀπὸ συζήτηση ποὺ γίνηκε στὸ 'Ινστιτοῦτο Παγκόσμιας Οἰκονομίας καὶ Παγκόσμιας πολιτικῆς τῆς 'Ακαδημίας τῶν 'Επιστημῶν στὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη 1945, ποὺ περίληψή τους δημοσιεύτηκε στὴ δεύτερη καὶ τρίτη ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ τοῦ 'Ινστιτούτου).

Ὁ πρῶτος ὁμιλητὴς στὴ συζήτηση, ποὺ ἡ "Εκθεση τὴν χαρακτηρίζει σὰν «ζωηρή», ἦταν ὁ 'Ακαδημαϊκὸς Ι. Τράχτεμπερυκ.

«Μοῦ φαίνεται, εἶπε ὁ Τράχτεμπερυκ, ὅτι ὁ Βάργκα, στὴν ἀνάλυσή του τῶν μεταπολεμικῶν δυνατοτήτων, περιορίστηκε σὲ μονόπλευρη θέση τοῦ ζητήματος. Στὴν ἀνάλυσή του, ὁ Βάργκα ξεκίνησε ἀπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι ὁ καπιταλιστικὸς κόσμος θὰ ξεπηδήσει ἀπὸ τὸν πόλεμο σχεδὸν ὁ ἴδιος ὅπως ἦταν πρὶν τὸν πόλεμο, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν προκάλεσε ἐξαιρετικὲς μετοβολὲς στὴν παγκόσμια οἰκονομία». 'Αφοῦ ἀναφέρθηκε «στὶς μεταβολὲς ἐκεῖνες ποὺ προκλήθηκαν στὴν παγκόσμια οἰκονομία ἀπ' τὸν παρόντα πόλεμο» κι στὸ γεγονὸς ὅτι «μετὰ τὸν πόλεμο ἡ Γερμανία θὰ πάψει νὰ εἶναι ἰσχυρὴ οἰκονομικὴ δύναμη» ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ζήτημα τῆς διεθνοῦς συνεργασίας. («"Οποια καὶ νὰ εἶναι ἡ μορφὴ κι ἡ ἔκταση αὐτῆς τῆς συνεργασίας, ἀναμφίβολα θὰ ἐκδηλωθεῖ σ ἡν μεταπολεμικὴ ἐξέλιξη») καὶ τὴ «τεράστια» σημασία τῆς ΕΣΣΔ στὴν παγκόσμια οἰκονομία καὶ στὴν παγκόσμια πολιτική.

«Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο» συμπέρανε ὁ Τράχτεμπερυκ, «δὲν ἀπορρίπτω κατ' ἀρχὴν τὴν διατύπωση τοῦ ζητήματος ποὺ ὁ Βάργκα μᾶς παρουσίασε. 'Αλλὰ θεωρῶ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν συμπληρώσει. Αὐτὸ θὰ μᾶς εἶχε ὁδηγήσει σὲ ἀκριβέστερη κατανόηση τῶν μεταπολεμικῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων».

Οἱ ἑπόμενοι ὁμιλητὲς στὴ συζήτηση φαίνεται ὅτι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς διαφορᾶς ποὺ θὰ προκαλοῦσαν οἱ πολεμικὲς ἀλλαγές Καὶ πολλοὶ ὁμιλητὲς συγκέντρωσαν τὴν προσοχή τους στὸ Βαθμὸ Κρατικοῦ καπιταλισμοῦ ποὺ θὰ παρουσιαστεῖ καὶ σ ἰς συνέπειές του, ἰδιαίτερα στὶς Ε.Π.Α. καὶ στὴ Μ. Βρετανία.

"Ενας ὁμιλητής, ὁ Κάπλαν, τόνισε ὅτι, ἐνῶ κάποια ὑποχώρηση ἀπὸ τὴν «Κρατικὴ ἐπέμβαση στὴν οἰκονομία» εἶχε σημειωθεῖ τελευταία, αὐτὴ ἡ ὑποχώρηση «θὰ λάβει χώρα μόνο μέχρι τὴν πρώτη κρίση». «Μόλις ἐκραγεῖ οἰκονομικὴ κρίση, ὁποιαδήποτε Κυβέρνηση στὶς Ε.Π.Α θὰ ὑποχρεωθεῖ νὰ λάβει ἐξαιρετικὰ μέτρα γιὰ νὰ περιορίσει τὴν ἀνεργία κι ἔτσι νὰ δαμάσει τὴν κρίση. Ἡ ἔκταση τῆς κρατικῆς δαπάνης στὴ πάλη ἐνάντια στὴν κρίση θὰ ὑπερβεῖ συχνὰ τὶς ἀνάλογες δαπάνες στὸ παρελθόν»... "Ενας ἄλλος ὁμιλητὴς (Γκορφίνκελ) τόνισε τὴ μεγάλη διαφορὰ στὰ ἀποτελέσματα τῆς κρατικῆς ἐπέμβασης στὸν πόλεμο καὶ στὴν εἰρήνη· στὴ τελευταία «τὸ Κράτος δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀπεριόριστος ἀγοραστὴς ὅλων τῶν πλεοναζόντων ἀγαθῶν, ἀφοῦ τὰ ἀποθέματα στὰ χέρια τοῦ Κράτους δὲν παύουν νὰ ἐπηρεάζουν τὴν ἀγορά, δηλ. τὸ ἐπίπεδο τῶν τιμῶν...».

Ὁ Βάργκα, στὴν ἀπάντησή του, δὲν ἀναφέρθηκε εἰδικὰ στὸν «Κρατικὸ καπιταλισμό» ἢ στὴν Κρατικὴ ἐπέμβαση στὸ ἐσωτερικὸ κάθε χώρας. Καὶ συμπέρανε λέγοντας: «Στὶς ρημαγμένες χῶρες τὶς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ὁ κίνδυνος πληθωρισμοῦ, κατὰ τὴν γνώμη μου, εἶναι τόσο σοβαρὸς ὥστε νὰ γεννάει ἀμφιβολία ἂν ἀρκετὰ ἀποτελεσματικὰ μέτρα μποροῦν νὰ ληφθοῦν ἀπὸ τὰ 'Ενωμένα "Εθνη γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀνταλλαγῶν καὶ τὴν τόνωση τῆς ἐξαγωγῆς κεφαλαίου, ἂν καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αὐτὰ τὰ μέτρα θὰ βοηθήσουν πολὺ σημαντικὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν σὲ εἴδη καὶ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας».

Μετάφραση ἀπ' τὸ περιοδικὸ «Παγκόσμια Οἰκονομία καὶ παγκόσμια πολιτική», Μόσχα.—Μάης 1945, ποὺ δημοσιεύθηκε καὶ στὸ 'Αγγλικὸ περιοδικὸ «Labour Monthly» στὸ τεῦχος τοῦ Δεκέμβρη 1945.

ΑΡΙΣΤ. Ι. ΚΡΙΑΡΗ, Γεωπόνου

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΔΥΝΑΤΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Στὸ προηγούμενο τεῦχος ἐκθέσαμε τὶς κυριώτερες αἰτίες ποὺ ἐμποδίζουν τὴν ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας στὴν Ἑλλάδα. Ἐξετάζοντας δὲ τὶς σύγχρονες δυνατότητες ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειας ἀναφέραμε πῶς αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνη α') ἀπὸ τὶς μὴ καλλιεργούμενες ἐκτάσεις β') ἀπὸ τὶς λοιπὲς παραγωγικὲς ἐκτάσεις καὶ γ') ἀπὸ τὴν ἀποξήρανση λιμνῶν. Προχωρώντας στὴν ἀνάπτυξη τῆς πρώτης περίπτωσης, περιγράψαμε τὴν ἐξέλιξη τῶν ἀγραναπαύσεων στὶς χῶρες τῆς ἐντατικῆς γεωργίας καὶ στὶς Βαλκανικὲς καὶ παραμεσόγειες.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐπίσης ἡ ἐξέλιξη τῶν ἀγραναπαύσεων κατὰ τὴ θεωρούμενη σχέση τους πρὸς τὶς καλλιεργούμενες ἐκτάσεις, στὰ διάφορα Γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδας. Αὐτὴν δίδει ὁ Πίνακας XII.

Ἀπὸ τὸν Πίνακα XII προκύπτει ὅτι:

α') Κατὰ τὸ θεωρούμενο χρονικὸ διάστημα 1911—1939 παρουσιάζεται μικρὴ ἐλάττωση τῆς σχέσης τῶν ἀγραναπαύσεων πρὸς τὶς καλλιεργούμενες ἐκτάσεις στὴν Ἑλλάδα (25,4—24,8=—0,6 %). Στὴν ἴδια περίοδο παρουσιάζεται μικρὴ αὔξηση τῆς σχέσης αὐτῆς στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα (+2,4 %), ἐπειδὴ ὅμως στὴ Νέα Ἑλλάδα παρουσιάζεται μεγαλύτερη ἐλάττωση (—4 %) προκύπτει τὸ ἀναφερθὲν ἀποτέλεσμα.

Μεταξὺ 1929 καὶ 1939 ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη (33,4—24,8=—8,6 %).

Ἡ παρατηρούμενη αὔξηση τῆς σχέσης στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα (ἐκτὸς τῆς Θεσσαλίας) καὶ στὰ νησιὰ τοῦ Ἀρχιπελάγους, παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητη ἔνταση τῆς καλλιέργειας (ἐπέκταση ἀπόλυτη τῶν δενδρωδῶν καλλιεργειῶν, κηπευτικῶν, κτηνοτροφικῶν φυτῶν κλπ.) πρέπει ν' ἀποδοθῆ στ' ἀναφερθέντα προηγουμένως αἴτια καὶ ἰδίως στὴν ἀσκηθεῖσα Κρατικὴ πολιτικὴ τῆς σιτάρκειας.

ΠΙΝΑΚΑΣ XII.

Ἡ ἐξέλιξη τῶν ἀγραναπαύσεων στὴν Ἑλλάδα (26)

Γεωγραφικὰ διαμερίσματα	1911		1929		1939		Διαφορὰ ± 1911—1939	
	Στρέμματα	Σχέση %	Στρέμματα	Σχέση %	Στρέμματα	Σχέση %	Στρέμματα	Σχέση %
Θεσσαλία	714.215	36,6	1.000.814	44,7	904.859	27,9	+ 190.604	— 8,7
Στερεὰ Ἑλλάς—Εὔβοια	825 188	28,7	1.195.081	40,2	1.324.032	30,1	+ 498.844	+ 0,4
Πελοπόννησος	846.267	22,6	1.164.311	38,8	1.388.776	26,9	+ 542.509	+ 4,3
Κυκλάδες	36 392	14,8	125.653	46,7	123.627	35,1	+ 87.235	+20,3
Ἰόνιοι νῆσοι	30.867	4,0	56.310	12,7	67.953	12,6	+ 37.086	+ 8,6
	2.452.969	25,4	3.542.169	40,4	3.809.247	27,8	+1.356.278	+2,4
Μακεδονία			1.058.115	24,8	1.522.221	22,6	+ 464.106	— 2,2
Ἤπειρος			193.440	25,1	158.797	13,4	— 34.643	—11,7
Κρήτη			500.478	47,3	571.976	30,5	+ 71.498	—16,8
Νῆσοι Ἀρχιπελάγους			93.662	12,9	172.005	19,9	+ 78.343	+ 7,0
Δυτικὴ Θράκη			185.086	16,8	253.427	14,3	+ 48.341	— 2,5
			2.030.781	25,6	2.678.426	21,6	+ 627.645	— 4,0
			5.572.950	33,4	6.487.673	24,8	+1.983.923	—8,6

Τὸ μέγιστο τῆς ἐλάττωσης τῆς θεωρούμενης σχέσης στὴν Ἑλλάδα παρουσιάζει ἡ Κρήτη (—16,8 %) συνδυαζόμενο αὐτὸ μὲ τὴν ἀναφερθεῖσα μεγαλύτερη ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας (Ἀνταῖος, Πίνακας I, σελ. 204) ἐπιβεβαιώνει τὴ συντελεσθεῖσα πραγματικὰ ἐκεῖ ἐντονώτερη γεωργικὴ πρόοδο.

Γιὰ τὰ ἀνωτέρω χαμηλὰ ποσοστὰ τῆς θεωρούμενης σχέσης παρατηροῦμε ὅτι στὴ Δυτικὴ Θράκη τὸ πεδινὸ τοῦ ἐδάφους, τὸ σημαντικὸ ἐτήσιο ὕψος βροχῆς μὲ κανονικότερη κατανομή της, καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς Κτηνοτροφίας, ἐξηγοῦν ἀρκετὰ τὸ μικρὸ ποσοστό, γιὰ τὴν Ἑπτάνησο δὲ καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἡ συγκριτικὰ μὲ τ' ἄλλα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδας ἐντατικώτερη γεωργικὴ ἐκμετάλλευση. Εἰδικώτερα γιὰ τὴν αὔξηση τῆς σχέσης στὴν Ἑπτάνησο (ἀπὸ 4 σὲ 12,6 %) καὶ στὰ νησιὰ τοῦ Ἀρχιπελάγους (ἀπὸ 12,9 σὲ 19,9 %), ἂν δὲν ὀφείλεται σὲ στατιστικὲς ἐλλείψεις, μαρτυρᾶ μείωση τῆς ἔνταση τῆς καλλιέργειας ὡς πρὸς τὴ χρησιμοποίηση τῆς ἔκτασης τῆς γῆς, καὶ ὀφείλεται στὰ ἐκτεθέντα αἴτια.

Ἀναφορικὰ μὲ τὸ χαμηλὸ ποσοστὸ τῆς Ἠπείρου παρατηροῦμε πῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πιθανότητα νὰ εἶναι κατώτερο τῆς πραγματικότητας, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ ὀφείλεται στὴ γενικὴ καθυστέρηση τῆς γεωργικῆς εἰδικὰ ἐκμετόλλευσης στὴν περιοχὴ αὐτή, ποὺ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ μὴ καλλιεργοῦνται παρὰ σχεδὸν μόνο οἱ ψαχνερὲς πεδινὲς ἐκτάσεις (κι' αὐτὲς ὄχι ὅλες), στὶς ὁποῖες γίνεται σχετικὰ ἐντατικὴ καλλιέργεια μὲ μικρὸ ποσοστὸ ἀγραναπαύσεων (ἀμειψισπορὰ ἰδίως μὲ ἀραβόσιτο κ.ἄ. σκαλιστικά).

(26) Βάσει στοιχείων τῶν Γεωργικῶν ἀπογραφῶν 1911, 1929 καὶ 1939. Ἀναφορικὰ μὲ τὴ σχέση τῶν ἀγραναπαύσεων πρὸς τὶς καλλιεργούμενες ἐκτάσεις ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν Πίνακα XII ἡ παρατήρηση τῆς ὑποσημείωσης (25) τοῦ Πίνακα XI.

Γιὰ τὴ σύγχρονη ἐξέλιξη τῆς Γεωργίας στὴ χώρα μας οἱ ἀγραναπαύσεις ἐνδείκνυται καὶ μποροῦν ν' ἀντικατασταθοῦν προοδευτικὰ μέχρι τοῦ συνόλου των μὲ ἐτήσιες καὶ μὲ δενδρώδεις καλλιέργειες. Συστηματικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἐκτάσεών τους μὲ τὴν ἐνδεδειγμένη καλλιέργεια ἔχει ἀποδειχθεῖ πῶς ὄχι μόνο δὲν ἐλαττώνει τὶς διαθέσιμες γιὰ τὴν Κτηνοτροφία τροφὲς ἀλλὰ καὶ τὶς αὐξάνει, βελτιώνοντας ἀποφασιστικὰ τὴ σωματικὴ κατάσταση καὶ τὶς ἀποδόσεις τῶν ζώων· ἔτσι κατορθώνεται ἡ βαθμιαία βελτίωση τῶν ἐκτρεφομένων φυλῶν, κυρίως κατόπιν ἐπιλογῆς τοῦ χρησιμοποιούμενου σήμερα πληθυσμοῦ καὶ διασταυρώσεων μὲ ἀποδοτικώτερες κατάλληλες ξένες φυλές.

Πλεῖστοι ἔγκριτοι Γεωπόνοι ἀποδέχονται τὴ δυνατότητα πλήρους ἀντικατάστασης τῶν ἀγραναπαύσεων, ἐφόσον μὲν εἰδικὲς συνθῆκες προκρίνουν τὶς ἐτήσιες καλλιέργειες, μὲ πρόσφορο σύστημα συνεχοῦς καλλιέργειας, ἐφόσον δὲ εἶναι δυνατὸ τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ μὲ δενδρώδεις καλλιέργειες.

Ὁ Σ Χασιώτης (Τὰ καλλιεργητικὰ συστήματα ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1936) παρὰ τὶς ἐπιφυλάξεις του γιὰ τὶς ξηρικὲς περιοχὲς τονίζει πόσο ἔχουν ἀλλάξει οἱ ἀντιλήψεις περὶ τῆς γονιμότητας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐνδεδειγμένης καλλιέργειας ἔπειτα ἀπὸ τὶς τελευταῖες προόδους τῆς Γεωπονίας: «Καὶ παρ' ἡμῖν ἄριστον παράδειγμα παρέχει, πλὴν τῆς καλλιεργείας τοῦ καπνοῦ εἰς ἐδάφη κυρίως μετριωτάτης ἢ καὶ ἀνεπαρκοῦς φυσικῆς γονιμότητος διὰ σιτηρὰ καὶ δι' ἄλλα βιομηχανικὰ φυτά, ἡ καλλιέργεια γεωμήλων καὶ ἄλλων λαχανικῶν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπαιτητικῶν, εἰς γαίας τῆς Ἀττικῆς, ἐκ φύσεως πτωχὰς καὶ ξηράς, διὰ τῆς ἀφθόνου λιπάνσεως καὶ ἀρδεύσεως αὐτῶν. Ἄλλα παραδείγματα παρέχει παρ' ἡμῖν ἡ ἐγκατάστασις μεγάλης ἀποδόσεως ὀπωροφόρων δένδρων καὶ μάλιστα ἐσπεριδοειδῶν, σταφίδων κ.λ.π. εἰς γαίας αἱ ὁποῖαι ἂν ἀφήνοντο εἰς τὴν φυσικήν των κατάστασιν, ἄνευ ἀρδεύσεων καὶ ἐδαφικῶν βελτιώσεων, δὲν θὰ ἠδύναντο πολλαχοῦ νὰ παράγουν οὔτε τὴ πτωχὴν βοσκὴν τοῦ πρωτογόνου καλλιεργητικοῦ συστήματος» (ἔ. α. σ. 15-16). Ἀναφέρει δὲ μιὰ ἐφαρμοσθεῖσα ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐπιτυχῶς ἐπὶ 10 καὶ πλέον ἔτη διετῆ ἀμειψισπορὰ στὸν Γεωργικὸ Σταθμὸ Τύρινθος κτηνοτροφικῶν ψυχανθῶν (γιὰ χλωρὰ νομή, σανὸ καὶ καρπὸ) μὲ σιτηρά, καὶ συνιστᾶ τελικὰ τὴν ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν ψυχανθῶν ἐπὶ τῶν καταλληλοτέρων ἀγραναπαυομένων ἐδαφῶν, μετὰ προσεκτικὸ καθορισμὸ τῶν περισσότερο εὐδοκιμούντων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν.

Ὁ Φ. Τζουλιάδης στὴ μελέτη του: Ἡ νέα γεωργοοικονομικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου (Γεωργικὰ Χρονικά, Θεσσαλονίκη 1934, σελ. 104 ἐφ.), ποὺ ἀποτελεῖ ὁλοκλήρωση παλαιότερης ἐργασίας του (Συμφέρει ἡ κατάργησις τῆς ἀγραναπαύσεως; εἰς Νέα Γεωπονικά, Ἀθῆναι 1925, τεύχη 5-6 καὶ 7-8), ἀποφαίνεται κατηγορηματικὰ ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς ἀγραναπαύσεως: «Ἡ σπατάλη τῆς γῆς ἡ ὁποία γίνεται μὲ τὸ ἀγραναπαυτικὸν σύστημα, παρ' ὅλα τὰ πλεονεκτήματα ποὺ παρουσιάζει—τελεία προετοιμασία τοῦ ἐδάφους, καταστροφὴ ζιζανίων, σχετικὸς ἐμπλουτισμὸς—δύναται νὰ δικαιολογῆται μόνον εἰς χώρας, μὲ ἀραιὸν πληθυσμόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως τοιαύτη πολυτέλεια δὲν ἐπιτρέπεται πλέον.

Τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς καλλιεργείας ποὺ θ' ἀντικαταστήση τὸ διετὲς ἀγραναπαυτικὸν σύστημα πρέπει κατὰ τὴν γνώμην μας νὰ περιλάβη τὰς ἑξῆς δύο ἀμειψισποράς: εἴτε μίαν τετραετῆ, εἴτε μίαν διετῆ ἀμειψισποράν». Ἀναφέρει δὲ ὡς πρόσφορο τετραετῆ ἀμειψισπορὰ «ἀνταποκρινομένην εἰς ὅλους τοὺς ὅρους τοὺς διέποντας τὰς ἀμειψισπορὰς: βιολογικούς, οἰκονομικοὺς καὶ κλιματικοὺς» τὴν ἀκόλουθη: σκαλιστικὸ - σιτηρὸ—ψυχανθὲς - σιτηρό. Χρησιμοποιούμενα δὲ φυτά, σκαλιστικά: ἀραβόσιτο, βάμβακα, καπνό, πεπονοειδῆ· σιτηρά: φθινοπωρινὰ σιτηρὰ καὶ ἰδίως τὸν σῖτο· ψυχανθῆ δέ: ψυχανθῆ γιὰ σανὸ εἴτε γιὰ καρπό.

«Τὴν τετραετῆ αὐτὴν ἀμειψισπορὰν ἣν τὸ πρῶτον τὸ 1918 ἐφηρμόσαμεν εἰς τὸ ἀγρόκτημα τῆς Ἀβερωφείου Γεωργικῆς Σχολῆς Λαρίσης καὶ ἔκτοτε ἐξακολουθοῦμεν ἐφαρμόζοντες, μὲ λαμπρὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα, ἀνενδοιάστως συνιστῶμεν εἰς τὰς παρεμφερεῖς πρὸς τὴν Λάρισαν περιφερείας (Ἀνατολικὴ Θεσσαλία, Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κλπ.)».

Γιὰ διετῆ δὲ ἀμειψισπορὰ συνιστᾶ: σιτηρὰ φθινοπωρινά-ψυχανθῆ, γιὰ σανὸ εἴτε γιὰ καρπό. «Ἡ ἀμειψισπορὰ αὐτὴ προτιμᾶται εἰς μέρη ὅπου λόγω τῆς σχετικῶς ξηρᾶς ἀνοίξεως καὶ τῆς μεγαλυτέρας ξηρασίας τοῦ θέρους ἡ καλλιέργεια τῶν σκαλιστικῶν φυτῶν εἶναι περισσότερον ἀβεβαία καὶ παρουσιάζει μεγαλυτέρας πιθανότητας ἀποτυχίας.

Ὡς συμπέρασμα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ἀγραναπαυτικὸν σύστημα ἐπιβάλλεται νὰ καταργηθῆ καὶ ν' ἀντικατασταθῆ μὲ σύστημα συνεχοῦς καλλιεργείας μὲ ἐναλλασσόμενον φυτόν, εἰς τρόπον ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀρθῆ τὸ μειονέκτημα τῆς μονοκαλλιεργείας ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν καλλιέργειαν προαγωγὴ τῆς Κτηνοτροφίας».

Ὁ Ι. Σ. Παπαδάκης στὴν Εἰδικὴ Γεωργία του (Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ Γεωργία, Θεσ/νίκη 1929, σελ. 88—93) γράφει: «Οὐδεμία συνεπῶς ἀμφιβολία ὅτι ἐν Ἑλλάδι δέον νὰ τείνωμεν εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον κατὰ μονάδα ἐπιφανείας, ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτο θὰ ἦτο ἀσυμβίβαστος ἡ διατήρησις τῆς ἀγραναπαύσεως, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι αὕτη θὰ καταργηθῆ. Διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως μέρους μὲν (τοῦ μικροτέρου, τῶν καλλιτέρων γαιῶν καὶ τῶν καπνοτόπων) τῆς ἀγραναπαύσεως ὑπὸ σκαλιστικῶν, ὡς ἐγένετο ἤδη κατὰ μέγα μέρος, μέρους δὲ (τοῦ μεγαλυτέρου, τῶν ξηροτέρων γαιῶν) ὑπὸ τῶν ψυχανθῶν, θὰ καταργηθῆ ἡ ἀγρανάπαυσις χωρὶς νὰ μειωθῆ ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους.

Ἀπαραίτητον ὅμως προηγούμενον διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ψυχανθῶν εἰς τὴν Βορειοανατολικήν, Δυτικὴν ψυχρὰν Ἑλλάδα καὶ Βορειοδυτικὴν Μακεδονίαν εἶναι ἡ εὕρεσις ψυχανθῶν ἀνθεκτικῶν εἰς τὸ ψῦχος, καταλλήλου ὀψιμότητος ὥστε νὰ μὴ ὑποφέρουν ἐκ τοῦ ψύχους, ἀντοχῆς εἰς τὴν ξηρασίαν, καλῆς ἀποδόσεως. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργείας τῶν ψυχανθῶν δέον ν' ἀναπτυχθῆ βελτιωμένη κτηνοτροφία δυναμένη νὰ χρησιμοποιήση ἐπωφελῶς τὰ προϊόντα αὐτῶν».

Ὁ Δ. Πάνου στὴ μελέτη του: Αἱ γεωργοοικονομικαὶ δυνατότητες τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν καὶ ψυχανθῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα (Ἀθῆναι 1941, ἀνέκδοτη), γράφει: «Εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἰς τοὺς πειραματικοὺς ἀγροὺς τοῦ Ὑποσταθμοῦ καλλιτερεύσεως φυτῶν Λαρίσης διεπιστώθη ὅτι ἡ ἀμειψισπορὰ ψυχανθὲς-σῖτος ὄχι μόνον ἐχρησιμοποίησε παραγωγικῶς τὸ ἔδαφος ὅπερ θὰ ἦτο νεκρὸν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀλλ' ἐπέδρασεν εὐμενῶς καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἑπομένης καλλιεργείας κατὰ τρόπον σοβαρὸν ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους διὰ ψυχανθῶν καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον τοῦτον, τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἀποδόσεως τοῦ σίτου ἢ τῶν ἄλλων ἑπομένων καλλιεργειῶν. Τὰ προκύπτοντα ἐκ τῶν δεδομένων τούτων συμπεράσματα εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐνδεικνυομένης κατευθύνσεως καὶ κυρίως τῆς ἀνάγκης καταργήσεως τῆς ἀγραναπαύσεως». Ἀλλαχοῦ δὲ ἀναφέρει ὅτι: «Ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἀγραναπαύσεως δι' ἐτησίων ἢ πολυετῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν παρεμποδίζει καὶ τὴν διάβρωσιν τῶν ἐπικλινῶν ἐδαφῶν, ὡς διεπιστώθη εἰς τὴν Καλλιφορνίαν κατ' ἔκθεσιν τοῦ Δ)τοῦ τοῦ Γεωργικοῦ πειραματικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλλιφορνίας».

Ὁ Ἰ. Τσουμῆς (Τὰ γεωργικὰ συστήματα ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1936, σελ. 154 ἐφ.) ἀναφέρει ὅτι στὶς ἡμιαυχμηρὲς καὶ ἡμίθερμες περιοχὲς ἐφαρμόζεται ἀποδοτικὰ—σὲ περιορισμένη σήμερα κλίμακα—ἡ ἀμειψισπορά: σκαλιστικὰ ἢ ψυχανθῆ-σιτηρά, μὲ συνηθέστερο ψυχανθὲς στὰ ἀσβεστολιθικὰ ἐδάφη, τῶν κουκιῶν καὶ μάλιστα τῆς ποικιλίας «μεσοκούκια»,

στὰ ὑγρότερα σημεῖα τῶν ὀροπεδίων τῆς φακῆς, στὶς κρυσταλλοσχιστώδεις δὲ περιοχὲς τῆς Μάνης καὶ στὶς ὅμοιες, καθὼς καὶ στὶς φλυσχώδεις τῆς Κρήτης, καὶ τῶν λευκῶν λουπίνων μὲ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας τους καὶ στὶς ἀπασβεστωθεῖσες ἀργιλλώδεις γαῖες τῶν ἀσβεστολιθικῶν περιοχῶν.

Ἐπίσης ἀναφέρει ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴ στὴν ἴδια ζωνη τριετοῦς καὶ τετραετοῦς ἀμειψισπορᾶς (χωρὶς ἀγρανάπαυση).

Τέλος ὁ Χρ. Βασματζίδης (Κτηνοτροφικὰ προβλήματα, εἰς Ἀγροτικὴ Οἰκονομία, Ἀθῆναι 1935, τεῦχος Δ), γράφει: «Εἰς τοὺς ἀγροτικούς μας συνοικισμοὺς πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἶναι κατὰ τοιοῦτον τροπον διαρρυθμισμέναι αἱ ἐναπομείνασαι κατόπιν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς καλλιεργείας βοσκήσιμοι ἐκτάσεις, ὥστε λόγω τῆς κατὰ τοποθεσίας διακοπῆς των ὑπὸ καλλιεργουμένων ἐκτάσεων καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐντὸς τῆς βοσκῆς μικρῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις τούτων, διότι τὰ ποίμνια καὶ αἱ ἀγέλαι πρέπει νὰ ὑποδιαιρῶνται εἰς μικρὰ κοπάδια καὶ νὰ ἔχουν ἐπιμελημένην ἐπίβλεψιν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀγροζημιῶν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐπιβαρύνει πολὺ τὴν Κτηνοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν καθιστᾶ προβληματικήν».

Ὁ αὐτὸς δὲ σὲ ἄλλη μελέτη του (Κτηνοτροφικὰ ζητήματα, εἰς Γεωργικὰ Χρονικά, Θεσ)κη 1934, σελ. 166) γράφει: «Ἐπιβάλλεται λοιπὸν ὅπως γίνει ἔρευνα πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων ζωοτροφικῶν φυτῶν καὶ κυρίως ψυχανθῶν τὰ ὁποῖα νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν ἀμειψισπορὰν τοῦ σίτου καὶ καταλάβουν τὰς ἀγραναπαυομένας ἐκτάσεις, καταργουμένης οὕτω τῆς ἀγραναπαύσεως» (28)

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, οἱ πραγματοποιηθεῖσες μέχρι σήμερα πειραματικὲς καὶ ἀποδεικτικὲς καλλιέργειες—συμπληρούμενες πάντοτε μὲ τὰ νεώτερα τεχνικοοικονομικὰ δεδομένα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας—σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς ὑπάρχουσες σποραδικὲς καὶ περιορισμένες ἐφαρμογὲς προοδευτικῶν περιοχῶν τῆς χώρας, ἀποδεικνύουν πῶς οἱ ἀγραναπαύσεις μποροῦν νὰ καταργηθοῦν προοδευτικὰ στὸ σύνολό τους στὴν Ἑλλάδα.

Στὶς ὑγρότερες περιοχὲς οἱ ἀγραναπαύσεις μποροῦν ν' ἀντικατασταθοῦν στὴν ἀμειψισπορὰ ἀπὸ σκαλιστικὰ φυτὰ ἢ ψυχανθῆ (γιὰ καρπὸ ἢ γιὰ σανό), ἢ καὶ ἀπὸ ἀμφότερα στὶς πολυετεῖς ἀμειψισπορές.

Στὶς λιγότερο ὑγρὲς περιοχὲς μὲ ψυχανθῆ γιὰ καρπὸ ἢ γιὰ σανό.

Στὶς ξηρότερες περιοχὲς μὲ διαθέσιμο ἐαρινὸ ἀρδευτικὸ νερὸ (κι' ὑπάρχουν πολλὲς τέτοιες, μὲ νερὰ μέχρι τὸ Μάη) μὲ σιτηρὰ ἢ ψυχανθῆ γιὰ σανὸ (Ι. Τσουμῆ, ἔ.ά., σελ. 26).

Τέλος, στὶς αὐχμηρὲς θερμὲς περιοχὲς ἡ ἀντικατάστασή τους παρουσιάζεται δυσκολώτερη, μπορεῖ ὅμως κι' ἐκεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ κατάλληλης ἀμειψισπορᾶς, μὲ χρήση τῶν προσφορώτερων φυτῶν καὶ μὲ κατάλληλη λίπανση. Στὶς περιοχὲς αὐτὲς τὴν ἀγρανάπαυση μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ ἡ καλλιέργεια σιτηρῶν ἢ ψυχανθῶν γιὰ καρπό, ἢ ἐν ἀνάγκῃ μόνο γιὰ σανό, χωριστὰ ἢ ἀνάμεικτα σπειρομένων, ἀκόμη δὲ καὶ μόνο γιὰ χλωρὰ νομή. Σὲ ἐδάφη ἐξαιρετικὰ πτωχὰ σὲ χοῦμο ἐνδείκνυται ἡ κατ' ἀραιὰ διαστήματα ἐφαρμογὴ ἀντὶ ἀγρανάπαυσης χλωρᾶς λίπανσης μὲ κατάλληλα ψυχανθῆ (Ι. Τσουμῆ, ἔ.ά., σελ. 142 ἐφ.)(29).

(28) Βλέπε ἐπίσης σχετικά: Ν. Ἀναγνωστοπούλου· Μαθήματα Γενικῆς Γεωργίας, Θεσ)κη 1931, σελ. 198–199. Ν. Λούχνου: Ποὺ καὶ πότε πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἀγρανάπαυσις, εἰς Νέα Γεωπονικά, Ἀθῆναι 1935, τεῦχος 11–12. Γιὰ τὴν κατάργηση τῆς ἀγρανάπαυσης σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔνταση τῆς σιτοκαλλιέργειας βλέπε: Ἀρ. Θ. Μουράτογλου. Πῶς δύναται νὰ αὐξηθῆ καὶ βελτιωθῆ ἡ ἐν Ἑλλάδι σιτοπαραγωγή. Ἀθῆναι 1930, σελ. 30 ἐφ. καὶ 57 ἐφ.

(29) Ὁ Ὑποσταθμὸς καλλιτερεύσεως φυτῶν Λαρίσης (Δ. Πάνου, ἔ.ά.) «κατόπιν πολυετῶν πειραμάτων ἀνεῦρεν 15 εἴδη κατάλληλα ἐπὶ 375 δοκιμασθεισῶν ποικιλιῶν ψυχανθῶν καὶ ἀγροστώδων, γιὰ παραγωγὴ χόρτου 400–800 χιλ. κατὰ στρέμμα ὑπὸ ξηρικὰς συνθήκας, πρὸς σύστασιν τεχνητῶν λειμώνων. Ἐράθησαν ποικιλίαι βρωσίμων καὶ κτηνοτροφικῶν σπίσων ἀποδόσεως 50% πλέον τοῦ ἐντοπίου μάρτυρος, ποικιλίαι κυάμων 40% πλέον τοῦ μάρτυρος. Ἐπίσης φακῆς καὶ ρόβης σπειρόμεναι τὸν χειμῶνα, ἀνθεκτικαὶ δὲ εἰς τὸ ψῦχος τῶν Βορείων περιοχῶν τῆς χώρας καὶ ἀποκτῶσαι ἀρκετὸν ὕψος, ὥστε νὰ θερίζωνται ἀποφευγομένης τῆς ἐκριζώσεως, μὲ ἀπόδοσιν μεγαλυτέραν 70% τῆς ρόβης καὶ 240% τῆς φακῆς. Ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα ἔδοσεν ἐπίσης ἡ καλλιέργεια τριφυλλίου τοῦ σαρκόχρου, ἡλιάνθου τοῦ κονδυλορρίζου καὶ ὁρισμένων ποικιλιῶν σόγιας».

Ὁ αὐτὸς στὸ Δελτίο τοῦ Ὑπ. Γεωργίας (τεῦχ. 6, Ἀθῆναι 1939) ἀναφέρει τὴ μεγαλύτερη ἀπόδοση, βάσει πενταετῶν πειραμάτων, τοῦ ἐρυθροῦ κτηνοτροφικοῦ λαθύρου, ὑπερτεροῦντος τὸν βίκο στὰ πτωχὰ ἐδάφη καὶ τὸ κτηνοτροφικὸ πίσο στὰ γόνιμα, μὲ μέση ἀπόδοση στὴ Βόρειο, ὅπως καὶ στὴ Νότιο Ἑλλάδα 125 χιλ. κατὰ στρέμμα ἔναντι 55 χιλ. γιὰ τὰ κτηνοτροφικὰ γενικῶς ψυχανθῆ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ διαδοχή, σὲ ἀδυναμία ἄλλης λύσης, τῆς ἴδιας καλλιέργειας (συνεχὴς καλλιέργεια σίτου), τόσο στὶς ξηροθερμικὲς ὅσο καὶ στὶς μὲ παγετοὺς ἢ ψυχρές, ἀλλὰ μὲ ἀνεπαρκεῖς βροχοπτώσεις περιοχὲς (ὀρεινὲς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς—Β.Α. Ἑλλάδας), συνδυαζόμενη μὲ τὴ χρησιμοποίηση ἀποδοτικώτερων—βελτιωμένων ποικιλιῶν σπόρων καὶ κατάλληλη λίπανση, ἀποτελεῖ ὅπως ἀποδεικνύει ὁ Ι. Σ. Παπαδάκης τὴν οἰκονομικώτερη ἐκμετάλλευση τῆς γῆς (30).

Ἀφετέρου γενικὰ στὶς ξηροθερμικὲς περιοχὲς τῆς ΝΑ καὶ Νότιας Ἑλλάδας, ριζικὴ λύση τῆς χρησιμοποίησης τῶν ἀκαλύπτων ἐδαφῶν (περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἀγραναπαύσεων), ἀποτελεῖ ἡ δενδροκομικὴ ἐκμετάλλευσή τους μὲ πρόσφορες ξηροφυτικὲς καλλιέργειες: ἐλαιόδενδρα, ἀμυγδαλιές, συκιές, φυστικιές, χαρουπιὲς καὶ ἀμπέλια στὰ λιγώτερο πετρώδη ἐδάφη, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς ἀναγκαῖες καλλιεργητικὲς βελτιώσεις (συστηματοποίηση τοῦ ἐδάφους σὲ πλατώματα, ξεπέτρισμα, περίφραξη, ἀνεμοφράκτες κ.λπ.).

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιοχὲς ἡ ὕπαρξη καὶ ἡ εὐδοκίμηση, ἀνάμεσα στὰ ἀκάλυπτα ἐδάφη, δενδρωῶν καλλιεργειῶν, ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ πετρώδεις, ἐπικλινεῖς καὶ «ἄγονες» γαῖες, ἀποδεικνύει τὴν δυνατότητα τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐκμετάλλευσής τους μὲ δενδρώδεις ξηρικὲς καλλιέργειες.

Σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς Κτηνοτροφίας τονίζουμε καὶ πάλι πῶς ἀποδεχόμενοι τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ «Ζωοτροφικοῦ συστήματος» δὲν ἐννοοῦμε καθόλου κατάργηση τῶν βοσκῶν, «ἀλλὰ οὔσηση τῆς παραγωγῆς τῶν ζωοτροφιῶν ἀπὸ τὰς ἐπεκταθησομένας εἰδικὰς ζωοτροφικὰς καλλιεργείας καὶ ἀπὸ τὰς διατηρηθησομένας περιορισμένας βοσκάς, κατόπιν μέτρων βελτιώσεως καὶ συστηματικῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν» (Χρ. Βασματζίδη: Κτηνοτροφικὰ ζητήματα).

Ἔχοντας ἐπίσης ὑπ' ὄψη τὶς ἄμεσες ἀνάγκες τῆς χώρας μας τονίζουμε πῶς οὔτε ἡ σιτοκαλλιέργεια θὰ περιορισθῆ σημαντικὰ καὶ ἀμέσως, ἀλλὰ βαθμιαία καὶ σὲ μικρὴ σχετικὰ κλίμακα, γιατὶ μόνο οἱ ἐκτάσεις ποὺ θὰ καταληφθοῦν ἀπὸ δενδρώδεις καλλιέργειες θ' ἀποκλεισθοῦν γι' αὐτήν, ἐνῶ οἱ ἄλλες ποὺ θὰ καταληφθοῦν ἀπὸ σκαλιστικὰ φυτὰ ἢ ψυχανθῆ ὄχι μόνο θὰ διατηρήσουν τὸ καὶ πρὶν ποσοστὸ σιτοκαλλιέργειας, ἀλλὰ καὶ θὰ αὐξήσουν σημαντικὰ τὶς ἀποδόσεις τους λόγω τῆς γνωστῆς βελτίωσης ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ λελογισμένης ἀμειψισπορᾶς. Ἀφετέρου μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς προτεινόμενης ἀπὸ τὸν Ι. Παπαδάκη συνεχοῦς καλλιέργειας σίτου, θὰ αὐξηθῆ ἀνάλογα ἡ ἔκτασή του ὥστε νὰ μὴν ἔχουμε τελικὰ καθόλου μείωση τῆς σιτοπαραγωγῆς, ἔναντι μεγάλης βελτίωσης τῆς Κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς παραγωγῆς βιομηχανικῶν φυτῶν καὶ δενδροκομικῶν προϊόντων. Ὅπως εἶνε δὲ γνωστὸ οἱ δυὸ τελευταῖες κατηγορίες ἔχουν τεράστια σημασία γιὰ τὴ χώρα μας, γιατὶ ἀποτελοῦν τὴ βάση τοῦ ἐξαγωγικοῦ μας ἐμπορίου καὶ τὸ μέγιστο τῶν ἐξαγομένων γεωργικῶν προϊόντων μας.

Τὸ γεγονὸς τῆς μὴ χρησιμοποίησης ὑπὸ τῶν γεωργῶν μας μέχρι σήμερα σὲ μεγάλη κλίμακα τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν στὴν ἀμειψισπορὰ δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῆς ἀδυναμίας ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειάς τους στὶς κλιματικὲς συνθῆκες τοῦ τόπου μας, ὄχι μόνο γιατὶ σποραδικὰ ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅπως ἀναφέραμε ἡ εὐδοκίμησή τους, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἡ ἐπέκτασή τους συνδυάζεται μὲ γενικώτερη γεωργικὴ πρόοδο. Ἔτσι ἐκτὸς ἀπὸ τ'ἀναφερθέντα παραδείγματα ξένων χωρῶν (σελ.311) ἔχομε ἀποδείξεις καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, στὴν Κρήτη, ποὺ ἀναμφισβήτητα βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς γεωργικῆς προόδου στὴν Ἑλλάδα (πρώτη στὴν κατανάλωση χημικῶν λιπασμάτων, δεύτερη—μετὰ τὴν Ἑπτάνησο—στὸ ποσοστὸ δενδρωδῶν καλλιεργειῶν, πρώτη στὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν κ.λ.π.). Ἐκεῖ, παρὰ τὸν ξηροθερμικὸ χαρακτῆρα τοῦ κλίματος, μὲ βροχὲς ἄνισης κατανομῆς—ὕψους ἀπὸ 700 χιλιοστὰ στὰ Δυτικὰ ὡς 240 στὰ Ἀνατολικὰ παράλιά της—ἡ ἀντικατάσταση αὐτὴ γενικεύεται προοδευτικά, σταθερά, σὲ συνδυασμὸ μὲ βελτίωση τῆς καλλιέργειας (ξεπέτρισμα, λίπανση, καταστροφὴ ζιζανίων), ἐπεκτείνεται δὲ καὶ στὰ ἐδάφη κάτω ἀπὸ τὶς δενδροφυτεῖες καὶ ἰδίως τὶς ἐλαιοφυτεῖες. Χαρακτηριστικὸ εἶναι πῶς τὸ ὑπερφωσφορικὸ λίπασμα 0—16—0 λέγεται ἀπὸ τοὺς ἀγρότες, τῆς Κρήτης «λίπασμα τοῦ βίκου».

Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονὸς πῶς ὅλοι οἱ ἀφορισμοὶ γιὰ τὴν ἀδυναμία ἐπέκτασης ἄλλων φυτῶν ἐπὶ τῶν

(30) Ι. Σ. Παπαδάκη: Σκέψεις τινες ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἀμειψισπορᾶς. Γεωργικὰ Χρονικά, Θεσ)νίκη, 1934, σελ. 49, ἐφ. Ἐπίσης τοῦ ἰδίου: Ἡ Γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους ἰδίως ὡς πρὸς τὰ σιτηρά. Εἰς Οἰκονομικὴν Ἐπετηρίδα τῆς Ἑλλάδος 1934, Μέρος Α', σελ. 190 ἐφ.

ἀγραναπαύσεων δὲν ἐμπόδισαν τὴν καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἀπὸ 52.713 στρ. τὸ 1881 ν' ἀνεβῆ στὰ 159.499 στρ. στὰ 1911 στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ 562.378 στρ. τὸ 1923 στὰ σύγχρονα γεωγραφικὰ ὅρια τοῦ Κράτους ν' ἀνεβῆ στὰ 1.242.814 στρ. στὰ 1929 δηλαδὴ νὰ εἰκοσιτριπλασθῆ ἀπόλυτα καὶ νὰ διπλασιασθῆ μεταξὺ 1923 καὶ 1929, ὥστε ν' ἀποτελέση ἀπὸ 1,6% τοῦ συνόλου τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων τοῦ 1911, τὰ 14,2% τοῦ 1929 (31). Ἀνάλογη ἦταν ἐπίσης ἡ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας τοῦ βάμβακος ποὺ ἀνέβηκε ἀπὸ 47.875 στρ. τὸ 1922 σὲ 820.156 στρ. τὸ 1939 δηλ. αὐξήθηκε στὸ δεκαεπταπλάσιο καὶ ἀποτέλεσε ἀπὸ 0,2% τῶν ἐτησίων καλλιεργειῶν τοῦ 1922, τὰ 3,8% τοῦ 1939 (32).

Συνεπῶς ἡ καθυστέρηση στὴν ἀντικατάσταση τῶν ἀγραναπαύσεων ἀπὸ τοὺς ἀγρότες μας ἀποδεικνύει μόνο τὴν ἀνάγκη καθοδήγησής τους καὶ λήψης τῶν ἀναγκαίων Κρατικῶν μέτρων.

Ἔχομε ἀκόμη νὰ παρατηρήσουμε πῶς τὸ προβαλλόμενο ἐπιχείρημα τῆς μεγάλης ἀξίας τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς—συνιστᾶ πλέον τῶν 50% τῆς συνολικῆς ἀξίας τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (33)—δὲν ἀποτελεῖ καὶ ἀπόδειξη τῆς ἀνάγκης διατήρησης τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς γῆς μὲ τὸ ἰσχῦον ἐκτατικο κτηνοτροφικὸ σύστημα, γιατὶ οἱ ἀποσχολούμενες σήμερα πρὸς ὄφελος τῆς κτηνοτροφίας ἐκτάσεις ἐκμεταλλευόμενες μὲ κατάργηση τῆς ἀγρανάπαυσης καὶ καλλιέργεια κτηνοτροφικῶν φυτῶν καὶ δενδροκαλλιέργειες, ἀποδίδουν πολλαπλάσιο εἰσόδημα (34).

Τέλος, ἀναφορικὰ μὲ τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ ἐνδείκνυται νὰ συντελεσθῆ ἡ ἀντικατάσταση τῶν ἀγραναπαύσεων μὲ καλλιέργειες, παρατηροῦμε ὅτι ἂν ἀλλοῦ αὐτὴ ἔγινε μὲ ὀργὸ ρυθμό, σὲ μεγάλο σχετικὰ χρονικὸ διάστημα, κάτω ἀπὸ καθεστὼς «οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ» μὲ ἐμπειρικὲς ἀναζητήσεις στὴν ἀρχὴ καὶ μόνο τελευταία μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα καὶ τὸν πειραματισμό, σὲ μᾶς δὲν εἶναι καθόλου ἀπαραίτητο νὰ συμβῆ τὸ ἴδιο, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ πολὺ γρηγορότερα, ἐφόσον θὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ τὰ διδάγματα τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ τὰ δεδομένα τῶν ἰδικῶν μας ἀναζητήσεων, ἐφαρμογῶν καὶ ἐρευνῶν, καὶ ἐφόσον θὰ χρησιμοποιήσουμε ἀποφασιστικὰ καὶ ὀργανωμένα τὴν Κρατικὴ παρέμβαση.

2. ΦΥΣΙΚΟΙ ΛΕΙΜΩΝΕΣ

Οἱ φυσικοὶ λειμῶνες καταλαμβάνουν 725.566 στρέμματα τὸ 1939, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ 4,5% τῶν μὴ καλλιεργουμένων καὶ στὰ 2,8% τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐδαφῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς ὑποφέρει ἀπὸ περίσσεια ἐδαφικῆς ὑγρασίας ἔνεκα τῆς ὁποίας δὲν καλλιεργοῦνται καὶ ἐγκαταλείπονται χρησιμοποιούμενα σὰν λειβάδια. Μὲ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων, ἀποστράγγισης κυρίως, οἱ ἐκτάσεις αὐτὲς μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν παραγωγικότατα στὴν δενδρώδη εἴτε στὴν κηπευτικὴ ἐκμετάλλευση.

Ἐτειδὴ ὅμως ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ εἰδικὲς κτηνοτροφικὲς χρήσεις (γεννολείβαδα, χειμαδιό) σὲ περιοχὲς ποὺ δὲν ὑπάρχουν διαθέσιμα μικροτερης παραγωγικῆς ἀξίας ἐδάφη γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, καὶ σκηριζόμενοι στὴ δυνατότητα μετατροπῆς σὲ λειβάδια σημαντικῶν ἐκτάσεων ἀπὸ τὶς «βοσκὲς καλλιεργήσιμες» μετὰ ἐκτέλεση ἔργων ἀρδευτικῶν καὶ λοιπῶν βελτιώσεων, θεωροῦμε σκόπιμη καὶ δυνατὴ τὴν ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας στὸ ὑπόλοιπο τῆς ἔκτασης, περίπου σὲ 500.000 στρέμματα.

3. ΕΛΩΔΕΙΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΝΑΓΗ

Οἱ ἑλώδεις ἐκτάσεις, παρὰ τὴν ἐκτέλεση πολλῶν καὶ σοβαρῶν ἔργων ποὺ τὶς περιόρισαν σημαντικά, καταλαμβάνουν ἀκόμα τὸ 1939 στρέμματα 362.469, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ 2,3% τῶν μὴ καλλιεργουμένων καὶ στὰ 1,4% τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων.

(31) Γ. Λάμπρου—Μ. Τζανίδη: Τὰ Ἀνατολικὰ καπνά. Καβάλλα 1939, σελ. 33).

(32) Τὰ πεπραγμένα τῆς πρώτης ἑπταετίας τοῦ Ὀργανισμοῦ Βάμβακος 1931-1937. Ἀθῆναι 1938.

(33) Χρ. Βασματζίδη: Κτηνοτροφικὰ προβλήματα «Περιλαμβανομένης τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας καὶ τῆς κόπρου τὸ συνολικὸ εἰσόδημα τῆς κτηνοτροφίας ἀποτελεῖ τὸ 52% τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος».

(34) Ὁ Χρ. Ἐδελπίδης ὁπολογίζει (Ἡ Γεωργία τῆς Ἑλλάδος, σελ. 35) τὸ ἀκαθάριστο καὶ τὸ καθαρὸ κοινωνικὸ εἰσόδημα τῶν κατηγοριῶν τῆς γεωργικῆς ἐκμετάλλευσης κατὰ στρέμμα ὡς ἕπεται:

	ἀκαθάριστο εἰσόδημα	καθαρὸ εἰσόδημα
ποιμενικὸν	ἀρχ. 144	130
ἀροτραῖον	» 573	465
δενδροκομικὸν	» 1148	1107
κηπευτικὸν	» 1883	1380

Ἡ ἀποξήρανσή τους ὄχι μόνο θὰ ἀπαλλάξῃ τὶς περιοχὲς στὶς ὁποῖες βρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐλονοσία καὶ τὶς ἀκολουθοῦσες αὐτὴν ἀρρώστειες (φυματίωση κ.λ.π.), ἀλλὰ καὶ θ' ἀποδώσῃ στὴ γεωργία ἐκτάσεις ὑψηλῆς παραγωγικῆς ἀξίας γιὰ ἀρδευτική, κηπευτικὴ καὶ δενδρώδη, ἐκμετάλλευση.

Τὰ τενάγη καταλαμβάνουν κατὰ τὴ Στατιστικὴ ἔκταση 586.845 στρεμμάτων τὸ 1939, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὰ 3,5% τῶν μὴ καλλιεργουμένων καὶ στὰ 2,3% τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν.

Ἡ ἀποξήρανσή τους μπορεῖ νὰ παρουσιάζῃ εἰδικὲς δυσκολίες ὅταν βρίσκονται σὲ παραλιακὲς περιοχὲς (ἀνάγκη ἐπιχωματώσεων ἀπὸ ἰλυφόρα ρεύματα εἴτε ἀνύψωσης τοῦ νεροῦ πρὸς ἀποχέτευση μὲ μηχανικὴ ἐνέργεια, ὁπότε ἐνδείκνυται νὰ χρησιμοποιηθῆ ὅπου εἶναι δυνατὸ καὶ ἡ δύναμη τοῦ ἀνέμου, ὅπως γίνεται ἀλλοῦ), ἐπιβάλλεται ὅμως νὰ γίνῃ, πρὸς ἐξυγίανση τῆς γύρω περιοχῆς καὶ γιὰ ἀπόκτηση ἐδαφῶν ποὺ, μετὰ τὴ σχετικὴ ἀναγκαία βελτίωση (φυσικῆς σύστασης, ἀπόπλυσης ἁλάτων, ἀνεμοφράχτες) μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν σὰν καλὲς ἀρδευόμενες γαῖες.

Βάσει τῶν στὴ διάθεσή μας στοιχείων (35) ὑπολογίζομε ὅτι ἐπὶ τῶν ὑπολειφθέντων ἑλῶν καὶ τεναγῶν εὑρίσκοντο πρὸ τοῦ πολέμου ὑπὸ ἐκτέλεση ἔργα ἀποξηραντικὰ—ἀποστραγγιστικὰ συνολικῆς ἔκτασης 400.000 στρεμμάτων, εἴτε σὰν συμπληρωματικὰ παλαιοτέρων ἐκτελεσθέντων ἔργων εἴτε σὰν νέα «παραγωγικὰ ἔργα». Ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα καὶ αὐτὰ ἐκτελοῦνταν κυρίως ἀπὸ τὸ Κράτος μέσω Τεχνικῶν Ἑταιριῶν ξένων, εἴτε ἀπὸ Ἑλληνικὲς Τεχνικὲς ἐπιχειρήσεις, τελευταία δὲ μόνο καὶ ἀπὸ τεχνικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης Ἑλλάδος (Εἰδικὸν Ταμεῖον Ὑδραυλικῶν ἔργων Μακεδονίας, Ὑπηρεσία Ὑδραυλικῶν Ἔργων Ὑπουργείου Γεωργίας, Ὑδραυλικὰ Ταμεῖα τοπικά).

Τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ ἐκτέλεση στὶς παραμονὲς τοῦ πολέμου ἔργα, ποὺ ἐπείγει τώρα νὰ συμπληρωθοῦν—ὁλοκληρωθοῦν εἶναι:

α') Στὴ Θεσσαλία (κυρίως περιοχῆς Λαρίσσης) ἐπὶ	172.000	στρ.
β') Ἀράχθου—Λούρου	» 62.800	»
γ') Λεσίνι (Ξηρομέρου)	» 44.000	»
δ') Ἔλη παρυφῶν Λυσιμαχίας-Τριχωνίδος . .	» 20.000	»
ε') Μικρὰ ἕλη ἀποξηραινόμενα ὑπὸ Α.Τ.Ε. (περιλαμβανομένων 20.000 στρ. ἕλους Σαρῆ Γκιὸλ Κοζάνης)	» 73.500	»
στ') Μικρὰ ἕλη ἀποξηραινόμενα ὑπὸ περιοίκων ἀγροτῶν, Ὑπ. Συγκοινωνίας, Α.Τ.Ε., καὶ Ὑπ. Γεωργίας	» 29.500	»
	401.800	στρ.

Οἱ δυσκολίες γιὰ τὴ γεωργικὴ χρησιμοποίηση τῶν γαιῶν ποὺ ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τέτοιων ἔργων δὲν πρέπει καθόλου νὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μὴ ἐκτέλεση ἢ τὸ δισταγμὸ γιὰ τὴν ἐκτέλεση τους, ἀλλὰ μόνο τὴν μετὰ τὴν πραγματοποίησή της, κατόπιν συστηματικῆς ἔρευνας, ἐφαρμογὴ τῶν ἐνδεδειγμένων μέτρων γιὰ τὴν παραγωγικὴ ἀποκατάσταση τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν, καὶ γιὰ τὴ μεγίστη ἐντατικὴ ἐκμετάλλευσή τους ποὺ θὰ ἀποσβέσῃ καὶ θὰ ἀξιοποιήσῃ τὶς σημαντικὲς δαπάνες ἀπόδοσής τους στὴ Γεωργία (36).

4. ΒΟΣΚΕΣ ΘΑΜΝΩΔΕΙΣ ΚΑΙ ΜΗ ΘΑΜΝΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΙΜΕΣ

Οἱ καλλιεργήσιμες βοσκὲς διακρίνονται ἀπὸ τὴ Στατιστικὴ τοῦ 1939 σὲ «θαμνώδεις» ποὺ καταλαμβάνουν 5.339.591 στρέμματα, καὶ «μὴ θαμνώδεις» ποὺ καταλαμβάνουν 2.716.038 στρέμματα. Καὶ οἱ δυὸ κατηγορίες μαζὺ καταλαμβάνουν 8.055.629 στρέμματα, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ 49,6% τῶν μὴ καλλιεργουμένων καὶ στὰ 30,9% τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων.

Ἀπὸ τὶς βοσκὲς αὐτὲς τὸ μεγαλύτερο μέρος μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ καλλιεργηθῆ μὲ τὶς κατάλληλες ἐτήσιες ἢ δενδρώδεις καλλιέργειες. Ὁ χαρακτηρισμός τους καὶ ἀπὸ τὴ Στατιστικὴ σὰν «καλλιεργησίμων» φανερώνει αὐτὸ ποὺ εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ὑπαίθρου: πῶς πρόκειται

(35) Βλέπε σχετικὰ: Χρ. Ἐδελπίδη: Ἡ Γεωργία τῆς Ἑλλάδος. σελ. 12 ἐφ. καὶ 175 ἐφ. Ἐπίσης τοῦ ἰδίου: Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ ἡ βελτίωσίς των, σελ. 118 ἐφ. καὶ 128 ἐφ. Π. Θ. Δόβα: Παραγωγικὰ ἔργα εἰς Οἰκονομικὴν ἐπετηρίδα τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1939 σελ. 157 ἐφ. Ι. Ζαχαροπούλου: Τὰ παραγωγικὰ ἔργα στὴν Ἑλλάδα, Ἀνταῖος, τεῦχη 8 καὶ 9. Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος: Τὸ ἔργον μιᾶς δεκαετίας (1930—1939), σελ. 64 ἐφ. Ἀθῆναι 1940. Εἰδ. Ταμεῖον Ὑδραυλ. Ἔργων Μακεδονίας: Τὰ παραγωγικὰ ἔργα Μακεδονίας, Θεσ)νίκη 1940.

(36) Δ. Παπουτσοπούλου—Ι. Τσβορύκιν: Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἁλατούχων ἐδαφῶν τῆς πεδιάδος Θεσσαλονίκης, εἰς Γεωργικὸν Δελτίον Ὑπ. Γεωργίας, τεῦχος 1, Ἀθῆναι 1938.

γιὰ τὶς ἐκτεταμένες χέρσες πεδινὲς ἐκτάσεις καθὼς καὶ τὶς ἡμιορεινὲς ποὺ κατέχουν τὶς βάσεις καὶ τὶς πλαγιὲς τῶν ὑψωμάτων, λόφους, ἀκόμα ὁλόκληρα συγκροτήματα λοφοσειρῶν καὶ χαμηλῶν βουνῶν ποὺ προβάλλουν ἀνάμεσα στὶς καλλιεργούμενες ἐκτάσεις, καὶ ποὺ χρησιμοποιοῦνται σὰν βοσκὲς γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐκθέσαμε προηγούμενα.

Εἰδικὰ οἱ βοσκὲς ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα στὶς καλλιέργειες πρέπει ὑποχρεωτικά, μὲ σχετικὴ νομοθετικὴ μέριμνα, ν' ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ τὴν Κτηνοτροφικὴ ἐκμετάλλευση, γιατὶ ἡ ὕπαρξη τους προκαλεῖ ζητήματα καὶ συγκρούσεις μεταξὺ καλλιεργητῶν καὶ κτηνοτρόφων.

Ἡ χρησιμοποίηση τῶν ὑπολοίπων ἐκτάσεων ἀπὸ τὴν εἰδικὴ γεωργικὴ ἐκμετάλλευση θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα πραγματοποίησης τῆς προηγούμενα ἐκτεθείσας ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειας ἐπὶ τῶν ἀγραναπαύσεων, μέρους τῶν λειμώνων, ἐπὶ τῶν ἑλῶν καὶ τεναγῶν, ποὺ θὰ ἔχη σὰν ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγὴ ἐπαρκῶν ζωοτροφῶν γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ζωοτροφικοῦ συστήματος στὴ χώρα μας, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπέκταση τῶν βοσκῶν ἐπὶ τῶν χαρακτηριζομένων ὡς «ἀγῶνα ἐκτάσεων» κατόπιν ἐκτέλεσης σ' αὐτὲς βελτιωτικῶν ἔργων (κυρίως ἴδρυση δεξαμενῶν).

Ἡ ὕπαρξη καὶ μεταξὺ τῶν «βοσκῶν» δενδρωδῶν καλλιεργειῶν μὲ ἀρίστη ἀπόδοση, ἀποδεικνύει τὴ δυνατότητα δενδροκομικῆς χρησιμοποίησης τῶν ἐκτάσεων αὐτῶν κατὰ σημαντικὴ ἀναλογία, μὲ ἀποτέλεσμα, ὅπως ἀνεφέραμε, πολλαπλάσιο κοινωνικὸ εἰσόδημα. Ἐπειδὴ ὅμως μερικὲς ξηροθερμικὲς περιοχὲς δὲν διαθέτουν φυσικοὺς λειμῶνες, πρέπει σ' αὐτὲς νὰ διατηρηθῆ ἀνάλογη ἔκταση γιὰ τὶς ἀπαραίτητες κτηνοτροφικὲς χρήσεις. Ἐκτιμώντας τὶς περιοχὲς αὐτὲς σὲ 1 ἑκατομμ. στρέμματα περίπου θεωροῦμε δυνατὴ τὴν ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση δηλ. ἐπὶ 7 ἑκατ. στρεμμάτων περίπου.

Σὲς διατηρηθησόμενες βοσκὲς πρέπει νὰ ληφθοῦν τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ὀμευτικῆς ἐνότητάς των, βάσει συνεργασίας τῶν κτηνοτροφικῶν καὶ τῶν γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν μὲ τὶς Κρατικὲς γεωργικὲς ἀρχὲς (Χρ. Βασματζίδη: Γεωργικὰ προβλήματα, σελ. 400 ἐφ.).

II. ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Αὐτὲς σύμφωνα μὲ τὴ Στατιστικὴ τοῦ 1939 καταλαμβάνουν 34.766.863 στρέμ. ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ 133,1 % τῶν καλλιεργουμένων καὶ στὰ 44,5 % τοῦ συνόλου τῶν παραγωγικῶν ἐκτάσεων τῆς Ἑλλάδος. Περιλαβαίνουν δὲ τὰ δάση μὲ 11.097.844 στρ. καὶ τὶς μὴ καλλιεργήσιμες βοσκὲς μὲ 23 669.019 στρέματα.

Σὲ πολλὲς περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας τὰ δάση κατέχουν πεδινὲς ἐκτάσεις κατάλληλες γιὰ καλλιέργεια, σὲ περισσότερες δὲ ἀκόμα τὰ ἡμιορεινὰ καὶ ὀρεινὰ δάση κατέχουν τμήματα γῆς ποὺ θὰ μποροῦσαν ν' ἀποδόσουν πολλαπλάσια μὲ δενδροκομικὴ ἐκμετάλλευση [37].

Τὰ προσφορώτερα γιὰ γεωργικὴ ἐκμετάλλευση ἐδάφη ποὺ κατέχονται ἀπὸ δάση πρέπει ν' ἀποδοθοῦν στὴ Γεωργία, ἐκτιμοῦμε δὲ αὐτὰ στὴν ὁριακὴ ἐπέκτασή της σὲ 1 ἑκατομ. στρέμματα περίπου.

Ἡ ἀδυναμία προφύλαξης τῶν δασῶν μας ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν πυρκαϊῶν, τὴν ὑλοτομία, τὴ ληστρικὴ κτηνοτροφία, ὅπως καὶ ἡ ἀδυναμία πραγματοποίησης ἀξιοσημείωτης ἀναδάσωσης μέχρι σήμερα, δὲν πρέπει νὰ παρεμποδίσουν τὴν ὀρθολογιστικὴ χρησιμοποίηση τῆς γῆς, οὔτε νὰ ἐπηρεάσουν τὴ Δασικὴ πολιτικὴ ποὺ ἔχει καθῆκον νὰ προστατεύη τὰ δασικὰ ἐδάφη ἀπὸ τὴν ἀποψίλωση καὶ νὰ ἐπεκτείνη τὰ δάση στὶς γυμνὲς περιοχὲς ποὺ τῆς ἀνήκουν [38].

Τὰ ἐπιχειρήματα γιὰ ἔνταση τῆς διάβρωσης τῆς γῆς ἀπὸ τὴ γεωργικὴ χρησιμοποίηση ἐπικλινῶν ἐδαφῶν, καθὼς ἀναφέραμε προηγούμενα, ἀποδεικνύονται πειραματικὰ ἀνακριβῆ. Μὲ τὴ συνεχῆ καλλιέργεια ἀμειψισπορῶν σιτηρῶν - κτηνοτροφικῶν ψυχανθῶν στὰ ἐπικλινῆ ἐδάφη καὶ τὴ δενδροκομικὴ ἐκμετάλλευση σὲ συστηματοποιημένες γῆσες, ὄχι μόνο δὲν ἐνισχύεται ἡ διάβρωση ἀλλὰ περιορίζεται. [39]

(37) Αὐτὸ ἰσχύει ὄχι μόνο γιὰ γεωργικὰ ἐδάφη ποὺ κατέχουν σήμερα τὰ δάση ἀλλὰ καὶ γιὰ μέρος τῶν ἰδίων δασικῶν ἐδαφῶν. Ὁ Χρ. Εὐελπίδης γράφει σχετικά. (Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι κλπ. σελ. 54): «Δασικὰ ἐδάφη χρησιμοποιοῦνται παρ' ἡμῖν ἀποδοτικώτερον διὰ τὴν φυτείαν μὴ δασικῶν δένδρων, ὡς τὸ μαστιχόδενδρον καὶ ἡ χαραυπέα, ἐνίοτε δὲ τῆς ἐλαίας καὶ τῆς ἀμυγδαλῆς».

(38) Θ. Παντέκη, Δασολόγου: «Ὁ βασικὸς πλοῦτος σὲ διωγμό. «Ἀγροτικὴ Ἐπιθεώρηση».

(39) Χρ. Βασματζίδη: Κτηνοτροφικὰ προβλήματα σελ. 400. «Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ληστρικῆς καὶ ἀχαλινώτου ἐκμεταλλεύσεως τῶν βοσκῶν μας θὰ προκαλέσῃ πραγματικὴν καταστροφὴν τῶν ἐδαφῶν μας».

Ἀφετέρου μὲ τὴν ἐφαρμογὴ περιορισμένου—σχετικὰ—Ζωοτροφικοῦ συστήματος καὶ στὶς ἡμιορεινὲς καὶ ὀρεινὲς περιοχές, μπορεῖ ὄχι μόνο τὰ περισωθέντα μέχρι σήμερα δάση νὰ διαφυλαχθοῦν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴ Κτηνοτροφία περισσότερο παρὰ προηγούμενα [40].

Σχετικὰ τέλος μὲ τὶς μὴ καλλιεργήσιμες βοσκὲς παρατηροῦμε πῶς σὲ ὁλοκληρωμένη Γεωργικὴ ἐκμετάλλευση τῆς χώρας, ἀνήκουν κατὰ μεγάλο ποσοστὸ στὴν καλλιέργεια καὶ πρέπει νὰ καταληφθοῦν ἀπὸ αὐτήν. Κατὰ κανόνα οἱ ἐκτάσεις οὐτὲς χαρακτηρίζονται στὴν Στατιστικὴ «μὴ καλλιεργήσιμες» μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀροτραίας καλλιεργείας· εἶναι ὅμως σὲ σημαντικὴ ἀναλογία κατάλληλες γιὰ δενδροκομικὴ ἐκμετάλλευση. Ἡ ὕπαρξη στὴ περιοχὴ τῶν «μὴ καλλιεργησίμων βοσκῶν» κτημάτων μὲ καλὴ—ἄρίστη δενδροκομικὴ ἐκμετάλλευση (μηλιές, ἀπιδιές, ἀμυγδαλιές, καστανιὲς ὡς 1100 μ. ὕψος στὴ Νότιο Ἑλλάδα, ἐλιὲς ὡς 1000 μ., ἀμπέλια ὡς 850 μ.), καθὼς καὶ ἑκατομμυρίων ἀγρίων δένδρων [41] ποὺ μποροῦν ἐξευγενιζόμενα νὰ μετατραποῦν σὲ παραγωγικά, ἀποδεικνύει τὴ δυνατότητα ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειας στὰ καταλληλότερα τμήματά τους, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ λήψη τῶν ἐνδεδειγμένων μέτρων βελτίωσης τῶν παραγωγικῶν συνθηκῶν (συστηματοποιηση τοῦ ἐδάφους, συγκοινωνία, Συνεταιρισμοί).

Γιὰ τὴ χρησιμοποίηση τῶν περιοχῶν αὐτῶν ὁ Ἰ. Τσουμῆς στὴ μελέτη του: Τὰ γεωργικὰ συστήματα ἐν Ἑλλάδι σελ. 177 ἐφ. ἐπιγραμματικὰ ἀναφέρει: «Ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ὀρεινὴ καὶ ἀνεπίδεκτος ἀροτραίας καλλιεργείας ἔκτασις τῆς χώρας θὰ ἠδύνατο νὰ δενδροφυτευθῆ μὲ τὰ εἰδικὰ κατὰ τόπους ὀπωροφόρα εἴδη.

Τὸ δενδροκομικὸν σύστημα δύναται νὰ ἐπεκταθῆ εὐρύτατα εἰς βάρος τοῦ ποιμενικοῦ καὶ δασικοῦ συστήματος καὶ νὰ κατασταθῆ παραγωγικώτατας τὰς ἀπεράντους ἐρημίας αἵτινες σήμερον ἐλάχιστα ἀποδίδουν. Ἡ δυναμικότης τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι ἀφάνταστος».

Κατὰ τὴν ὁριακὴ γεωργικὴ χρησιμοποίηση τῶν περιοχῶν αὐτῶν, ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας θεωροῦμε πῶς μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ ἐπὶ 12 ἑκατομ. στρεμμάτων περίπου.

III. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΝΕΩΝ ΕΔΑΦΩΝ ΑΠΟ ΑΠΟΞΗΡΑΝΣΗ ΛΙΜΝΩΝ

Ἀπὸ ἀποξήρανση λιμνῶν, στὶς περιπτώσεις ποὺ οὐτὸ ἐνδείκνυται νὰ ἐπιδιώκεται [42], καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ὑποβιβασμὸ τῆς στάθμης ὁρισμένων λιμνῶν, εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποκτήσουμε περὶ τὶς 200.000 στρέμματα γαιῶν, ποὺ μετὰ τὶς ἀναγκαῖες βελτιώσεις θὰ μᾶς δώσουν ὑψηλῆς παραγωγικότητας ἀρδευόμενα ἢ ἀρδεύσιμα ἐδάφη.

Βάσει τῶν διατιθεμένων στατιστικῶν στοιχείων [43] ἡ ἔκταση αὐτὴ μπορεῖ ν' ἀποδοθῆ στὴ Γεωργία κατόπιν συμπλήρωσης ἐκτελεσθέντων ἤδη ἀποξηραντικῶν ἔργων, εἴτε ἔχει καθορισθεῖ βάσει σχετικῶν μελετῶν, ὡς κατωτέρω:

1) Συμπλήρωση ἀποξηραντικῶν ἔργων Λαψίστης	στρ.	25 000
2) Ὑποβιβασμὸς στάθμης λίμνης Ἰωαννίνων	»	10 000
3) Ἀποξήρανση λίμνης Ὀξερεοῦ (Αἰτω)νίας)	»	10.000
4) Ὑποβιβασμὸς στάθμης λίμνης Κάρλας	»	60.000
5) Ἀποξήρανση λίμνης Ἁγ. Βασιλείου Λαγκαδᾶ	»	57.000
6) » » Ξυνιάδος	»	28.000
7) Συμπληρωματικὴ ἀποξήρανση λιμνῶν Ἀρτζὰν-Ἀματόβου	»	15.000
Σύνολο στρέμματα		205 000

Τὴν ἀποξήρανση τῶν λιμνοθαλασσῶν Μεσολογγίου, Ἀγουλινίτσας, Μουργιᾶς, Καϊάφα κ. ἄ. θεωροῦμε πολὺ συζητήσιμη—ἂν καὶ μποροῦν πιθανῶς νὰ περιορισθοῦν ἀπολαμβανομένων περιορισμένων ἐκτάσεων—δεδομένου πῶς ἤδη αὐτὲς χρησιμοποιοῦνται, καὶ μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν πολὺ ἀποδοτικώτερα, ὡς ἰχθυοτροφεῖα [43].

(40) Ἰ. Τσουμῆ: Τὸ ζωοτροφικὸν σύστημα ἐν Ἑλλάδι σελ. 56 ἐφ. Προϊόντα ἐκ τῶν δασῶν: ἐκ θαμνεύσεων, ἀραιώσεων, τεχνητῶν ἀποκλαδώσεων πλατυφύλλων, χλωροτάπης δενδρολειμώνων καὶ ἀραιωθέντων δασῶν. «Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ δάση τῆς πεύκης ἡ ἐπίδρασις τῶν θαμνεύσεων καὶ ἀραιώσεων βελτιώνει τὰς συνθήκας βοσκῆς. Ὁλόκληρα τμήματα μετὰ τοὺς καθαρισμοὺς ἐπέτρεψαν τὴν δημιουργίαν της ἐκ τῆς βοσκῆς προβάτων προσόδου». (Ἀναφορὰ Δασάρχου Τατοΐου).

(41) Ὁ Ν. Λόχνας ὑπολογίζει ("Ἐλαιοκομικὰ σημειώματα, εἰς Δελτίον Ὑπ. Γεωργίας, Ἀθῆναι, τεῦχ. 1, 1938) μόνον τὰ ἄγρια ἐλαιόδενδρα σὲ 50 ἑκατομ. περίπου, δηλ. ἄλλα τόσα ἀπὸ τὰ καλλιεργούμενα σήμερα.

(42) Χρ. Εὐελπίδη: Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς κ.λ.π. σελ. 128.

(43) Κ. Ἀνανιάδη: Ἡ ἁλιευτικὴ μεταρρύθμιση καὶ ἡ βελτίωση τῆς ἰχθυοτροφίας μας. Ἀνταῖος, τεῦχη 11 καὶ 12.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὴ σύγχρονη δυνατὴ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας ἐκτιμοῦμε σὲ 28 ἑκατομμύρια στρέμματα περίπου [44], δηλαδὴ σ' ἰσόποση ἔκταση πρὸς τὴ σήμερα καλλιεργούμενη, κατανεμόμενα ὡς ἑπεται:

I. Ἀπὸ μὴ καλλιεργούμενες ἐκτάσεις	στρ.	15.000.000
II. Ἀπὸ λοιπὲς παραγωγικὲς ἐκτάσεις	»	13.000.000
III. Ἀπὸ ἀποξήρανση λιμνῶν	»	200.000
Σύνολο στρέμματα		28 200.000

Εἶναι προφανὲς πῶς ἡ δυνατὴ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας πραγματοποιουμένη θὰ συνοδευθῆ ἀπὸ ἀντίστοιχη μετάθεση τῶν καλλιεργειῶν.

Στὴν ἀναρχικὴ Γεωργικὴ Οἰκονομία τῆς Ἑλλάδας—καθὼς καὶ σ' ὅλες τὶς χῶρες ποὺ δὲν ἀκολουθοῦν τὴ σχεδισμένη οἰκονομία—μετάθεση καλλιεργειῶν συμβαίνει ὁδιάκοπα, μὲ ἐντονώτερο δὲ ρυθμὸ τὰ τελευταῖα χρόνια ποὺ ἡ ἐπίδραση τῶν διεθνῶν παραγωγικῶν συνθηκῶν ἀναγκάζει στὴ συστηματοποίηση τῆς Γεωργίας μας.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσή της σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ἀναρχίας τῆς παραγωγῆς, ἡ μετάθεση τῶν καλλιεργειῶν ἀποτελεῖ συχνὰ ἐκδήλωση τῆς ἔντασης τῆς καλλιέργειας ὡς πρὸς τὴ φυτοτεχνικὴ χρησιμοποίηση τῆς γῆς, καὶ συνίσταται στὴν ἀντικατάσταση τῶν ὑπαρχουσῶν καλλιεργειῶν μὲ ἄλλες ἀποδοτικώτερες, κατὰ τὴν ἀκόλουθη γενικὴ διαδοχή:

Ἐτήσιες καλλιέργειες — δενδρώδεις ξηροφυτικὲς καλλιέργειες — ἀρδευτικὲς καλλιέργειες: δενδροκομικές, κηπευτικές, κτηνοτρ. φυτῶν.

Ἡ γεωργικὴ ἐκμετάλλευση στὶς νέες ἐκτάσεις θὰ ἀκολουθήση ὑπὸ τὶς συνήθεις συνθῆκες ἐξέλιξης τὴν ἴδια διαδοχὴ ἐν γένει — ἐκτὸς τῶν εὐχερῶς ἀρδευσίμων ἐδαφῶν ποὺ στὸ συντομώτερο διάστημα θὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ ποτιστικὲς καλλιέργειες—, ἐνῶ παράλληλα ἡ Κτηνοτροφία θὰ ἐπεκταθῆ ἐπὶ νέων βοσκῶν ληφθησομένων ἀπὸ τὶς χαρακτηριζόμενες σὰν «ἀγῶνες ἐκτάσεις», τὰ δὲ Δάση, πρέπει ἐπίσης νὰ ἐπεκταθοῦν ἐπὶ τῶν καθαρῶς δασικῶν ὑπαλπικῶν καὶ ἀλπικῶν ἐδαφῶν.

Γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τὶς ὑπολοιπόμενες στὴ διόθεση τῆς Κτηνοτροφίας καὶ γιὰ ἀναδάσωση ἐκτάσεις, ἀφαιροῦμε ἀπὸ τὴ συνολικὴ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος 129.879 000 στρ. τὴν παραγωγικὴ γεωργικὰ γῆ τοῦ 1939. δηλ. στρέμματα 77 103.000, ὁπότε βρίσκουμε ὑπόλοιπο 52.776 000 στρ. ποὺ καταλαμβάνουν οἱ πόλεις, κωμοπόλεις, χωριὰ κ.λ.π. συνοικισμοί, οἱ δρόμοι, σιδηροδρ. γραμμές, ποταμοὶ κ.λ.π. ρεύματα, οἱ λίμνες καὶ τέλος οἱ «ἀγῶνες ἐκτάσεις».

Δεχόμενοι κατὰ τὸν Χρ. Εὐελπίδη (ἄρθρο ἐπὶ τῆς Γεωργίας τῆς Ἑλλάδας στὴ Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμος Ι, σελ. 73) πῶς οἱ πόλεις κ.λ.π., δρόμοι κ.λ.π., ποτοποὶ καὶ λίμνες καταλαμβάνουν ἔκταση 1,4 % τῆς συνολικῆς ἐπιφάνειας τὸ 1934, καὶ αὐξάνοντος τὸ ποσοστὸ αὐτὸ σὲ 1,8 %, λόγω τῆς ἐπέκτασης τῶν πόλεων καὶ τῶν συνοικισμῶν μέχρι τὸ 1939, βρίσκουμε ἀναλογοῦσα στὶς κατηγορίες αὐτὲς ἔκταση γιὰ τὸ 1939 στρέματα 2.338.000, ὁπότε μένουν «ἄγνεες ἐκτάσεις» στρ. 50.438 000 ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ 39 % τῆς συνολικῆς ἐπιφάνειας τῆς Ἑλλάδας καὶ στὰ 65 % τοῦ παραγωγικοῦ γενικὰ ἐδάφους της.

Ἀπὸ τὴν ἔκταση αὐτή, ἡ ζώνη ποὺ βρίσκεται σὲ ὕψος πάνω ἀπὸ 1.500 μέτρα καταλαμβάνει κατὰ τὴ Στατιστικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Ἑλλάδος (1939, σελ. 5) 3.875.000 στρέμματα, περιελείνει δὲ τὸ μέγιστο τῶν πραγματικὰ ἀγόνων ἐδαφῶν: ἐδάφη συμπαγῆ βραχώδη, ἔντονα πετρώδη, ἔντονα ἀνεμόδαρτα, πολὺ ἐπικλινῆ κρημνώδη (ἔναντι τῶν περιεχομένων στὴ ζώνη αὐτὴ ἐκμεταλλευσίμων ἐδαφῶν μποροῦμε ν' ἀντιπαραθέσουμε γιὰ τὸν στατιστ. ὑπολογισμὸ τὰ ἄγονα ἐδάφη τῶν χαμηλοτέρων περιοχῶν), ὁπότε ἀφαιροῦντες τὰ πραγματικὰ ἄγονα αὐτὰ ἐδάφη καὶ τὶς διατηρηθησόμενες λίμνες ἀπὸ τὴν ἔκταση τῶν 50 435.000 στρ. βρίσκουμε ὑπόλοιπο 46.000.000 στρ. περίπου στὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὴ καὶ ἐνδείκνυται νὰ πραγματοποιηθῆ συστηματικὴ ἐκμετάλλευση τῶν βοσκῶν καὶ ἀναδάσωση τῶν δασικῶν ἐδαφῶν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Ἡ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας, στὴ σύγχρονη ἰδίως κοινωνικὴ συγρότηση μὲ τὸν ἀνεπτυγμένο Κρατικὸ παρεμβατισμὸ εἶναι κατὰ βάση πρόβλημα Γεωργικῆς πολιτικῆς.

Ἡ ἀντιμετώπισή του, ἡ ἐξεύρεση τῆς λύσης του, καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐνδεδειγμένων γιὰ τὴν πραγματοποίησή της μέτρων, καθορίζονται βασικὰ ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Κράτους, σὰν ἐκπροσώπου καὶ ὀργάνου τῶν ἀρχουσῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἀπέναντι στὰ παραγωγικὰ προβλήματα τῆς χώρας.

Ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα προηγουμένως καταφαίνεται πῶς οἱ παράγοντες ποὺ συνιστοῦν τὸ πρόβλημα εἶναι κυρίως τρεῖς: ὁ τεχνικός, ὁ γεωκτητικὸς καὶ ὁ παράγοντας τῆς Κρατικῆς γεωργικῆς πολιτικῆς.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸν τεχνικὸ παράγοντα ὑποστηρίζουμε πῶς οἱ δυνατότητες ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειας μέχρι τοῦ διπλασιασμοῦ τῆς καλλιεργούμενης σήμερα ἔκτασης ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα.

Ὅσον ἀφορᾶ τὶς σχέσεις ἰδιοκτησίας τῆς γῆς, κατεδείξαμε πῶς οἱ κρατοῦσες στὴν ὕπαιθρο συνθῆκες, ἀντιτιθέμενες στὴ Γεωργικὴ πρόοδο γενικά, ἀποτελοῦν βασικὸ ἐμπόδιο στὴ σύγχρονη δυνατὴ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας.

Ὅσον ἀφορᾶ τέλος τὴν Γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους, ἡ ἐπέκταση τῆς καλλιεργειας μπορεῖ νὰ ἐξετασθῆ οὐσιαστικὰ ἀπὸ δυὸ πλευρές: ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς κλειστῆς οἰκονομίας καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἀνοικτῆς—διεθνοῦς οἰκονομίας.

Ἀπὸ τὴν πρώτη ἄποψη οἱ δυσχέρειες γιὰ τὴ δυνατὴ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας παρουσιάζονται πολλὲς καὶ σοβαρές, λόγω κυρίως τῶν ἀμέσων σκοπῶν της: τῆς σιτάρκειας καὶ τῆς αὐτάρκειας σὲ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἀπὸ μιὰ ἐκπατικὴ Κτηνοτροφία, ποὺ συγκαλύπτουν τὶς ἔμμεσες καὶ οὐσιαστικὲς ἐπιδιώξεις: τῆς διατήρησης καὶ τῆς ἐνίσχυσης τῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὶς ἀντιδραστικὲς—κεφαλαιοκρατικὲς τάξεις τοῦ τόπου μας.

Τὸ σύστημα ὅμως τῆς κλειστῆς οἰκονομίας, συντηρηθὲν στὴ Γεωργία τῆς Ἑλλάδας καὶ ὑποστηριχθὲν ἀπὸ ἀντιλαϊκὰ-φασιστικὰ καθεστῶτα—ὅπως καὶ σὲ ἄλλες χῶρες—, ἀντιτίθεται ἀπόλυτα στὰ συμφέροντα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὅσο καὶ τοῦ λοιποῦ πληθυσμοῦ, ἀντιτίθεται ἀπόλυτα στὴν ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, στὴν πρόοδο τῆς Γεωργίας [45].

Γιαυτὸ δὲν ἀποδεχόμαστε καθόλου ἀναγκαία τὴ συνέχισή του. στὶς σύγχρονες ἰδίως τεχνικοοικονομικὲς καὶ κοινωνικοπολιτικὲς συνθῆκες, καὶ δὲν ἐξετάζομε τὸ πρόβλημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς διατήρησης ἢ τῆς ὁλοκλήρωσης τῆς κλειστῆς οἰκονομίας, ἀλλ' ἀντίθετα τὸ ἀντικρύζομε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀναπόφευκτης καὶ ὁλοκληρωτικῆς μεταπολεμικὰ ἐπικράτησης τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀνοικτῆς οἰκονομίας [46].

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ οἱ δυνατότητες ἐπέκτασης τῆς καλλιέργειας παρουσιάζονται σαφῶς καταφατικὲς καὶ ἡ πραγματικότητα, παρέχουσα τὶς ἀναγκαῖες ἀποδείξεις, ἀναιρεῖ τὶς ἐπιφυλάξεις καὶ τὶς ἀντιρρήσεις.

Καλύπτοντας κάθε ἀμφιβολία καὶ δισταγμό, κάθε σκόπιμη ἀντιδραστικὴ δημαγωγία, ἀπέδειξε τὴν ὑπάρχουσα δυνατότητα ἡ ἐργασία ποὺ ἔγινε στὸ παρελθόν, παρὰ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὶς καὶ τότε διατυπούμενες ἀντιλήψεις «στενότητας καὶ ἐλλειψης τῆς γῆς», ὅπως ἡ ἐργατικότητα καὶ ἡ ἱκανότητα τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ θὰ τὶς ἐξασφαλίση καὶ στὸ μέλλον, ἐφόσον θὰ κατακτηθοῦν οἱ ἀναγκαῖες κοινωνικὲς καὶ τεχνικὲς συνθῆκες.

Τὶς ἀναγκαῖες ἐξελίξεις στὴν ὀργάνωση, στὴν διεύθυνση καὶ στὴ λειτουργία τῆς παραγωγῆς, τὰ γεγονότα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς—τόσο κατὰ τὸ παρελθὸν ὅσο καὶ σὸ παρόν, τόσο στὴν πατρίδα μας, ὅσο καὶ στὶς ἄλλες χῶρες—διδάσκουν καὶ ἀποδεικνύουν κάθε μέρα καὶ πιὸ ἔντονα, πῶς μπορεῖ νὰ τὶς πραγματοποιήση μὲ συνέπεια καὶ ἀποτελεσματικότητα Ἀγροτικὴ πολιτικὴ δημιουργική, πραγματοποιουμένη κατὰ τὶς ἀρχὲς καὶ τὴν τακτικὴ σχεδιασμένης Κοινωνικῆς οἰκονομίας.

Ὑπὸ τὴ βασικὴ προϋπόθεση συνθηκῶν ἀσφάλειας καὶ ἀναδιοργανώσεως στὴν ὕπαιθρο, θ' ἀποκαταστήση τὴ δημοκρατικὴ λειτουργία τῶν Συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, θὰ ὁλοκληρώση τὴν Ἀγροτικὴ Μεταρρύθμιση δίνοντας τὴ γῆ στοὺς καλλιεργητές της καὶ σὲ κείνους ποὺ μποροῦν νὰ τὴν καλλιεργήσουν· θὰ ἐφαρμόση πολιτικὴ ἀνοικτῆς οἰκονομίας στὴν κατεύθυνση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Καὶ μὲ τὴν ἀφοσιωμένη καὶ στὸ μέλλον ἐργασία τῶν ἐρευνητῶν θὰ θέση στὴ διάθεση τῆς τεχνικῆς καθοδήγησης τὰ ἀναγκαῖα οἰκονομικὰ καὶ νομοθετικὰ μέσα γιὰ τὴν πραγματοποίηση καὶ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ

(44) Ὁ Κ. Σακαντάνης στὴ μελέτη του: Τὸ πρόβλημα τῆς παραγωγικῆς γῆς ("Ἀνταῖος, σελ. 67) ἐκτιμώντας τὴ σύγχρονη δυνατὴ ἐπέκταση τῆς καλλιέργειας δίνει τὸν αὐτὸ συνολικὸ ἀριθμό.

(45) Λ. Σεγκάλ: Πολιτικὴ Οἰκονομία, Ἀθῆνα 1936, σελ. 306 ἐφ.

(45) Π. Ρούσσο: Ἡ Ἑλλάδα μέσα στὴ Βαλκανικὴ καὶ τὴν Παγκόσμια οἰκονομία, «Μόρφωση», Ἀθήνα 1945, τευχ. 1, σελ. 5—6.

Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΣΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ PH. DUCHEMIN
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΤΑΙΟΥ

Συνεχίζοντας την ἔρευνά μας γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀνοικοδόμησης στὶς ἄλλες χῶρες, στὸ τεῦχος αὐτὸ τοῦ «Ἀνταίου», δημοσιεύουμε ἄρθρο τοῦ Γάλλου δημοσιογράφου Ph. Duchemin, *ποὺ ἡ ἀποκλειστικότητά του μᾶς παραχωρήθηκε εὐγενῶς ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Πρεσβεία, μαζὶ μὲ ἄλλες δημοσιογραφικὲς ἔρευνες γύρω ἀπὸ τὰ ζωτικὰ προβλήματα τῆς ἀνοικοδόμησης στὴ Γαλλία. Κατὰ καιροὺς θὰ δημοσιεύουμε τὰ ἄρθρα αὐτὰ ἢ ἀποσπάσματά τους.*

Πρὶν ἀπ' αὐτὸν τὸν πόλεμο, ἡ Γαλλία ἐρχόταν ἕκτη κατὰ σειρὰ στὸν κόσμο στὴν παραγωγὴ ἠλεκτρισμοῦ, μὲ δέκα ἑπτὰ δισεκατομμύρια Ω.Χ.Β. Ἡ παραγωγή της, ἀποτελοῦνταν κατὰ 50% (καὶ κάτι παραπάνω) ἀπὸ ἠλεκτρενέργεια ὑδροδυναμικῆς προέλευσης. Τὸ Νοέμβρη 1938, εἶχε παραγωγὴ 745 ἑκατομ. Ω.Χ.Β. ἀπὸ ὑδροηλεκτρικὴ ἐνέργεια καὶ 735 ἑκ. Ω.Χ.Β. ἀπὸ θερμικὴ ἐνέργεια. Χρησιμοποιοῦνταν μόνον τά 30% τῶν ὑδραυλικῶν δυνατοτήτων. Ἂς δοῦμε τώρα ποιὰ ἦτανε ἡ ἐξέλιξη τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἠλεκτρισμοῦ ἀπὸ ὑδροδυναμικὲς πηγὲς μετὰ τὸ 1938.

1. Η ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1939.

Ἀπὸ 1.280 ἑκατομ. ΩΧΒ τὸ 1938, ὁ μηνιαῖος μέσος ὅρος τῆς παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ ξεπέρασε τὸ 1943 τὰ 1.370 ἑκατομ. Τὸ Νοέμβρη 1944, δὲν ἦταν παρὰ 1.223 ἑκατομ., ἀλλά, τὸν τελευταῖο αὐτὸ μῆνα τὸ ποσοστὸ τῆς ὑδροηλεκτρικὰ παραγομένης ἐνέργειας ἔφτασε τὰ 73%.

Πῶς ἐξηγεῖται αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη;

Ἀπὸ ἔλλειψη κάρβουνου, ὅλος ὁ κόσμος στράφηκε πρὸς τὴν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια. Ἀλλὰ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἔλλειψης τοῦ κάρβουνου, ἡ ἐξέλιξη σημειώθηκε μὲ ἀπότομη πτώση τῆς παραγωγῆς θερμικῆς ἐνέργειας καὶ ἔντονη στροφὴ πρὸς τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ὑδατοπτώσεων.

Οἱ Γερμανοὶ ἀπαιτοῦσαν τὴ διατήρηση ὑψωμένης παραγωγῆς, γιατὶ χρησιμοποιοῦσαν τὸν ἠλεκτρισμὸ ἐπὶ τόπου στὰ μεταλλουργικὰ καὶ στὰ ἠλεκτρο—χημικὰ ἐργοστάσια, γιὰ τὶς πολεμικές τους ἀνάγκες.

Οἱ καταστροφὲς ἀνάστειλλαν τὴν ἀνάπτυξη αὐτὴ μόνο προσωρινά. Τὰ θερμικὰ ἐργοστάσια τῆς Δ. Γαλλίας καταστράφηκαν. Τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Κέμπ, στὸ Ρῆνο, ἔπαθε σοβαρὲς βλάβες καὶ παράλυσε.

Οἱ Γερμανοὶ σαμπόταραν τὶς ἠλεκτρο-βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις τῆς Maurienne. Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ ὑπέστη βλάβες κυρίως εἶναι τὰ δίκτυα μεταφορᾶς τῆς ἐνέργειας. Ὁ σταθμὸς Henri-Paul ποὺ τροφοδοτοῦσε τὸ Creusot καταστράφηκε ἀπὸ τὴν Ἀντίσταση. Τὰ δίκτυα τοῦ Distré, στὴ Δυτικὴ Γαλλία καὶ τοῦ Chevilly, κοντὰ στὸ Παρίσι, ἔπαθαν ζημίες ἀπὸ βομβαρδισμούς.

Ἡ ἠλεκτρικὴ ὅμως βιομηχανία στὸ σύνολό της σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἄλλη βιομηχανία τῆς χώρας εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔπαθε τὶς πιὸ ἐλαφρὲς ζημίες. Παρὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ τὸν περασμένο Σεπτέμβρη εἶχε σχεδὸν παραλύσει. Τὸ κάρβουνο δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ φτάσει στὰ θερμικὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ δίκτυα εἶχαν κοπεῖ. Ἡ ἀποκατάσταση τοῦ μηχανισμοῦ ἦταν ὅμως ἀρκετὰ γρήγορη καὶ θὰ ἔχει ὁλοκληρωθεῖ στὸ τέλος τοῦ ἔτους (1945). Ἡ ἀποκατάσταση τῆς λειτουργίας του ἐμποδίστηκε ἀπὸ τὶς ἀνωμαλίες τῆς ὑδραυλικῆς παραγωγῆς γιατὶ τὰ φράγματα—λίμνες εἶχαν πέσει στὰ 50% τῆς κανονικῆς χωρητικότητάς τους, τὸν Φλεβάρη.

Γιὰ τὸ μέλλον, τὸ κύριο πρόβλημα εἶναι νἀρχίσει ἡ λειτουργία τῶν μεγάλων ἐργοστασίων ποὺ ἡ ἀποπεράτωσή τους ματαιώθηκε ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου.

2. ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΥΔΡΟ - ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ

Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου τρία μεγάλα ἐργοστάσια βρίσκονταν στὰ σκαριὰ γιὰ νὰ ἐνισχυθεῖ ὁ ὑπάρχων βιομηχανικὸς ἐξοπλισμός: S. Etienne - Cantalés, l'Aigle καὶ Génissiat. Τὸ πρῶτο, ποὺ βρίσκονταν στὸν ποταμὸ Cére, ἐγκαινιάστηκε τὴν 1η Ἰούλη ἀπὸ τὸν στρατηγὸ ντὲ Γκώλ. Στηριγμένο σ' ἕνα σημαντικὸ φράγμα ποὺ εἶναι τὸ τρίτο τῆς Γαλλίας ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς ἐναποθηκευμένης ποσότητας νεροῦ, θὰ δώσει συνολικὴ ἐτήσια παραγωγὴ 475 ἑκατομ. Ω.Χ.Β.

Στὸ Massif Central, ἐπίσης εἶχε σχεδιαστεῖ, πρὶν τὸν πόλεμο, ὁ πλήρης ἐξοπλισμὸς τῆς Μεσαίας Dordogne μὲ τέσσερα κλιμακωτὰ ἐργοστάσια. Τὸ μόνο ποὺ περατώθηκε, ἀπὸ τὸ 1932, εἶναι τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Maréges, καὶ τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Aigle, τὸ δεύτερο θὰ εἶχε τελειώσει κιόλας χωρὶς τὸν πόλεμο.

Τὸ ἐργοστάσιο αὐτὸ θὰ στηριχθεῖ κατ' εὐθεῖαν σ' ἕνα φράγμα 90 μ. ὕψους καὶ 290 μ. μήκους στὴν κορφή.

Ὅταν τὰ τέσσερα αὐτὰ ἐργοστάσια θὰ ἔχουν περατωθεῖ, ἡ Μεσαία Dordogne θὰ παράγει 1.300 ἑκατομ. Ω.Χ.Β. τὸ χρόνο, ποὺ ἀπ' αὐτὰ τὸ ἕνα τέταρτο περίπου θὰ παράγεται μονάχα ἀπὸ τὸ Aigle.

Τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Génissiat ἀποτελεῖ μέρος ἑνὸς ὑδροηλεκτρικοῦ συγκροτήματος ἀκόμα πιὸ σημαντικοῦ. Εἶχε γίνει ἐπεξεργασία ἑνὸς σχεδίου ὀργάνωσης τοῦ Ροδανοῦ ποὺ πρόβλεπε τὸ χτίσιμο 20 ἐργοστασίων κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ. Τὸ Génissiat, στὸ Jura, κοντὰ στὰ ἐλβετικὰ σύνορα, θὰ εἶναι τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτά. Τὸ φράγμα θὰ ἔχει 10 μ. ὕψος καὶ 70 μ. πάχος στὴ βάση. Ὅταν ὅλος ὁ Ροδανὸς θὰ ἔχει ἐξοπλιστεῖ, θὰ παράγει ἐτήσια 9 δισεκατομ. ΩΧΒ. Ἀπ' αὐτὸ τὸ συγκρότημα τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Génissiat θὰ παράγει 1,5 δισεκατομ. ΩΧΒ. Θὰ εἶναι τότε τὸ πιὸ ἰσχυρὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο τῆς Γαλλίας.

Ἀλλά, ἂν τὸ Aigle πρόκειται νὰ ἐγκαινιαστεῖ φέτος (1945), τὸ Génissiat δὲν θὰ εἶναι ἕτοιμο πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια.

Ἡ κατασκευή του θὰ ἀπαιτήσει 150.000 τόννους ἄνθρακα, ἀλλὰ τὰ 1500 ἑκατομ. Ω.Χ.Β. ποὺ θὰ παραχθοῦν ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο θ' ἀντικαταστήσουν 1.500.000 τόννους, ἄνθρακα. Αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ δίνουν μιὰ ἰδέα τῆς σπουδαιότητας τῶν ἔργων αὐτῶν.

Μὲ τὴν ἀποπεράτωση τῶν ἐγκαταστάσεων ποὺ γίνονται τώρα θὰ ὁλοκληρωθεῖ τὸ σημερινὸ πρόγραμμα γιὰ τὴν παραγωγὴ 3 δισεκατομ. ΩΧΒ.

Κι αὐτὸ θὰ εἶναι μόνο ὁ πρῶτος σταθμὸς ἑνὸς δεκάχρονου σχεδίου γιὰ παραγωγὴ 12 δισεκατομμυρίων ΩΧΒ: εἶναι ἀναγκαῖο νὰ φτάσουμε σὲ συνολικὴ παραγωγὴ 25 μὲ 30 δισεκατομ. ΩΧΒ ἀπὸ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ὑδραυλικῶν μας πηγῶν, ἔτσι ὥστε τὰ θερμικὰ ἐργοστάσια νὰ μὴ παίζουν παρὰ βοηθητικὸ ρόλο. Κατὰ τοὺς τεχνικούς, ὅμως, θὰ πρέπει πάντα νὰ ὑπάρχει μιὰ σημαντικὴ θερμικὴ παραγωγὴ γιὰ νὰ ἐξουδετερώνονται οἱ ἀνωμαλίες τῆς ὑδροηλεκτρικῆς παραγωγῆς.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ τὸ προβλεπόμενο εὐρύτερο σχέδιο πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα παράλληλο σχέδιο ἀνάλογης ἐπέκτασης τῶν θερμικῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ.

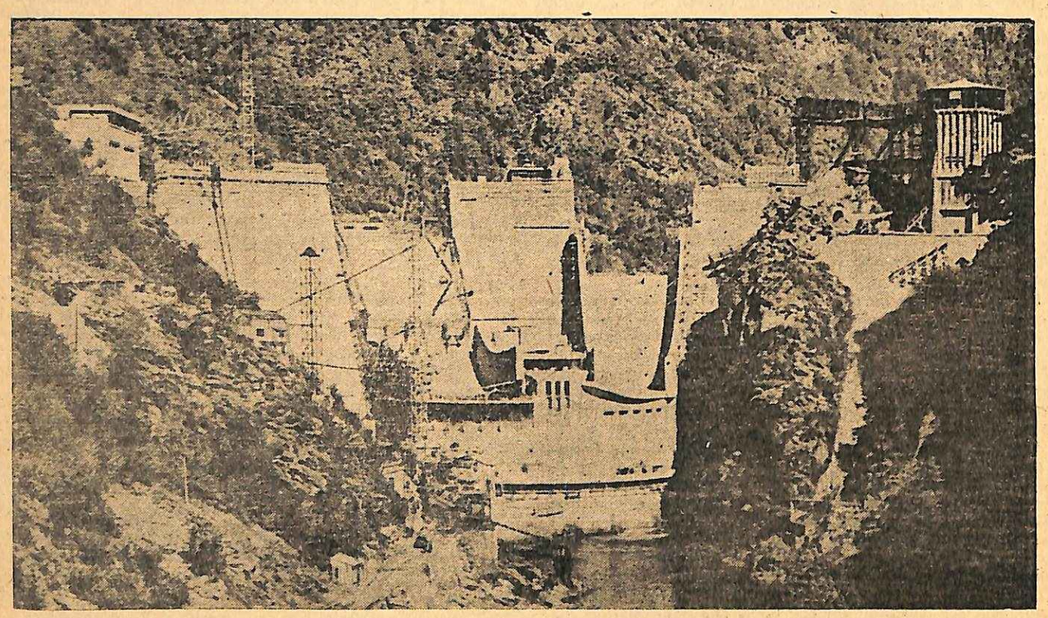

Τὸ φράγμα τοῦ Aigle.—Αὐτὸ τὸ φράγμα θὰ δώσει ἐνέργεια 400 ἑκμ. ΩΧΒ τὸ χρόνο.

ἔργου των στὴν διεύθυνση καὶ στὸν ἔλεγχο τῆς παραγωγῆς· θὰ ἐμπνεύσει στὴν ἀγροτικὴ τάξη τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς δημιουργικῆς κοινωνικῆς ἐργασίας.

Τότε ἡ Γεωργία τῆς πατρίδας μας ἐπεκτεινομένη σ' ὅλες τὶς διαθέσιμες ἐκτάσεις κι' ἐκμεταλλευομένη αὐτὲς μὲ τὰ προσφορώτερα καλλιεργητικὰ συστήματα καὶ ἰδίως τὸ δενδροκομικὸ καὶ τὸ κηπευτικό, θὰ μεταμορφώσει σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα στὸ βέλτιστο—σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὴν δυνατὴ ἔντασι τῆς καλλιέργειας—τὴν ὕπαιθρο χώρα μας.

Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἐποχή, ἡ μεγάλη σὲ γεγονότα καὶ ἐξελίξεις ἐποχή μας ἀπόδειξε πῶς κάθε ὑπολογισμὸς καὶ κάθε σχέδιο ποὺ ἀγνοεῖ τοὺς πόθους καὶ τὴ δύναμη τῶν ἐργαζομένων μαζῶν εἶναι καταδικασμένο σὲ οἰκτρὴ ἀποτυχία.

Κι' ἀντίθετα, πῶς κάθε πρόβλεψη καὶ κάθε ἐκτίμηση ποὺ στηρίζεται καὶ στὴ δραστηριότητα τοῦ Λαοῦ, βασίζεται σὲ ἀκλόνητα θεμέλια. Κι' ἂν εἶναι κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ ὑστερήσει στοὺς ὑπολογισμούς, αὐτὸ εἶναι ἡ ἐκτίμηση τῆς τεράστιας δημιουργικῆς δύναμης τοῦ Λαοῦ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Θ' ἀκολουθήσει τὸ Β' Μέρος τῆς μελέτης: Ἡ ἔνταση τῆς καλλιέργειας.

Γ. ΑΓΓΕΛΟΥ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟ 1945

Τὸ 1945 ἄνοιξε γιὰ τὴν Ἑλλάδα μέσα στοὺς κρότους τῶν κανονιῶν, τῶν ὅλμων καὶ τῶν ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν ποὺ σκοπὸ εἶχαν νὰ ἐπιβάλουν στὴ χώρα μας τὴν κυριαρχία τῶν ἐκμεταλλευτικῶν οἰκονομικῶν συγκροτημάτων καὶ ἔκλεισε μέσα στοὺς τριγμοὺς τοῦ κατακρημνιζομένου, ἐξ αἰτίας τῆς ἐγκληματικῆς πολιτικῆς τῶν συγκροτημάτων αὐτῶν καὶ τῶν μεταδεκεμβριανῶν κυβερνήσεων ποὺ ἦταν στὴν ὑπηρεσία τους, οἰκοδομήματος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ὁ χρόνος αὐτὸς ἦταν ἀπὸ κάθε ἄποψη ἕνας ἀπ' τοὺς χειρότερους ποὺ ἔζησε ὁ πολύπαθος λαός μας, τέτοιος ποὺ μονάχα στὴν περίοδο τῆς κατοχῆς βρίσκει κανένας τὸν ὅμοιο του. Εἰδικώτερα στὸν οἰκονομικὸ τομέα, ὁ χρόνος ποὺ πέρασε χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ συνεχῆ προσπάθεια τῶν τραπεζοβιομηχάνων καὶ τῶν ἄλλων κύκλων τοῦ μεγάλου κεφαλαίου νὰ πάρουν στὴ διάθεσή τους τὶς πρῶτες ὕλες τῆς Οὔνρα, νὰ πάρουν πιστώσεις ἀπ' τὴν Τράπεζα Ἑλλάδος καὶ νὰ ρυθμίζουν τὴν παραγωγὴ κατὰ τὶς θελήσεις τους καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τους, ἀσύδοτοι ἀπὸ κάθε ἔλεγχο καὶ ἐπέμβαση τοῦ Κράτους, κι' ἀπ' τὴ φορολογικὴ ἐπιβρρυνσηγιὰ ν' ἀποκομίζουν μυθικὰ κέρδη, ἐνῶ ὁ ἐργαζόμενος λαὸς θὰ σέρνεται στὴν πιὸ μαύρη ἀπελπισία καὶ συμφορὰ (ἀνεργία καὶ μεροκάματα πείνας γιὰ τοὺς ἐργάτες λητστρικὲς τιμὲς» ἀσφάλειας» γιὰ τὰ προϊόντα τῶν ἀγροτῶν). Κοὶ δυστυχῶς ἡ προσπάθεια αὐτὴ πέτυχε χάρη στὴν ἀμέριστη «κατανόηση» καὶ βοήθεια, θετικὴ ἢ ἀρνητική, ποὺ βρῆκε στὶς κυβερνήσεις ποὺ, ἐλέῳ τῆς ξένης ἐπέμβασης, διαχειρίστηκαν τὴν ἀρχὴ σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε καλλίτερα τὰ γεγονότα στὴ χρονολογικὴ καίλογική τους σειρά.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνασκόπηση τοῦ 1945 μπορεῖ νὰ διαιρεθεῖ σὲ τέσσερες περιόδους, ἀνάλογα μὲ τὸ πνεῦμα ποὺ ἐπικρατοῦσε σὲ κείνους ποὺ κάθε φορὰ ἐκπροσωπούσανε ὑπεύθυνα τὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους. Ἔτσι ἔχομε 1) Τὴν περίοδο τῆς κυβέρνησης Πλαστήρα, ἐπεκτεινόμενη καὶ μέχρ τὴν ἀνάληψη τῆς ἀντιπροεδρείας τῆς Κυβέρνησης Βούλγαρη ἀπ' τὸν κ. Βαρβαρέσσο. 2) Τὴν περίοδο ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος Βαρβαρέσσου. 3) Τὴν περίοδο Παρασκευόπουλου - Κασσιμάτη καὶ 4) Τὴν περίοδο ἀπ' τὴν ἀνάληψη τῆς Κυβέρνησης ἀπὸ τὸ δημοκρατικὸ κέντρο.

1) ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΜΕΤΑΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

Τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1945 τὸ τραπεζοβιομηχανικὸ κεφάλαιο, μὲ τὸν ἐκπρόσωπό του στὴν Κυβέρνηση Πλαστήρα βιομήχανο Γκλαβάνη, Ὑπουργὸ τῆς Ἐθν. Οἰκονομίας καὶ μὲ τὸν ἀνύποπτο γιὰ τὰ οἰκονομικὰ Γ. Σιδερη, Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν, προσπαθεῖ νὰ συνεχίσει τὴν πολιτικὴ ποὺ ἐγκαινίασε ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ ποὺ συνίστατο στὸ συστηματικὸ σαμποτάρισμα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, μὲ τὴν πρόφαση ἔλλειψης πρώτων ὑλῶν καὶ κεφαλαίων, ποὺ τὸ ἀνάγκαζε δῆθεν νὰ κρατάει κλειστὰ τὰ ἐργοστάσια. Ἡ τακτική του αὐτὴ σκοπὸ εἶχε πρῶτα νὰ ἐπιτύχει ἀπ' τὸ Κράτος τὸ δικαίωμα ἀθρόων ἀπολύσεων τοῦ ἐργατοϋπαλληλικοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ καθορισμοῦ χαμηλῶν ἡμερομισθίων γιὰ κείνους ποὺ θὰ παρέμεναν γιὰ νὰ ἐργάζωνται, ἔπειτα ν' ἀποσπάσει ἀπ' τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος πιστώσεις σὲ δραχμὲς ποὺ θὰ τὶς χρησιμοποιοῦσε ὄχι γιὰ τὴν κίνηση τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ (αὐτὸν εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὸν κινητοποιήσει καὶ χωρὶς τὶς πιστώσεις), ἀλλὰ γιὰ κερδοσκοπία — ἐπένδυση σὲ χρυσὸ ἢ ἐξωτερικὸ συνάλλαγμα κλπ.— καὶ τέλος ν' ἀποκτήσει ἀπόλυτη ἀσυδοσία στὴν παραγωγὴ καὶ διάθεση τῶν προϊόντων ποὺ θ' ἀποφάσιζε νὰ παραγάγει ὄχι γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ της μὰ γιὰ τὰ δικά του κερδοσκοπικὰ συμφέροντα.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ κατευθυνόμενη ἐπιτελικὰ ἀπ' τοὺς κύκλους τῆς Ἐθνοτράπεζας, μὲ τὸ σιγοντάρισμα τοῦ «ἐθνικόφρονος» κόσμου γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπ' τὰ

«ἀναρχικὰ καὶ ἀντεθνικὰ» στοιχεῖα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ εὐλογία τῶν «κεκηρυγμένων ὑπὲρ τῆς πλήρους ἐλευθερίας εἰς τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀτόμου» (βλέπε σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Δ. Μάξιμου στὴν «Καθημερινὴ») ἔφερε τ' ἀποτελέσματά της: Μὲ τὸν 'Αν. ν. 118 οἱ ἐργοδότες πῆραν τὸ δικαίωμα τῆς ἀπόλυσης τοῦ «πλεονάζοντος» προσωπικοῦ τους, πιστώσεις ἄρχισαν νὰ χορηγοῦνται στὶς διάφορες ἐπιχειρήσεις (καπνοβιομηχανίες, βιομηχανίες γεωργ. ἐργαλείων, λιγνιτορυχεῖα κ.ἄ.) καὶ μάλιστα χωρὶς καμμιὰ παρακολούθηση γιὰ τὴ διάθεσή τους, κανένας ἔλεγχος δὲν ἐπιβλήθηκε στὴν παραγωγὴ ἢ τὶς τιμὲς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

'Απ' τὴν ἄλλη γιὰ τὴ γεωργικὴ παραγωγὴ καμμιὰ μέριμνα οὐσιαστικὴ δὲν ἔπαιρνε τὸ Κράτος. Οἱ ἀγρότες, κατεστραμμένοι ἀπ' τὸν κατακτητὴ καὶ τοὺς ντόπιους συνεργάτες τους, ἄστεγοι καὶ πεινασμένοι, κατατρεγμένοι ἀπ' τὰ κρατικὰ καὶ παρακρατικὰ ὄργανα τῆς μεταδεκεμβριανῆς ἐποχῆς, ἐγκαταλειμμένοι χωρὶς καμμιὰ ἐνίσχυση σὲ σπόρους, λιπάσματα, ἐργαλεῖα κι' ἄλλα γεωργικὰ ἐφόδια κι' ἀκόμα σὲ τροφὲς γι' αὐτοὺς καὶ τὰ ζῶα τους, ἀναγκάζονταν νὰ πουλοῦνε τὰ λίγα προϊόντα τους σὲ ἐξευτελιστικὲς τιμές, νὰ σφάζουν καὶ νὰ πουλοῦνε γιὰ κρέας κι' αὐτὰ τὰ λιγοστὰ ζῶα ποὺ σώθηκαν ἀπ' τὴ ληστρικὴ μανία τοῦ ἐχθροῦ

Ὅσο γιὰ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ στὸ διάστημα αὐτό, σχεδὸν κανένα μέτρο δὲν πάρθηκε. Ὁ νόμος γιὰ τὴ φορολογία τῶν πλουτησάντων ἐπὶ κατοχῆς, ἑτοιμος ἀπ' τὸ Νοέμβρη τοῦ 1944, μόλις τὰ τέλη τοῦ Μάρτη 1945 μπόρεσε νὰ δημοσιευθεῖ, εὐνοχισμένος στὶς οὐσιαστικὲς καὶ διαδικαστικές του διατάξεις σὲ τρόπο ποὺ προεξοφλοῦσε τὴ βέβαιη ἀποτυχία του. Γιὰ τὴ φορολογία τῶν ὠφεληθέντων ἀπ' τὸν πληθωρισμὸ οὔτε κουβέντα γινότανε πιά, ἐνῷ μὲ εἰδικοὺς νόμους ἐπαναφερότανε σ' ἐφαρμογὴ ὅλο τὸ ἀντιλαϊκὸ προπολεμικὸ φορολογικὸ σύστημα, ποὺ ἄφινε οὐσιαστικὰ ἀσύδοτο τὸ μεγάλο κεφάλαιο, ἐνῷ ἐπιβάρυνε καταθλιπτικὰ τὶς λαϊκὲς τάξεις. Ἡ φορολογικὴ ἀνισότητα ἐπιτείνοντον ἀπ' τὸ γεγονὸς πὼς ἡ διάθεση τῶν τροφίμων καὶ ἄλλων ἐφοδίων τῆς Οὔνρα ποὺ μοίραζε τὸ Κράτος γινότανε χωρὶς κανένα διαφορισμὸ τῆς τιμῆς ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ καταναλωτή. Ἐξάλλου τὰ κρατικὰ ἔξοδα δὲν προορίζονταν γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση καὶ παραγωγικοὺς γενικὰ σκοποὺς ἀλλὰ στὸ μεγαλείτερο μέρος τους γιὰ μισθοὺς καὶ συντάξεις τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ ἰδιαίτερα τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἀπ' τὰ ἔξοδα αὐτά, πολὺ μικρὸ μέρος καλυπτότανε ἀπ' τὰ ἔσοδα, τὸ ὑπόλοιπο προερχότανε ἀπὸ προκαταβολὲς τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος ποὺ προκαλούσανε διόγκωση τῆς κυκλοφορίας. Συγκεκριμένα περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ποὺ ἐξετάζομε (15 Μάη 1945) ἡ κατάσταση τοῦ λ/σμοῦ τοῦ Δημοσίου στὴν Τράπεζα ἦταν ἡ ἀκόλουθη:

Πληρωμὲς τοῦ Κράτους ἀπὸ ἀπὸ 11 Ν)βρη 1944 (μέρα σταθεροποίησης) ἴσαμε 15 Μάη 1945	Δρχ. 18782 ἑκατ.
Εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου ἀπὸ φόρους στὸ ἴδιο διάστημα	Δρχ. 3345 ἑκατ.
Εἰσπράξεις ἀπὸ διάθεση ἐφοδίων Οὔνρα κλπ.	» 1593 ἑκατ. 4938 ἑκατ.
Χρεωστικὸ ὑπόλοιπο τοῦ Δημοσίου »	13844 »

Ὅλη αὐτὴ ἡ κατάσταση ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ κινδύνους γιὸ τὴ σταθεροποίηση τοῦ νομίσματος καὶ γενικὰ γιὰ τὴν οἰκονομία. Στὰ τέλη Μαΐου ἡ χρυσὴ λίρα εἶχε ξεπεράσει τὶς 20.000 δρχ., ἀπὸ 3.800 ποὺ εἶχε τὸ Γενάρη, ἡ κυκλοφορία ἔφτασε τὰ 23 δισεκατ. δρχ. καὶ ὁ τιμάριθμος ἄρχισε νὰ γίνεται ἀπειλητικὸς γιὰ τὰ χαμηλὰ εἰσοδήματα τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων (ἀριθμοδείκτης αὔξησης μισθῶν ὑπαλλήλων 2—3 καὶ ἐργατῶν 3—5 σὲ σχέση μὲ τὸν 'Οκτώβρη 1940, ἀριθμοδείκτης αὔξησης τιμῶν εἰδῶν στὴ 31 Μάη 2,123 μὲ βάση 100 τὸν 'Οκτώβρη 1940).

2) ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΑΡΒΑΡΕΣΣΟΥ

Ἡ τέτια ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀγανάχτηση ποὺ προκλήθηκε στὸ λαὸ ἀλλὰ κι' οἱ φόβοι ποὺ ἐκφράστηκαν ἀπὸ ἐξωελληνικοὺς παράγοντες γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε πάνω στὴ πολιτικὴ κατάσταση «ἡ οἰκονομικὴ καὶ δημοσιονομικὴ κρίση» (βλέπε μήνυμα τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ τῆς Μ. Βρεττανίας Τσῶρτσιλ στὸ Βούλγαρη) ἔφεραν στὴν ἀνάγκη ν' ἀνατεθεῖ ἡ διαχείριση τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς σχεδὸν ἀπολυταρχικὰ στὸν κ. Βαρβαρέσσο, ποὺ βρισκότανε τότε σὲ ἀποστολὴ στὴν 'Αμερικὴ καὶ τὴν 'Αγγλία, ὅπου εἶχε συνομιλίες μὲ διάφορες προσωπικότητες πάνω στὰ οἰκονομικὰ ζητήματα τῆς 'Ελλάδας. Ὁ κ. Βαρβαρέσσος λίγες, μέρες μετὰ τὴν ἐπάνοδό του καὶ τὴν ἀνάληψη τῆς ἀντιπροεδρείας τῆς Κυβέρνησης καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ἐφοδιασμοῦ, ἐξάγγειλε στὶς 5 Ἰούνη τὸ πρόγραμμά του γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς οἰκονομίας μας.

Τὸ πρόγραμμα αὐτό, μὲ ἀρκετὸ ἐπίχρισμα ἀντιπεφαλαιοκρατικῆς δημοκοπίας, διαπνεότανε ἀπὸ ζωηρὸ πνεῦμα παρεμβατισμοῦ, φασιστικῆς μορφῆς. Σὰ βάση γιὰ τὴν κινητοποίηση τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ ἔβαζε τὴ νομισματικὴ ἐξυγίανση καὶ τὴ σταθερότητα τῶν τιμῶν καὶ τῶν μισθῶν σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα. Ἡ πρώτη θὰ ἐπιτυγχανότανε μὲ τὴν ἰσοσκέλιση τοῦ προϋπολογισμοῦ, χωρὶς πιὰ προσφυγὴ στὴν ἔκδοτικὴ μηχανὴ ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιβολὴ καινούριων φορολογιῶν ποὺ θὰ ἐπιβαρύνανε «ἐκείνους ποὺ διαθέτανε δυσανάλογα μεγάλη ἀγοραστικὴ δύναμη» καὶ μὲ διαρρύθμιση τῶν παλιῶν «ἐπὶ τὸ δικαιότερον καὶ ἀποδοτικώτερον».

Ὅσο γιὰ τὴ σταθερότητα τῶν τιμῶν, αὐτὴ θὰ ἐπιδιωκότανε μὲ ἔλεγχο στὴν παραγωγὴ καὶ τὶς τιμές, ποὺ θὰ παρεμπόδιζε τὴν κερδοσκοπικὴ διάθεση τῶν ἐπιχειρηματιῶν.

Ἔτσι ὑποσχότανε ὁ κ. Βαρβαρέσσος πὼς καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν εἰσαγωγῶν τῆς Οὔνρα ποὺ σὲ εἰδικὲς δηλώσεις του τὶς προανάγγελλε σὰν ἐξαιρετικὰ ἱκανοποιητικὲς γιὸ τὸ ἄμεσο μέλλον, θὰ βάλει μπροστὰ τὴν παραγωγὴ σὲ ὄφελος τῆς ἀνασυγκρότησης τῆς χώρας καὶ θὰ διορθώσει τὶς ἀδικίες σὲ βάρος τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ ποὺ εἶχε δημιουργήσει ἡ ἀναρχία τῆς κατοχῆς κι' ἡ ἐκμετάλλευσή της ἀπ' τοὺς ἀσυνείδητους κερδοσκόπους·

Τί ἔγινε ἀπ' ὅλα αὐτὰ στὴν πραγματικότητα;

***

Ἀπ' τὰ φορολογικὰ μέτρα ποὺ ἐξάγγειλε, ἡ φορολογία τῶν ὠφεληθέντων ἀπ' τὸν πληθωρισμὸ τῆς κατοχῆς δὲν ἐπιβλήθηκε ποτέ, στὴ φορολογία τῶν πλουτησάντων συνεχίστηκε τὸ σαμποτάρισμα ἀπ' τὰ ἴδια τὰ κυβερνητικὰ ὄργανα καὶ τοὺς δοσίλογους ὑπαλλήλους ποὺ μένανε στὰ σημαντικὰ πόστα τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ κι' ἀπ' τὰ «λαϊκὰ» μέλη (τύπου Κατσάμπο) τῶν φορολογικῶν ἐπιτροπῶν. Θεσπίστηκε ὅμως ἡ ἔκτακτη εἰσφορὰ πάνω στοὺς βιομήχανους, ἐμπόρους, ἐπαγγελματίες, βιοτέχνες κλπ. ποὺ, μὲ τὸ τρόπο ποὺ ἐπιβλήθηκε, (κατὰ κύριο λόγο μὲ βάση τὸ νοίκι, γιὰ τὶς βιομηχανίες μὲ βάση τὴν τιμὴ κτήσης τῶν ἐγκαταστάσεων τους καὶ γιὰ τὶς Τράπεζες σὰν ποσοστὸ τῶν δαπανῶν τους γιὰ μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ) ἐπιβάρυνε καταθλιπτικὰ τοὺς ἐπαγγελματοβιοτέχνες καὶ γενικὰ τοὺς μικροεπιχειρηματίες ἐνῶ γιὰ τὶς μεγάλες ἐπιχειρήσεις ποὺ ἔπρεπε καὶ ἦταν σὲ θέση νὰ πληρώσουν, ἀποτέλεσε ἀσήμαντη ἐπιβάρυνση. Ὁ κρατικὸς ἔλεγχος περιορίστηκε σὲ ἀγορονομικὰ—ἀστυνομικὰ μέτρα ποὺ ἀποτελέσανε ἕνα ἀκόμα παράγοντα ταλαιπωρίας καὶ καταπίεσης τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου μὲ τὸν καθορισμὸ χαμηλῶν τιμῶν στὰ γεωργικὰ προϊόντα, ἐνῶ οἱ τιμὲς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἢ ἔμεναν ἔξω ἀπ' τὸν κύκλο τῶν διατιμήσεων ἢ ἀτιμώρητα τὶς παραβίαζαν κάτω ἀπ' τὴν προστατευτικὴ σκιὰ τῶν ἀγορανομικῶν ὀργάνων. Ἔλεγχος στὴν ἄσκηση τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς δὲν ἐφαρμόστηκε κι' οἱ Τράπεζες ἀφινόνταν ἀνεξέλεγκτες στὴ χορήγηση τῶν πιστώσεων ὅπως κι' οἱ ἐπιχειρήσεις, ποὺ τὶς πέρνανε, στὴ διάθεσή τους. Ὁ ἔλεγχος στὴν παραγωγὴ ποὺ ἐξάγγειλε ὁ κ. Βαρβαρέσσος ξέπεσε στὴν πράξη σ' ἕνα γραφειοκρατικὸ σύστημα ποὺ θὰ τὸ ἐφάρμοζαν τραπεζιτικοὶ ὑπάλληλοι—ὄργανα τῶν τραπεζιτικῶν συγκροτημάτων ποὺ κηδεμονεύουν τὶς σοβαρότερες βιομηχανίες. Ἀλλὰ καὶ τὸ σκώδικο αὐτὸ ἔλεγχο, ποὺ, κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ τύπου, μποροῦσε νὰ στενοχωρήσει τοὺς βιομηχάνους (θόρυβος γύρω ἀπ' τὴν καθυστέρηση τῆς βιομηχανοποίησης πρώτων ὑλῶν τῆς Οὔνρα, ἀγώνας γιὰ τὴ μείωση τῆς φύρας τῶν κλωστοϋφαντουργικῶν προϊόντων ἀπὸ 21% ποὺ ζητοῦσανε οἱ βιομήχανοι σὲ 9% ποὺ ἦταν ἡ κανονικὴ κλπ.) ζήτησαν οἱ ἐκπρόσωποί τους (ἐπιμελητήρια, Σύνδεσμος βιομηχάνων κ. ἄ.) νὰ τὸν ἀποτινάξουν γιὰ νὰ μείνουν ἐλεύθερες οἱ ἐπιχειρήσεις στὸ ν' ἀποκομίζουν μονοπωλιακὰ κέρδη ὄχι μόνο ἀπ' τὴ βιομηχανοποίηση δικῶν τους πρώτων ὑλῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν ποὺ τοὺς ἔδινε τὸ Κράτος ἀπ' τὶς εἰσαγωγὲς τῆς Οὔνρα. Οἱ ἐνέργειές τους ἐκδηλώθηκαν μὲ σαμποτάρισμα τῶν μέτρων τοῦ κ. Βαρβαρέσσου καὶ μὲ ἀνοιχτὴ ἐπίθεση ἐναντίον του. Ἄρχισε ἡ ἀπόκρυψη τῶν εἰδῶν ποὺ τὴν εὐνοοῦσε ἡ ἔλλειψη ἀρκετῶν ἑτοιμων ἐμπορευμάτων κι' ἡ σκόπιμη καθυστέρηση τῆς παραγωγῆς ἀπ' τὶς πρῶτες ὕλες ποὺ τοὺς χορηγοῦσαν. Ξαναπαρουσιάστηκε τὸ φαινόμενο τῶν διπλῶν τιμῶν, ἐπίσημης καὶ μαύρης ἀγορᾶς, τόσο γνώριμο ἀπ' τὴν κατοχή, ποὺ ἔφερνε σὲ ἀπόγνωση τὶς τάξεις μὲ τὰ σταθερὰ καὶ χαμηλὰ εἰσοδήματα (ἐργάτες, ὑπαλλήλους).

Ἔτσι ὁλόκληρο τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Βαρβαρέσσου κατάρρευσε μέσα σὲ τρεῖς μῆνες:

α) Ὁ προϋπολογισμὸς μὲ τὴν ἀποτυχία τῆς φορολογίας τῶν πλουτησάντων καὶ μὲ τὴν εὔλογη ἀντίδραση ποὺ προκλήθηκε κατὰ τῶν ἀδικιῶν τῆς ἔκτακτης εἰσφορᾶς, ἀντίδραση ποὺ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα σημαντικὲς τροποποιήσεις της, δὲ μπόρεσε νὰ ἰσοσκελιστεῖ. Τὸ ἔλλειμμα ὅλο καὶ μεγάλωνε, ἔτσι ποὺ ἡ προσφυγὴ στὴν ἔκδοση χαρτονομίσματος γινότανε ἀπαραίτητη. Τὸ χρέος τοῦ Δημοσίου πρὸς τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ποὺ ὅταν ἀνάλαβε ὁ κ. Βαρβαρέσσος ἦταν γύρω στὰ 15 δισ. δρχ., ἔφτασε στὶς 31 Αὐγούστου στὰ 24 δισ., ἐνῶ ἡ κυκλοφορία στὸ ἴδιο διάστημα αὐξήθηκε ἀπὸ 23 δισ. σὲ 41. Στὸ μεταξὺ παρουσιάστηκε κι' ἄλλος συντελεστὴς γιὰ τὴν αὔξηση τῆς κυκλοφορίας, ἡ ἀνάληψη δραχμῶν ἀπ' τὶς ἀγγλικὲς στρατιωτικὲς ἀρχὲς γιὰ τὰ ἔξοδα τῶν στρατευμάτων τους στὴν Ἑλλάδα καὶ ποὺ μὲ τὸ ἀντίτιμό τους πιστωνότανε σὲ στερλίνες σὲ εἰδικὸ λογαριασμὸ ἡ Τράπεζα Ἑλλάδος. Οἱ ἀναλήψεις αὐτὲς ἔφταναν στὰ τέλη Αὐγούστου 1945 τὶς 4.863.448 λίρες.

β) Ἡ παραγωγὴ κανονιζότανε ἀπ' τοὺς βιομηχάνους κατ' ἀρέσκειαν καὶ μὲ ρυθμὸ ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ διοχετεύουν στὴν ἀγορὰ τ' ἀποθέματα τῶν προϊόντων τους ἀνενόχλητοι ἀπὸ κρατικὲς διανομὲς ποὺ μποροῦσαν νὰ ἐπιδράσουνε ὑποτιμητικά.

γ) Ἡ σταθερότητα τῶν τιμῶν ἔμεινε στὰ χαρτιά, γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμοδείκτη τῆς Οὔνρα οἱ τιμὲς τῶν βασικῶν εἰδῶν γιὰ τὴν ὕπαρξη ἀπὸ 11,37 φορὲς ποὺ βρισκόνταν πάνω ἀπ' τὶς τιμὲς τοῦ Ὀκτώβρη 1940 στὶς 10 Ἰούνη 1945, δηλ. ὅταν ἀναγγέλθηκε τὸ πρόγραμμα Βαρβαρέσσου, ἔφτασαν στὶς 17,22 φορὲς στὶς 31 Αὐγούστου.

Τὸ μόνο ποὺ ἔμενε σταθερὸ—σ' αὐτὸ πέτυχε ἀπόλυτα ὁ κ. Βαρβαρέσσος—ἦταν οἱ μισθοὶ καὶ τὰ μεροκάματα! Ἔτσι ἐκμηδενιζότανε ἡ ἀγοραστικὴ δύναμη τῶν ἐργαζομένων.

Γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν σὲ εἴδη καταναλώσης καὶ καλλιεργητικὰ μέσα, καμμιὰ προσπάθεια δὲν ἔγινε ἐπὶ τῆς «οἰκονομικῆς δικτατορίας» Βαρβαρέσσου, ἀντίθετα ἡ θέση τους χειροτέρευψε μὲ τὶς χαμηλὲς διατιμήσεις καὶ τὶς ληστρικὲς τιμὲς «ἀσφάλειας» τῶν προϊόντων τους.

Στὰ τέλη Αὐγούστου ὁ κ. Βαρβαρέσσος διάταξε ἀπογραφὴ τῶν ἀποθεμάτων πρώτων ὑλῶν καὶ ἕτοιμων προϊόντων μὲ σκοπὸ νὰ μπορεῖ τὸ Κράτος νὰ παρακολουθήσει τὴν τύχη τῶν πρώτων ὑλῶν ποὺ ἔδινε στοὺς βιομηχάνους γιὰ βιομηχανοποίηση. Αὐτὸ ἀποτέλεσε τὸ σύνθημα γιὰ νὰ ξεσπάσει ἐναντίον του ἀσύστολη ἡ μανία τῆς πλουτοκρατικῆς ὀλιγαρχίας ποὺ, μὲ ὁλομέτωπη ἐπίθεση κατὰ τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μαζῶν (ἐξαφάνιση ὅλων τῶν εἰδῶν ἀπ' τὴν ἀγορὰ καὶ πούλησή τους σὲ ἀστρονομικὲς τιμὲς στὰ «κρυφά», ἀνατίμηση τῆς χρυσῆς λίρας κατὰ πολλὲς χιλιάδες) πέτυχε τὴν παραίτησή του στὶς 2 Σεπτέμβρη. Ὁ κ. Βαρβαρέσσος φεύγοντας ἀπ' τὴν Κυβέρνηση ἀναγνώρισε, ἔστω καὶ ἀργά, τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὸ οἰκονομικὸ κατάντημα τῆς χώρας καὶ τοὺς κατάγγειλε στὸ Λαὸ πὼς μὲ τὴν οἰκονομικὴ δύναμη ποὺ ἀποκτήσανε θησαυρίζοντας ἀσύστολα στὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς ματαιώνουν κάθε προσπάθεια ἀνασυγκρότησης γιὰ ὄφελος τοῦ συνόλου, ἐξαγοράζοντας τὸν τύπο, δωροδοκώντας τὰ κρατικὰ ὄργανα κτλ.

3) ΠΛΗΡΗΣ ΑΣΥΔΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΠΙ ΥΠΟΥΡΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ - ΤΟ "ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ„ ΚΑΣΣΙΜΑΤΗ

Ἡ νίκη ποὺ κερδίσανε οἱ τραπεζοβιομηχανικοὶ κύκλοι μὲ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Βαρβαρέσου, ὁλοκληρώθηκε μὲ τὴν ἀνάληψη τοῦ Ὑπουργείου Ἐφοδιασμοῦ ἀπὸ τὸν ἀνώτερο ὑπάλληλο τῆς Ἐθνοτράπεζας Παρασκευόπουλο. Τὰ πρῶτα του μέτρα ἦταν ἀποδέσμευση τῶν ἀποθεμάτων πρώτων ὑλῶν κλπ. καὶ χορήγηση ἐλευθερίας στοὺς βιομηχάνους νὰ κατεργάζουνται ὅπως καὶ ὁπόταν θέλουν καὶ τὶς δικές τους πρῶτες ὕλες καὶ τὶς πρῶτες ὕλες τῆς Οὔνρα, πρᾶμα ποὺ κατάληξε στὸν οὐσιαστικὸ τορπιλλισμὸ τῆς προσπάθειας γιὰ τὸ ντύσιμο τοῦ λαοῦ μὲ ὑφάσματα ποὺ θὰ μοιραζόνταν μὲ τὸ δελτίο (βλέπε τὶς συγκεκριμένες καταγγελίες τοῦ πρ. Δ)ντὴ Κλωστοϋφαντουργίας στὸ Ὑπουργεῖο Ἐφοδιασμοῦ κ. Κερασσώτη στὸν «Ἀνταῖο», τεῦχος 10 σελ. 226). Ἀπ' τὴν ἄλλη κάθε ἔλεγχος στὶς τιμὲς καταργεῖται, ἡ αὔξηση τους εἶναι ἀκάθεκτη καὶ ἡ ἐργατοϋπαλληλικὴ τάξη λιμοκτονεῖ ἐνῶ οἱ κάσσες τῶν βιομηχάνων, μεγαλεμπόρων καὶ τῶν ἄλλων ἐκμεταλλευτῶν τοῦ λαοῦ γεμίζουν μὲ καινούριες λίρες.

Στὸ μεταξὺ ἡ ἀπόδοση τῶν φορολογιῶν ὅλο καὶ γίνεται πιὸ ἀσήμαντη καὶ τὸ κράτος προστρέχει ὁλοένα καὶ περισσότερο στὴν ἔκδοτικὴ μηχανή, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ λήστευση τοῦ εἰσοδήματος τῶν γεωργῶν (διατήρηση τῶν ἴδιων τιμῶν γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων) καὶ τὴν κλοπὴ τοῦ ἰδρώτα τῶν μεταναστῶν (πληρωμὴ τοῦ δολλαρίου στὶς 500 δρχ., ὅταν ἡ τιμή του στὴν ἐλεύθερη ἀγορὰ εἶναι πολλαπλάσια).

Μὰ ἡ ὄρεξη ἔρχεται τρώγοντας... Ἔτσι κι' οἱ κύκλοι τοῦ κερδοσκοπικοῦ κεφαλαίου ἀφοῦ οὐσιαστικὰ ἀποτίναξαν κάθε εἶδος ἐλέγχου στὴ βιομηχανοποίηση τῶν πρώτων ὑλῶν βάζουν σὰ στόχο τὸ συναλλαγματικὸ ἀπόθεμα τῆς χώρας μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τὸ μεταβάλουν σὲ ἐμπορεύματα ποὺ θὰ φέρουν ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν κι' ἄλλα κολοσσιαῖα κέρδη.

Μὲ προανάκρουσμα τὴν ἀρθρογραφία τῶν «θεωρητικῶν», ποὺ ὑποστήριζαν τὴν ἀνάγκη διάθεσης ἀφθόνου συναλλάγματος στοὺς ἰδιῶτες γιὰ τὴν τόνωση τῶν εἰσαγωγῶν, ἀνάλαβε νὰ πραγματοποιήσει τὸ αἴτημα αὐτὸ ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Κυβέρνησης Κανελλόπουλου ποὺ διαδέχτηκε τὴν παραιτηθεῖσα Κυβέρνηση Βούλγαρη καὶ τὴ λογοήμερη Κυβέρνηση τοῦ Μακαριώτατου, κ. Κασσιμάτης. Ὁ κ. Κασσιμάτης φιλοδόξησε νὰ λύσει καὶ τὸ γενικώτερο οἰκονομικὸ πρόβλημα τῆς χώρας καὶ πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ κατάρτισε «πρόγραμμα» ποὺ τὸ ἀνακοίνωσε ἀπ' τὸ ραδιόφωνο στὸν ἑλληνικὸ λαὸ τὸ βράδυ τῆς 9 Νοέμβρη, σὰν τὶς βάσεις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε ἡ Κυβέρνηση. Εἰδικὸ ἀνακοινωθὲν τῆς τελευταίας βεβαίωνε πὼς στὰ κύρια σημεῖα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἦταν σύμφωνοι οἱ οἰκονομικοὶ σύμβουλοί της κ. κ. Δ. Μάξιμος, Ἀ. Διομήδης, Γ. Πεσμαζόγλου, Γ. Μαντζαβῖνος, Ἀ. Σίδερης, Ξ. Ζολώτας, ὅπως κι' οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Βρεττανικῆς πρεσβείας καὶ τῆς Οὔνρα.

Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἦταν πὼς ἡ ἀνασυκρότηση τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ τῆς χώρας ἀναβαλλότανε γιὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ θὰ εἰσπραχθοῦν οἱ ἐπανορθώσεις καὶ πὼς ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς σὲ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ ἐπιδιωκότανε μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν εἰσαγωγῶν ποὺ θὰ γίνονταν ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες μὲ συνάλλαγμα ποὺ θὰ τοὺς χορηγοῦσε τὸ Κράτος ἀπ' τὸ ἀπόθεμά του. Οἱ εἰσαγωγεῖς θάχανε τὴν «ἐλευθερία διάθεσης τῶν ἐμπορευμάτων τους» καὶ θὰ ἐξασφαλίζανε «ἕνα εὐρύτατο περιθώριο κέρδους». Ἔναντι ὅλων αὐτῶν τῶν εὐκολιῶν τὸ κράτος δὲν θὰ εἰσέπραττε παρὰ μιὰ «μικρὴ ἐπιβάρυνση» πάνω στὴν ἐπίσημη τιμὴ τοῦ συναλλάγματος, ποὺ θὰ κυμαινότανε ἀνάμεσα στὶς 2.200 καὶ 3.000 κατὰ λίραν, ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ ἀναγκαιότητας τῆς εἰσαγωγῆς. Ἡ ἐπιβάρυνση αὐτὴ θὰ πήγαινε γιὰ ἐνίσχυση τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἔπειτα ἐρχόντανε τὰ δημοσιονομικὰ μέτρα ποὺ ὅλα σχεδὸν ἦταν σὲ βάρος τοῦ λαϊκοῦ εἰσοδήματος: τετραπλασιασμὸς τοῦ φόρου κατανάλωσης τοῦ καπνοῦ, αὔξηση σημαντικὴ τῶν ἄλλων φόρων κατανάλωσης, τοῦ φόρου δημοσίων θεαμάτων καὶ τοῦ χαρτοσήμου, ἐπιβολὴ προοδευτικῆς φορολογίας 3—15% σὴν ἀκαθάριστη παραγωγὴ ἐλιῶν καὶ λαδιοῦ. Ἀκόμα αὐξανότανε ἡ ἔκτακτη εἰσφορὰ τῶν τριῶν πρώτων πινάκων κατὰ 40—60% καὶ ἐπιβαλλότανε εἰδικὸς φόρος πάνω στὶς εἰσαγωγὲς τῆς κατοχῆς, ποὺ τὰ κέρδη τους ὡς τὰ τότε περιλαμβανόνταν στὴ φορολολία τῶν πλουτησάντων. Γιὰ τὴν τελευταία αὐτὴ φορολογία ποὺ μὲ τὴν κωμικὴ ἀπόδοσή της εἶχε καταντήσει σωστὸς ἐμπαιγμὸς τοῦ Λαοῦ, δὲν περνότανε κανένα οὐσιαστικὸ μέτρο· μόνο διατυπωνότανε ἡ πλατωνικὴ ἀπειλὴ τῆς ἐκτόπισης τῶν ὑπόχρεων ποὺ δὲ θὰ πλήρωναν τὸ φόρο τους. Ὅλες αὐτὲς οἱ φορολογίες θ' ἀποδίδανε περὶ τὰ 15 δισ. δραχ., ἐνῶ ἀπ' τὸν τετραπλασιασμὸ τῆς τιμῆς τοῦ ψωμιοῦ καὶ τὴ σὲ ἀνάλογα ἐπίπεδα αὔξηση τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων τροφίμων καὶ ἐφοδίων τῆς Οὔνρα θὰ εἰσπραττόντανε ἄλλα 25 δισ. Τὰ ποσὰ αὐτὰ προορίζονταν ἀπ' τὴ μιὰ γιὰ νὰ καλύψουν τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη γιὰ νὰ ἰσοφαρίσουν τὶς νέες δαπάνες ποὺ ἡ αὔξηση τοῦ τιμαρίθμου ἔκανε ἀναγκαῖες, (αὔξηση μισθῶν κρατικῶν ὀργάνων κατὰ 150% σὲ σχέση μὲ τοὺς μισθοὺς τοῦ Ἰούνη 1945, αὔξηση ἐξόδων διαχείρισης ἐφοδίων Οὔνρα). Γιὰ αὔξηση τῶν δαπανῶν γιὰ τὴν παραγωγὴ κανένας λόγος δὲ γινότανε στὸ «πρόγραμμα» Κασσιμάτη, ὅπως ἄλλωστε καὶ γενικώτερα κανένα μέτρο δὲν περνότανε γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς ἢ τὸν ἔλεγχο τῆς βιομηχανικῆς.

Εἶναι φανερὸ πὼς τὰ μέτρα αὐτὰ δὲ μποροῦσαν νἄχουν καμμιὰ βελτιωτικὴ ἐπίδραση στὴν οἰκονομία. Ἡ χορήγηση τοῦ συναλλάγματος σὲ ἰδιῶτες γιὰ εἰσαγωγές, ἀνεξάρτητα ἀπ'

τὴ σκανδαλώδη εὔνοια πρὸς τὸ κεφάλαιο ποὺ ἀποδείχνει, δὲ μποροῦσε νὰ ὠφελήσει γιατὶ οἱ εἰσαγωγὲς θὰ γινότανε σὲ εἴδη καὶ μὲ τὸ ρυθμὸ ποὺ θὰ θέλανε οἱ κερδοσκόποι καὶ ἡ διοχέτευσή τους θὰ συντελούτανε σὲ μονοπωλιακὲς τιμές. Ἡ παραγωγὴ θὰ ἐργαζότανε μὲ τὸν ἴδιο πάντα τρόπο, ἀφοῦ κανένα μέτρο ἐλέγχου δὲ λαμβανότανε, ἐνῶ ἡ διάθεση τῶν πιστώσεων θὰ βρισκότανε πάντα στὰ χέρια τῶν τραπεζῶν καὶ ἰδιαίτερα τῆς Ἐθνικῆς. Ὁ προϋπολογισμὸς δὲ θὰ ἰσοσκελιζότανε γιατὶ τῶν μὲν φορολογιῶν πλουτησάντων καὶ εἰσαγωγῶν τῆς κατοχῆς ἡ πραγματοποίηση ἐξακολουθοῦσε νάναι ἀμφίβολη, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ αὔξηση τῆς ἔμμεσης φορολογίας κινδύνευε νὰ φέρει σὲ κάμψη τῆς καταναλωτικῆς δύναμης τῶν μεγάλων μαζῶν, ποὺ ἦταν κιόλας μειωμένη ἀπ' τὰ χαμηλὰ εἰσοδήματα.

Οἱ προβλέψεις μιᾶς τέτιας ἐξέλιξης φέρανε τὴν τιμὴ τῆς χρυσῆς λίρας ἀπὸ 40000 δρχ. περίπου ποὺ ἦταν ὅταν ὁρκίστηκε ἡ Κυβέρνηση Κανελλόπουλου στὶς 80.000 πρὶν περάσουν 20 μέρες, ἐνῷ παράλληλα οἱ τιμὲς τῶν τροφίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν ὑψώνονταν σὲ μεγαλείτερο ἀκόμα βαθμό.

Αὐτὰ ὅλα ὑπῆρξαν μιὰ ἀπ' τὶς βασικώτερες αἰτίες τῆς, ὕστερα ἀπὸ ἀγγλικὴ ἐπέμβαση, ἀντικατάστασης τῆς Κυβέρνησης Κανελλόπουλου ἀπ' τὴν Κυβέρνηση τοῦ δημοκρατικοῦ κέντρου μὲ πρόεδρο τὸν κ. Σοφούλη στὶς 22 Νοέμβρη.

4) Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΚΥΕΕΡΝΗΣΗΣ

Ἡ καινούρια Κυβέρνηση, ποὺ κι' οἱ δυό της ἀντιπρόεδροι εἶναι οἰκονονομολόγοι, δὲν κατάρτισε ἀκόμα τὸ οἰκονομικὸ πρόγραμμά της, ἂν καὶ πέρασαν σχεδὸν δυὸ μῆνες ἀφότου ἀνάλαβε τὴν ἐξουσία. Καὶ τοῦτο γιατί, ὅπως δήλωσε, ἐξαρτᾶ τὴ χάραξη ὁποιασδήποτε οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀπ' τὴ συμμαχικὴ ἐνίσχυση. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μάλιστα πήγανε στὸ Λονδῖνο ὁ ἀντιπρόεδρός της κ. Τσουδερὸς κι' ὁ ὑπουργὸς τοῦ Ἐφοδιασμοῦ κ. Καρτάλης.

Κανένας δὲν ἀρνιέται βέβαια πὼς γιὰ τὴν ἔξοδό μας ἀπ' τὸ οἰκονομικὸ χάος στὸ ὁποῖο μᾶς ἔρριξε ἡ βουλιμία τῆς πλουτοκρατικῆς ὀλιγαρχίας κι' οἱ μεταδεκεμβριανὲς κυβερνήσεις καὶ γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς οἰκονομίας εἶναι ἀπαραίτητη ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῶν μεγάλων Συμμάχων μας καὶ κατὰ κύριο λόγο σὲ παραγωγικὰ μέσα κι' ἄλλα χρήσιμα εἴδη ποὺ μποροῦνε νὰ μᾶς δοθοῦνε καὶ ἀπέναντι τῶν ἐπανορθώσεων ποὺ μᾶς ἐπιδικάστηκαν. Κι' ἀκόμα πὼς τὴ βοήθεια αὐτὴ τὴ δικαιούμαστε ἀπέναντι τῶν μεγάλων θυσιῶν ποὺ κάναμε γιὰ τὸν κοινὸν ἀγώνα. Μά, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ ὅτι ἡ αἴτηση γιὰ βοήθεια πρέπει νὰ ἕπεται ἐκείνης γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ καὶ ἐλεύθερη διάθεση ἐκείνων ποὺ μᾶς ἀνήκουν (καλύμματος, ἀντιτίμου σὲ συνάλλαγμα τῶν πιστώσεων τῆς Τράπεζας Ἑλλάδος πρὸς τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα κ.λπ.) κι' ἀκόμα ὅτι ἡ ἐνίσχυση αὐτὴ σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲ μπορεῖ νὰ συνδεθεῖ μὲ ὁποιουδήποτε τύπου ἔλεγχο ἢ μείωση τῆς ἀνεξαρτησίας μας, νομίζουμε πὼς βασικὰ ἡ οἰκονομική μας ἀνόρθωση εἶναι ζήτημα κινητοποίησης τῶν ἐσωτερικῶν μας πόρων καὶ ὕπαρξης ὁρισμένων πολιτικῶν προϋποθέσεων.

Ἡ Κυβέρνηση ὅμως ἀρκεῖται στὸ νὰ φενακίζει τὸ Λαὸ μὲ τὴν πανάκεια τῆς «ἐξωθεν ἐνίσχυσης» καὶ δὲν παίρνει κανένα οὐσιαστικὸ μέτρο γιὰ τὴ βελτίωση τῆς κατάστασης. καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν παραγωγή. Τὰ τρία νομοθετήματα ποὺ δημοσίευσε ἴσαμε σήμερα εἶναι ἐπιβεβαίωση αὐτοῦ ποὺ λέμε :

α) Οἱ ἐπιτάξεις καὶ ἔλεγχοι τῶν βιομηχανιῶν, ἀπ' τοὺς ὁποίους λείπει ὁ λαϊκὸς παράγοντας μὲ τὴ μορφὴ ἐπιτροπῶν τῶν ἐργατοϋπαλλήλων καὶ τεχνικῶν καὶ ὅπου ἡ πρωτοβουλία μένει στὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες δὲ θάχουνε σοβαρὸ ἀποτέλεσμα ὅπως καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βαρβαρέσσου.

β) Ἔλεγχος τῶν πιστώσεων δὲ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἀπὸ Συμβούλιο στὸ ὁποῖο μετέχουν μόνο Τραπεζίτες καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἐπιμελητηρίων. Ἀπόδειξη πὼς στὶς πρῶτες 40 μέρες τοῦ βίου τῆς Κυβέρνησης Σοφούλη δόθηκαν στοὺς ἐμποροβιομηχάνους ἄλλα 14 δισ. δρχ. γιὰ νἄχουνε τὴν τύχη τῶν προηγουμένων (ἐπένδυση σὲ χρυσὸ ἢ συνάλλαγμα κλπ.).

γ) Ἡ ἐξαγγελθεῖσα δέσμευση τῶν νημάτων καὶ κλωστοϋφαντουργικῶν προϊόντων στὰ χέρια τῶν βιομηχάνων καὶ τῶν ἐμπόρων χονδρικῆς καὶ μισοχονδρικῆς πώλησης ποὺ παρουσιάζεται σὰν ἱκανοποιητικὴ λύση τοῦ τρομεροῦ βιοτικοῦ προβλήματος τῶν ἐργατοϋπαλληλικῶν τάξεων δὲν παρέχει ἐλπίδες γιὰ ἐπιτυχία, ἀνεξάρτητα ποὺ καὶ τὸ μοίρασμα 4 πήχεων ὑφάσματος δὲ μπορεῖ νὰ γεμίσει τὸ στομάχι τῶν ἐργατοϋπαλλήλων καὶ τῶν οἰκογενειῶν τους. Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὸ πὼς τὸ μέτρο αὐτὸ συνοδεύεται ἀπ' τὴν ὕποπτη ὑπόσχεση ἀποζημίωσης τῶν κατόχων τῶν ἀποθεμάτων μὲ συνάλλαγμα γιὰ ἐλεύθερες εἰσαγωγὲς πρώτων ὑλῶν κλπ.

Στὸ μεταξὺ συνεχίζονται καὶ ἐντείνονται τὰ μέτρα ποὺ ἐξαρθρώσανε τὴν οἰκονομία καὶ φέρανε σὲ ἀπόγνωση τὸ Λαό, ὥστε νὰ βρισκόμαστε στὶς παραμονὲς ὄξυνσης τῶν οἰκονομικῶν ἀγώνων. Ἔτσι :

1) Ἡ ἀντιαγροτικὴ πολιτικὴ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν προστασία τῶν ὑπαρχόντων καὶ τὴν ἵδρυση καινούργιων αὐτόνομων ἐκμεταλλευτικῶν τῆς ἀγροτιᾶς ὀργανισμῶν (καπνοῦ, λαδιοῦ, βαμβακιοῦ), τὴ συνέχιση τῶν ἐμμέσων διατιμήσεων στὰ ἀγροτικὰ προϊόντα καὶ τὴ βαριὰ φορολογία τους.

2) Μὲ τὴ φορολογικὴ ἀσυδοσία τῶν δοσιλόγων καὶ μεγαλοεπιχειρηματιῶν καὶ τὴν καταθλιπτικὴ ἐπιβάρυνση τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων μὲ ἐμμεσους καὶ ἄλλους φόρους, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἰσοσκελισθεῖ ὁ πρ)σμός.

3) Στὸ νομισματικὸ πεδίο ἐξακολουθεῖ ἡ διόγκωση τῆς κυκλοφορίας μὲ τὴν παροχὴ ἀνεξέλεγκτων πιστώσεων στοὺς ἐμποροβιομηχάνους (στὶς 31)12)45 ἔφτασαν τὰ 30 δισ. δρχ.) καὶ προκαταβολῶν στὰ ἀγγλικὰ καὶ ἀμερικάνικα στρατεύματα γιὰ τὰ ἔξοδά τους στὴν Ἑλλάδα (στὶς 31 Δ)βρη λίρες 6.708 349 καὶ δρχ. 1.380.000.000 γιὰ τὰ ἀγγλικὰ καὶ λίρες 1.165.434 γιὰ τὰ ἀμερικάνικα στρατεύματα, ἐκτὸς ἀπ' τὰ 4 ½ ἑκατομ. στρατ. λίρες ποὺ βρίσκονται ἀκόμα σὰ χέρια τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος).

4) Συνεχίζεται ἡ λήστευση τῶν μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων (τιμὴ δολλαρίου 500 δρχ.).

Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὁλοφάνερα στὴ ραγδαία χειροτέρευση τῆς κατάστασης : Στὶς 31 Δ)βρη ἡ κυκλοφορία ἔφτασε τὰ 101 δισ. σημειώνονας ρεκὸρ αὔξησης 17 δισ. γιὰ ἕνα 15μερο. Τὸ χρεωστικὸ ὑπόλοιπο τοῦ Δημοσίου στὴν Τράπεζα Ἑλλάδος ἀνέβηκε τὴν ἴδια χρονολογία στὰ 71 δισ. ἀπέναντι 53 ποὺ ἦταν 15 μέρες πρίν. Ἡ τιμὴ τῆς λίρας ἔφτασε τὶς 180 χιλ. δρχ. καὶ ὁ τιμάριθμος σημείωσε νέα ἀπρόσιτη γιὰ τὰ λαϊκὰ εἰσοδήματα ἄνοδο (μέσος ὅρος ἀριθμοδεικτῶν βασικῶν εἰδῶν διαβίωσης τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Γενάρη 24000 μὲ βάση 100 τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1940).

***

Δὲ μποροῦμε νὰ προεξοφλήσουμε τὸ ἂν, ποιὰ καὶ πόση οἰκονομικὴ ἐνίσχυση θὰ μᾶς δοθεῖ ἀπ' τὴν ἀγγλικὴ ἢ καὶ τὴν ἀμερικάνικη ἀγορὰ καὶ κατὰ συνέπεια τὸ βαθμὸ τῶν ἐπιδράσεων ποὺ μπορεῖ νάχει στὴ διαμόρφωση τῆς οἰκονομικῆς μας κατάστασης.

Ὅμως, πιστεύοντας πάντα πώς, βασικά, τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα τῆς χώρας μας—πρόβλημα ἀνασυγκρότησης καὶ ἀνοικοδόμησης σὲ ὄφελος τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι μιᾶς μικρῆς μειοψηφίας του—θὰ λυθεῖ μόνο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας, βρίσκομε πὼς καὶ σήμερα μποροῦνε νὰ παρθοῦνε μέτρα σημαντικῆς βελτίωσης τῆς κατάστασης μὲ τὴν κατάλληλη ἀξιοποίηση τῆς συνδρομῆς τῆς Οὔνρα καὶ τῆς συμμαχικῆς οἰκονομικῆς βοήθειας καὶ μὲ τὴν ἐνθουσιώδη κινητοποίηση τῶν ἐσωτερικῶν πόρων τῆς χώρας, ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν. Τὰ μέτρα αὐτὰ θὰ ἀποβλέπουν βασικὰ στὴν ἐξασφάλιση τῆς νομισματικῆς σταθερότητας, τῆς ἰσοσκέλισης τοῦ προϋπολογισμοῦ μὲ ἰσόμερη ὅμως κατανομὴ τῶν φορολογικῶν καὶ ἄλλων βαρῶν, στὴν ἀνάπτυξη καὶ ἐντατικοποίηση τῆς παραγωγῆς, στὴ διάσωση τοῦ πολυτιμότερου κεφαλαίου γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση, τῆς ἐργατικῆς δύναμης τοῦ λαοῦ μας μὲ τὴν ἐξασφάλιση ἀνεκτοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου στὶς ἐργαζόμενες τάξεις, στὴ διατήρηση τῶν μέσων καὶ ὑλικῶν ἐφοδίων καὶ τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας, στὴν ἐπανάληψη τῶν κανονικῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μας μὲ ὅλες τὶς χῶρες καὶ ὄχι ὅπως μέχρι σήμερα μόνο μὲ τὴν περιοχὴ τῆς στερλίνας. Ἡ λεπτομερειακὴ ἀπαρίθμηση καὶ ἀνάπτυξη τῶν μέτρων αὐτῶν ξεφεύγει ἀπ' τὰ πλαίσια τῆς παρούσας ἀνασκόπησης. Θὰ χρειαστεῖ ἴσως εἰδικὸ ἄρθρο ὅπου θὰ ἐξετασθοῦν αὐτὰ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῶν οἰκονομικῶν διαπραγματεύσεων τοῦ κ. Τσουδεροῦ στὸ Λονδῖνο, πού, ὅπως γράφεται, τερματίζονται σὲ λίγες μέρες.

Τέτια μέτρα ὅμως ἔχουν σὰν προϋπόθεση τὴν ἀποκατάσταση τῆς τάξης καὶ τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητας. Μὰ ἡ πλήρωση μιᾶς τέτιας προϋπόθεσης φαίνεται πὼς ξεπερνάει τὶς δυνατότητες τῆς σημερινῆς Κυβέρνησης τοῦ Κέντρου καὶ ἀνάγεται στὸ σχηματισμὸ μιᾶς πραγματικῆς δημοκρατικῆς κυβέρνησης μὲ πλατειὰ συμμετοχὴ τῶν κομμάτων τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

12 Γενάρη 1946.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας, καὶ οἱ φτωχοὶ καταναλωταὶ ὑποφέρουν καὶ οἱ ἐργάτες ἔχουν καταδικασθεῖ εἰς θάνατον ἐκ πείνης, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιμετωπισθεῖ χωρὶς γενναῖα μέτρα. Ποιὰ εἶναι αὐτά ;

Ι ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

α) Ἡ χάραξη ἑνὸς συγκεκριμένου προγράμματος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Λιγνιτοπαραγωγικοῦ πλούτου τῆς χώρας.

β) Ἡ ἐπίταξη τῶν Λιγνιτορυχείων, τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆτες ἢ μισθωτὲς ἂν καὶ πῆραν δάνεια καὶ ἐνισχύσεις ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν Οὔνρα, ἐν τούτοις δὲν ἀφιέρωσαν τὶς ἐνισχύσεις αὐτὲς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐργασιῶν τῶν Λιγνιτορυχείων.

Ἡ κρίση γιαυτὸ τὸ ζήτημα πρέπει νὰ ἀνήκει σὲ ἐπιτροπὴ στὴν ὁποία θὰ συμμετάσχουν ἀνὰ ἕνας ἀντιπρόσωπος τῶν ὑπουργείων Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ Ἐφοδιασμοῦ, τοῦ σχετικοῦ Λιγνιτορυχείου, τῆς Οὔνρα, καὶ τῶν ὁμοσπονδιῶν, καταναλωτικῶν καὶ Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

Οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιῶν τῶν ὑπουργείων ὀφείλουν νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι σὲ ἕνα τόσο ζωτικῆς σημασίας ζήτημα γιὰ τὸ λαό, δὲν μποροῦν νὰ μένουν μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια καὶ νὰ βαλτώνουν τὴν ὑπόθεση μὲ τὴν ἀναβλητικότητα καὶ διστάκτικότητά τους.

Μετὰ τὴν ἔγγραφη μάλιστα εἰδοποίηση τῆς Οὔνρα ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ καυσίμων θὰ εἶναι ἠλαττωμένη, ἡ στάση τους, ποὺ εὐνοεῖ τοὺς ἐκμεταλλευτὲς τῆς δυστυχίας τοῦ λαοῦ, δημιουργεῖ γιαυτοὺς τεράστιες εὐθύνες, τὶς ὁποῖες καὶ θὰ κληθοῦν κάποτε νὰ δώσουν.

γ) Ἡ ἐκμίσθωση τῶν Λιγνιτορυχείων ποὺ θὰ ἐπιταχθοῦν ἀπὸ τὸ Κράτος, στοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν ἐργαζομένων στὰ Λιγνιτορυχεῖα.

δ) Ἡ ἐνίσχυση τῶν συνεταιρισμῶν τῶν Λιγνιτορύχων, μὲ χρῆμα, μέσα ἀπαραίτητα (μηχανήματα, ἐργαλεῖα, μεταφορικὰ μέσα κλπ.) γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευση τῶν Λιγνιτορυχείων, καὶ εἴδη βιώσεως ἀπαραίτητα γιὰ τοὺς Λιγνιτορύχους.

ε) Ἡ ἀγορὰ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ διάθεσις τοῦ λιγνίτου, γιὰ τὶς ποικίλες ἀνάγκες ποὺ εἴπαμε, σὲ τιμὲς ποὺ θὰ καθορίζει, ἡ ποιὸ πάνω προβλεπομένη ἐπιτροπή.

ΙΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΗΣ ΟΥΝΡΑ

α) Ἡ εἰσαγωγὴ καὶ παραχώρηση εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ὅλων τῶν ἀναγκαίων μηχανημάτων καὶ ἐργαλείων ποὺ κρίνουνται ἀπαραίτητα, ἀπὸ τοὺς τεχνικοὺς κάθε Λιγνιτορυχείου, γιὰ τὸν τεχνικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ συνχρονισμὸ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν Λιγνιτορυχείων.

β) Ἡ διάθεση τῶν ἀναγκαίων εἰδῶν βιώσεως εἰς τοὺς λιγνιτορύχους τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ σκληρότερες ὅπως εἶναι ἀναγνωρισμένο γενικῶς.

γ) Ἡ διάθεση ἑνὸς ἔμπειρου τεχνικοῦ ὡς συμβούλου τῆς Ἑνώσεως Συνεταιρισμῶν Λιγνιτορύχων.

ΙΙΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΩΝ ΛΙΓΝΙΤΟΡΥΧΩΝ

α) Ἡ στὸ συντομώτερο χρονικὸ διάστημα ἵδρυση ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐργαζομένων σὲ κάθε Λιγνιτορυχεῖο παραγωγικοῦ συνεταιρισμοῦ μὲ τοὺς ἑξῆς σκοπούς :

Ἱδρύεται Συνεταιρισμὸς ἐργαζομένων Λιγιτορυχείων... Σκοποί :

«Ἡ μίσθωσις τῶν Λιγνιτορυχείων.... Ἡ ἐπιδίωξις ἐπιτάξεως τῶν Λιγνιτορυχείων τούτων ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ ἐκμίσθωσις αὐτῶν εἰς τὸν Συνεταιρισμόν.

Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν Λιγνιτορυχείων τούτων διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ συγχρονισμένων ἐπιστημονικῶς, μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν, μεθόδων ἐξορύξεως καὶ μεταφορᾶς. Ἡ χονδρικὴ ἢ λιανικὴ πώλησις εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως τοῦ παραγομένου λιγνίτου ὑπὸ τοῦ Συνεταιρισμοῦ διὰ ἰδίων ἢ κοινῶν πρατηρίων μετ' ἄλλων ὁμοειδῶν συνεταιρισμῶν ἢ φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων. Ὁμοίως δι' ἀπευθείας πωλήσεώς του εἰς καταναλωτικοὺς συνεταιρισμούς, τὸ κράτος, τοὺς σιδηροδρόμους, διαφόρους ἑταιρείας μεταφορῶν, φιλανθρωπικὰ ἢ ἄλλα ἱδρύματα ἢ καὶ χονδρεμπόρους.

Ἡ μίσθωσις ἢ ἀπόκτησις ἀγροκτημάτων πρὸς ἀπὸ κοινοῦ γεωργοκτηνοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν πρὸς ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν τῶν συνεταίρων. Ἡ ἀπόκτησις ἰδίων μεταφορικῶν μέσων. Ἡ βελτίωσις τῶν ὅρων ἐργασίας καὶ τῆς διαβιώσεως τῶν μελῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ τῆς λήψεως ἀναλόγων μέτρων.

Ἡ ἐπαγγελματική, πνευματικὴ καὶ καθόλου ἐκπολιτιστικὴ μόρφωσις τῶν μελῶν.

Πρὸς πραγματοποίησιν ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλω τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν :

Δύναται νὰ συνάπτει δάνεια παρὰ τοῦ Κράτους, τῶν τραπεζῶν καὶ παρὰ φυσικῶν ἢ νομικῶν ἄλλων προσώπων.

Συνεργάζεται μετ' ἄλλων συνεταιρισμῶν παραγωγῆς ἢ καταναλώσεως διὰ τὴν ἐπὶ συνεταιριστικῶν βάσεων ἐκμετάλευσιν τῶν λιγνιτορυχείων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν καθόλου πρόοδον τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας.

β) Ἡ ἵδρυσις τὸ συντομώτερον ἑνώσεως ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν τῶν λιγνιτορύχων κάθε μεγάλου γεωγραφικοῦ διαμερίσματος.

γ) Ἡ ἵδρυση Ὁμοσπονδίας ὑπὸ τῶν Ἑνώσεων Συν]σμῶν μὲ ἕδραν τὰς Ἀθήνας.

δ) Ἡ μελέτη ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κάθε συνεταιρισμοῦ Λιγνιτορύχων σὲ συνεργασία μὲ μεταλλειολόγους μηχανικοὺς ποὺ ἔχουν ὑπηρετήσει σὲ κάθε μεταλλεῖο ἢ ἄλλους εἰδικούς, τῶν ἀναγκῶν σὲ τεχνικὰ καὶ λοιπὰ μέσα, χρήματα ἢ εἴδη ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν κίνηση καὶ ἀνάπτυξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεταλλείου.

ε) Ἡ ἀνάπτυξη ὑπὸ κάθε Λιγνιτορύχου εἰς τὸν μεγαλύτερον δυνατὸν βαθμὸν τῆς δραστηριότητάς του καὶ τοῦ πνεύματος συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης μέσα στὸ συνεταιρισμό του, ὥστε νὰ δικαιωθεῖ ἔτσι πλήρως ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πλευρᾶς ἡ παραχώρηση ποὺ θὰ γίνει πρὸς τοὺς Λιγνιτορύχους μὲ μιὰ αὔξηση τῆς παραγωγῆς καὶ βελτίωση τῆς ποιότητας.

IV ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Ἡ ἐξέταση ὑπὸ τῶν σωματείων τῶν ἐργαζομένων κάθε κλάδου καὶ τῶν καταναλωτικῶν καὶ γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων, ἡ υἱοθέτησή τους καὶ ἐνίσχυση τῶν λιγνιτορύχων στὸν ἀγῶνά τους. Νὰ ἐπιταχθοῦν τὰ Λιγνιτορυχεῖα, νὰ παραχωρηθοῦν στοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν λιγνιτορύχων, οἱ ὁποῖοι ταὐτόχρονα πρέπει νὰ τύχουν ἄμεσης ἠθικῆς τεχνικῆς καὶ ὑλικῆς ἐνίσχυσης στὴν παραγωγική τους προσπάθεια, ποὺ εἶναι μεγάλης κοινωνικῆς σημασίας, θὰ σώσει δὲ καὶ τὰ δάση μας ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν λαθροϋλοτομιῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γενικὰ

Δ. Γληνοῦ : Ἡ τριλογία τοῦ πολέμου. Οἱ μονόλογοι τοῦ ἐρημίτη τῆς Σαντορίνης, σελ. 190. Ἔκδ. «Τὰ νέα βιβλία, Α.Ε.» 1945.

Τὸ χρυσόμαλλο δέρας, ὁ πόλεμος ποὺ ἔρχεται. Πέραν ἀπὸ τὸ χάος. Κοινωνία καὶ κοινωνικὴ σύνθεση. Ἐπὶ γῆς εἰρήνη.

Οἰκονομικὰ

Ξενοφ. Ζολώτα : Οἱ συντελεσταὶ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας —Ἑταιρεία Σοσιαλιστικῶν μελετῶν ἀρ. 3, σελ. 32, Ἔκδ. Α. Παπαζήσης 1946.

Γρηγ. Κασιμάτη : Τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα. Τί ἔγινε καὶ τί πρέπει νὰ γίνει, σελ. 226. Ἔκδ. Ν. Σάκουλα, 1945.

Σύνδεσμος Ἑλλήνων Βιομηχάνων : Ἡ Ἑλληνικὴ Βιομηχανία καὶ οἱ ἐπικριταί της, σελ. 140, 1945.

Διάφορα

Τὸ 7ο Συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Ε. : Τεύχη 1—5, ἐκδότης Κ. Ε. Κ.Κ.Ε., 1945.

Μιὰ προσπάθεια κι' ἕνας ἄθλος : Τὸ ἔργο τῆς Ἐθνικῆς Ἀλληλεγγύης σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, σελ. 124. Ἔκδοσις Κ. Ε. τῆς Ἐθν. Ἀλληλεγγύης.

Ἀντώνη Ἀγγελούλη (Βρατσάνου) : Βροντάει ὁ Ὄλυμπος. Ἀπὸ τὴ θρυλικὴ ἐποποιία τῶν Τεμπῶν, σελ. 76, ἐκδ. «Τὰ Νέα Βιβλία, Α.Ε.», 1945.

Ντιάνας Λέβιν : Τὰ παιδιὰ στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, σελ. 160, Βιβλιοθήκη «Νέας Γενιᾶς», ἐκδ. Κορυδαλός, 1945.

Τὸ βιβλίο ποὺ δίνει ὅλο τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τῆς Σοβ. Ρωσίας.

ΣΤΙΓΜΕΣ

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΣΤΟΝ "ΑΝΤΑΙΟ,,

Αὐτὸ τὸ τίτλο ἔπρεπε νάχει ἡ συζήτηση ποὺ ἄρχισε μὲ ἀφορμὴ τὶς λίμνες Δασσαρήτιας καὶ κατάλήξε στὶς στῆλες τοῦ 'Ανταίου νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα θέματα, κοινωνικά, πολιτικά, καὶ εἰδικώτερα ζητήματα τοῦ ἐνεργειακοῦ. ("Οπως π.χ. τὸ ζήτημα τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ τῆς τιμῆς τῆς κατανάλωσης κ.ἄ.).

Νομίζουμε ὅτι τόσο ὁ κ. Ραυτόπουλος ὅσο καὶ ὁ κ. Σταυρόπουλος, ἔφταιξαν γι' αὐτό. Περισσότερο ὁ πρῶτος μὲ τὴν σχεδὸν κατὰ ἔμπαθῆ τρόπον προγότερο ὁ δεύτερος μὲ τὴν κατὰ παρέκτὴν ἀνάλυση τῶν κοινωνικοφιλοσοφικῶν του ἀπόψεων σὲ βάρος τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ θέματος.

Βέβαια εἶναι γεγονὸς ὅτι στὴ χώρα μας ἡ ἀνελευθερία τῶν φασιστικῶν καθεστώτων καὶ τῆς κατοχῆς ἐμπόδισαν πλατειοῦ χαρακτῆρα ὀργανωμένες καλὰ συζητήσεις, ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς ἔχουν γονιμώτατα ἀποτελέσματα.

Ὁ «Ἀνταῖος» σὰν ἐλεύθερο βῆμα ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ σκέψης ἔδωσε τὶς στῆλες του γιὰ τὴ δημοσίευση τῶν πιὸ διαφορετικῶν ἀπόψεων γύρω ἀπὸ πολλὰ θέματα. Ὡς τώρα δὲν ἔβαλε ὅρους γιὰ τὸ τρόπο τῆς διατύπωσης τουλάχιστο τῶν ἀπόψεων αὐτῶν. Ὀφείλει ὅμως νὰ τονίσει σήμερα μὲ τὴν πεῖρα τῆς ὡς τώρα συζήτησης εἰδικώτερα γιὰ τὸ ἐνεργειακό:

α) Ὅτι οἱ συνομιλητὲς πρέπει κι' ἔχουν φυσικὰ κάθε δικαίωμα νὰ ἐκφράζουν τὶς πολιτικές τους πεποιθήσεις ἀλλὰ μονάχα σὲ συνάρτηση μὲ τὸ θέμα κι ὄχι ἀπ' ἀφορμὴ τὸ θέμα νὰ κάνουν πολιτικάντικη κουβέντα καὶ ὑβρεολόγιο Καφενείου. Ἔτσι οὔτε σὰν τεχνικοὶ παρουσιάζονται μὲ κύρος καὶ ἀξιοπιστία, γιατὶ δὲν καταπιάνονται μὲ τὸ τεχνικὸ μέρος οὔτε καὶ σὰν πολιτικὰ μποροῦν νὰ συμβάλουν στὸ θέμα, γιατὶ δὲν εἶναι τέτοιοι, κι' οὔτε φαίνεται νὰ γνωρίζουν καλόπιστα τὴ πολιτικὴ πλευρὰ τῶν ζητημάτων. Ὁ κ. Ραυτόπουλος δυστυχῶς ἀπὸ τὸ ἄρθρα του στὸ «Ἑλληνικὸν Αἷμα», «Ἑλλάδα», καὶ «Ἀνταῖο» ἔδειξε ὅτι ἀκολούθησε τὴ τακτικὴ ποὺ πιὸ πάνω κατακρίνουμε.

β) Οἱ γράφοντες συζητητὲς δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐπειδὴ θεωροῦν λυμένο ἀπὸ τὴν ἄποψη τους ἕνα ζήτημα, νὰ τὸ ἀφήνουν (ἂν καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κύριο θέμα τῆς συζήτησης) καὶ νὰ πηδοῦν σὲ ἄλλα θέματα καὶ νὰ πλατειάζουν πάνω σ' αὐτά. Αὐτὸ ἔκανε ὁ κ. Σταυρόπουλος μ' ὅλη τὴν καλοπιστία ποὺ τὸν διακρίνει καὶ τὴν «ἀνοιχτὴ καρδιά».

γ) Οἱ συζητητὲς πρέπει μόνοι νὰ προάγουν τὸ θέμα ἀνεξάρτητα τοῦ ἂν ἔχουν μεταξύ τους «χαώδεις ἀντιθέσεις». Ὁ καλλίτερος τρόπος γι' αὐτὸ εἶναι νὰ μὴ μένουν σ' ἕνα μερικὸ θέμα καὶ γύρ' ἀπ' αὐτὸ νὰ τριγυρίζουν διαρκῶς, ἀλλὰ σιγὰ, σιγὰ νὰ τοποθετοῦν τὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ ἕνα κεντρικῆς σημασίας ζήτημα κι' ἐκεῖ νὰ ἐκφέρουν τὶς ἀπόψεις τους. Π.χ. θὰ μποροῦσε ὡραιότατα ἀντὶ νὰ συζητοῦμε ἐπ' ἄπειρο γιὰ τὶς λίμνες Δεσαράτιας (κατὰ τὴν διονυσιακὴν ἐξήγηση τοῦ κ. Σταυρόπουλου) ποὺ γιὰ τὸν α ἢ β λόγο δὲν μποροῦμε ἄμεσα νὰ τὶς θεωροῦμε ἐκμεταλεύσιμες (ἀνεξάρτητα κ. Ραυτόπουλε τοῦ κατὰ πόσο κι' ἂν τὶς εἴχαμε θ' ἀρχίζαμε ἀπ' αὐτὲς—αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα κι' ἂς μὴν τὸ πιάσουμε γιατὶ ἔτσι λαβυρινθοποιεῖται ἡ συζήτηση), νὰ συζητήσουμε πάνω στὸ θέμα τοῦ δικτύου μεταφορᾶς καὶ διανομῆς τῆς ἠλεκτρενέργειας. Στὸ θέμα αὐτὸ ὑπάρχει βιβλιογραφία ἑλληνικὴ καὶ προτάσεις ἀξιόλογες ἀπὸ τὸν κ. Ραυτόπουλο, τὸν κ. Πεσνικίδη, τὸν κ. Πεζόπουλο κ. ἄ.

Νομίζουμε λοιπὸν ὅτι κατὰ κάποιο τέτοιο τρόπο πρέπει νὰ διαμορφώνονται οἱ συζητήσεις.

Ὅσο γιὰ τὶς προκλήσεις καὶ ἐπιθέσεις, (τύπου Κουβέλη), γιὰ τὸ περιοδικὸ μας (βλ. καπηλικώτατη καὶ λυσσωδῶς ἀνίσχυρη ἐπίθεση του στὸ τελευταῖο βιβλίο του) οὔτὲς πάντα βρίσκουν στὸν «Ἀνταῖο», ὅταν πρέπει καὶ ἀπὸ κεῖνον ποὺ πρέπει τὴν ἀπάντησή τους.

Καὶ ἂς ἔχουν ὕπ' ὄψει ὅσοι κ.κ. ἐναβρύνονται νὰ θεωροῦνται ἄψογοι τεχνικοὶ οἰκονομολόγοι κλπ. ὅτι ὁ «Ἀνταῖος» δὲν εἶναι λαθρόβιο τοῦ εἴδους τῶν γνωστῶν μουμιοποιημένων ἐντύπων. . .

ΟΙ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ὁ «Ἀνταῖος» ἀπὸ τὶς στῆλες αὐτὲς καὶ σὲ ἄρθρα τῆς σύνταξης καὶ τῶν συνεργατῶν του, διακήρυξε ἀνοιχτὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνακοινώνονται οἱ προετοιμασίες καὶ τὰ πρόσωπα κάθε φορὰ ποὺ ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ ἐκπροσωπηθεῖ σὲ διεθνεῖς διασκέψεις κλπ. γιὰ τεχνικὰ καὶ ἄλλα ζητήμα ὅπως ἐπανορθώσεων, παραγγελιῶν κλπ. Ἴσαμε σήμερα αὐτὸ δὲν ἔγινε. Καὶ εἴδαμε τ' ἀποτελέσματα στὸ Παρίσι. Ἔφταιγε ἡ ἀντιπροσωπεία; Μπορεῖ ναί, μπορεῖ ὄχι. Κατὰ τὴ γνώμη μας μᾶλλον δὲν ἔφταιγε. Ἔφταιγαν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ὠργάνωσαν ὅπως ἔπρεπε τὴν ἀποστολή.

Ὁ «Ἀνταῖος» καλεῖ σὲ συναγερμὸ διαμαρτυρίας ὅλο τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο τῆς χώρας γιὰ τὴν τακτικὴ ποὺ τηρεῖται στὰ ζητήματα αὐτὰ ἀπὸ τὰ Ὑπουργεῖα κλπ. ἀρχὲς καὶ νομίζει ὅτι ὅλοι οἱ ἐπιστημονικοὶ ὀργανισμοί, ἑταιρεῖες, σωματεῖα κλπ. πρέπει νὰ ὑπογράψουν ἕνα κοινὸ ψήφισμα πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτό.

ΤΟ "ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΩΣ,,

Ἕνα ζήτημα φλέγον ὅπως τὸ προηγούμενο εἶναι ἡ ἵδρυση τοῦ νέου Ὑπουργείου Ἀνοικοδομήσεως. Νομίζουμε κι' ἐδῶ ὅτι ὁ κ. Δοξιάδης θὰ ἔπρεπε νὰ κάνει μιὰν ἀνακοίνωση τῶν βάσεων πάνω στὶς ὁποῖες ὀργανώνει τὴν ἐργασία του. Γιατὶ ἀκούονται διαρκῶς ἀλληλοσυγκρουόμενες πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου αὐτοῦ καὶ τῆς πρότασης ἀνάθεσης ἐργασίας σὲ κύκλους διαφόρων τεχνικῶν.

Ο κ. ΜΑΝΟΣ

Γιὰ μᾶς εἶναι κατάπτωση τὸ πέρασμα τοῦ κ. Μάνου καὶ τοῦ κατὰ συμπτωματικὸ τρόπο συγκροτούμενου κάθε φορὰ περιοδικοῦ του, ἀπ' ὅλα τὰ στάδια φασιστικῆς σκέψης καὶ μεθοδολογίας. Ὡς τώρα ὁ κ. Μ. δικαιολογεῖτο ὁ ἴδιος σὰν «ἀμετάπειστος» τεχνικὸς ποὺ ἀπὸ στραβοκεφαλιὰ ἴσως ἐπιμένει στὴ γνώμη τῆς «στενότητας» κλπ. καὶ μάλιστα καλοῦσε ἐμᾶς καὶ ὅσους ὑποστηρίζουν καὶ πιστεύουν τὴν βιωσιμότητα τῆς χώρας νὰ συζητήσουν μαζύ του. Καὶ συζητήσεις ἔγιναν καὶ γίνουνται μὲ τὸ παραπάνω διδακτικὲς στὸ θέμα αὐτὸ γιὰ τὸν κ. Μάνο.

Ἀλλὰ τὸ νὰ φτάσει ὁ κ. Μάνος νὰ μεταχειρίζεται τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Γκαῖμπελς γιὰ τοὺς «ἐδῶ συντρόφους» καὶ τῶν κύκλων τῆς 4ης Αὐγούστου γιὰ νὰ φέρει σὲ «δύσκολη θέση» ὅπως αὐτὸς νομίζει τὸ σοβιετικὸ περιοδικὸ «Νέοι Καιροὶ» ποὺ τὸν κατάγγειλε δίκαια στὴ διεθνῆ κοινὴ γνώμη γιὰ τὶς ἀπόψεις τοῦ «Lebensraum» ποὺ ζητᾶει, αὐτὸ ἀποτελεῖ ὕβρη γιὰ τοὺς ἕλληνες δημοκράτες ἐπιστήμονες ποὺ θέλουν νὰ ξεκαθαρίσουν ὁριστικὰ κάθε φασιστικο ἰδεολογικὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὶς γραμμές τους.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ "ΕΠΑΝ,,

Ἡ σειρὰ τῶν διαλέξεων τῆς Ἑταιρείας «ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ» ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴ διάλεξη ποὺ δημοσιεύουμε τοῦ δικηγόρου κ. Δημάκυ γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα καὶ θὰ ἐξακολουθήσει μὲ τὰ θέματα ποὺ ἀναγγέλει ἡ ΕΠΑΝ εἶναι ἡ πρώτη συμβολὴ τοῦ καινούριου αὐτοῦ ἐπιστημονικοῦ ὀργανισμοῦ στὴ μελέτη καὶ τὴ δημόσια ἐμφάνιση τῶν ζητημάτων τῆς ἀνοικοδόμησης τῆς χώρας μας. Τὰ θέματα αὐτὰ ἀφοροῦν μεγάλη ποικιλία ἐπιστημονικῶν κλάδων καὶ περιέχουν καὶ ὁμιλίες διαφωτιστικὲς (ὅπως ἡ διάλεξη τοῦ καθηγητὴ Ἀχ. Παπαπέτρου γιὰ τὶς ἐξελίξεις τῆς νεώτερης Φυσικῆς) σὲ ἐπιστημονικὰ θέματα παγκόσμιου ἐνδιαφέροντος.

Εὐχόμαστε κάθε ἐπιτυχία στὶς διαλέξεις αὐτὲς καὶ ὑποσχόμαστε νὰ δώσουμε τὶς στῆλες μας γιὰ τὴ δημοσίευση τους. Ἔτσι θὰ μπορεῖ καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ κοινὸ τῶν ἐπαρχιῶν νὰ τὶς παρακολουθεῖ ἔγκαιρα καὶ νὰ παίρνει μέρος στὴ συζήτηση τῶν θεμάτων.

"ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ,,
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Γιὰ τὴν καλλίτερη ἐπαφὴ τῆς Ἑταιρείας μὲ τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο καὶ τὸ κοινὸ τῶν ἐργαζομένων ποὺ ζεῖ πρακτικὰ τὰ προβλήματα τῆς ἀνοικοδόμησης, ἡ Ἑταιρεία ὀργανώνει μιὰ πρώτη σειρὰ διαλέξεων γιὰ ἕνα τρίμηνο χρονικὸ διάστημα, μὲ τὰ πιὸ κάτω θέματα καὶ ὁμιλητές:

Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα : Ὁμιλητὴς Κ. Δημάκης, δικηγόρος.

Ἡ παιδεία μας σήμερα : Ὁμιλητὴς Κ. Σωτηρίου, παιδαγωγός.

Ἀξιοποίηση τῆς συνδρομῆς τῆς ΟΥΝΡΑ : Ὁμιλητὴς Σ. Μάξιμος.

Σημερινὰ προβλήματα τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας : Ὁμιλητὴς Θ.. Γιαννόπουλος, γεωπόνος.

Νεώτερες ἐξελίξεις στὴ Φυσική : Ὁμιλητὴς Ἀχ. Παπαπέτρου, Καθηγητὴς Ε.Μ.Π.

Συμβολὴ ξένου Ἑλληνισμοῦ στὴν Ἀνοικοδόμηση : Ὁμιλητὴς Σ. Πιστολάκης.

Οἰκονομικὲς σχέσεις μὲ τὸ ἐξωτερικό : Ὁμιλητὴς Ἀγγ. Ἀγγελόπουλος, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Λειτουργία καὶ ἀξιοποίηση ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν : Ὁμιλητὴς Π. Κόκκαλης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Ἀποκέντρωση καὶ Αὐτοδιοίκηση : Ὁμιλητὴς Ἡ. Ἡλιοῦ, δικηγόρος.

Πολεοδομικὰ προβλήματα : Ὁμιλητὴς Ι. Δεσποτόπουλος, Καθηγητὴς Ε.Μ.Π.

Μεταλλεῖα—Λιγνῖτες : Ὁμιλητὴς Δ. Κισκύρας, γεωλόγος.

Τὰ Λιμάνια Πειραιᾶ—Θεσσαλονίκης : Ὁμιλητὴς Ν. Κιτσίκης, Καθηγητὴς Ε.Μ.Π.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

1. Ἀπ' ἀφορμὴ τὴν ἀπεργία τῶν τυπογράφων ὁ «ΑΝΤΑΙΟΣ» κυκλοφορεῖ μὲ καθυστέρηση 10 ἡμερῶν σὲ διπλὸ τεῦχος.—Ἡ τιμή του ὁρίσθηκε σὲ 1.000 δραχμές, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν πρόσθετων δαπανῶν ποὺ δημιουργοῦν ἡ ἀκρίβεια τοῦ χαρτιοῦ καὶ ἡ αὔξηση τῶν τυπογραφικῶν. Ἐλπίζουμε πῶς οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ κατανοήσουν τὶς δυσχέρειες ποὺ ἀντιμετωπίζουμε καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ μᾶς παρέχουν τὴν ὑποστήριξή τους.

2. Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς ποὺ ἡ συνδρομή τους ἔληξε νὰ μᾶς στέλουν τὴ συνδρομή τους στὰ γραφεῖα μας Ἀριστείδου 3. Ἡ ἔγκαιρη καταβολὴ τῆς συνδρομῆς διευκολύνει τὴν ἔκδοσή μας.

3. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἡμιτόμου (τεύχη 1 — 12) ποὺ κυκλοφόρησε, πολλοὶ ἀναγνῶστες μας μᾶς ζήτησαν πληροφορίες σχετικῶς μὲ τὸ εὑρετήριο ὕλης καὶ τὴ βιβλιοδεσία τῶν τευχῶν τους. Σ' ἀπάντησή του δηλοῦμε, ὅτι στὸ τέλος τῆς πρώτης χρονιᾶς τοῦ περιοδικοῦ (Μάης 1945—Μάης 1946) θὰ ἐκδοθεῖ καὶ θὰ κυκλοφορήσει γενικὸ εὑρετήριο ὕλης, ὁλάκερου τοῦ τόμου, (τεύχη 1—24) ποὺ θὰ δοθεῖ δωρεὰν στοὺς παληοὺς ἀναγνῶστες μας ἀγοραστὲς τῶν χωριστῶν τευχῶν.—Ἐπίσης ὑποσχόμαστε πῶς θὰ φροντίσουμε γιὰ τὴ βιβλιοδεσία τῶν τευχῶν.

4. Οἱ ἀναγνῶστες μας στὶς ἐπαρχίες ποὺ δυσκολεύονται ἢ δὲν κατορθώνουν νὰ προμηθευθοῦν τὸ φύλλο μας ἔγκαιρα νὰ μᾶς γράφουν σχετικά.

«Ἡ διαχείριση»

Παραγωγικὲς δυνατότητες τῆς Ἑλληνικῆς γῆς : Ὁμιλητὴς Κ. Σακαντάνης, γεωπόνος.

Ὁ ρόλος τῶν συνεταιρισμῶν στὴν παραγωγὴ καὶ κυκλοφορία τῶν ἐμπορευμάτων : Ὁμιλητὴς Χ. Παπάζογλου.

Οἰκονομικὲς δυνατότητες βαρειᾶς Βιομηχανίας : Ὁμιλητὴς Δ. Μπάτσης.

ΑΘΗΝΑ 20-1-1946 — ΑΠΟ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ "ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ,,

ΝΤΙΑΝΑΣ ΛΕΒΙΝ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ἕνα βιβλίο ποὺ δίνει μὲ τὸ πιὸ γλαφυρὸ τρόπο ὅλο τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τῆς Σοβ. Ρωσσίας, τὸ πνεῦμα τῆς διαπαιδαγώγησης τῶν παιδιῶν μὰ καὶ τὴ ζωή τους μέσα κι' ἔξω ἀπ' τὸ Σχολειό.
Ἕνα βιβλίο χρήσιμο, διδαχτικὸ μὰ κι' εὐχάριστο γιὰ ὅλους τοὺς νέους καὶ ὅλους ὅσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ διαπαιδαγώγησή τους.

ΕΚΔΟΣΗ "ΚΟΡΥΔΑΛΟΥ,,
ΣΤΑΔΙΟΥ 51 — ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛΕΦ. 35.100 & 23.424

ΒΙΒΛΙΑ
ΧΑΡΤΙΚΑ
ΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ
ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΙΔΗ
ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΕΙΔΗ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Ὅλα σὲ τιμὲς ἀσυναγώνιστες

"ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΕΜΠΟΡΙΚΗ,,
ΣΤΑΔΙΟΥ 51 — ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛΕΦ. 35.100 & 23.424

"ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ" Α.Ε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦ. 35-347

Νέες έκδόσεις

Κυκλοφοροῦν σὲ λίγες μέρες:
—Ἱστορία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης (μπολσεβίκων), Τόμ. Β'.
—**Α. Λεόντιεφ**: Πολιτικὴ οἰκονομία.
—Στὴ μνήμη Δ. Γληνοῦ.—Μελέτες γιὰ τὸ ἔργο του καὶ ἀνέκδοτα κείμενά του.
—**Α. Μπαρμπύς**: Ὁ Λένιν καὶ ἡ φιλοσοφία.

Ἑτοιμάζονται:

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ χώρα μας θὰ δοθοῦν ἱστορικὰ ἔργα, γραμμένα ἀπὸ ἀκαδημαϊκοὺς καθηγητὲς τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, γιὰ ὅλες τὶς περιόδες τῆς ἱστορίας. Στὴ σειρὰ αὐτὴ θὰ ἐκδοθοῦν:
—**Σεργκέγιεφ**: Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.
—**Λεβτσένκο**: Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου.
—**Οὐντάλτσωφ, Κοσμίνσκι, Βαϊνστάϊκ**: Ἱστορία τοῦ Μεσαίωνα.
—**Ταρλέ, Ἐφίμωφ, Νότοβιτσ, Χβοστῶφ**: Ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων (1878—1918).

Τὰ ἔργα αὐτὰ θὰ ἐνημερώσουν τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ στὶς ἔρευνες τῆς σοβιετικῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ποὺ παρουσιάζει τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς μαρξιστικῆς ἀνάλυσης.

Ἑτοιμάζονται ἐπίσης:

—**Ἀλεξανδρῶφ**: Φιλοσοφικοὶ πρόδρομοι τοῦ μαρξισμοῦ.
—**Ρόζενμπεργκ**: Ἱστορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.
—**Σεγκάλ**: Ἀρχὲς πολιτικῆς οἰκονομίας Τομ. Β'.
—**Ζέβγου**: Σύντομη μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, Τομ. Β'.
—**Σ. Πατατζῆ**: Ματωμένα χρόνια.
—**Σοφίας Μαυροειδῆ - Παπαδάκη**: Τῆς νιότης καὶ τῆς λευτεριᾶς.
—**Ν. Χάγερ - Μπουφίδη**: Τὰ παράλληλα
—**Κ. Βάρναλη**: Ἡ ἀληθινὴ ἀπολογία τοῦ Σωκράτη.
—**Μ. Μαλακάση**: Τὰ Μεσολογγίτικα.

Προηγούμενες ἐκδόσεις μας:

—**Δ. Γληνοῦ**: Τριλογία τοῦ πολέμου.
—**Ν. Ζαχαριάδη**: Ὁ ἀληθινὸς Παλαμᾶς.
—**Στάλιν**: Διαλεκτικὸς καὶ ἱστορικὸς ὑλισμός.
—**Ρόζενμπεργκ - Γιούντιν**: Μικρὸ φιλοσοφικὸ λεξικό.
—**Καραγιώργη**: Γύρω ἀπὸ τὸ Δεκέμβρη.
—**Λεόντιεφ**: Ἡ ἐργασία στὸν καπιταλισμὸ καὶ στὸν σοσιαλισμό.
—**Ρίτας Μπούμπη - Παπᾶ**: Ἀθήνα - Δεκέμβρης 1944.
—**Α. Ἀγγελούλη (Βρατσάνου)**: Βροντάει ὁ Ὄλυμπος.

Οἱ ἄλλες προηγούμενες ἐκδόσεις μας ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

"ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ" Α.Ε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦ. 35-347

ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Π. Α. ΔΙΑΛΗΣΜΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧΜΕΣ 1000